

พจนานุกรมศัพท์พื้นบ้านของชาวดีนและชาวลาหู่ในเขตดงดิบ
อำเภอปอเกือต จังหวัดน่าน

กัสนีเวช ชะโต

วิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัย
สาขาวิชาชีววิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มีนาคม 2543

โครงการ BRT ชั้น 15 อาคารมหานครอิมพีคัล
530/2 ถนนศรีอยุธยา เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร 10400

24 ส.ค. 2543

พจนานุกรมพื้นบ้านของชาวล้านนาและชาวเงี้ยวในเขตตำบลภูฟ้า
อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ทัศนวิเศษ ยะโส

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาชีววิทยา

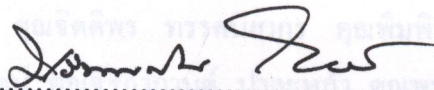
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มีนาคม 2543

พฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกินและชาวลัวะในเขตตำบลภูฟ้า
อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

ทัศนวิเศษ ยะโส

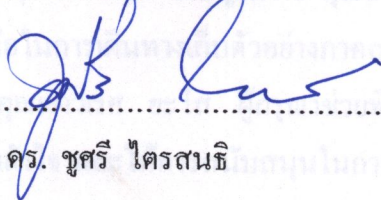
วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาชีววิทยา

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

ผศ. ปริทรรศน์ ไตรสนธิ

กรรมการ

ดร. ชุตริ ไตรสนธิ

กรรมการ

ผศ. ดร. พิมพ์ใจ อาภาวัชรุตม์

14 มีนาคม 2543

© ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจาก โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย ซึ่งร่วมจัดตั้งโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ รหัสโครงการ BRT 541054

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ปริทรรศน์ ไตรสนธิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร. ชูศรี ไตรสนธิ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิมพ์ใจ อาภาวัชรุตม์ ผู้กรุณาให้ความรู้ คำปรึกษา และตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ คุณวิทยา หงษ์เวียงจันทร์ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติคอกยอ คุณณรงค์ เพ็ญขจร หัวหน้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติคอกยอสาขานากอก และ คุณ จิรากร สิริพิรสวรรค์ ที่อำนวยความสะดวกด้านที่พักขณะออกปฏิบัติงานภาคสนาม

ขอขอบพระคุณ ลุงแก้ว พิศจารย์ บ้านนาบง และลุงใจ บุญอินทร์ บ้านห้วยล้อม หมอยา กลางบ้านชาวถิ่นและชาวลัวะ ผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ และความรู้ด้านอื่น ๆ

ขอขอบคุณ คุณจิตติพร ทรศนียากร คุณพิมพ์ลา ปัญญาจันทร์ คุณกานต์มณี ถาคคุณ คุณเจนจิรา จตุรัตน์ คุณจิรภาคนันต์ ปาละหล้า คุณพรอนันต์ บุญก่อน คุณอรุณทิพย์ จำปีทอง คุณรัชพร สภาอนุชาต คุณวรรณนรี เจริญทรัพย์ คุณบรรณรักษ์ ปิณฑะรส และคุณเด่น เครือสาร ผู้ให้ความช่วยเหลือในการเดินทางเก็บตัวอย่างภาคสนามรวมทั้งการทำงานในห้องปฏิบัติการ

ขอขอบพระคุณ คุณเยาวเรศ ยะโส ผู้กรุณาช่วยพิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ พร้อมทั้งคุณพ่อคุณแม่ คุณยาย ผู้ให้กำลังใจ และให้การสนับสนุนในการทำวิจัยในครั้งนี้

ทัศนวิเศษ ยะโส

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวลีและชาวลัวะในเขต
ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

ชื่อผู้เขียน

นางสาวทัศนวิศ ยะโส

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาชีววิทยา

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผศ. ปรีทรรณ ไตรสนธิ	ประธานกรรมการ
ดร. ชุศรี ไตรสนธิ	กรรมการ
ผศ. ดร. พิมพ์ใจ อาภาวัชรุตม์	กรรมการ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์จากพืช สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมของชาวลีและชาวลัวะ ในเขตตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน การศึกษาใช้วิธีสอบถามชื่อพืชในภาษาท้องถิ่น วิธีการใช้ประโยชน์ และส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์ เก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้มาตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ จากเอกสารรูปวิธานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบความถูกต้อง โดยนำไปเทียบตัวอย่างกับหอพรรณไม้ กรมป่าไม้ เก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้งไว้ที่หน่วยวิจัยพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการสำรวจพบพืชทั้งหมด 255 ชนิด จัดอยู่ใน 212 สกุล 94 วงศ์ โดยจำแนกตามการนำมาใช้ประโยชน์ซึ่งได้แก่ พืชอาหาร เช่น มะขม (*Pittosporopsis kerrii* Craib) ทั้งชาวลีและชาวลัวะกินยอดอ่อนและผลเป็นผัก พืชสมุนไพร เช่น โกงสะเดน (*Canscora andrographioides* Griff. ex Clarke) ชาวลีใช้ทั้งต้นคั้นคั้นแก้ปวดหัว ชาวลัวะใช้ดอกเหล้าคั้นบำรุงกำลัง พืชใช้ทำที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ เช่น ก่อ (*Castanopsis* spp.) ลำต้นใช้สร้างบ้านและทำอุปกรณ์ต่าง ๆ พืชเศรษฐกิจ เช่น ตำลึง (*Arenga pinnata* Merr.) เมล็ดนำมาทำเป็นลูกจืดจำหน่าย พืชที่ใช้ในพิธีกรรม เช่น กะดังใบ (*Leea indica* Merr.) ชาวลีใช้ในพิธีแรกขวัญไร่ และพบพืชที่นำไปใช้ประโยชน์อื่นๆ เช่น มะเค็ด (*Gelsemium elegans* Benth.) ใช้เป็นยาพิษเป็นต้น

Thesis Title	Ethnobotany of the H'tin and Lua in Phuphaa Subdistrict, Baugleua District, Nan Province.	
Author	Miss Thatsaneewet Yaso	
M.S.	Biology	
Examining Committee	Asst. Prof. Paritat Trisonthi	Chairman
	Dr. Chusie Trisonthi	Member
	Asst. Prof. Dr. Pimchai Apavatjirut	Member

Abstract

This research was proposed to study and to compare the usage of plants, the life style, practice, believing and worship between H'tin and Lua. Plant specimens were collected and interviewed for their local names, part used and their benefits. Collected specimens were identified for their scientific names by using botanical documents and compared to specimens at the Herbarium of Royal Forest Department. All specimens were stored at Ethnobotanical Research Section, Biology Department, Faculty of Science, Chiang Mai University. The result was indicated that a total of 255 species in 212 genera and 94 families could be classified after their usage. For examples *Pittosporopsis kerrii* Craib has been used as food, *Canscora andrographioides* Griff. ex Clarke which the stem has been used for curing headache by Lua but pickled in alcoholic drink as a tonic by H'tin. Wood of *Castanopsis* spp. has been used for construction and other utensils. *Arenga pinnata* Merr. is an important economic plant from which the edible seeds are sold for cash income. Leaves of *Leea indica* Merr. being used in the tradition of first planting of rice, and *Gelsemium elegans* Benth. is a poisonous plant.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ฌ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย	3
1.5 ระยะเวลาการสำรวจ	3
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
2.1 ความหมายและความเป็นมาของคำว่าพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน(Ethnobotany)	4
2.2 การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในต่างประเทศ	5
2.3 การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในประเทศไทย	6
2.4 จังหวัดน่าน	10
2.4.1 ประวัติเมืองปัวและเมืองน่าน	10
2.4.2 อำเภอบ่อเกลือ	12
2.5 ชาวเขาเผ่าถิ่นและเผ่าลัวะ	14
2.5.1 ประวัติและความเป็นมา	14

2.5.2 ภาษา	15
2.5.3 ถิ่นที่อยู่อาศัย	15
2.5.4 ศาสนาและความเชื่อ	16
2.5.5 การถือวันกรรม	18
2.5.6 โครงสร้างทางประชากร	19
2.5.7 การสืบทอดตระกูล	19
2.5.8 ลักษณะเศรษฐกิจ	20
2.5.9 การปกครอง	21
บทที่ 3 อุปกรณ์และวิธีการศึกษา	23
3.1 วัสดุอุปกรณ์	23
3.2 วิธีการศึกษา	25
บทที่ 4 ผลการศึกษา	28
4.1 ผลการศึกษาวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่	28
4.2 ผลการศึกษากการใช้ประโยชน์จากพืช	40
4.3 คำบรรยายลักษณะพืชแต่ละชนิดเรียงลำดับตามตัวอักษรชื่อวงศ์	68
บทที่ 5 สรุปผลและวิจารณ์	196
5.1 สรุปและวิจารณ์วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของชาวถิ่นและชาวลัวะ	196
5.2 สรุปและวิจารณ์ผลการใช้ประโยชน์จากพืช	199
บรรณานุกรม	212
ภาคผนวก ภาพถ่ายสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าถิ่นและเผ่าลัวะ และตัวอย่างพืชบางชนิดที่สำรวจพบ	217
ดัชนี	224
ประวัติผู้เขียน	235

สารบัญตาราง

ตาราง

หน้า

1 ข้อมูลชุมชนบนพื้นที่สูงจังหวัดน่าน ปี 2538	12
2 จำนวนพืชทั้งหมดที่สำรวจพบโดยแบ่งตามลักษณะการใช้ประโยชน์	40
3 จำนวนพืชทั้งหมดที่สำรวจพบโดยแบ่งตามการจัดหมวดหมู่ของพืช	40
4 รายชื่อพืชและการใช้ประโยชน์ในแต่ละหมู่บ้าน	45

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพ	หน้า
1 เปรียบเทียบจำนวนชนิดของพืชที่ใช้ประโยชน์ในแต่ละวงศ์ของพืชใบเลี้ยงคู่	41
2 เปรียบเทียบจำนวนชนิดของพืชที่ใช้ประโยชน์ในแต่ละวงศ์ของพืชใบเลี้ยงเดี่ยว พืชพวกเฟิน พืชคล้ายเฟิน และสาหร่าย	42
3 เปรียบเทียบสัดส่วนจำนวนชนิดพืชแยกตามประเภทการใช้ประโยชน์	43
4 เปรียบเทียบจำนวนชนิดของพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ในแต่ละหมู่บ้าน	44

สารบัญภาพ

รูป

หน้า

1	แผนที่จังหวัดน่าน	11
2	แผนผังการใช้ประโยชน์ของพื้นที่บ้านห่านทางหลวง	31
3	แผนผังการใช้ประโยชน์ของพื้นที่บ้านนาบง	32
4	แผนผังการใช้ประโยชน์ของพื้นที่บ้านห้วยล้อม	33
5	บ้านแบบโบราณลักษณะประจำเผ่า	34
6	บ้านกึ่งโบราณลักษณะประจำเผ่าผสมลักษณะคนพื้นราบ	35
7	บ้านคนพื้นราบ	36
8	แผนผังการแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านของชาวลื้อนบ้านห่านทางหลวง	37
9	แผนผังการแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านของชาวลื้อนบ้านนาบง	38
10	แผนผังการแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านของชาวลื้อนบ้านห้วยล้อม	39
11	หมู่บ้านชาวลื้อนบ้านห่านทางหลวง	218
12	หมู่บ้านชาวลื้อนบ้านนาบง	218
13	หมู่บ้านชาวลื้อนบ้านห้วยล้อม	218
14	พื้นที่เกษตรกรรมของชาวลื้อน	218
15	บ้านของชาวลื้อนหลังคามุงด้วยใบค้อ	218
16	ใบค้อ (<i>Livistona speciosa</i> Kurz) สานเตรียมไว้สำหรับมุงหลังคา	218
17	หญ้าคา (<i>Imperata cylindrica</i> Beauv.)	219
18	ฟากไม้ไผ่เตรียมไว้สำหรับสร้างบ้าน	219
19	ภาชนะสำหรับเลี้ยงไก่	219
20	ผลิตภัณฑ์ที่สานจากหญ้าสามเหลี่ยม	219
21	ดอกหญ้าสามเหลี่ยม (<i>Scleria terrestris</i> Fassett)	219
22	ผิวดันหญ้าสามเหลี่ยมตากแห้ง	219

23	ผู้ชายชาวสวรรค์ทำไม้กวาดไว้ขาย	220
24	ตองกง (<i>Thysanolaena maxima</i> Ktze.)	220
25	สาหร่ายน้ำจืดไถย (<i>Cladophora</i> sp.)	220
26	ไถยแผ่นตากแห้ง	220
27	พลต้าว (<i>Arenga pinnata</i> Merr.)	220
28	เมล็ดต้าวที่แกะออกจากผล	220
29	ฮ่อมช้าง (<i>Phlogacanthus curviflorus</i> Nees)	221
30	หงอนไก่ (<i>Celosia argentea</i> Linn.)	221
31	ว่านน้ำเล็ก (<i>Acorus tatarinowii</i> Schott)	221
32	โหระกระบือ (<i>Diplazium dilatatum</i> Bl.)	221
33	กำลังเสือโคร่ง (<i>Betula alnoides</i> Buch.-Ham.)	221
34	ช้าเลียด (<i>Caesalpinia mimosoides</i> Lamk.)	221
35	ละหุ่ง (<i>Ricinus communis</i> Linn.)	222
36	ก่อแป้น (<i>Castanopsis diversifolia</i> King)	222
37	เคียว (<i>Coix lachryma-jobi</i> Linn.)	222
38	งาขี้ม้อน (<i>Perilla frutescens</i> Britt.)	222
39	เอนอ้า (<i>Melastoma normale</i> D.Don)	222
40	ถั่วมะแฮะ (<i>Cajanus cajan</i> Millsp.)	222
41	เจตมูลเพลิงแดง (<i>Plumbago indica</i> Linn.)	223
42	เพี้ยกระทิง (<i>Euodia lept</i> Merr.)	223
43	คูนเด่น (<i>Duabanga grandiflora</i> Roxb.ex DC)	223
44	คิงหว้า (<i>Tacca chantrieri</i> Andr.)	223
45	ปอมนัน (<i>Colona floribunda</i> Craib)	223
46	ปิงขาว (<i>Clerodendrum colebrookianum</i> Walp.)	223

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตประเทศไทยเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายทางด้านชีวภาพอีกทั้งมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ แต่ผลจากการเพิ่มจำนวนของประชากรอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการด้านปัจจัยสี่รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพิ่มตามไปด้วย ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่จึงถูกใช้หมดไปอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันแม้จะมีความพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว เหล่านั้น แต่ก็ดูเหมือนว่า จะยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือการลดลงของทรัพยากรป่าไม้ เพราะจากที่มีรายงานว่าพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยมีอยู่ร้อยละ 28.5 ในปี พ.ศ. 2530 ลดลงเป็นร้อยละ 26 ในปี พ.ศ. 2536 หรือลดลงมากกว่า 1 ล้านไร่ต่อปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2541) ป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่าเพราะนอกจากเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ ยังเป็นแหล่งที่ให้อาหาร เครื่องเทศ ยาสมุนไพร เครื่องหอม และไม้มีค่าต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน เป็นการรวบรวมภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากพืชของคนในแต่ละท้องถิ่น การศึกษามุ่งเน้นไปที่กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ จะพบว่าช่วงเวลาที่ผ่านมาคนไทยเราสูญเสียความรู้ที่มีคุณค่าเหล่านั้นไปอย่างมากมายจนไม่สามารถประมาณค่าได้ สาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งคือคนส่วนใหญ่ในภูมิภาคนี้ไม่นิยมบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งประชากรบางส่วนไม่มีภาษาเขียน การถ่ายทอดความรู้จึงอาศัยเพียงการบอกเล่าเรื่องราวสืบต่อกันมา ประกอบกับความหวงแหนในภูมิปัญญาของตน การสืบทอดความรู้ที่มีคุณค่าหลายอย่าง โดยเฉพาะด้านการใช้ยาสมุนไพรจะมีเฉพาะคนในครอบครัวเดียวกัน ส่งผลให้ภูมิปัญญาด้านนี้มีการสืบทอดอยู่ในวงจำกัด และจะสูญหายไปในวันหลัง ๆ เพราะขาดการเอาใจใส่ ปัจจุบันเทคโนโลยีสมัยใหม่และสื่อชนิดต่าง ๆ มีส่วนทำให้ภูมิความรู้เหล่านั้นหายไปอย่างรวดเร็ว เพราะผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบทละทิ้งความรู้ที่คิดว่าล้าหลังไป และปัจจุบันมีประเด็นการสูญเสียความรู้ให้แก่ชาวต่างชาติ ที่เข้ามาศึกษาทั้งโดยตรงและการแอบแฝงเข้ามาในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการท่องเที่ยว

การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านมีประโยชน์หลายด้าน เช่นการหาพืชอาหารชนิดใหม่ ๆ เพื่อเลี้ยงประชากรมนุษย์ที่มีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นตลอดเวลา หาพืชที่มีศักยภาพในการนำมาปรับปรุง

พันธุ์เป็นพืชอาหาร เป็นไม้ดอกไม้ประดับ ตลอดจนเป็นพืชสมุนไพรเพื่อนำมาทดลองหาตัวยานิดใหม่เพื่อใช้รักษาโรคที่ยังไม่มีทางรักษา หรือเชื้อโรคที่ต้านทานยา นอกจากนี้อาจทำให้พบสมุนไพรบำรุงกำลัง อาหารเสริมสุขภาพ สมุนไพรดูแลและบำรุงผิว หรือน้ำหอมกลิ่นใหม่เป็นต้น

การศึกษาด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน นอกจากเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านแล้ว ยังสามารถนำความรู้นั้นมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่น จะสังเกตว่าที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหาคายากของคนในชนบทมักไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะวิธีแก้ไขไม่เหมาะสมกับชุมชนแต่ละท้องถิ่น การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านนอกจากศึกษาความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากพืช ยังต้องศึกษาวิถีชีวิตความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีด้วย ดังนั้นความรู้ที่ได้สามารถนำมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาดัง ๆ ให้เหมาะสมกับแต่ละชุมชน โดยการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคนในพื้นที่ให้มากที่สุด แต่ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับวิถีชีวิตความเชื่อรวมทั้งสภาพแวดล้อมและที่สำคัญคือวิธีการจัดการกับทรัพยากรเหล่านั้นอย่างเหมาะสม เพื่อให้ยังคงมีอยู่ในธรรมชาติต่อไป ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

จังหวัดน่านเป็นจังหวัดเก่าแก่ที่มีความน่าสนใจ เพราะยังคงรักษาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้ได้มาก เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนทำให้การเดินทางติดต่อกับคนในชุมชนอื่นน้อย แม้ปัจจุบันการคมนาคมสะดวกสบายมากขึ้น แต่ผู้คนรู้จักและเดินทางไปจังหวัดน่านน้อย อาจเนื่องจากการขาดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ถึงสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถาน รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจ ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดน่านเป็นคนท้องถิ่นดั้งเดิม และชาวเขาเผ่าต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด เทือกเขาคอญภูคาซึ่งเป็นรอยต่อระหว่างอำเภอปัวกับอำเภอบ่อเกลือเป็นดินแดนเก่าแก่ที่เคยเป็นที่ตั้งเมืองโบราณของเจ้าพ่อภูคา ประชากรเกือบทั้งหมดเป็นคนถิ่นและคนลัวะ ส่วนคนพื้นเมืองที่อพยพมาจากที่อื่น มักอาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบของลำน้ำต่าง ๆ และมักมีอาชีพทำเกลือขายหรือไม่ก็ค้าขาย นับแต่อดีตวิถีชีวิตของชาวถิ่นและชาวลัวะยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก เนื่องจากช่วงเวลาที่ผ่านมาสังคมที่นี่ถูกปิดล้อมด้วยภูมิประเทศที่เป็นเทือกเขาสูง และในยังมีภัยคอมมิวนิสต์คุกคาม ทำให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ เป็นไปได้ยาก ชาวถิ่นและชาวลัวะมีอาชีพหลักคือการทำนาและทำไร่ข้าว พื้นที่เกษตรกรรมที่เป็นที่ราบซึ่งมีพื้นที่น้อยมากจะทำนาค้า ส่วนใหญ่จึงเป็นการทำไร่บนภูเขา ทั้งในอดีตและปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวถิ่นและชาวลัวะผูกพันกับป่าไม้มาก พวกเขามีความเชื่อบางอย่างที่มีส่วนในการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่นเมื่อจะถางป่าทำไร่จะตัดต้นไม้เหลือเป็นตอไว้เพื่อให้ป่าไม้ฟื้นตัวได้เร็ว การทำไร่เป็นแบบหมุนเวียนในพื้นที่เดิม ทำให้ไม่มีการทำลายป่าเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีการตั้งหมู่บ้านอยู่อย่างถาวร แต่ปัจจุบันการเพิ่มของประชากรทำให้ที่ดินทำกินไม่เพียงพอจน

ต้องบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น และยังมีปัญหาการให้คนพื้นราบทั้งในจังหวัดน่านเอง และคนจากจังหวัดอื่นรวมทั้งชาวเขาเผ่าอื่นเข้ามาเช่าพื้นที่ทำกิน จนก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาความแห้งแล้ง หนี้สินพังทลาย และดินเสื่อมคุณภาพ นอกจากนี้ชาวถิ่นและชาวลัวะเริ่มมีการ เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ ตามกระแสการพัฒนา การศึกษาการใช้ประโยชน์จากพืชจึงต้องกระทำอย่างเร่งด่วน ก่อนที่ความรู้ที่มีอยู่จะสูญหายไปกับกระแสการพัฒนาของสังคม

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากพืชของชาวถิ่น และ ชาวลัวะ ในเขตตำบลภูฟ้า อำเภอ บ่อเกลือ จังหวัดน่าน
- 1.2.2 เพื่อศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ความเชื่อ และพิธีกรรมของชาวถิ่นและชาวลัวะ
- 1.2.3 เพื่อเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์จากพืช รวมทั้งสภาพชีวิต ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ระหว่างชาวถิ่นและ ชาวลัวะ

1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

- 1.3.1 เก็บเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยด้านอื่น ๆ ต่อไป
- 1.3.2 สามารถอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้านและภูมิความรู้ในการใช้ประโยชน์จากพืชพื้นบ้านไม่ให้สูญหาย
- 1.3.3 สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเขาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และวิถีการดำเนินชีวิต

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาการใช้ประโยชน์จากพืช สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวถิ่นบ้านท่าทางหลวง บ้านนาบง และชาวลัวะบ้านห้วยล้อม ในเขตตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

1.5 ระยะเวลาการสำรวจ

มีนาคม 2541-กุมภาพันธ์ 2542

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายและความเป็นมาของคำว่าพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน (Ethnobotany)

คำว่า Ethnobotany ในภาษาอังกฤษถูกใช้ครั้งแรกโดย Dr. John W. Harsberger นักพฤกษศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัย Pennsylvania ประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม ค.ศ. 1895 ในการเสนอผลงานต่อที่ประชุมทางด้านโบราณคดีของมหาวิทยาลัย Pennsylvania และให้ความหมายของคำว่า Ethnobotany ไว้ว่า เป็นการศึกษาถึงพืชที่คนด้อยอารยธรรมและคนดั้งเดิมในท้องถิ่นได้นำมาใช้ประโยชน์ คำว่า Ethnobotany มาจากรากศัพท์ที่ว่า

Ethno ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมที่ได้มีการสืบทอดมาแต่โบราณ

Botany การศึกษาเกี่ยวกับพืช

สำหรับประเทศไทยคำว่าพฤกษศาสตร์พื้นบ้านเริ่มใช้ครั้งแรกในการสัมมนาระดับประเทศ เรื่องพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน จัดโดยสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ระหว่างวันที่ 18-22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 โดยมีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Ethnobotany” โดย ศ. ดร. เต็ม สมิตินันท์ ดร. วีระชัย ณ นคร และคณะได้แปลความหมายของพฤกษศาสตร์พื้นบ้านให้กระชับขึ้นและสอดคล้องกับทรัพยากรและวัฒนธรรมไทยไว้ว่า เป็นการศึกษาถึงประโยชน์ของพืชที่ได้มีการสืบทอดกันมาแต่โบราณทั้งที่เป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ตลอดจนที่ใช้เป็นสัญลักษณ์และความเชื่อต่าง ๆ รวมถึงวิธีการจำแนกแบบพื้นบ้าน ตลอดจนขั้นตอนการเตรียมและรู้ทางการใช้พืชนั้นๆ (เต็ม และวีระชัย, 2534)

ชูศรี (2534) ในการสัมมนาระดับประเทศ เรื่องพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ได้เสนอแนวทางในการศึกษาและวิจัยพฤกษศาสตร์พื้นบ้านเป็นครั้งแรก พร้อมทั้งเสนอผลงานเรื่องผลไม้ที่ใช้เป็นผักในตลาดเชียงใหม่กว่า 30 ชนิด โดยให้รายละเอียดพืชแต่ละชนิด ส่วนที่ใช้ พร้อมทั้งคำรับอาหารที่น่าสนใจของผักพื้นบ้าน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการวิจัยพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในภาควิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.2 การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในต่างประเทศ

การศึกษาด้านพฤกษศาสตร์ในสมัยเริ่มแรก มักจะศึกษาด้านอนุกรมวิธานพืชเป็นหลัก ผลงานส่วนใหญ่จึงเน้นทางการบรรยายลักษณะของพรรณพฤกษชาติ ข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์ต่างๆ ได้มีการบันทึกไว้เป็นส่วนน้อย แต่จุดเริ่มต้นที่แท้จริงมาจาก Christopher Columbus ผู้ค้นพบทวีปอเมริกาเหนือในปี ค.ศ. 1492 เมื่อเดินทางกลับยุโรป ก็ได้รายงานผลการสำรวจซึ่งได้กล่าวถึงการใช้ประโยชน์จากพืชของชาวอินเดียนแดงไว้ด้วย รวมทั้งเรื่องราวการผจญภัย ความมั่งคั่ง ภูมิประเทศที่สวยงาม ตลอดจนวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ของชาวอินเดียนแดงที่คิดแปลกออกไปโดยสิ้นเชิง ทำให้มีผู้คนหลั่งไหลอพยพไปยังดินแดนแห่งนี้ โดยเฉพาะนักวิทยาศาสตร์ในสมัยนั้น ได้ค้นคว้าศึกษาถึงพืชเศรษฐกิจ และพืชที่ใช้ทำยารักษาโรค มีการยอมรับพืชพื้นบ้านหลายชนิดเข้ามาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันทั้งที่เป็นอาหารและยารักษาโรค ตลอดจนได้นำพันธุ์ไปปลูกยังบริเวณอื่นของโลก นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในประเทศอื่นในเวลาต่อมา

Motte-Frorac (1996) ได้ศึกษาการใช้ยางสนเป็นยาสมุนไพรของชาว P'urhepecha ซึ่งอาศัยอยู่ตอนกลางของประเทศเม็กซิโก คนเหล่านี้ใช้ประโยชน์จากสน เช่น ใช้ไม้สำหรับสร้างบ้านและทำอุปกรณ์ของใช้อื่นๆ ใช้เป็นเชื้อเพลิง กินเมล็ดเป็นอาหารเช่น *Pinus cembroides* Zucc., *P. pinceana* Gordon นอกจากนี้ยางสนหลายชนิดใช้เป็นยารักษากระดูกหัก กระดูกเคลื่อน โรคข้ออักเสบ อาการปวดหัว โรคเหงือก และฟันผุ แก้หลอดลมอักเสบ โรคหืด แก้ปาก มือและเท้าแตก การกลั่นยางสนยังคงทำตามกรรมวิธีแบบโบราณ โดยนำไม้สนท่อนเล็ก ๆ บรรจุในหม้อปากแคบ ปากหม้อมีลิ้นก้นไม้ให้ไม้สนออกมา ขุดหลุมที่มีรูทะลุออกสองด้าน กั้นหลุมวางภาชนะรองยางสนไว้ คร่ำปากหม้อลงที่ปากหลุม นำฟืนมากองสุมก้นหม้อแล้วจุดไฟ ยางสนจะหยดลงในภาชนะที่รองก้นหลุม สนแต่ละชนิดให้ปริมาณยางแตกต่างกันออกไป สนที่ให้ยางปริมาณมากเช่น *P. pseudostrobus* Lindley, *P. oocarpa* Schiede, *P. lawsonii* Roetzl, *P. leiophylla* Schlecht. & Cham. แต่มีบางชนิดที่ให้ยางไม่มากเช่น *P. douglasiana* Martinez, *P. hartwegii* Lindl.

Singh (1996) ได้ศึกษาพืชอาหารในเมือง Mandi ประเทศอินเดีย เมืองนี้ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเทือกเขาหิมาลัย สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 500-4,000 ม. จากการสำรวจพืชป่าที่เป็นพืชอาหารประจำวันรวมทั้งพืชที่ใช้เป็นอาหารยามขาดแคลน พบพืชอาหารที่นำมาใช้ประโยชน์ 64 ชนิด แบ่งเป็นพืชอาหารที่ใช้กันทั่วไปและมีวางขายตามตลาด 6 ชนิดได้แก่ หัียงเหมย (*Myrica esculenta* Ham.) หมั่นคง (*Cordia dichotoma* Forst.) ถูดย่อย (*Diplazium polypodioides* Bl.) มะขามป้อม (*Embllica officinalis* Gaertn.) ทับทิม (*Punica granatum* L.) พืชอาหารที่ใช้กันค่อนข้าง

ข้างมาก 18 ชนิด เช่น จีเหล็กอเมริกัน (*Cassia floribunda* Cavan) พืชที่ใช้ไม่มาก 31 ชนิด เช่น *Potamogeton perfoliatus* L., *Allium jacquemontii* Kunth และ *Rumex nepalensis* Spreng พืชที่ใช้เป็นอาหารยามขาดแคลน 9 ชนิด เช่น *Pyrus pashia* Buch.-Ham.

Radhakrishnan, Pandurangan และ Pushpangadan (1996) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชอาหารในรัฐ Kerala ประเทศอินเดีย รัฐนี้มีพื้นที่ขนาดเล็ก สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับกับเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน มีชนิดของพันธุ์ไม้ดอกประมาณ 4,000 ชนิด ประชากรของเมืองนี้ประกอบด้วยชนพื้นเมือง 35 กลุ่ม จากการเลือกศึกษาชนพื้นเมือง 10 กลุ่ม พบว่ามีพืชอาหารประมาณ 150 ชนิด พวกเขาใช้ส่วนต่างๆ ของพืชเช่น ดอก ผล เมล็ด ใบและยอดอ่อน หัวใต้ดินมาเป็นอาหาร เช่น เม่าสร้อย (*Antidesma acidum* Retz.) กินผลสุก หมามุ่ย (*Mucuna pruriens* DC.) กินเมล็ด นอกจากนี้มีพืชบางชนิดที่เป็นอาหารและสมุนไพรด้วย เช่น เมล็ดของสะบ้า (*Entada pursaetha* DC.) และรากของ *Uleria salicifolia* Bedd. ใช้เป็นอาหารและรักษาแผลในกระเพาะอาหาร

Diallo, Hveem และ Berge (1996) ได้ศึกษาพืชสมุนไพรของชาว Sahel ในเมือง Malian Gourma ของประเทศ Mali ประเทศนี้ตั้งอยู่ทางตะวันตกของทวีปแอฟริกา ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน การรักษาโรคยังคงใช้สมุนไพรมากถึง 80% การสำรวจในช่วงปี ค.ศ. 1989-1991 ใช้วิธีสอบถามชาวบ้าน 424 ครอบครัว พบพืชสมุนไพร 60 ชนิด พบพืชวงศ์ Poaceae 8 ชนิด วงศ์ Tiliaceae 6 ชนิด วงศ์ Capparidaceae 5 ชนิด วงศ์ Mimosaceae 5 ชนิด วงศ์ Asclepiadaceae 4 ชนิด วงศ์ Combretaceae 3 ชนิด ส่วนใหญ่จะนำไปมาตากแห้ง เพื่อเก็บไว้ใช้ได้นานขึ้น ตัวอย่างเช่น *Cassia italica* ใช้ใบกินแก้ปวด แก้ไข้ หรือแก้ท้องผูก *Maerua crassifolia* ใช้ใบและกิ่งกินแก้ปวดท้องหรือท้องผูก *Acacia nilotica* ใช้ใบและผลกินแก้หวัดหรือท้องเสีย

2.3 การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในประเทศไทย

สถานิตย์ (2530) ได้ศึกษาพืชป่าที่นำมาใช้ประโยชน์นอกเหนือจากการนำมาใช้เป็นอาหาร ของชาวเขาและคนท้องถิ่นในบางพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะในด้านสีย้อม เส้นใย เครื่องเทศ เครื่องหอม และสมุนไพร โดยแบ่งพื้นที่ทำการสำรวจตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ออกเป็น บริเวณเทือกเขาที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าม้ง ได้แก่ ขุนช่างเคี่ยน อำเภอเมือง คอยบุย อำเภอหางดง และบริเวณพื้นที่ราบในเขตอำเภอคอยสะเก็ด สันทราย แม่ริม แม่แตง สันกำแพง สันป่าตอง สารภี หางดง และอำเภอเมือง รวบรวมตัวอย่างได้ 54 ชนิด สกุล 30 วงศ์ ตัวอย่างพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เช่น ส้ม ปอกัญญา ปอกระสา และรักใหญ่

พิมพ์ใจ (2531) ได้สำรวจไม้ป่าที่มีผลรับประทานได้ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย พบตัวอย่างพืชที่เก็บรวบรวมได้ 100 ชนิด จัดอยู่ใน 75 สกุล และ 43 วงศ์ มีสกุลที่เด่น ๆ เช่น *Castanopsis*, *Elaeagnus*, *Elaeocarpus*, *Eugenia*, *Hibiscus*, *Irvingia*, *Phyllanthus*, *Protium*, *Schleichera* และ *Spondias*

Trisonthi (1990) ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์จากผลผลิตจากป่าของคนพื้นเมืองและชาวเขาในจังหวัดเชียงใหม่และแนวทางในการอนุรักษ์ป่าไม้ พบพืชที่ใช้ประโยชน์ได้มากกว่า 100 ชนิด โดยทำการบันทึกลักษณะของพืชที่ใช้ ประโยชน์และขั้นตอนวิธีใช้ประโยชน์จากพืช ผลผลิตจากป่าสามารถใช้เป็นพืชอาหาร พืชเครื่องเทศ พืชสมุนไพร พืชให้เส้นใย พืชสีย้อมเป็นต้น ตัวอย่างพืชที่น่าสนใจ เช่น *Arenga pinnata* Merr. *Broussonetia papyrifera* Vent. *Castanopsis* spp. *Diospyros mollis* Griff. *Zanthoxylum limonella* Alston และปัจจุบัน *Arenga pinnata* เป็นพืชที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์มากเพราะมีคนนิยมบริโภคเมล็ดมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันยังไม่มีมีการปลูกเพราะ *Arenga pinnata* ต้องการสภาพแวดล้อมเฉพาะในการเจริญเติบโต

รัชดา (2535) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวม้งขาว ในหมู่บ้านช่างเคี่ยน จังหวัดเชียงใหม่ พบการใช้พืชหลายชนิดบ่งบอกถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวม้งขาว พืชอาหารที่ชาวม้งขาวนำมาใช้ประโยชน์ที่น่าสนใจคือ ต้นเต็งช้างเผือก (*Lilium nepalense*) ซึ่งปัจจุบันพบน้อยมากและเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ เนื่องจากชาวม้งใช้หัวซึ่งเป็นส่วนที่ใช้ขยายพันธุ์มาทำเป็นอาหาร พืชสมุนไพรที่น่าสนใจ ได้แก่ ชั่วตัวแรง (*Arcangelisia* sp.) มีสรรพคุณในการรักษาเอ็นขาด กระดูกข้อหัก โดยใช้ใบตำพอก ด้านพืชเส้นใยพบว่าการทอผ้าจากเส้นใยกัญชง (*Cannabis sativa* Linn.) และการใช้ช่อม (*Baphicacanthus cusia* Brem.) ในการย้อมผ้า

Trisonthi และ Rerkasem (1993) ศึกษาความหลากหลายของพืชในพื้นที่เกษตรกรรมในภาคเหนือของประเทศไทย พบพืชที่นำมาใช้ประโยชน์มากกว่า 130 ชนิด จาก 49 วงศ์ จำแนกเป็นพืชอาหาร พืชสมุนไพร พืชใช้สร้างที่อยู่อาศัย พืชเศรษฐกิจและพืชที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ

ปรีชญา (2536) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวม้งลายหมู่บ้านแม่สาใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ตัวอย่างพืชที่ชาวม้งลายใช้ในการดำรงชีวิต ที่แสดงถึงภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่น ปีกแมลงสาบ (*Zebrina pendula* Schnizl.) และ *Gynura bicolor* DC. ใช้ต้มกับไก่กินแก้ปวดเมื่อย กัญชง (*Cannabis sativa* Linn.) ใช้ในการทอผ้าเป็นเครื่องนุ่งห่ม ใบช่อม (*Baphicacanthus cusia* Brem.) ใช้ในการย้อมผ้า

ปิยวรรณ (2538) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดเชียงใหม่ จากการสำรวจพบพืชทั้งหมด 291 ชนิด จัดอยู่ใน 229 สกุล 109 วงศ์ พบพืชสมุนไพรที่ชาวกะเหรี่ยงใช้ใน

การเพิ่มความแข็งแรงของร่างกาย ได้แก่ ม้าสามค้อน *Asparagus filicinus* Buch.-Ham. (บ้านห้วยตอง และบ้านแม่แฮเหนือ) กำลั้งเสือโคร่ง *Betula alnoides* Buch.-Hum (บ้านห้วยตอง และบ้านแม่แฮเหนือ) โดไม้รู้ลัม *Elephantopus scaber* Linn. (บ้านทุ่งหลวง และบ้านแม่แฮเหนือ) และอ้อสะพายควาย *Hiptage bengalensis* Kurz (บ้านแม่หลอดใต้ และบ้านผาแตก) พืชสมุนไพรอื่น ๆ ได้แก่ ปุย *Careya sphaerica* Roxb. (บ้านแม่หลอดใต้) ใช้รักษาแผลที่ถูกไฟไหม้

Trisonthi (1996) รายงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการใช้ประโยชน์จากพืชของชาวเขาเผ่าละแ้วและถิ่นในภาคเหนือของประเทศไทย ในการประชุมสัมมนาเรื่อง พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ครั้งที่ 5 ที่เมือง Nairobi ประเทศ Kenya

ชัยยุทธ (2539) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวเขาเผ่าถิ่น หมู่บ้านวังเสา จังหวัดน่าน สำรวจพบพืชทั้งสิ้น 91 ชนิด ส่วนใหญ่เป็นพืชอาหารและสมุนไพร ตัวอย่างเช่น ผักโขม (*Amaranthus* sp.) ยอดอ่อนนำไปแกง แสยก (*Pedilanthus tithymaloides* Poit.) นำใบมาตำพอกแผลไฟไหม้ วานพังกอน (*Tacca integrifolia* Ker-Gawl.) ใช้ใบอ่อนเป็นอาหาร มะเดื่อยหิน (*Coix puellarum* Bal.) ใช้ผลเป็นอาหารและรากคั้นน้ำดื่มเพื่อขับน้ำ

เยาวนิตย์ (2539) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในเขตศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่งน้อยและหนองเขียว จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ เผ่าคะฉิ่น ละว้า มูเซอแดง มูเซอดำ และจีนฮ่อ รวบรวมพืชได้ 264 ชนิด จัดอยู่ใน 204 สกุล 91 วงศ์ พืชที่น่าสนใจคือ ถิ่นคู่ (*Polygonum paleaceum* Wall.) ชาวมูเซอแดง ใช้รากรักษาอาการท้องร่วง หญ้าติควาย (*Swertia angustifolia* Ham.) ชาวมูเซอดำ ใช้รากคั้นน้ำดื่มรักษาโรคมาลาเรีย พุทธรักษาหินหัว (*Canna edulis* Kerr) ชาวละว้าและจีนฮ่อใช้รากฝนละลายน้ำดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง

ทัศนวิศ (2540) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวมูเซอดำ หมู่บ้านห้วยโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบพืชที่ใช้ประโยชน์ทั้งสิ้น 81 ชนิด แบ่งเป็นพืชอาหาร 30 ชนิด พืชสมุนไพร 44 ชนิด พืชเศรษฐกิจ 4 ชนิด และพืชประโยชน์อื่น ๆ 7 ชนิด ตัวอย่างเช่น มะแว้งนก (*Solanum nigrum* Linn.) ยอดคั้นกินกับน้ำพริก ราชวดีป่า (*Buddleja asiatica* Lour.) รากทุบแช่น้ำทาผิวแก้ผื่นคัน ถั่วแปง (*Solanum erianthum* D.Don) รากคั้นน้ำดื่มแก้ริดสีดวง ต้นเผ่าถ่านทำดินปืน

พรอนันต์ (2540) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวลีซอหมู่บ้านสามกุกา อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบพืชที่ใช้ประโยชน์ 83 ชนิด แบ่งเป็นพืชอาหาร 36 ชนิด พืชสมุนไพร 15 ชนิด พืชที่ใช้เลี้ยงสัตว์ 6 ชนิด พืชเศรษฐกิจ 8 ชนิด และพืชประโยชน์อื่น ๆ 24 ชนิด ตัวอย่างเช่น

กะดังใบ (*Leea indica* Merr.) ใช้รากคั้นน้ำคั้นแก้ปัสสาวะขัด ส้มผด (*Rhus chinensis* Muell) รับประทานผลสด

จิตติพร (2540) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวอาข่า หมู่บ้านคอยสะโงะ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พบพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ 112 ชนิด แบ่งเป็นพืชอาหาร 69 ชนิด พืชสมุนไพร 30 ชนิด พืชที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ 16 ชนิด พืชประโยชน์อื่นๆ 13 ชนิด

จันทร์ารักษ์ (2541) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวไทลื้อ ชาวม้ง และชาวเย้า ในบางพื้นที่ของจังหวัดน่าน พบพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ 273 ชนิด 221 สกุล 98 วงศ์ แบ่งเป็นพืชอาหาร 98 ชนิด สมุนไพร 162 ชนิด พืชเศรษฐกิจ 11 ชนิด และพืชประโยชน์อื่นๆ 31 ชนิด พบพืชเฉพาะถิ่น 1 ชนิด คือ บ่าบุกคั่นเดียว (*Maesa glomerata* K. Larsen & C.M. Hu) ม้งใช้รากคั้นน้ำคั้นแก้อาการป่วยเรื้อรัง ตัวอย่างพืชที่น่าสนใจได้แก่ สมุทรโคดม (*Sorghum vulgare* var. *saccharatum* Boerl.) เข้ารับประทานลำต้น มีรสชาติหวานเหมือนอ้อย และเมล็ดยังนำไปเลี้ยงสัตว์

ทิพย์สุดา (2541) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวขมุบ้านน้ำหลุ ชาวละว้าบ้านเตี้ยกลาง และชาวถิ่นบ้านแจลง จังหวัดน่าน ผลการสำรวจพบพืชที่มีการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันทั้งสิ้น 232 ชนิด 199 สกุล 85 วงศ์ พบว่าเผ่าขมูมีการใช้ประโยชน์จากพืชมากที่สุดคือ 165 ชนิด รองลงมาคือเผ่าละว้า 126 ชนิด และเผ่าถิ่นมีการนำพืชมาใช้ประโยชน์น้อยที่สุดคือ 97 ชนิด การนำพืชมาใช้ประโยชน์เป็นพืชอาหารพบว่ามีจำนวนชนิดพืชมากที่สุดจากทั้งสามเผ่า ตัวอย่างพืชที่น่าสนใจเช่น ต้างหลวง (*Trevesia palmata* Vis.) ใช้ดอกอ่อนเป็นผักใส่แกง รางจีด (*Thunbergia laurifolia* Linn.) คัดลำต้นยาวประมาณ 15 ซม. เป่าหุเวลาหื้อ

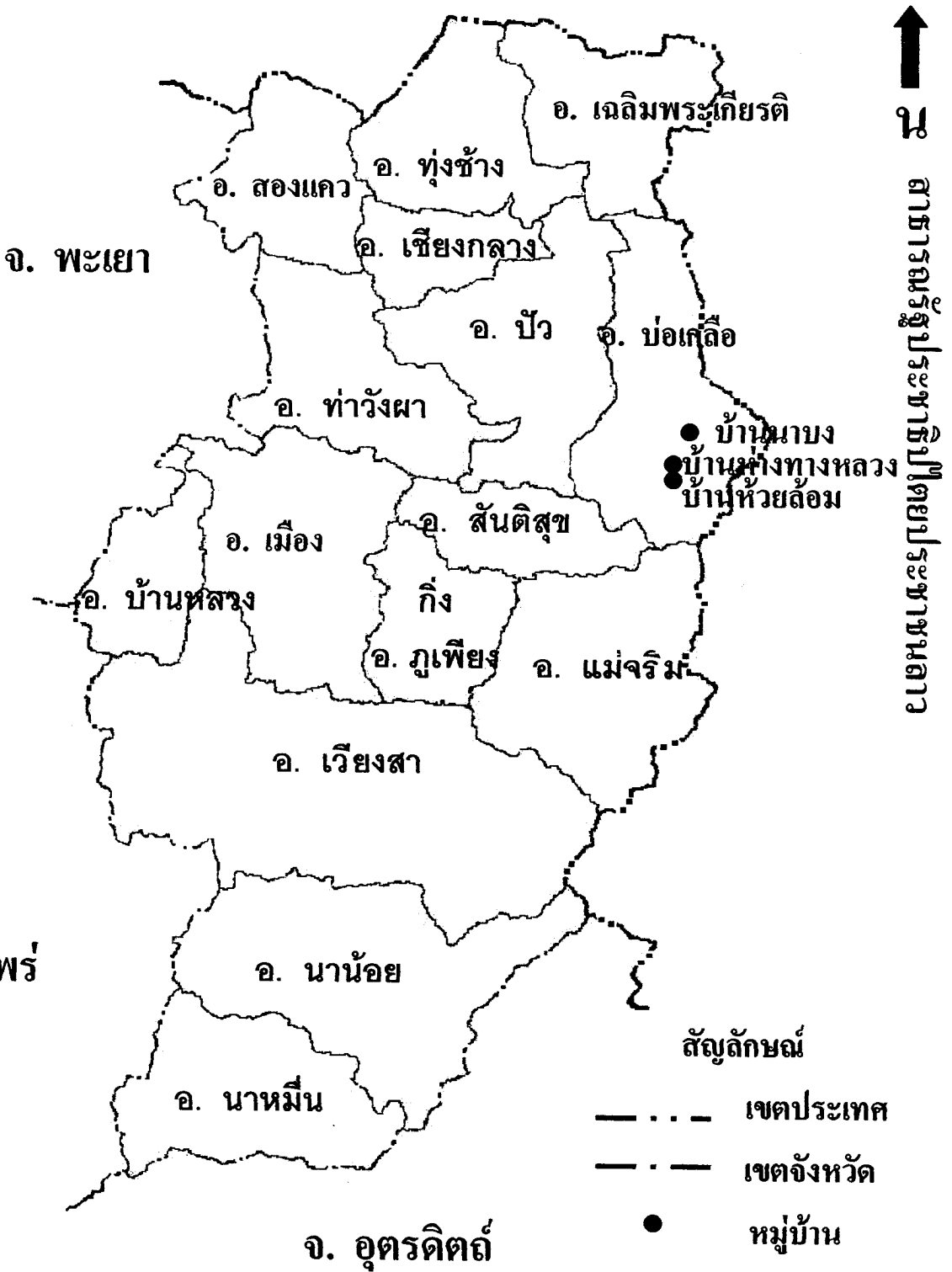
2.4 จังหวัดน่าน

2.4.1 ประวัติเมืองปัวและเมืองน่าน (สถาบันวิจัยสังคม, 2526)

เมืองน่านหรือเมืองนันทบุรีเป็นจังหวัดเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 700 ปี ก่อนจะมาตั้งอยู่ในพื้นที่ปัจจุบัน เมืองเก่าของจังหวัดน่านชื่อว่า วรนคร ซึ่งปัจจุบันคือพื้นที่ของ อำเภอปัว จากพงศาวดารกล่าวว่าพระยาภูคา เจ้าเมืองย่าง ซึ่งปัจจุบันคือบ้านป่าตอง ตำบลศิลาเพชร มีราชบุตรบุญธรรมสององค์ องค์พี่ชื่อขุนนุ่น องค์น้องชื่อขุนฟอง เมื่อบุตรทั้งสองเจริญวัยขึ้น พระยาภูคาได้สร้างเมืองทางทิศตะวันออกของแม่น้ำโขง ชื่อว่า “จันทบุรี” ปัจจุบันคือเมืองหลวงพระบางให้แก่ขุนนุ่นผู้เป็นพี่ และสร้างเมืองริมฝั่งแม่น้ำโขงทางตะวันตก ชื่อว่า “วรนคร” ให้แก่ขุนฟองผู้น้อง เมื่อตั้งวรนครเป็นราชธานีของแคว้นน่านประมาณปี พ.ศ. 1825 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงแห่งกรุงสุโขทัย กษัตริย์วงศ์ภูคาสืบราชสมบัติต่อมาได้ 4 ชั่วชาติวงศ์ใน ปี พ.ศ. 1899 พระยาโสกตศกันทิเจ้าเมืองสุโขทัย ได้เชิญพระยาการเมืองไปช่วยพิจารณาสร้างวัดหลวงอภัยในกรุงสุโขทัย และทรงได้ให้พระบรมธาตุแก่พระยาการเมือง อันเป็นเหตุให้พระยาการเมืองย้ายภูมิลำเนา นำรีพลอัญเชิญพระบรมธาตุมาบรรจุไว้ ณ คอยภูเพียงแช่แห้ง ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำน่าน เมืองวรนครจึงมีสภาพเป็นเมืองเก่าขึ้นกับแคว้นน่านตลอดมา ต่อมาภายหลังจากพระยาการเมืองถึงแก่พิราลัย พระยาผากองราชบุตรได้ขึ้นครองเมืองสืบมา จนถึง พ.ศ. 2117 ลำน้ำน่านเกิดเปลี่ยนทิศทาง ทำให้เกิดความแห้งแล้งในเวียงภูเพียงแช่แห้ง จึงได้อพยพผู้คนไปสร้างเมืองนันทบุรี ทางด้านทิศตะวันตกของลำน้ำน่าน อันเป็นสถานที่ตั้งของตัวจังหวัดน่านในปัจจุบัน

เมืองน่านมีอาณาเขตปกครองไม่กว้างขวางนัก เนื่องจากสภาพภูมิประเทศถูกปิดล้อมด้วยเทือกเขาสูงและป่าทึบ มีที่ราบสำหรับทำการเกษตรจำกัด ไม่เพียงพอต่อการปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารสำหรับเลี้ยงผู้คนจำนวนมาก เมื่ออาณาจักรหรือแคว้นใดที่อยู่ใกล้เคียงมีอำนาจมาก มักเข้ามามีอิทธิพลทางการเมืองและการปกครองเหนือน่านเสมอ บางครั้งก็ตกอยู่ในสภาพหัวเมืองประเทศราช บางครั้งก็เปลี่ยนไปเป็นหัวเมืองภายในอาณาเขต ผู้ยึดครองเข้ามามีอำนาจจัดการปกครองโดยตรง โดยจัดส่งขุนนางมาปกครองสับเปลี่ยนกันไป ครบจนกระทั่งมีการยกเลิกการปกครองโดยระบบเจ้าผู้ครองนคร หลังจากเจ้ามหาพรหมสุรธาตาถึงแก่พิราลัยเมื่อปี พ.ศ. 2474

ปัจจุบันจังหวัดน่านแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 14 อำเภอ กับอีก 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอท่าวังผา อำเภอทุ่งช้าง อำเภอนาน้อย อำเภอเชียงกลาง อำเภอปัว อำเภอบ้านหลวง อำเภอเวียงสา อำเภอแม่จริม อำเภอสันติสุข อำเภอนาหมื่น อำเภอบ่อเกลือ อำเภอสองแคว อำเภอเฉลิมพระเกียรติ และกิ่งอำเภอภูเพียง

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2541

รูป 1 แผนที่จังหวัดน่าน

จังหวัดน่านมีประชากรทั้งหมด 488,192 คน ผู้ชาย 244,084 คน ผู้หญิง 241,108 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน, 2541) ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดน่านเป็นคนท้องถิ่นดั้งเดิมที่เรียกตัวเองว่าคนเมืองและมีชาวไทยกลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งชาวเขาอาศัยอยู่ตามที่ราบและเทือกเขาสูงจำนวนมากเช่นไทยลื้อ ซึ่งมีวิถีชีวิตใกล้เคียงกับคนเมือง ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ได้แก่ ม้ง เย้า มูเซอ ขมุ และถิ่น ชาวถิ่นมีจำนวนประชากรมากที่สุด รองลงมาได้แก่ชาวม้งและชาวเย้า ส่วนชาวมูเซอมีประชากรน้อยที่สุด

ตาราง 1 ข้อมูลชุมชนบนพื้นที่สูงจังหวัดน่าน ปี 2538

อำเภอ	กลุ่มบ้าน	จำนวนหลัง ถาวร	จำนวนเพศ ชาย	จำนวนเพศ หญิง	ประชากรรวม
เมือง	24	1,238	4,383	4,113	8,496
เชียงกลาง	15	808	2,022	1,969	3,991
ท่าวังผา	22	861	2,793	2,617	5,410
ทุ่งช้าง	22	1,537	4,505	4,527	9,032
นาน้อย	1	101	501	514	1,015
ปัว	38	2,553	12,859	11,328	24,187
เวียงสา	10	506	1,855	1,628	3,483
แม่จริม	6	392	1,248	1,157	2,405
สันติสุข	4	361	1,005	1,023	2,028
บ่อเกลือ	74	2,527	7,976	8,616	16,592
สองแคว	17	870	2,888	5,947	5,502
รวม	233	11,754	42,035	40,106	82,141

ที่มา: ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย, กรมประชาสงเคราะห์

2.4.2 อำเภอบ่อเกลือ

อำเภอบ่อเกลือเดิมมีฐานะเป็นตำบลบ่อเกลือเหนือ และตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอปัว แต่เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลต้องการให้เขตการปกครองที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ แยกออกเป็นหน่วยขนาดเล็ก โดยมีจุดประสงค์เพื่อการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ รวดเร็วขึ้น ตำบลบ่อเกลือเหนือ

และบ่อเกลือได้จึงได้ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2531 และยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2538 ประกอบด้วย 4 ตำบล 38 หมู่บ้าน คือตำบลบ่อเกลือเหนือ ตำบลคงพญา ตำบลบ่อเกลือใต้ และตำบลภูฟ้า ประชากรทั้งหมด 13,399 คน ชาย 6,908 คน หญิง 6,491 คน ประกอบด้วยชนเผ่าถิ่นประมาณร้อยละ 76 ไทยเหนือร้อยละ 19 เผ่าม้งร้อยละ 5 อำเภอบ่อเกลือตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดน่าน มีอาณาเขตทิศตะวันตกติดกับอำเภอปัว ทิศเหนือติดกับอำเภอเฉลิมพระเกียรติ และทิศตะวันออกติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแนวชายแดนยาว 77 กิโลเมตร ทิศใต้ติดกับอำเภอแม่จริมและอำเภอสันติสุข สภาพพื้นที่จะเป็นเทือกเขาสูงในแนวเหนือใต้ ด้านทิศตะวันตกมีเทือกเขาคอยภูเว็ดติดต่อกับคอยภูคา ทางด้านทิศตะวันออกมีเทือกเขาหลวงพระบาง และมีที่ราบแคบๆ ระหว่างเทือกเขาในแนวเหนือใต้ อำเภอบ่อเกลือมีพื้นที่ 848.34 ตารางกิโลเมตร (อำเภอบ่อเกลือ, 2541) พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำหลายสายเช่นแม่น้ำน่าน แม่น้ำว้า และแม่น้ำมาง มีที่ราบระหว่างหุบเขาตามลุ่มน้ำว้าและลุ่มน้ำมาง พื้นที่ราบลุ่มน้ำว้าที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกมี 3 ตร.กม. แบ่งเป็นสองบริเวณอยู่ในพื้นที่บ้านส้ว บ้านห้วยขาบ บ้านนากลุ่ม บ้านนาปู 1 ตร.กม. และพื้นที่บ้านนาแมน บ้านนาแรด และบ้านเวน 2 ตร.กม. พื้นที่ราบลุ่มน้ำมางที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก 4 ตร.กม. อยู่ในพื้นที่บ้านนาขวาง บ้านนาคุ้ม บ้านผกฮ็อก บ้านนาเปลื้อง บ้านขาม บ้านนาดอก บ้านผาดัน บ้านนาเล้งม้า และบ้านบ่อหลวง (สถาบันวิจัยสังคม, 2526) จากสภาพพื้นที่ที่เป็นเทือกเขาสูง ทำให้ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณนี้มีอาชีพทำไร่บนภูเขา การปลูกข้าวเป็นการปลูกพืชแบบหมุนเวียน โดยจะทำไร่ซ้ำที่เดิม 1-2 ปี หลังเก็บเกี่ยวแล้วจะปล่อยที่ให้ดินไม้ขึ้นปกคลุม 5-10 ปี ก็จะเวียนกลับมาทำไร่ที่เดิมอีกครั้ง นอกจากผลิตข้าวเหนียว พบการผลิตข้าวโพด ข้าวบาร์เลย์ ถั่วลิสง กระเทียมและไม้ผลยืนต้น นับแต่อดีตเศรษฐกิจของบ่อเกลือจะขึ้นอยู่กับเกลือสินเธาว์ เกลือจากอำเภอบ่อเกลือส่งจำหน่ายในจังหวัดน่านและเขตภาคเหนือ โดยมีพ่อค้าจากจังหวัดพะเยา เชียงรายและลำปางมาซื้อเกลือเพื่อไปจำหน่าย มีเรื่องเล่าว่าเดิมบริเวณนี้มีแต่คนลัวะไม่มีคนเมืองอาศัยอยู่เลย เมื่อเจ้าหลวงปัวสร้างบ่อเกลือขึ้นจึงได้ไปเกณฑ์คนเมืองจากเชียงแสนมาอยู่ที่บ่อเกลือได้ คนที่อาศัยอยู่บริเวณบ้านบ่อหลวงปัจจุบันจึงเป็นคนเมืองทั้งหมด นอกจากบ่อเกลือที่บ้านบ่อหลวง ยังมีแหล่งผลิตเกลือในตำบลบ่อเกลือเหนือคือบ้านด่าน บ้านเวร บ้านน้ำเคะ บ้านส้ว บ้านนาถิ่นและบ้านบ่อหยวก เกลือที่ผลิตได้จากตำบลบ่อเกลือเหนือมีสีแดง ซึ่งแตกต่างจากเกลือบ้านบ่อหลวงซึ่งมีสีขาว ดังนั้นการผลิตเพื่อขายและใช้ในท้องถิ่นเท่านั้น ปัจจุบันการผลิตเกลือเพื่อจำหน่ายในภาคเหนือลดความสำคัญลง เพราะในช่วงเวลาสิบกว่าปีที่ผ่านมามีปัญหาภัยคอมมิวนิสต์ทำให้พื้นที่บริเวณนี้ขาดการติดต่อกับสังคมภายนอก ประกอบกับการคมนาคมที่สะดวกทำให้มีเกลือทะเล

ส่งเข้ามาขายทางภาคเหนือมากขึ้น พื้นที่ของอำเภอบ่อเกลือมีป่าไม้ก่อนอุดมสมบูรณ์โดยเฉพาะบริเวณคอยภูคาและพรมแดนไทยลาว นอกจากนี้ยังมีสัตว์ป่าชุกชุมเช่น เก้ง กวาง เลียงผา หมูป่า หมี ชะนีและเสือ ชาวบ้านจึงมีอาชีพหาของป่า เช่น สมุนไพร รวงผึ้ง จี้ค้างคาว หวาย

2.5 ชาวเขาเผ่าถิ่นและเผ่าลัวะ

ชาวเขาทั้งสองกลุ่มนี้ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย บริเวณชายแดนไทยและลาวของจังหวัดน่าน คนกลุ่มนี้ถูกทางราชการเรียกรวมกันว่าชาวถิ่น ซึ่งก็มีนัยทางประวัติศาสตร์ว่าเป็นคนท้องถิ่นเดิม นอกจากนี้ชาวเขากลุ่มนี้ยังถูกเรียกชื่อต่าง ๆ กัน เช่น ชาวคอย ข่าไฟ ข่าถิ่น การสำรวจจำนวนประชากรชาวถิ่นและชาวลัวะจึงรวมคนทั้งสองกลุ่มนี้เข้าด้วยกัน และผลการสำรวจประชากรในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2538 พบอาศัยอยู่ใน 3 จังหวัด 11 อำเภอ 152 หมู่บ้าน มีประชากรรวม 48,025 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน ในจังหวัดเชียงใหม่พบที่อำเภอเชียงดาว 380 คน และจังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอเขาค้อ 10 คน (กรมประชาสงเคราะห์, 2538)

2.5.1 ประวัติและความเป็นมา

ชาวถิ่นและชาวลัวะมีประวัติความเป็นมาของเผ่าอย่างไรยังเป็นข้อสงสัยกันอยู่ ซึ่งข้อสงสัยนี้แยกออกเป็น 2 แนวทาง คือ คนทั้งสองกลุ่มตั้งรกรากอยู่ในประเทศไทยก่อนแล้ว หรือเป็นกลุ่มชนที่อพยพมาจากประเทศลาว ซึ่งข้อสงสัยดังกล่าวก็ยังไม่หาข้อสรุปไม่ได้แน่ชัด

Lebar (1964) คาดคะเนว่าชาวถิ่นได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย 40-80 ปีมาแล้ว ถ้านับถึงปัจจุบันประมาณ 60-110 ปี มาแล้ว

Dessaint (1987) คาดคะเนว่าชาวถิ่นได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยในปี ค.ศ. 1973 ซึ่งในระยะนั้นพวกชนกลุ่มน้อยในประเทศลาวได้กระด้างกระเดื่องและทางประเทศลาวได้ทำการปราบปรามที่เมืองงอย (Muany-Ngoi) ทำให้ชาวถิ่นบางกลุ่มได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย และในภายหลังจึงได้มีการอพยพเข้ามาอีก

ชลธิรา (2529) กล่าวว่าชาวถิ่นที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่านเรียกตนเองว่าคนลัวะ ซึ่งพบอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณภูเขาในเขตอำเภอปัว-ทุ่งช้างมานานแล้ว ไม่ใช่ชาวเขาที่อพยพมาจากประเทศลาวเมื่อระยะร้อยกว่าปีตามผลการวิจัยของนักวิจัยชาวตะวันตก ซึ่งหน่วยงานราชการของไทยที่

เกี่ยวข้องกับเขื่อนตามนั้น หากเป็นชนพื้นเมืองชาวลัวะดั้งเดิมที่อาศัยพื้นที่ลุ่มนาปัจจุบัน โดยบรรพบุรุษชาวลัวะสายนี้คงหลักแหล่งอยู่ในบริเวณจังหวัดน่านและจังหวัดพะเยา

2.5.2 ภาษา (ภูเบศ, 2529)

ภาษาถิ่นจัดอยู่ในสาขาขมุ (Khmuic) ตระกูลย่อยมอญ-เขมร (Mon-Khmer) ของกลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) Smallery *et al.* (1976) จัดชาวเขากลุ่มนี้ตามความแตกต่างทางภาษาเป็นสองกลุ่มได้แก่

ถิ่นคลำปรัย

ถิ่นมาล

สำหรับชาวถิ่นสองกลุ่มภาษาดังกล่าว การสื่อสารกันไม่ค่อยจะรู้เรื่องนอกจากคนที่เคยเข้าไปในหมู่บ้านของแต่ละฝ่ายมาบ้างแล้ว และสามารถจับหลักภาษาของอีกฝ่ายหนึ่งได้ จึงพอที่จะสื่อสารกันได้บ้าง ความแตกต่างของสองกลุ่มภาษานี้อาจจะแยกได้ง่าย ๆ จากคำว่า “กินข้าว” ชาวถิ่นคลำปรัยจะใช้คำว่า “ปองจ๊ะ” ส่วนถิ่นมาลจะใช้คำว่า “ปองชา” ชาวเขากลุ่มนี้ไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเองจึงไม่มีการจดบันทึกประวัติความเป็นมาของเผ่า การสืบทอดทางวัฒนธรรมกระทำโดยการบอกเล่าต่อ ๆ กันมา ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งในการที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาเป็นไปได้ยาก เพราะไม่มีหลักฐานยืนยันแน่นอน ด้วยลักษณะนิสัยที่ชอบศึกษาหรือพยายามที่จะผสมผสานวัฒนธรรมของตนเองเข้ากับชาวเขาที่อยู่ใกล้เคียง โดยเฉพาะทางด้านการสื่อสารภาษา เช่นคนที่มีอายุบางคนสามารถพูดภาษาม้งหรือภาษาลื้อได้ โดยเฉพาะภาษาไทยภาคเหนือหรือภาษาคนพื้นราบ ส่วนใหญ่ผู้หญิงที่อายุมากมักจะพูดภาษาเหนือไม่ได้แต่ผู้ชายส่วนใหญ่จะพูดได้เกือบทั้งหมด

2.5.3 ถิ่นที่อยู่อาศัย (ภูเบศ, 2529)

บ้านเรือนมักจะตั้งอยู่บริเวณต้นน้ำน่าน เช่น น้ำและ น้ำปัว น้ำคอน น้ำวาง น้ำคูณ น้ำว้าและน้ำมาง ซึ่งต้นน้ำเหล่านี้อยู่ในเขตอำเภอทุ่งช้าง อำเภอเชียงกลาง อำเภอปัว และอำเภอบ่อเกลือ ในจังหวัดน่าน ซึ่งเป็นรอยต่อระหว่างจังหวัดน่านประเทศไทยกับแขวงชัยบุรี ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งในบริเวณดังกล่าวนอกจากชนกลุ่มนี้แล้วยังมีชนกลุ่มอื่นอาศัยอยู่อีก เช่น ชาวลื้อ ชาวลาว ชาวม้ง และชาวเข่า แต่สำหรับชาวม้งและชาวเข่านั้น มักจะอาศัยอยู่ในระดับความสูงที่สูงกว่า บ้านเรือนมักตั้งอยู่บนไหล่เขาหรือที่ราบบนภูเขา ซึ่งมีความสูงไม่ต่ำกว่า

300 ม. และไม่สูงไปกว่า 1,300 ม. จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ลักษณะหมู่บ้านจะตั้งอยู่ในพื้นที่ราบบนสันเขาซึ่งไม่ห่างจากแหล่งน้ำมากนัก

ในแต่ละหมู่บ้านจะมีการกระจายเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยยี่ดวงค์ญาติเป็นหลักในการรวมตัว คือในกลุ่มย่อยหนึ่ง ๆ จะเป็นคนในตระกูลเดียวกัน การย้ายหมู่บ้านจะขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อม เช่นพื้นที่เสื่อมโทรมอันเนื่องมาจากการใช้ที่ดินในการเพาะปลูกซ้ำที่บ่อย ๆ พื้นดินขาดสารอาหาร แต่สาเหตุนี้เป็นไปได้น้อยมาก เพราะชาวกินทำการเกษตรแบบหมุนเวียนโดยทิ้งที่ดินให้มีการพักตัวประมาณ 10 ปี จึงจะเวียนกลับมาใช้ที่ดินผืนเดิมทำการเพาะปลูกอีก จึงจะเห็นว่าหมู่บ้านชาวกินจะมีการตั้งบ้านเรือนเป็นหลักแหล่งแน่นอน สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้มีการย้ายหมู่บ้านใหม่เกิดจากการมีโรคระบาดติดต่อกันหลาย ๆ ปี

แต่ในปี พ.ศ. 2512-2513 มีสาเหตุสำคัญที่ทำให้หมู่บ้านชาวกินหลายหมู่บ้านต้องย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยลงมาอยู่พื้นราบ คือ การหลบภัยคอมมิวนิสต์ สาเหตุนี้ทำให้หมู่บ้านกินหลายหมู่บ้านต้องอพยพ เช่น บ้านห้วยตาล บ้านปางมะโก บ้านปางแก บ้านผาแดง ได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านแพะกลาง อำเภอทุ่งช้าง บ้านตาป่าซาง บ้านคาน้อย บ้านสบปาง และบ้านจูน ได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านป่ากลาง อำเภอปัว แต่เมื่อย้ายลงมาอยู่บนพื้นราบแล้ว ก็ยังมีการแบ่งหมู่บ้านเป็นกลุ่มหมู่บ้านเดิม ซึ่งลักษณะเช่นนี้อาจจะเป็นลักษณะที่สำคัญของชาวกิน การย้ายถิ่นฐานลงมาในครั้งนั้นได้สร้างปัญหาตามมา คือปัญหาที่ดินทำกินของชาวกินเหล่านี้ เพราะเมื่ออพยพลงมายังพื้นราบที่ทำกินก็ต้องละทิ้งไปด้วย และต้องมาหาที่ทำกินใหม่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของคนพื้นราบแล้ว ส่วนพื้นที่ที่ทางราชการจัดสรรให้ เพาะปลูกไม่ได้ผลหรือผลผลิตที่ได้ต่ำ ทำให้ชาวกินต้องแสวงหาที่ทำกินใหม่ จึงมักจะเกิดปัญหาเรื่องที่ดินกับคนพื้นราบหรือชาวเขาเผ่าอื่นที่เป็นเจ้าของที่ดินเสมอ

2.5.4 ศาสนาและความเชื่อ (ภูเบศ, 2529)

ชาวเขาเผ่ากินมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ หรือสิ่งที่ไม่เห็นตัวซึ่งเรียกว่า “ผี” ภาษาถิ่นเรียกว่า “ปรอง” ผีสามารถที่จะให้คุณให้โทษแก่ชาวกินที่กระทำผิดจารีตต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษเคยกำหนดไว้ ผู้กระทำผิดอาจจะเกิดการเจ็บป่วยหรืออาจจะถึงตายได้ วิถีชีวิตของชาวกินจึงผูกพันอยู่กับเรื่องเหล่านี้ตลอดเวลา ผีที่สำคัญของชาวกินมี 4 ชนิด คือ

ผีหมู่บ้าน (ปรองงวล)

ผีบ้านผีเรือน (ปรองเจิง)

ผีไร่ (ปรองแซ)

ผีเจ้าที่ (ปรองเจ้าตี้)

ผีหมู่บ้าน (ปรองงวล) เป็นผีที่สำคัญที่สุดของหมู่บ้านที่สามารถให้คุณให้โทษกับชาวเขาทั้งหมู่บ้านได้ ทุกปี จะต้องมีการเซ่นสรวง เพื่อให้ทุกคนในหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุขและทำมาหากินได้ผลดี

ผีบ้านผีเรือน (ปรองเจิง) เป็นผีประจำแต่ละหลังคาเรือน ผีเรือนคือ ผีบรรพบุรุษของแต่ละหลังคาเรือน หรือผีบรรพบุรุษแต่ละตระกูล ในหมู่บ้านชาวถิ่นอาจจะมียู่หลายตระกูล ผีเรือนในแต่ละบ้านจึงแตกต่างกัน ผีเรือนก็เช่นเดียวกับผีหมู่บ้าน คือสามารถให้คุณให้โทษได้เช่นกัน ถ้าทำผิดจารีตประเพณีของตระกูล แต่การให้คุณให้โทษนี้จะเกิดเฉพาะบุคคลในเรือนหลังนั้น หรือหลังคาเรือนแต่ละหลังเท่านั้น แต่ไม่สามารถให้คุณให้โทษกับบุคคลภายนอกได้ ดังนั้นชาวถิ่นถึงไม่ค่อยจะเชื่อเชิญคนแปลกหน้าขึ้นบนบ้านเท่าใดนัก เพราะถ้าคนภายนอกทำอะไรไม่ดีไม่งามขึ้นมา บุคคลที่จะได้รับผลกระทบคือบุคคลในบ้านนั้นนั่นเอง

ผีไร่ (ปรองแซ) เป็นผีที่ชาวเขาเผ่าถิ่นให้ความสำคัญมาก เพราะชีวิตของชาวถิ่นขึ้นอยู่กับผลผลิตจากไร่ ดังนั้นในช่วงหนึ่งปีชาวถิ่นจะต้องทำการเลี้ยงผีไร่ถึงเก้าครั้ง สำหรับชาวถิ่นการเพาะปลูกผลผลิตจะดีหรือไม่นั้น นอกจากสภาพพื้นที่และสภาพดินฟ้าอากาศแล้ว การเซ่นและการเลี้ยงผีไร่ที่ถูกต้องตามกำหนดเวลาและความไม่ถูกต้องในระเบียบพิธีต่าง ๆ ในไร่อาจจะส่งผลให้ผู้กระทำหรือเจ้าของไร่เกิดการเจ็บป่วยได้ ดังนั้นพิธีต่าง ๆ ในไร่ของชาวถิ่นจึงมีมาก พิธีสำคัญ ๆ ของชาวถิ่นจะเกี่ยวข้องกับไร่โดยเฉพาะไร่ข้าวซึ่งเป็นเส้นชีวิตของชาวถิ่น

ผีเจ้าที่ (ปรองเจ้าตี้) ผีเจ้าที่เป็นผีที่สถิตย์อยู่ในพื้นที่ก่อนที่จะมีการตั้งหมู่บ้าน เมื่อจะตั้งหมู่บ้านจึงต้องมีพิธีถามหรือขอผีเจ้าที่ก่อน หลังจากนั้นจะทำศาลเพื่อให้ผีเจ้าที่ได้สถิตย์อยู่ประจำและในแต่ละปี จะต้องมีการเลี้ยงผีเจ้าที่เพื่อให้ผีเจ้าที่คุ้มครองหมู่บ้านหรือคนในหมู่บ้านพ้นจากภัยพิบัติต่าง ๆ ในบางครั้งถ้าเกิดวิกฤตการณ์ที่ไม่ดีในหมู่บ้าน ชาวถิ่นก็อาจจะมาบนบานผีเจ้าที่ให้ช่วยแก้ไขหรือคุ้มครอง เมื่อผ่านพ้นวิกฤตการณ์นั้นไปแล้ว ทั้งหมู่บ้านก็จะมาทำการแก้บน การเลี้ยงผีหมู่บ้านนี้จะเป็นงานของส่วนรวมทั้งหมู่บ้านที่จะต้องมาร่วมกัน โดยร่วมกันตั้งแต่การช่วยกันออกค่าเครื่องเซ่นสรวงบูชาและการเข้าร่วมในพิธี โดยแต่ละหลังคาเรือนจะส่งตัวแทนมาหลังคาเรือนละหนึ่งคน แต่ต้องเป็นผู้ชายทั้งหมด

นอกจากผีทั้งสี่แล้ว ชาวถิ่นยังเชื่อว่ามีผีอีกหลาย ๆ ชนิดที่ทำให้ชาวถิ่นเกิดการป่วยได้เช่น ผีป่า (ปรองโย) ผีโป่ง (ปรองโป่ง) เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ชาวถิ่นเชื่อว่าถ้าผีเรือนคุ้มครองดีแล้ว ผีอื่น ๆ ก็ไม่สามารถทำอันตรายใด ๆ ได้ ดังนั้นสำหรับชาวถิ่น ผีเรือนจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก

นอกจากนี้ในชาวลีนบางกลุ่มยังมีความเชื่อในเรื่องการทำคุณไสย คือการใช้คาถาส่งสิ่งของเข้าไปในร่างคนใดคนหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเจ็บป่วยหรือตาย เมื่อเกิดมีข้อสงสัยว่าผู้ใดถูกทำคุณไสยจะต้องหาหมอผีมาทำพิธีเป่าคาถาเพื่อเอาสิ่งที่มีผู้ส่งมาออกจากร่างผู้นั้น การทำพิธีนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 200 บาท หรือมากกว่านั้น ค่าใช้จ่ายนั้นถ้าผู้ป่วยไม่หายก็จะยังไม่ต้องจ่ายและหมอผีก็จะทำพิธีต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะหาย การรักษาจะ ไม่มีการใช้ยาแต่ใช้เพียงคาถาเท่านั้น

2.5.5 การถือวันกรรม (กฎเบธ, 2529)

วันกรรมคือ วันที่ชาวลีนงดเว้นการทำงานในไร่และมีข้อห้ามไม่ให้กระทำการกิจกรรมบางอย่างในวันนั้น ซึ่งเหมือนกับวันศีล(วันพระ)ของคนไทย วันกรรมของชาวลีนที่สำคัญมี 2 วัน คือ

วันกรรมหมู่บ้าน (จिरายวอล)

วันกรรมผีบ้านหรือผีเรือน (จिरายปรองเจิง)

วันกรรมหมู่บ้าน (จिरายวอล) คือวันที่ชาวลีนในหมู่บ้านทั้งหมดหยุดการทำงานในไร่ ในวันนี้มีข้อห้ามไม่ให้คนเข้าเข้ามาในหมู่บ้าน ในบางหมู่บ้านห้ามแม้กระทั่งคนหามหรือแบกของเข้ามาในหมู่บ้าน วันกรรมหมู่บ้านนี้ 10 วันจะถือกรรม 1 ครั้ง ในวันกรรมทุกหลังคาเรือนจะต้องถือปฏิบัติเหมือนกัน แต่ในวันนี้ทุกคนอาจจะออกไปทำกิจกรรมอย่างอื่นนอกจากงานในไร่ได้ เช่น ไปล่าสัตว์ จับปลาหรือทำความสะอาดบริเวณบ้าน การกำหนดว่าวันใดเป็นวันกรรมของหมู่บ้านนั้น เป็นการกำหนดมาตั้งแต่บรรพบุรุษและบิดามารดาจะเป็นผู้บอกแก่บุตรหลานของตนว่าวันใดเป็นวันกรรมหมู่บ้าน และมีข้อห้ามและข้อกำหนดว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร

วันกรรมผีบ้านหรือผีเรือน (จिरายปรองเจิง) ชาวลีนในแต่ละหลังคาเรือนนับถือผีบรรพบุรุษของตระกูลเป็นผีเรือน (ปรองเจิง) ในหมู่บ้านชาวลีนแต่ละหมู่บ้านนอกจากจะต้องถือกรรมผีหมู่บ้านซึ่งถือวันกรรมวันเดียวกันทั้งหมู่บ้านแล้ว แต่ละบ้านหรือแต่ละหลังคาเรือนจะต้องถือวันกรรมของแต่ละหลังคาเรือนอีก 1 วัน ในตระกูลหนึ่ง ๆ จะถือวันกรรมผีเรือนวันเดียวกันหมด ทั้งหมู่บ้านเช่น ตระกูลอะไบงจะถือวันกรรมผีเรือนในวันปลีก (ตามวันนับของชาวลีน) ทั้งหมู่บ้านเป็นต้น ดังนั้นวันกรรมผีเรือนของแต่ละหลังคาเรือนอาจไม่ตรงกัน ถ้าเป็นตระกูลที่ต่างกัน การถือวันกรรมผีเรือนนี้ 10 วันจะถือกรรม 1 ครั้งเช่นกัน ในวันกรรมผีเรือนมีข้อห้ามคือ คนในบ้านจะทำงานบ้านไม่ได้ ห้ามดำข้าว ห้ามเผาฟริกในบ้าน ห้ามออกไปหาของป่า ห้ามตัดไม้สด

บางตระกูลห้ามแม้กระทั่งการจับมีดพร้าต่าง ๆ ซึ่งทุกคนในตระกูลต้องถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด

แต่อย่างไรก็ตามศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ได้เผยแพร่เข้าไปสู่สังคมชาวถิ่นเป็นเวลานานมาแล้ว โดยเฉพาะในปัจจุบันได้มีการจัดส่งพระธรรมจาริกเข้าไปจำพรรษาและเผยแพร่ศาสนาพุทธในหมู่บ้านชาวถิ่นหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านป่ากลาง บ้านน้ำพี บ้านหนองปลา บ้านน้ำสอ และบ้านสะกาดเป็นต้น นอกจากนี้กรมประชาสัมพันธ์ร่วมกับวัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดบรรพชาอุปสมบทภิกษุสามเณรชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ทุกปี ในจำนวนนี้มีชาวถิ่นเข้ารับการบรรพชาอุปสมบทปีละหลายรูป แต่อย่างไรก็ตามชาวถิ่นส่วนใหญ่เมื่อกลับเข้าไปในหมู่บ้าน ก็กลับไปยึดถือเรื่องไสยศาสตร์อีก

2.5.6 โครงสร้างทางประชากร (ภูเบศ, 2529)

ชาวถิ่นตั้งหมู่บ้านอยู่หนาแน่นในเขต 4 อำเภอ คือ อำเภอทุ่งช้าง อำเภอเชียงกลาง อำเภอปัว และอำเภอบ่อเกลือ จำนวนประชากรชาวถิ่นพบในอำเภอปัวมากที่สุด รองลงมาที่อำเภอบ่อเกลือ อำเภอเชียงกลาง และอำเภอทุ่งช้างตามลำดับ จากโครงการสำรวจประชากรชาวเขาในจังหวัดน่านเมื่อปี พ.ศ. 2538 ประชากรชาวถิ่นในจังหวัดน่านมีทั้งหมด 47,635 คน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับชาวเขาเผ่าอื่นในประเทศไทย ชาวถิ่นมีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับ 5

ลักษณะครอบครัวของชาวถิ่นเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว คือมีสามี ภรรยาและลูก และนิยมมีผัวเดียวเมียเดียว ในบางบ้านอาจจะมีบิดามารดาของทางฝ่ายหญิงที่มีอายุมากและไม่สามารถทำการเกษตรเลี้ยงตัวเองได้มาอาศัยรวมอยู่ด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในแต่ละครัวเรือนของชาวถิ่นจะมีสมาชิกในครัวเรือนไม่มากและเป็นครอบครัวเล็ก ๆ เท่านั้น

2.5.7 การสืบทอดตระกูล (ภูเบศ, 2529)

ชาวเขาเผ่าถิ่นมีการสืบทอดตระกูลกันทางฝ่ายหญิง คือผู้ชายเมื่อแต่งงานจะต้องเปลี่ยนมาเป็นตระกูลของฝ่ายหญิง การสืบทอดตระกูลของชาวถิ่นหมายถึงการนับถือผีบรรพบุรุษ ผู้หญิงจะต้องเป็นฝ่ายถือผีตระกูลของคนตลอดไป ผู้ชายเมื่อแต่งงานจะต้องเปลี่ยนมานับถือผีบรรพบุรุษของทางฝ่ายหญิง ถ้าหากผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว เปลี่ยนไปนับถือผีของตระกูลฝ่ายชาย ผู้หญิงคนนั้นจะถูกตัดขาดออกจากตระกูลทันที โดยผู้หญิงคนนั้นจะกลับขึ้นไปบนบ้านมารดาของตนไม่ได้

เป็นอันขาด ถึงแม้ว่ามารดาหรือบิดาป่วยหนักกำลังจะตาย ผู้หญิงคนนั้นก็ไม่สามารถขึ้นไปเยี่ยมเยียนบนบ้านได้

ผลจากการสืบทอดตระกูลของชาวลัคน เมื่อผู้ชายชาวลัคนแต่งงานจะต้องเปลี่ยนไปนับถือผีบรรพบุรุษของฝ่ายหญิง คือถือผีเรือนของฝ่ายหญิง การถือวันกรรมก็จะต้องเปลี่ยนไปตามฝ่ายหญิงถึงแม้ว่าจะแยกเรือนออกมาจากบ้านของบิดามารดาของฝ่ายหญิงแล้วก็ตาม ถ้าฝ่ายชายไม่ยอมถือผีบรรพบุรุษของฝ่ายหญิงหรือไม่ยอมเปลี่ยนการถือวันกรรมก็ต้องหย่าขาดจากกัน ถ้าฝ่ายหญิงไม่ยอมหย่าขาดจากฝ่ายชาย ญาติของฝ่ายหญิงจะตัดผู้หญิงคนนั้นออกจากตระกูล และห้ามผู้หญิงคนนั้นขึ้นไปบนบ้านของมารดาอีกต่อไป

2.5.8 ลักษณะเศรษฐกิจ (กูเบร, 2529)

ชาวเขาเผ่าลัคนเหมือนกับชาวเขาเผ่าอื่นทั่วไป คือมีอาชีพหลักขึ้นอยู่กับเกษตร คือการทำไร่ อาชีพรอง คือการหาของป่าและล่าสัตว์ ในด้านการเกษตรนั้นชาวลัคนทุ่มเทแรงงานเกือบจะทั้งหมดกับการทำไร่ข้าว เพราะสิ่งที่ชาวลัคนคำนึงมากที่สุด คือ การมีข้าวบริโภคตลอดทั้งปี ถ้าปีใดข้าวขาดแคลนปีนั้นจะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวลัคนเป็นอย่างมาก การที่ชาวลัคนให้ความสำคัญกับไร่ข้าวมากนี้เองทำให้การทำไร่ข้าวมีพิธีกรรมต่าง ๆ มากมายและเป็นพิธีที่สำคัญและเกือบจะเป็นเอกลักษณ์หรือเป็นประเพณีของชาวลัคนเลยทีเดียว พิธีสำคัญดังกล่าวได้แก่ พิธีทำโสดและพิธีกินดอกแดงหรือเลิกดอกแดง ซึ่งจะพบพิธีนี้ในทุกหมู่บ้าน

ลักษณะการใช้แรงงานในไร่ข้าว เนื่องจากครอบครัวชาวลัคนมีขนาดเล็กแรงงานในครัวเรือนจึงมีน้อย ชาวลัคนมีวิธีการแก้ไขปัญหานี้โดยการเอามือ(การลงแขก) ในกลุ่มญาติพี่น้องหรือในกลุ่มย่อย ๆ ของตน การลงแขกจะหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ เป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานกันในหมู่เครือญาติ การลงแขกจะกระทำในระยะที่สำคัญ ๆ เช่น ระยะถางไร่ ระยะเพาะปลูก ระยะเก็บเกี่ยวและระยะขนข้าวกลับมาหมู่บ้าน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพืชไร่ที่สำคัญของชาวลัคนก็คือข้าว แต่อย่างไรก็ตามชาวลัคนในบางหมู่บ้านมีการปลูกพืชไร่ที่เป็นพืชรองอีก เช่น ข้าวโพด ฝ้าย ข้าวฟ่าง และบางหมู่บ้านมีการปลูกฝิ่นเพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือนและเป็นพืชเศรษฐกิจ

ในหมู่บ้านชาวลัคนหลายหมู่บ้านมีพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้อย่างดีอีกอย่างหนึ่ง คือเมี่ยง ชาวลัคนมีความชำนาญในการทำเมี่ยงมากและเป็นที่ขึ้นชื่อในจังหวัดน่าน หมู่บ้านที่เคยพบ เช่น บ้านสะกาด บ้านเกวด บ้านกอก และบ้านชี ในอำเภอปัวและอำเภอเชียงกลาง มีรายได้จากเมี่ยงทำให้หมู่บ้านมีสภาพเศรษฐกิจดีกว่าชาวลัคนในหมู่บ้านอื่น

นอกจากรายได้จากพืชไร่บ้างเล็กน้อยแล้ว รายได้อีกส่วนหนึ่งได้จากการเก็บของป่าขาย เช่น คอกกั่ง หัวข้าวเย็น ลูกชิดหรือลูกตำลึง และมีการล่าสัตว์บ้าง แต่การล่าสัตว์ส่วนใหญ่จะเก็บไว้บริโภคภายในครัวเรือนมากกว่า

นอกจากการเก็บของป่าขายแล้ว บางหมู่บ้านยังมีอาชีพในการทำเกลือขาย บ่อเกลือที่ชาวถิ่นทำขายมีอยู่ด้วยกัน 3 บ่อในเขตตำบลบ่อเกลือเหนือ คือ บ่อหยวก บ่อน่าน และบ่อเวร ในแต่ละปีจะมีการทำเกลือในระยะเดือน กุมภาพันธ์-เมษายน ซึ่งเป็นเดือนที่มีอากาศร้อน ฝนไม่ตกและเป็นระยะว่างจากการทำไร่ การต้มเกลือแต่ละครั้งชาวบ้านเก็บทั้งหมู่บ้านจะออกไปต้มเกลือที่บ่อ โดยจะไปปลูกกระท่อมเล็ก ๆ กินอยู่หลับนอนใกล้ ๆ บ่อเกลือ นั้น และเมื่อถึงเวลากลับทุกครอบครัวก็จะกลับพร้อมกัน และหลังจากนั้นจะห้ามไม่ได้คักน้ำเกลืออีกจนกว่าจะถึงฤดูต้มเกลือในปีต่อไป ในตำบลบ่อเกลือได้มีบ่อเกลือในบ้านบ่อหลวง การผลิตเกลือที่หมู่บ้านนี้จะทำกันเกือบตลอดปี แต่จะห้ามไม่ให้ผลิตในช่วงเข้าพรรษา การผลิตเกลือที่บ้านบ่อหลวงเป็นการผลิตปริมาณมากเพื่อจำหน่าย คนที่นี่มีความเชื่อและประเพณีปฏิบัติแตกต่างจากชาวถิ่น เนื่องจากคนในหมู่บ้านทั้งหมดเป็นคนเมือง

ชาวถิ่นบางหลังคาเรือนจะออกไปรับจ้างชาวเขาเผ่าอื่น หรือคนพื้นราบถางไร่หรือกำจัดวัชพืช บางรายจะทำเครื่องจักสานเล็ก ๆ น้อย ๆ ไว้ใช้ในครัวเรือน และบางส่วนนำไปขายเพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว บางครอบครัวใช้เวลาว่างหลังเก็บเกี่ยวพืชไร่ไปพญาดา โดยการนำดินพญาดาตากแห้งมาเย็บเป็นคืบ ซึ่งส่วนหนึ่งจะเก็บไว้สำหรับซ่อมแซมบ้านของตนเองและอีกส่วนหนึ่งจะนำไปขาย

นอกเหนือจากการเกษตรคือการทำไร่แล้ว ชาวถิ่นมักจะเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้สอยภายในครัวเรือน เช่น ไก่ หมู เลี้ยงไว้เพื่อประกอบพิธีทางศาสนา โดยเฉพาะไก่ต้องใช้ประกอบพิธีหลายอย่างมาก ทั้งพิธีในไร่ข้าวซึ่งปีหนึ่งจะต้องทำถึง 9 ครั้ง แต่แต่ละครั้งจะต้องมีไก่เป็นเครื่องเช่นเสมอ นอกจากนั้นเวลาเจ็บป่วยชาวถิ่นจะต้องทำพิธีเรียกขวัญและเลี้ยงผีเรือนก็จะต้องใช้ไก่ในการประกอบพิธีทุกครั้งเช่นกัน สำหรับสุนัขจะเลี้ยงไว้เฝ้าบ้านหรือล่าสัตว์ แต่ในบางหมู่บ้านการเลี้ยงผีไร่ และผีบ้านก็จะใช้สุนัขเลี้ยงผีไร่เช่นกัน บางหมู่บ้านจะเลี้ยงวัวและควายเพื่อให้คนพื้นราบเช่าไปทำนา และขนส่งผลผลิตจากไร่

2.5.9 การปกครอง (ภูเบศ, 2529)

หมู่บ้านชาวถิ่นประกอบไปด้วยกลุ่มย่อย ๆ หลายกลุ่ม ในแต่ละกลุ่มจะเป็นการรวมกันของกลุ่มเครือญาติ ในแต่ละกลุ่มมีผู้นำของกลุ่ม คือ ผู้อาวุโสในตระกูลซึ่งเป็นผู้นำที่ชาวเขาแต่ละ

ตระกูลเชื้อฟิง นอกจากนี้ผู้ประกอบพิธีทางศาสนา หรือหมอผี เป็นบุคคลอีกคนหนึ่งที่ชาวถิ่นเชื้อฟิง และเป็นบุคคลสำคัญที่ตัดสินใจการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งผิดจารีตประเพณีหรือไม่ แต่ในระยะหลังทางราชการได้มีการจัดตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้นเป็นทางการ แต่การจัดตั้งบางครั้งไม่เป็นที่ยอมรับของชาวถิ่น เช่น บ้านน้ำพิ บ้านแพะกลาง ซึ่งเป็นหมู่บ้านใหญ่และประกอบด้วยกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ทำให้การปกครองเป็นไปด้วยความยากลำบาก และมักจะเกิดความขัดแย้งกันระหว่างชาวบ้านกับผู้ใหญ่บ้านเสมอ

บทที่ 3

อุปกรณ์และวิธีการศึกษา

3.1 วัสดุอุปกรณ์

อุปกรณ์และสารเคมีที่ใช้ในการเก็บรักษาตัวอย่าง

1. แฝงอัดพันธุ์ไม้
2. กระดาษอัดพันธุ์ไม้ มักใช้กระดาษหนังสือพิมพ์
3. กระดาษลูกฟูก
4. กระดาษบันทึกรายละเอียดตัวอย่างพันธุ์ไม้
5. กระดาษติดตัวอย่างพันธุ์ไม้
6. ขวดคองตัวอย่าง
7. ถังพลาสติกใสสำหรับเก็บตัวอย่างแห้ง
8. ตู้อบลมร้อน (hot air oven)
9. กาว เข็ม และด้าย
10. ถุงมือพลาสติกและหน้ากาก
11. ปากคีบสแตนเลสและพลาสติก
12. ถาดพลาสติก หรือถาดเคลือบ
13. น้ำยากันเชื้อรา
 - เมอร์คิวริกคลอไรด์ 23 ก.
 - เอริธอัลกอฮอล์ 95 % 1,680 มล.
 - น้ำกลั่น 600 มล.
14. น้ำยาสำหรับคองตัวอย่างสด (ภูวดล, 2528)
 - เอริธอัลกอฮอล์ 70 %
 - สารละลาย FAA มีส่วนผสมดังนี้
 - น้ำ 35 มล.
 - กรดกลูตาซีลลอสซิดิก 5 มล.
 - ฟอร์มาลีน 10 มล.

เอธิลแอลกอฮอล์ 95 % 50 มล.

อุปกรณ์สำหรับเก็บข้อมูลและตัวอย่างพืช

1. กรรไกรตัดกิ่ง และมีด
2. เลี่ยม
3. ถุงพลาสติกขนาดใหญ่และขนาดเล็ก
4. กล้องถ่ายรูป และฟิล์มถ่ายรูป
5. ป้ายกระดาษแข็งขนาดประมาณ 3 x 4 ซม. มุมด้านหนึ่งมีเชือกผูก
6. สมุด และดินสอสำหรับบันทึกข้อมูล

อุปกรณ์ในการเดินป่า

1. รองเท้าสำหรับเดินป่า
2. เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายที่รัดกุม
3. หมวก
4. กระติกน้ำ

อุปกรณ์ที่ใช้ในการวินิจฉัยเชื้อชนิดพันธุ์ไม้

1. กล้องจุลทรรศน์สามมิติ (stereo microscope)
2. แว่นขยาย
3. เข็มเย็บ
4. ปากคีบ
5. จานแก้ว (petri dish)
6. ไบมิค โคน
7. เอกสารรูปวิธาน

3.2 วิธีการศึกษา

1. สำรวจหาหมู่บ้านที่เหมาะสมเพื่อเลือกเป็นพื้นที่สำหรับทำการวิจัย ต้องเป็นหมู่บ้านที่ยังมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ยังไม่มีความเจริญเข้าไปมากนักเช่น ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีประปา การคมนาคมยังไม่สะดวก
2. ติดต่อผู้นำทางซึ่งจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชอย่างดีหรือเป็นหมอยากลางบ้าน ถ้าหากสื่อสารกันไม่ได้ก็ต้องมีล่ามไว้ช่วยสื่อสารกัน
3. ศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณี โดยการสัมภาษณ์คนในหมู่บ้าน และเข้าร่วมในพิธีกรรมสำคัญต่างๆ ของหมู่บ้าน
4. สำรวจชนิดพืชที่นำมาใช้ประโยชน์โดยกำหนดพื้นที่สำรวจคือ บริเวณภายในหมู่บ้าน บริเวณไร่ และบริเวณป่ารอบหมู่บ้าน โดยแบ่งกลุ่มพืชตามการใช้ประโยชน์ คือ พืชอาหาร พืชสมุนไพร พืชที่ทำที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ พืชเศรษฐกิจ และพืชที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ
5. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของพืชแต่ละหมู่บ้าน และผลการศึกษาทางด้านวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนทั้งสองกลุ่ม

วิธีการเก็บตัวอย่างพืช

1. ถ่ายรูปตัวอย่างพืชทั้งส่วนใบ ดอกและผล
2. เก็บตัวอย่างที่มีความสมบูรณ์ อย่างน้อย 3 ตัวอย่าง เขียนรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อพื้นเมือง และวัน เดือน ปี ที่เก็บ ท้องที่ที่เก็บ ในกระดาษแข็งขนาดเล็ก ผูกติดกับตัวอย่าง
3. จดบันทึกรายละเอียด เช่น ความสูงของบริเวณที่พันธุ์ไม้เจริญ ชนิดของพันธุ์ไม้เช่น ไม้ยืนต้น ไม้พุ่มหรือไม้ล้มลุก ความสูงของต้น สีของดอก

วิธีการอัดพันธุ์ไม้

1. เลือกตัวอย่างที่จะนำมาอัดควรสมบูรณ์ไม่เป็นโรค หรือมีแมลงทำลาย มีส่วนสำคัญโดยเฉพาะ ดอกหรือผลติดอยู่
2. ตัดแต่งกิ่ง ก้าน ใบ และช่อดอก ที่หนาแน่นเกินไปออก จัดเรียงบนกระดาษหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะต้องมีกระดาษลูกฟูกรองพื้น 1 อัน แผ่กิ่งก้านไม่ให้ทับซ้อนกันมากเกินไป จัดให้มีใบคว่ำบ้างหงายบ้างปะปนกัน ถ้าเป็นดอกไม้ก็กลีบดอกอ่อนบางเวลาอัดแห้งให้ใช้กระดาษใบ

รองคอกไว้ทั้งด้านบนและด้านล่าง วางทับด้านบนด้วยกระดาษถูกฟูกแล้วทำซ้ำ ๆ กันจนได้ความหนาพอสมควร ปิดด้วยแผงอัดแล้วมัดให้แน่น

3. แผงตัวอย่างที่อัดพันธุ์ไม้ไว้แล้ว นำมาอบแห้งในตู้อบลมร้อน (hot air oven) โดยใช้อุณหภูมิประมาณ 70 องศาเซลเซียส 1-2 วัน ตัวอย่างจะแห้งสนิท หรือไม่ก็ทำแห้งโดยการนำแผงอัดไปตั้งกลางแจ้งในกรณีนี้ควรทำแผงอัดไม่ให้หนาเกินไป มีการเปลี่ยนกระดาษรองตัวอย่าง และกระดาษถูกฟูก ถ้าแดดจัด 3-4 วัน ตัวอย่างจะแห้งสนิท สีของตัวอย่างแห้งที่ใช้วิธีนี้ จะคล้ายกับสีธรรมชาติ
4. ตัวอย่างพืชอวบน้ำหรือผลสดคองในน้ำยาคง เช่น เอธิลแอลกอฮอล์ 70 % หรือ สารละลาย FAA
5. ตัวอย่างผลแห้งอบให้แห้งสนิทแล้ว เก็บไว้ในกล่องพลาสติกใส

การอาบน้ำพันธุ์ไม้

1. เตรียมน้ำยาที่ผสมเข้ากันได้ดีแล้วเทใส่ภาชนะปากกว้าง เช่น ถาดพลาสติก หรือถาดเคลือบ ไม่ควรใช้ภาชนะที่เป็นโลหะ
2. ใช้ปากคีบทำด้วยไม้หรือพลาสติกคีบพันธุ์ไม้แช่ลงในน้ำยา กดให้เปียกทั่วกันประมาณ 1 นาที นำออกมาวางบนกระดาษหนังสือพิมพ์ ผึ่งลมสักครู่ ใส่ในแผงอัด นำไปใส่ตู้อบหรือตากแดดให้แห้ง
3. ทุกขั้นตอนในการทำ ควรระมัดระวังไม่ให้น้ำยาอาบถูกผิวหนัง และควรใช้ถุงมือยาง

การเย็บพันธุ์ไม้

1. หลังอาบน้ำและทำแห้งแล้ว ทากาวตัวอย่างพันธุ์ไม้แล้วติดบนกระดาษแข็งขนาด 30 x 42 ซม. ใช้วัสดุที่มีน้ำหนัก วางทับเพื่อให้ตัวอย่างแบนเรียบ
2. เมื่อการติดแห้งสนิทแล้ว เย็บตรึงให้แน่นเพื่อความแข็งแรง ส่วนของผล เมล็ด และดอก ที่หลุดร่วงใช้กระดาษห่อ แล้วติดมุมล่างด้านขวาของกระดาษ
3. ติดป้ายบันทึกลักษณะรายละเอียดของพืชลงมุมล่างทางด้านซ้าย
4. ใช้กระดาษอ่อนสีขาวทำเป็นปกหุ้มด้านนอกอีกชั้น

การเก็บรักษาพันธุ์ไม้แห้ง

นำตัวอย่างแห้งที่เย็บเรียบร้อยแล้วเก็บใส่ในตู้เป็นชั้น ๆ โดยแยกตามวงศ์และสกุล เรียงตามลำดับตัวอักษรไว้ที่หน่วยวิจัยพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การตรวจสอบชื่อพันธุ์ไม้

1. บันทึกลักษณะทางสัณฐานวิทยาของพืชอย่างละเอียด โดยใช้กล้องจุลทรรศน์สามมิติ
2. วินิจฉัยชื่อพืชโดยใช้เอกสารรูปวิธานการแยกชนิด (key)
3. ตรวจสอบความถูกต้องโดยการเทียบตัวอย่างพืชจากหอพรรณไม้ กรมป่าไม้ และหอพรรณไม้ กรมวิชาการเกษตร

บทที่ 4

ผลการศึกษา

พื้นที่ศึกษามีสามหมู่บ้านคือบ้านหำทางหลวง(ถิ่น) บ้านนาบง(ถิ่น) และบ้านห้วยล้อม(ลัวะ) ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

4.1 ผลการศึกษาวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่

บ้านหำทางหลวง

บ้านหำทางหลวงเป็นหมู่บ้านขนาดค่อนข้างใหญ่ มีจำนวน 93 หลังคาเรือน ประกอบด้วยประชากร 559 คน ประชากรชาย 300 คน ประชากรหญิง 259 คน บ้านเรือนตั้งอยู่สองฝั่งน้ำนาง พื้นที่ของหมู่บ้านมีที่ราบค่อนข้างน้อย ดังนั้นการตั้งบ้านเรือนจึงลดหลั่นกันตามเนินเขา และบริเวณรอบหมู่บ้านก็เป็นเทือกเขาสูงต่ำสลับกัน นอกจากนี้แม่น้ำขนาดใหญ่บริเวณนี้ยังมีลำธารหลายสายไหลผ่านเช่น ห้วยกอก ห้วยขมิ้น ห้วยเย็น ชาวบ้านได้ร่วมมือกันทำประปาภูเขาเพื่อใช้ในหมู่บ้าน โดยนำน้ำจากห้วยเย็นและห้วยกอกมาใช้อุปโภคและบริโภค

ประชากรในหมู่บ้านมีทั้งนับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ การเผยแพร่ของศาสนาพุทธเข้ามาก่อน หลังจากนั้นศาสนาคริสต์จึงเข้ามา ชาวถิ่นไม่มีชุดแต่งกายประจำเผ่าของตนเอง โดยจะแต่งกายเหมือนชาวพื้นราบทั่วไป นอกจากนี้รูปร่างหน้าตาก็ไม่แตกต่างจากคนเมืองเหนือทั่วไปคือมักจะมีรูปร่างเล็ก ผิวค่อนข้างขาวและจมูกแบน ส่วนภาษาที่พูดก็คือภาษาเมืองแต่ไม่มีภาษาเขียน

ชาวหำทางหลวงมีอาชีพหลักคือการทำไร่ข้าวเหนียว พื้นที่เกษตรกรรมคือที่ราบริมน้ำนางและภูเขาบริเวณใกล้หมู่บ้าน นอกจากนี้ชาวบ้านจะมีป่าอนุรักษ์คือภูเขาที่อยู่ติดกับหมู่บ้านและป่าต้นน้ำของลำธารที่นำมาใช้ในหมู่บ้าน นอกจากนี้ชาวพืชเศรษฐกิจอื่นที่เป็นพืชปลูกมีเพียงข้าวโพดซึ่งผลผลิตในแต่ละปีก็มีจำนวนไม่มาก พบว่ามีเพียงคนที่มีพื้นที่เกษตรกรรมจำนวนมากเท่านั้นที่ทำการเพาะปลูกข้าวโพด และในฤดูแล้งการเพาะปลูกข้าวโพดมีเพียงเล็กน้อยบริเวณริมแม่น้ำนาง ส่วนบริเวณอื่นไม่มีการเพาะปลูกเนื่องจากประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ บ้านหำทางหลวงมีลำธารที่มีน้ำตลอดปีไหลผ่านคือห้วยขมิ้น ชาวบ้านจะใช้พื้นที่บริเวณใกล้ลำธารปลูกผักชนิดต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ก็ปลูกไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน

นอกเหนือจากการทำไร่กึ่งหาของป่าเช่น ผักชนิดต่าง ๆ หวาย ลูกตำลึง ดอกกิ้ง ปอสา เห็ดป่า น้ำผึ้ง ยาสมุนไพร นอกจากนั้นก็มีการล่าสัตว์และหาปลา แต่อาชีพที่ทำรายได้ให้มากที่สุดให้แก่ชาวห้วงทางหลวงคือการทำเครื่องจักสานจากกกชนิดหนึ่งซึ่งชาวบ้านเรียกว่าหญ้าสามเหลี่ยม หรือ หญ้าสนิท กกชนิดนี้เมื่อต้นแก่เปลือกต้นมีสีน้ำตาลหรือสีม่วงดำ ชาวบ้านจะลอกเอาเฉพาะผิวต้นนำมาทำเป็นเครื่องจักสาน แต่เดิมการผลิตทำไว้เพื่อใช้เอง เช่นทำเป็นกระติบใส่ข้าว เสื่อ แต่เนื่องจากความสวยงามจึงมีผู้คนสนใจเข้ามาซื้อไปนำไปใช้ และเมื่อนำไปจัดแสดงและวางขายในงานแสดงผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ก็ได้รับความสนใจจากผู้คนอย่างมาก ปัจจุบันมีการพัฒนาให้มีรูปแบบที่แปลกใหม่และมีความประณีตสวยงาม เช่นทำเป็นตะกร้า กล้องใส่ของ กระเป๋ากันน้ำ ที่รองจาน ปัจจุบันมีการผลิตจำนวนมาก และมีพ่อค้าเข้ามาสั่งซื้อเพื่อนำไปจำหน่าย

บ้านนาบง

ชาวถิ่นอีกหมู่บ้านหนึ่งคือบ้านนาบงเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก มีจำนวน 59 หลังคาเรือน ประกอบด้วยประชากร 286 คน ประชากรชาย 147 คน ประชากรหญิง 139 คน พื้นที่หมู่บ้านเดิมตั้งอยู่ใกล้ชายแดนไทยลาว และอยู่ในเขตป่าต้นน้ำ ปัจจุบันจึงอพยพออกมาอยู่ในพื้นที่ที่ทางราชการจัดเตรียมไว้ให้ ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านเดิมประมาณ 3 กิโลเมตร ลักษณะหมู่บ้านตั้งอยู่บนสันเขา มีลำธารขนาดเล็กใกล้หมู่บ้านหลายสาย ได้แก่ ห้วยหาน ห้วยแขว่ง และห้วยห้า

ประชากรในหมู่บ้านทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ การเผยแพร่ของศาสนาพุทธเริ่มเข้ามาในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ส่วนด้านการศึกษาหมู่บ้านนี้ก็เพิ่งเริ่มตั้งโรงเรียนระดับประถมศึกษา 6 ปีที่ผ่านมา การเดินทางเข้าไปยังหมู่บ้านแห่งนี้ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากถนนยังเป็นดินลูกรังเมื่อถึงช่วงฤดูฝนถนนถูกน้ำกัดเซาะเสียหาย และทางราชการมักไม่เข้ามาซ่อมแซมหรือปรับปรุงให้ดีขึ้นเพราะหมู่บ้านแห่งนี้ตั้งค่อนข้างห่างไกลและอยู่ติดชายแดน

ชาวถิ่นบ้านนาบงนอกจากปลูกข้าวไร่แล้ว ไม่ปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นเนื่องจากประสบปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งเช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่น พื้นที่เกษตรกรรมคือภูเขารอบหมู่บ้าน โดยมีป่าอนุรักษ์คือป่าที่เป็นต้นน้ำสำหรับน้ำน้ำมาใช้ยังหมู่บ้าน และป่าบริเวณที่หมู่บ้านเดิมตั้งอยู่ ชาวนาบางส่วนใหญ่อาศัยหาของป่าเป็นหลัก ของป่าที่ทำรายได้ให้มากที่สุดได้แก่ลูกตำลึง รองลงมาคือหวาย ส่วนปอสา ดอกกิ้ง ผักป่า สมุนไพร และเห็ดป่าก็ทำรายได้ให้พอสมควร สภาพป่ารอบหมู่บ้านค่อนข้างอุดมสมบูรณ์กว่าหมู่บ้านอื่น เพราะประชากรในหมู่บ้านมีจำนวนไม่มากและพื้นที่เกษตรกรรมที่กว้างขวาง ดังนั้นป่าที่ถูกทำลายไม่มากและส่วนที่ถูกแผ้วถางมาก่อนก็ฟื้นตัวทัน นอกจากหาของป่าก็ยังมีการเสริมอีกอย่างคือการหาปลา ปลาในแม่น้ำว่าที่ไหลผ่านใกล้หมู่บ้านมีค่อนข้างชุมชุก ทั้งนี้เพราะแม่น้ำว่าที่ไหลผ่านพื้นที่ป่าเป็นระยะทางไกลก่อนจะไหล

เข้าสู่ชุมชน ปลาที่ได้ส่วนใหญ่จะนำมารวมควันไฟให้แห้ง เพื่อนำไปจำหน่ายยังหมู่บ้านอื่น บ้านนาบงมีการผลิตเครื่องจักสานที่ทำจากหวาย ดอกสาธ และไม้ไผ่ แต่งานฝีมือที่ผลิตส่วนใหญ่ทำไว้เพื่อใช้เอง นอกจากนี้คนในหมู่บ้านยังคงมีการถักสวิงสำหรับจับปลาจากเชือกที่ควั่นมาจากเปลือกต้นถั่วชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านเรียกว่าเพียด (*Pueraria lobata* Ohwi var. *thomsoni* van der Maesen)

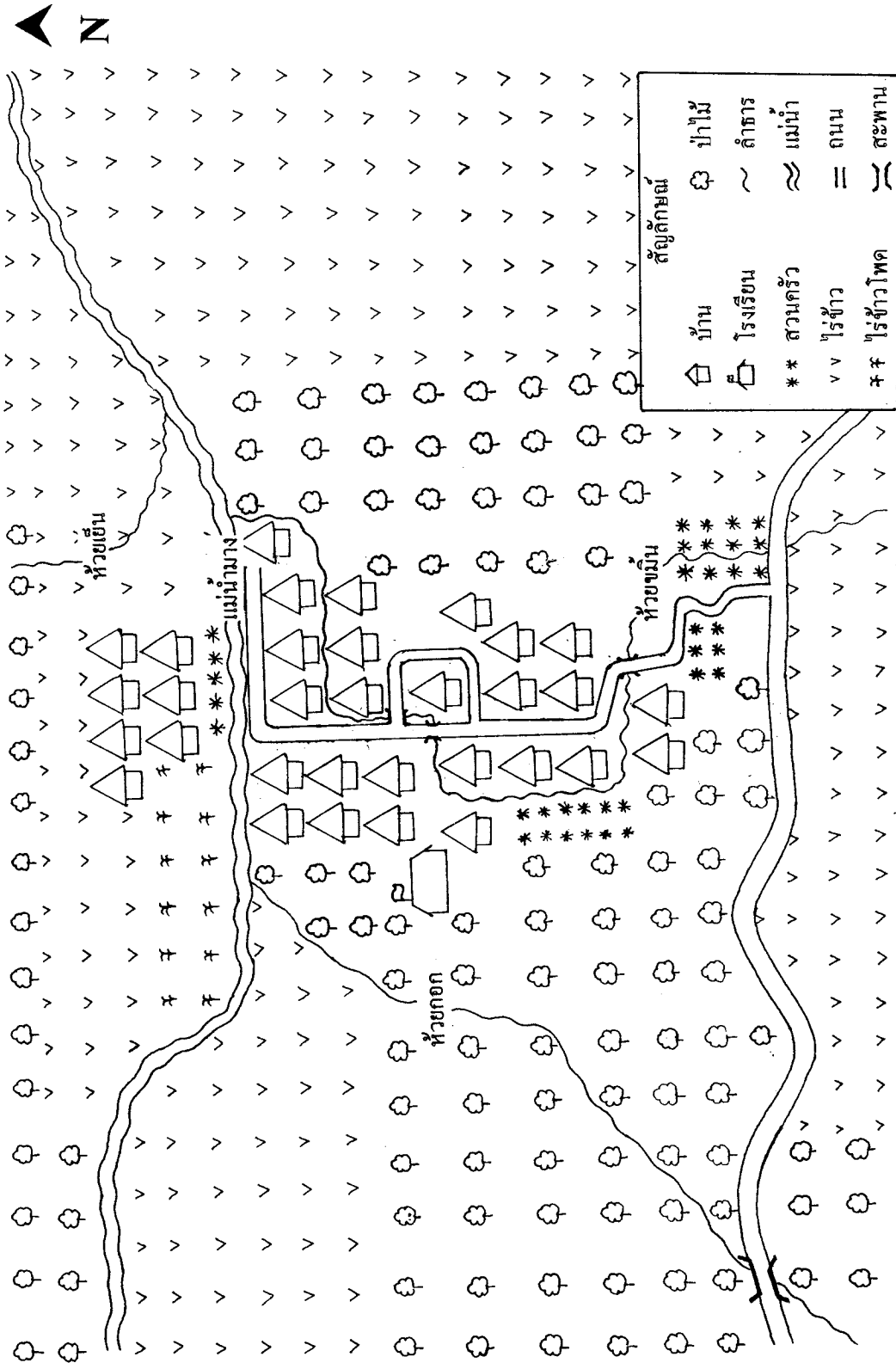
บ้านห้วยล้อม

พื้นที่ศึกษาคือบ้านห้วยล้อม ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กค่อนข้างใหญ่ มีจำนวน 100 หลังคาเรือน ประกอบด้วยประชากร 451 คน ประชากรชาย 224 คน ประชากรหญิง 227 คน ประชากรเป็นชาวฉะเชิงเทราทั้งหมด ภาษาที่พูดคือภาษาฉะเชิงเทรา ลักษณะหมู่บ้านตั้งอยู่บนที่ราบแคบ ๆ ด้านทิศตะวันตกของแม่น้ำว่าส่วนด้านทิศตะวันออกเป็นภูเขาสูง เนื่องจากจำนวนประชากรที่ค่อนข้างมากและมีพื้นที่จำกัดทำให้การสร้างบ้านแต่ละหลังเรียงชิดกัน และมีส่วนสร้างลดหลั่นกันตามความสูงของภูเขารอบหมู่บ้าน ลักษณะหมู่บ้านมีแม่น้ำล้อมไว้ได้แก่แม่น้ำชนาใหญ่คือแม่น้ำว่า และลำธารอีกสองสายได้แก่ ห้วยอ้อม และห้วยอี ชาวบ้านทำประมงภูเขาเพื่อนำน้ำมาใช้อุปโภคและบริโภค

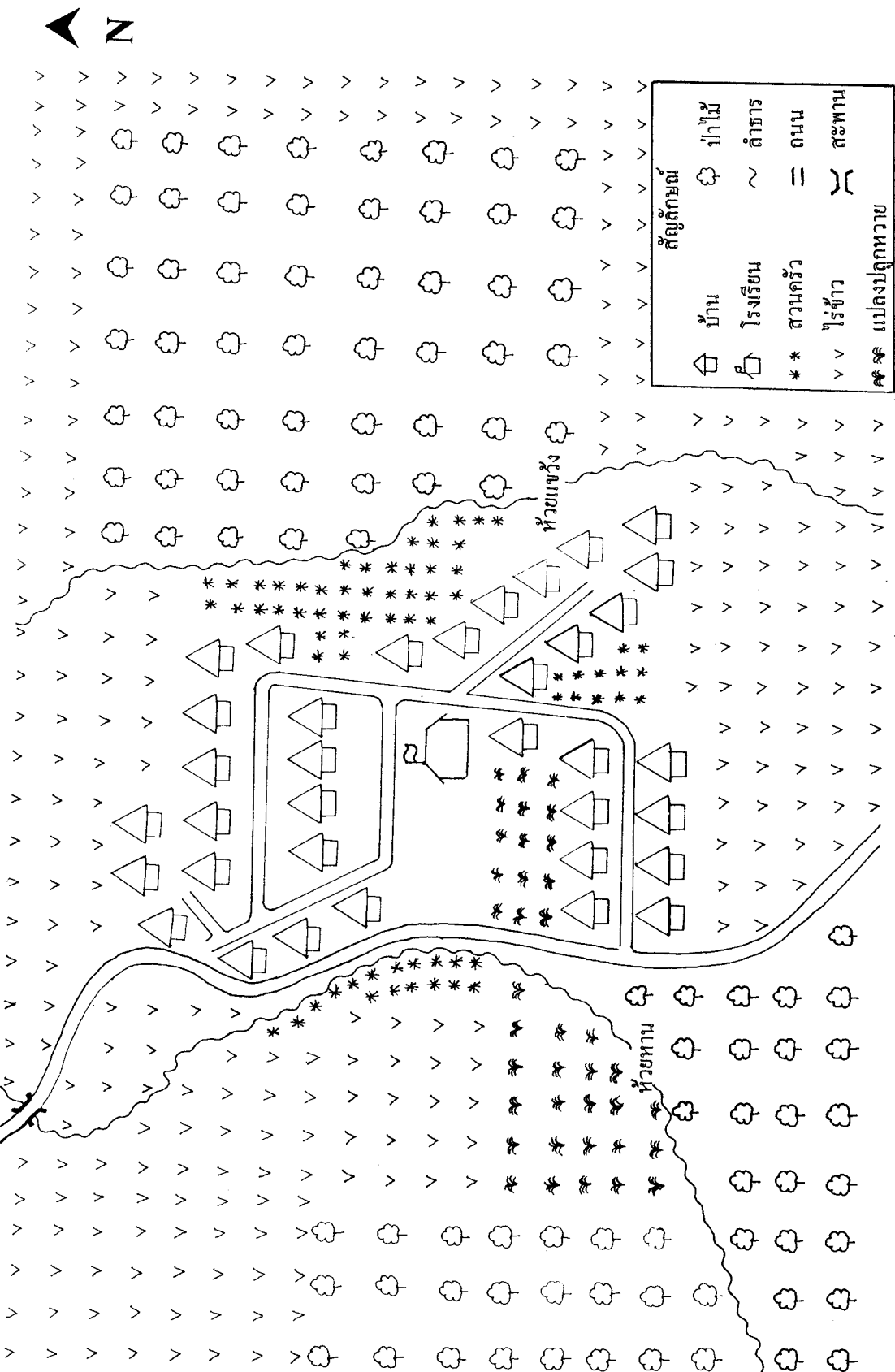
ประชากรในหมู่บ้านมีทั้งนับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ศาสนาคริสต์เริ่มเผยแผ่เข้ามาในช่วงเดียวกับบ้านห้วยทางหลวง ชาวฉะเชิงเทราไม่มีชุดแต่งกายประจำเผ่า ปัจจุบันแต่งกายเหมือนชาวถิ่นและชาวพื้นราบทั่วไป ชาวฉะเชิงเทราบ้านห้วยล้อมมีรูปร่างหน้าตาต่างจากชาวถิ่นอีกสองหมู่บ้านที่เข้าไปศึกษา คือมีรูปร่างสูงใหญ่ ผิวคล้ำ หน้าตาสวยงาม และมีจมูกโด่ง

ชาวฉะเชิงเทราหลักคือทำไร่ข้าวเหนียวเช่นเดียวกับชาวถิ่น ซึ่งภาษาฉะเชิงเทราเรียกว่าชา พืชเศรษฐกิจอื่นที่ปลูกได้แก่ข้าวโพดอาหารสัตว์ แต่จะปลูกเฉพาะในช่วงฤดูฝนเนื่องจากประสบปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนน้ำ นอกเหนือจากการทำไร่ก็หาของป่าเช่น ผักป่าชนิดต่าง ๆ หวาย ตำลึง กุ้ง สมุนไพร นอกจากนั้นก็มีการล่าสัตว์และหาปลา อาชีพที่ทำรายได้หลักให้ชาวบ้านคือการทำผลิตภัณฑ์จากหวายเป็นโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางของ ตะกร้า และทำไม้กวาดจากดอกกล้วย

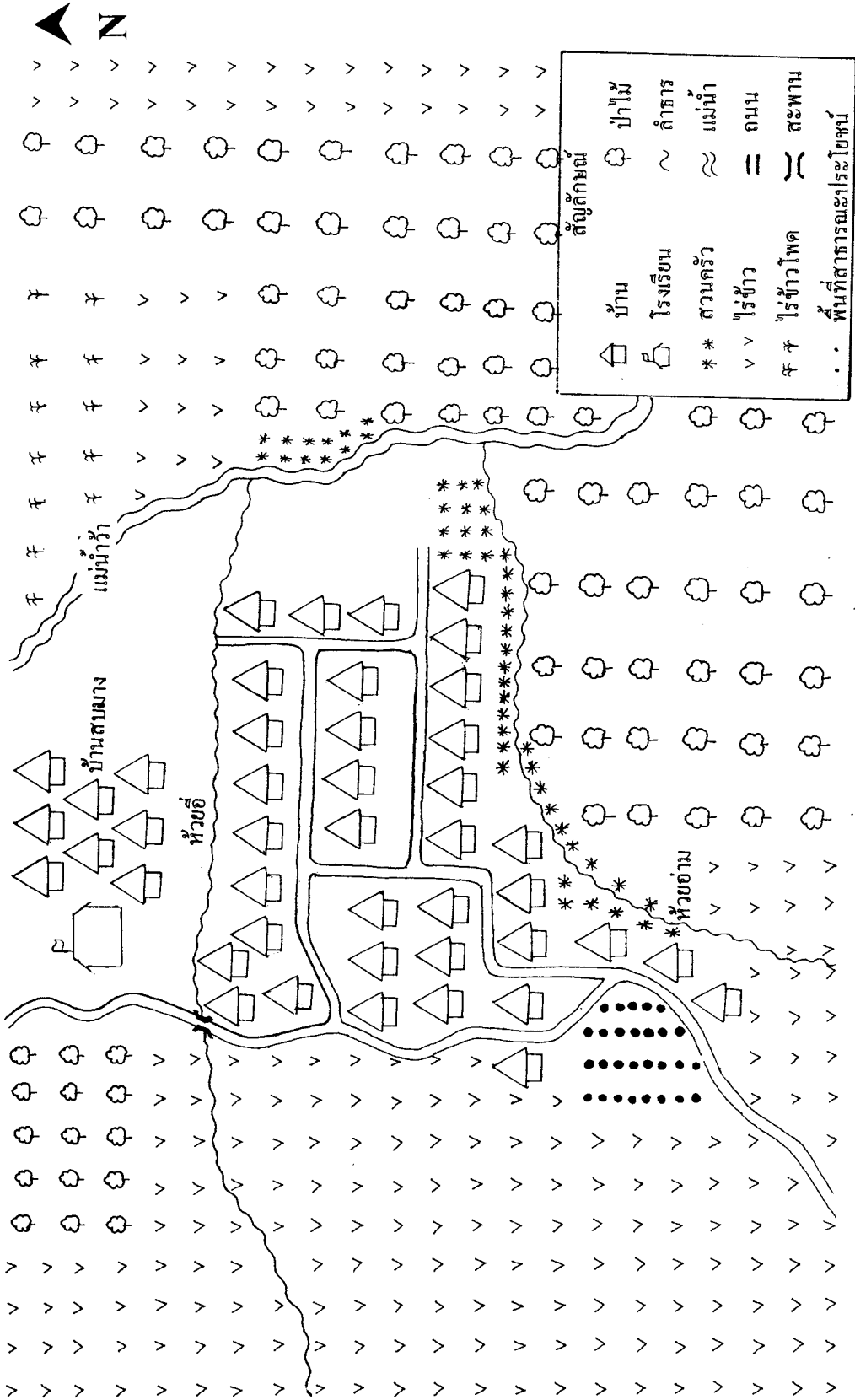
ชาวฉะเชิงเทราไม่มีภาษาพูดไม่มีภาษาเขียน การเรียนรู้อาศัยประสบการณ์และการเล่าเรื่องราวลือต่อกันมา คนฉะเชิงเทราที่มีอายุมาก ๆ มักจะอ่านและเขียนหนังสือภาษาไทยไม่ได้ ปัจจุบันในหมู่บ้านสบมางซึ่งเป็นหมู่บ้านคนเมืองที่อยู่ติดกันมีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตั้งขึ้น ทำให้คนฉะเชิงเทรารุ่นใหม่มีโอกาสได้เข้ารับการศึกษามากขึ้น ปัจจุบันหมู่บ้านฉะเชิงเทราแห่งนี้สามารถเดินทางเข้าไปได้สะดวกเนื่องจากมีถนนลาดยางไปถึงภายในหมู่บ้าน

รูป 2 แผนผังการใช้ประโยชน์ของพื้นที่บ้านท่าทางหลวง

รูป 3 แผนที่การใช้ประโยชน์ของพื้นที่บ้านนาง

รูป 4 แผนผังการใช้ประโยชน์ของพื้นที่บ้านหัวขี้

ลักษณะบ้านเรือน

ลักษณะบ้านของชาวถิ่นและชาวลัวะในปัจจุบันแยกออกได้เป็น 3 ลักษณะคือ

บ้านแบบโบราณลักษณะประจำเผ่า

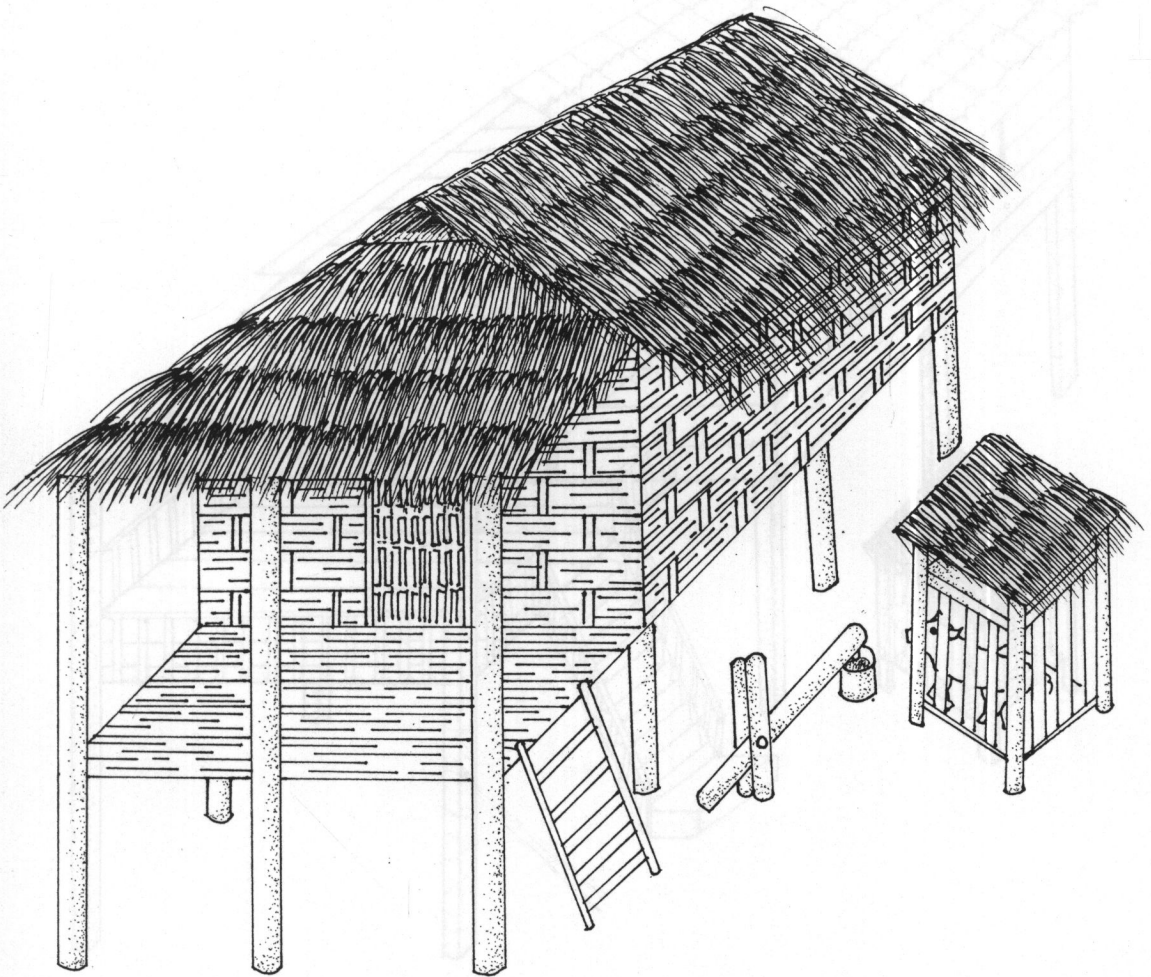
ลักษณะเป็นบ้านยกพื้นสูง พื้นบ้านทำด้วยไม้ไผ่สับเป็นฟาก ฝาบ้านใช้ไม้ไผ่สับเป็นฟาก ตานขัดกัน หลังคาทำด้วยหญ้าคาหรือใบค้อ หลังคาค้านหนึ่งจะลาดลงมาเกือบจรดพื้น ภายได้ หลังคาค้านที่ลาดลงมาเกือบจรดพื้นนี้จะมีครกกระเดื่องสำหรับตำข้าวอยู่ภายใน นอกจากนี้ยังใช้เป็นที่พักไม้ฟืน และสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งหลังคาค้านนี้จะช่วยกันแดดกับฝนได้เป็นอย่างดี ตัวบ้านไม่มีช่องหน้าต่าง มีประตูเข้าบ้าน 2 ประตู หน้าบ้านจะมีระเบียงหรือนอกชานใหญ่ ใต้ถุนบ้านจะเป็นคอกสัตว์ เช่น ควาย วัวหรือหมู

รูป 5 บ้านแบบโบราณลักษณะประจำเผ่า

บ้านแบบกิ่งโบราณลักษณะประจำเผ่าผสมลักษณะคนพื้นราบ

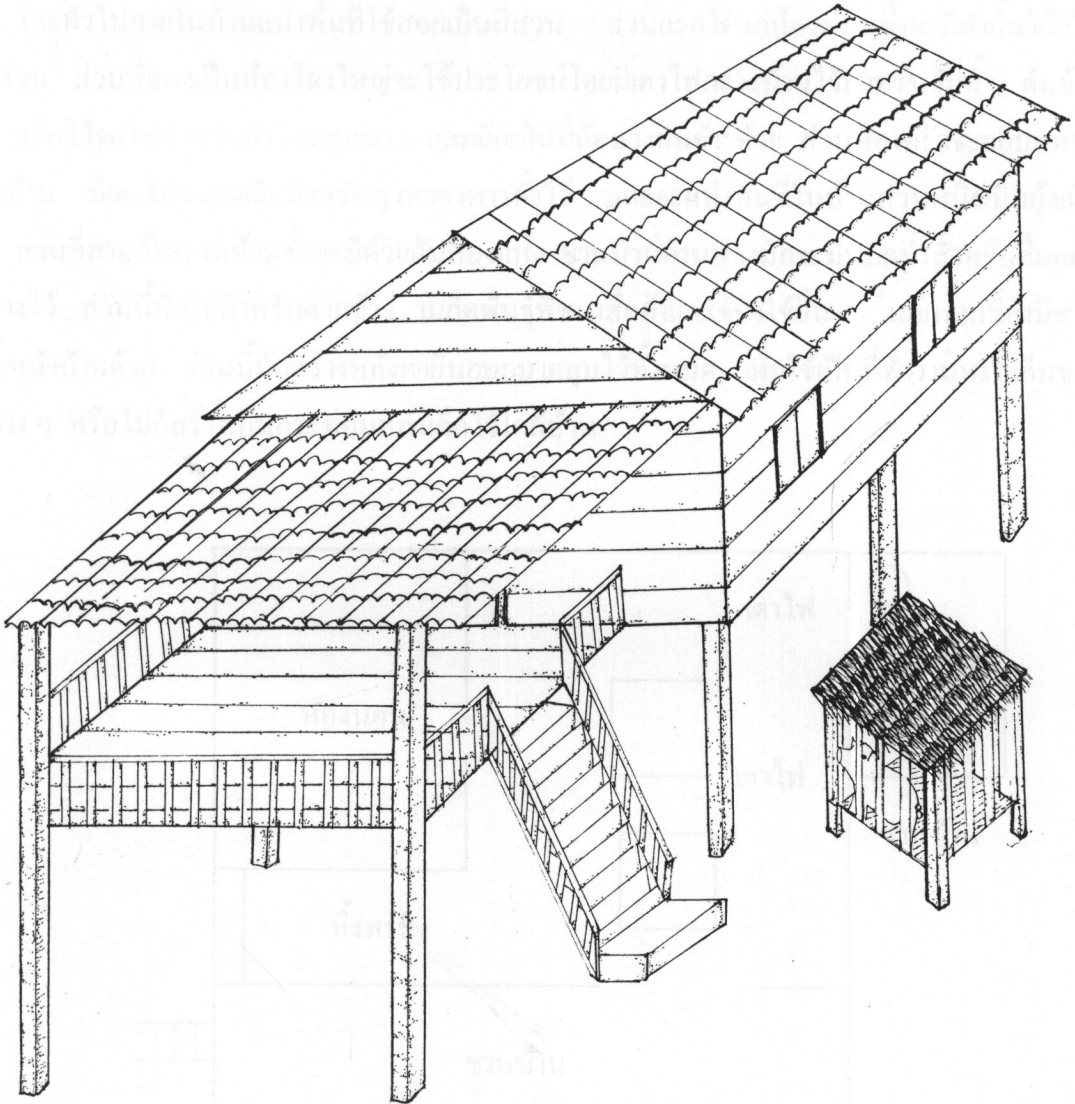
ลักษณะเป็นบ้านยกพื้นสูง หลังคาทำเป็นหน้าจั่วธรรมดา ความยาวของจั่วเท่ากันทั้งสองข้าง ไม่มีข้างหนึ่งที่เกือบจรดดิน หลังคาทำด้วยหญ้าคาหรือใบค้อ แต่พื้นบ้านและฝาบ้านยังคงทำด้วยฟากหรือบางหลังพื้นบ้านอาจจะทำด้วยไม้แปรรูป แต่ลักษณะการจัดแบ่งส่วนต่าง ๆ ภายในบ้านจะเหมือนกับแบบที่หนึ่ง เพียงแต่ไม่มีคอกเลี้ยงสัตว์อยู่ใต้ถุนบ้าน แต่จะแยกออกมาจากตัวบ้าน

รูป 6 บ้านแบบกิ่งโบราณลักษณะประจำเผ่าผสมลักษณะคนพื้นราบ

บ้านแบบคนพื้นราบ

ลักษณะเป็นบ้านยกพื้นสูง พื้นบ้านและฟากบ้านทำด้วยไม้แปรรูป หลังคามุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง มีหน้าต่างแบบคนพื้นราบ เพื่อให้มีช่องถ่ายเทอากาศ

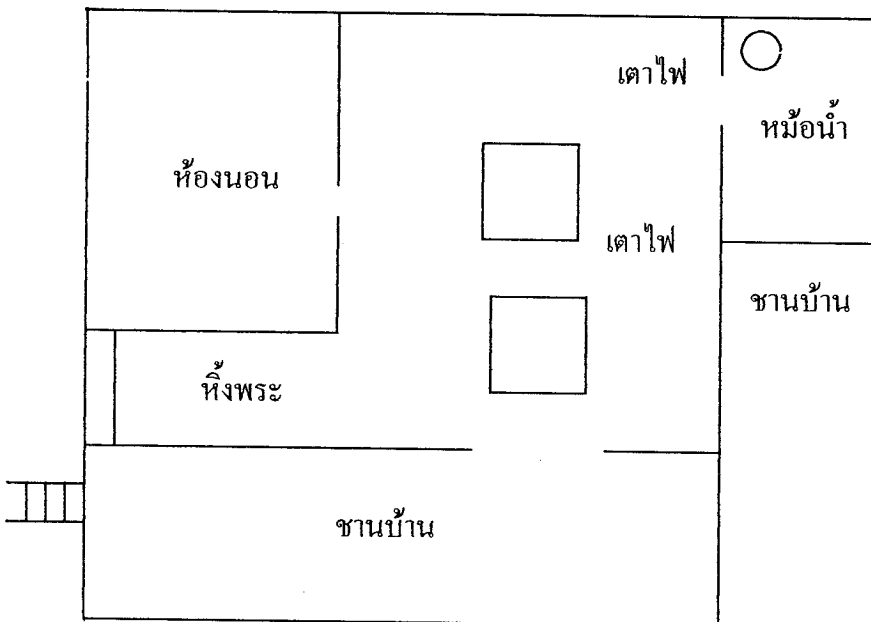

รูป 7 บ้านแบบคนพื้นราบ

แม้ลักษณะการสร้างบ้านเรือนอาจเปลี่ยนแปลงไป แต่แบบแผนการแบ่งพื้นที่ใช้สอยของแต่ละหมู่บ้านก็มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะสังเกตได้จากลักษณะบ้านแบบดั้งเดิมและลักษณะบ้านแบบดั้งเดิมผสมลักษณะคนพื้นราบ

บ้านห่างทางหลวง

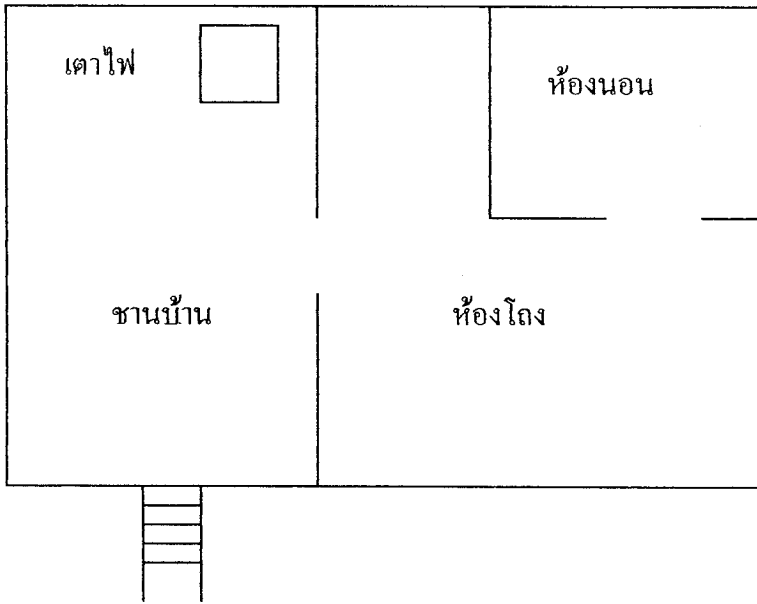
โดยทั่วไปภายในบ้านแบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็นส่วน ส่วนแรกได้แก่ห้องนอนซึ่งจะมีฝาผนังไม้เป็นสัดส่วน ส่วนที่สองเป็นห้องโถงใหญ่จะใช้ประโยชน์โดยมีเตาไฟกลางบ้านไว้สำหรับต้มข้าว ต้มข้าวหมู หรือไว้จุดไฟสำหรับผิงในฤดูหนาว และมักเป็นที่ล้อมวงกินข้าวด้วย ส่วนห้องครัวจะอยู่มุมหนึ่งของบ้าน มีเตาไฟขนาดเล็กสำหรับหุงหาอาหารตั้งไว้ และจะแบ่งพื้นที่ในบ้านส่วนหนึ่งเป็นยังเก็บข้าว ส่วนที่สามเป็นชานบ้านซึ่งจะมีด้วยกันสองแห่ง ชานบ้านด้านหลังมักจะมีหม้อน้ำสำหรับต้มและใช้วางไว้ ส่วนนี้มักใช้สำหรับตากข้าว เมล็ดพันธุ์พืช เสื้อผ้าและของใช้อื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีชานบ้านหน้าบ้านด้วย ส่วนนี้มักสร้างหลังคายื่นออกมาคลุมไว้ทั้งหมด เพื่อใช้เป็นที่ทำงานหรือเก็บของใช้ต่าง ๆ หรือไม่ก็สร้างเป็นกระท่อมหลังเล็กไว้ใกล้บ้าน

รูป 5 แผนผังการแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านของชาวกู้อิน (บ้านห่างทางหลวง)

บ้านนาบง

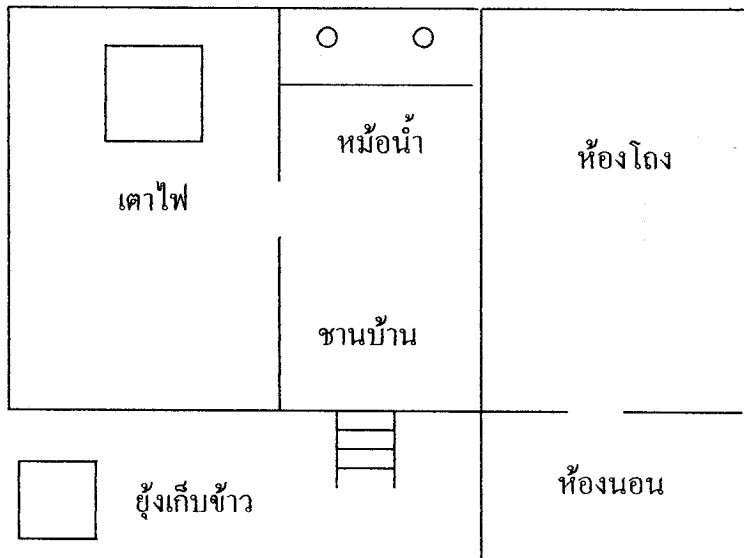
การแบ่งพื้นที่ใช้สอยในบ้านที่พบทั่วไปคือ มีห้องโถงใหญ่กึ่งกลางบ้านและมีห้องนอนซึ่งจะสร้างด้านทิศตะวันออกกันแยกเป็นสัดส่วน ห้องโถงใหญ่ใช้สำหรับกินข้าวและทำงาน ชานบ้านมีหลังคาคลุมไว้ทั้งหมด และมีเตาไฟสำหรับหุงหาอาหารวางไว้ ชาวนาบงไม่นิยมสร้างยุงฉางไว้ในบ้าน แต่จะสร้างไว้ที่ไร่นาแทน และไปขนข้าวมาไว้ที่บ้านให้พอสำหรับกิน 3-4 วัน ทั้งนี้เพราะไร่นาอยู่ไกลจากบ้านมาก และมีเฉพาะทางเดินเท้าทำให้การขนย้ายข้าวลำบาก โดยปกติชาวบ้านจะไม่โขมยข้าวของกันและกัน

รูป 6 แผนผังการแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านของชาวลีน (บ้านนาบง)

บ้านห้วยล้อม

ชาวลัวะจะสร้างบ้านเรือนด้วยวัสดุที่หาได้ง่าย ลักษณะบ้านไม่แตกต่างจากบ้านชาวลีน แต่จะจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยในบ้านแตกต่างออกไป นิยมสร้างห้องนอนทางทิศตะวันออก มีห้องโถงใหญ่ไว้สำหรับทำงานและรับประทานอาหาร สร้างห้องครัวแยกเป็นสัดส่วนภายในครัวมีชั้นวางของไว้ข้างฝา กลางห้องมีเตาไฟไว้สำหรับหุงหาอาหารและด้านบนของเตาไฟมีหิ้งสำหรับย่างของแขวนไว้ ห้องครัวมักเป็นที่เก็บของใช้ เช่น อุปกรณ์จับปลา ดักสัตว์ ชานบ้านอยู่ตรงส่วนกลางของบ้านมักเปิดโล่งและมีหมอน้ำคั้นและน้ำไข้วางไว้ ชาวลัวะมักสร้างยั้งฉางสำหรับเก็บข้าวแยกออกจากตัวบ้าน

รูป 7 แผนผังการแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านของชาวลัวะ (บ้านห้วยล้อม)

4.2 ผลการศึกษาการใช้ประโยชน์จากพืช

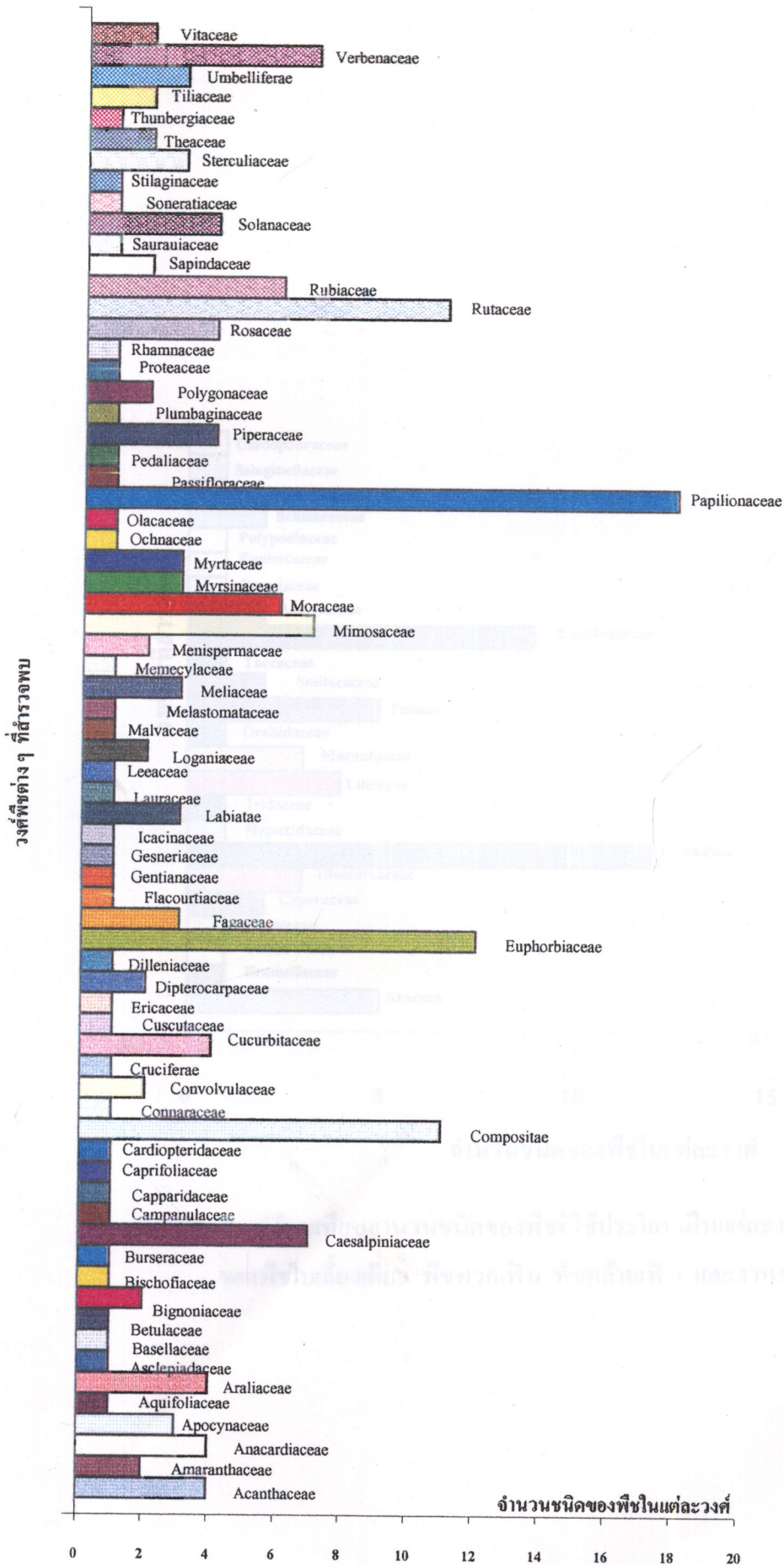
ผลการสำรวจในทั้งสามหมู่บ้านพบพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ทั้งหมด 255 ชนิด
จัดอยู่ใน 212 สกุล 94 วงศ์ แบ่งพืชตามลักษณะการใช้ประโยชน์เป็น 6 กลุ่ม
พืชที่นำมาใช้ประโยชน์ได้แสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 จำนวนพืชทั้งหมดที่สำรวจพบโดยแบ่งตามลักษณะการใช้ประโยชน์

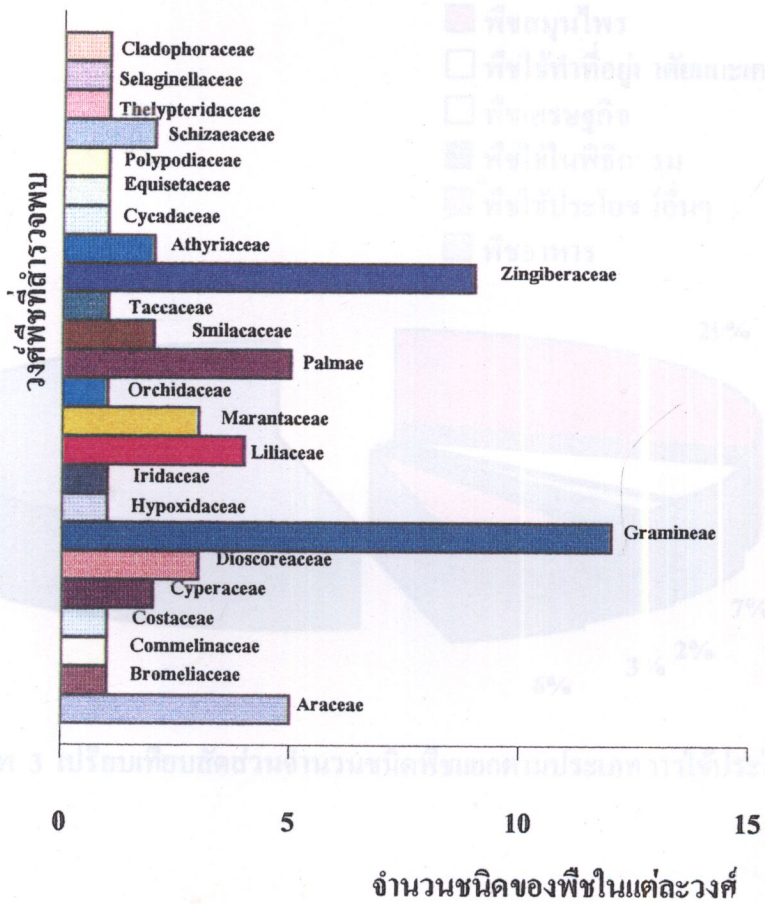
ลักษณะการใช้ประโยชน์	บ้านท่าทางหลวง	บ้านนาบง	บ้านห้วยล้อม
พืชอาหาร	83	102	75
พืชสมุนไพร	34	47	36
พืชใช้ทำที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้	10	12	12
พืชเศรษฐกิจ	5	4	6
พืชใช้ในพิธีกรรม	8	3	-
พืชใช้ประโยชน์อื่นๆ	8	9	6

ตาราง 3 จำนวนพืชทั้งหมดที่สำรวจพบโดยแบ่งตามการจัดหมวดหมู่ของพืช

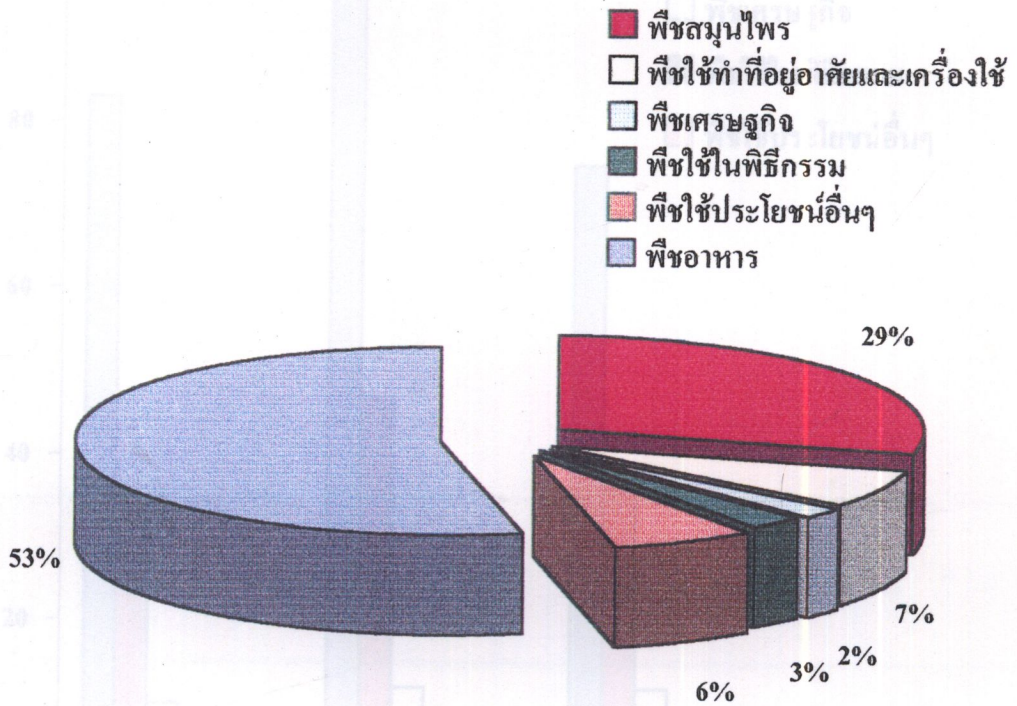
	วงศ์	สกุล	ชนิด
พืชใบเลี้ยงคู่	70	162	193
พืชใบเลี้ยงเดี่ยว	16	42	52
เฟิน กลุ่มพืชคล้ายเฟิน และสาหร่าย	8	8	10
รวม	94	212	255

แผนภาพ 1 เปรียบเทียบจำนวนชนิดของพืชที่ใช้ประโยชน์ในแต่ละวงศ์ของพืชใบเลี้ยงคู่

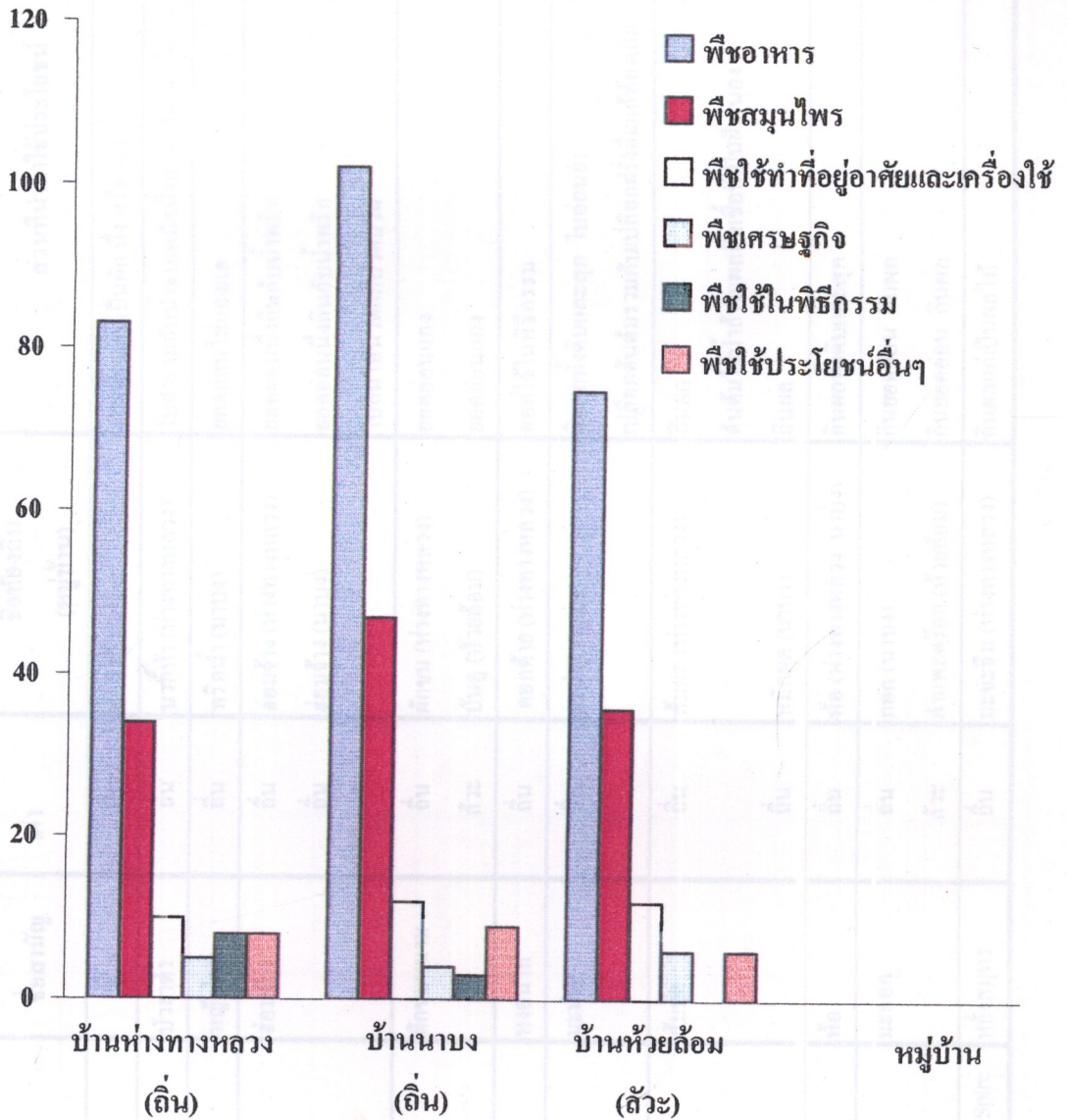

แผนภาพ 2 เปรียบเทียบจำนวนชนิดของพืชที่ใช้ประโยชน์ในแต่ละวงศ์
ของพืชใบเลี้ยงเดี่ยว พืชพวกเฟิน พืชคล้ายเฟิน และสาหร่าย

แผนภาพ 3 เปรียบเทียบสัดส่วนจำนวนชนิดพืชแยกตามประเภทการใช้ประโยชน์

แผนภาพ 4 เปรียบเทียบจำนวนชนิดของพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ ในแต่ละหมู่บ้าน

แผนภาพ 4 เปรียบเทียบจำนวนชนิดของพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ในแต่ละหมู่บ้าน

ตาราง 4 รายชื่อพืชและการใช้ประโยชน์ในแต่ละหมู่บ้าน

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Acanthaceae	<i>Justicia</i> sp.	-	ถิ่น	ผักคำปู้ (นาบง)	ยอดอ่อนกินเป็นผัก นึ่ง หรือแกง
	<i>Justicia ventricosa</i> Wall.	บัวฮาดำ	ถิ่น	บวกห้า (ห่างทางหลวง)	ใบตำรวมกับน้ำจากหม้อหนึ่งขวดแก้อาการชัก
	<i>Peristrophe acuminata</i> Nees	หญ้าโจน	ถิ่น	พริกน้ำ (นาบง)	ยอดอ่อนใส่แกงแค
	<i>Phlogacanthus curviflorus</i> Nees	ส้มช้าง	ถิ่น	ส้มช้าง (ห่างทางหลวง)	ยอดอ่อนนึ่งกินกับน้ำพริก
			ถิ่น	ส้มช้าง (นาบง)	ยอดอ่อนนึ่งกินกับน้ำพริก
Amaranthaceae					ใบคณไพนวดแก้ปวดบวม
	<i>Amaranthus spinosus</i> Linn.	ผักขมหนาม	ถิ่น	ผักขม (ห่างทางหลวง)	ยอดอ่อนแกง
			ลัวะ	บันดู (ห้วยล้อม)	ยอดอ่อนแกง
Anacardiaceae	<i>Celosia argentea</i> Linn.	หงอนไก่	ถิ่น	ดอกคำย (ห่างทางหลวง)	ดอกใช้ในพิธีกรรม
	<i>Mangifera indica</i> Linn.	มะม่วง	ถิ่น	มะม่วง (นาบง)	กินผลทั้งดิบและสุก ใบอ่อนยำ
					เปลือกต้นตำรวมกับเปลือกฝรั่งคั้นแก้ท้องเสีย
	<i>Rhus chinensis</i> Muell.	ส้มผล	ถิ่น	ส้มผล (ห่างทางหลวง)	กินผล
			ถิ่น	หมักผล (นาบง)	ต้นตำใช้น้ำล้างแผลลดเชื้อที่เป็นฝีหนอง
Apocynaceae	<i>Spondias lakonensis</i> Pierre	ห้อย	ถิ่น	ห้อย (ห่างทางหลวง นาบง)	กินผลทั้งดิบและสุก
	<i>Spondias pinnata</i> Kurz	มะกอก	ถิ่น	กอก (นาบง)	กินยอดอ่อน กินผล
			ลัวะ	คำพะคะร็อก (ห้วยล้อม)	กินยอดอ่อน กินผล
	<i>Amalocalyx microlobus</i> Pierre ex Spire	ห้อยสมุทร	ถิ่น	มะชะจิม (ห่างทางหลวง)	กินผลแก่เป็นผลไม้

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Apocynaceae	<i>Analaexalyx microlobus</i> Pierre ex Spire	หังสมุพร	ถิ่น	ส้มขิม (บาง)	กินผลแก่เป็นผลไม้
			ลัวะ	แผละแเว็ด (หัวขล่อม)	กินผลแก่เป็นผลไม้
	<i>Ervatamia graciliflora</i> Lace	พุดดง	ถิ่น	ไม้ดอกพุด (บาง)	ต้นส้มเต็มแก่ปาดห่อ
	<i>Kopsia arborea</i> Bl.	ดิงน้ำใส	ถิ่น	ดอกพุด (บาง)	ต้นส้มเต็มแก่ปาดห่อ
	<i>Ilex</i> sp.	-	ถิ่น	ตีปลา (บาง)	กินยอดอ่อนเป็นผัก
Araceae	<i>Acorus tatarinowii</i> Schott	ว่านน้ำเล็ก	ถิ่น	จะไคน้ำ (ห่างทางหลวง)	ดอกอ่อนแคง
	<i>Aglaonema schottianum</i> Miq. Syn. <i>A. simplex</i> Bl.	ว่านงคหิน	ถิ่น	มะรือป่า (บาง)	ผลทุบแช่น้ำดื่มแก้ไข้ แก้ร้อนใน และแก้ปวดท้อง
	<i>Colocasia esculenta</i> Schott	เผือก	ถิ่น	เผือก (ห่างทางหลวง บาง)	ดอกอ่อนเผาไฟกินกับน้ำพริก
			ลัวะ	ปรวน (หัวขล่อม)	ต้นตำพอกแผลห้ามเลือด
	<i>Colocasia gigantea</i> Hook.f.	ตูน	ถิ่น	ตูน (ห่างทางหลวง)	กินหัว
Araliaceae	<i>Colocasia</i> sp.	บอน	ถิ่น	บอน (ห่างทางหลวง)	หัวใช้ยี่หุบยี่แรกขำไร่
	<i>Lasia spinosa</i> Thw.	ผักหนาม	ถิ่น	ผักหนาม (ห่างทางหลวง บาง)	กินหัว
			ลัวะ	ผักหนาม (หัวขล่อม)	ก้านใบกินสด แคงใส่ปลา
	<i>Aralia montana</i> Bl. Bigdr.	กำจัดย่าน	ถิ่น	ค้างเหซ่ง (บาง)	ยอดอ่อนแคง
	<i>Brassaiopsis speciosa</i> Decne.&Planch. Syn. <i>B. glomerulata</i> Regel	ค้างผา	ถิ่น	ค้าง (บาง)	ยอดอ่อนแคง

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Araliaceae	<i>Macropanax concinnus</i> Miq.	-	ถิ่น ลัวะ	ค้างหอม (นาบง) บะโจล (หัวขล่อม)	กินยอดอ่อน ยอดแกลงกับตัวอ่อนผึ้ง
	<i>Trevesia palmata</i> Vis.	ค้างหลวง	ถิ่น ถิ่น ลัวะ	หมักก่าพัน (ห่างทางหลวง) ค้าง (นาบง) แผละหาะ (หัวขล่อม)	ยอดอ่อน ดอกอ่อนหนึ่ง ยอดอ่อน ดอกอ่อนหนึ่ง ยอดอ่อน ดอกอ่อนหนึ่ง
Asclepiadaceae	<i>Hoya parasitica</i> Wall.	นมพิถิตร	ลัวะ	สะนาบูไซปะปา (หัวขล่อม)	ใบคนไฟประคบแก้เจ็บน้ำ
Athyriaceae	<i>Diplazium dilatatum</i> Bl.	โหรากระบือ	ลัวะ	บะโจล (หัวขล่อม)	ยอดอ่อนกินเป็นผักสด แกลง
Basellaceae	<i>Basella alba</i> Lim.	ผักปลัง	ถิ่น	บั้ง (ห่างทางหลวง)	ดอกอ่อน ยอดอ่อนแกลง
Betulaceae	<i>Betula alnoides</i> Buch.-Ham.	กำลังเกือโครง	ถิ่น	เถือโครงต้น (นาบง)	เปลือกต้นคองเหล้าบำรุงกำลัง
Bignoniaceae	<i>Markhamia stipulata</i> Seem.	แคหางค่าง	ถิ่น	แคป้า (ห่างทางหลวง นาบง)	ดอกกินดิบหรือสุก
	var. <i>kerrii</i> Sprague			บะสะแก (หัวขล่อม)	ดอกกินดิบหรือสุก
Bischofiaceae	<i>Oroxylum indicum</i> Vent	เพกา	ถิ่น ลัวะ	หมักกิดิไม้ (นาบง) ลำตุนรุ (หัวขล่อม)	กินผลอ่อน ยอดอ่อน กินผลอ่อน ยอดอ่อน
	<i>Bischofia javanica</i> Bl.	เค็ม	ถิ่น ลัวะ	เหม็งฝาด (ห่างทางหลวง นาบง) เหม็งฝาด (หัวขล่อม)	ยอดอ่อนทำเมี่ยง ยอดอ่อนทำเมี่ยง
	<i>Raphanus sativus</i> var. <i>caudatus</i> Linn.	หัวตุ๊ด	ถิ่น	หัวตุ๊ด (ห่างทางหลวง)	ผลอ่อนแกลง
	<i>Ananus comosus</i> Merr.	สับปะรด	ลัวะ	แพะหนัด (หัวขล่อม)	กินผลสุก ยอดอ่อนแกลง
Burseraceae	<i>Garuga floribunda</i> Decne	ตะคร้ำ	ถิ่น	ไม้ค้ำ (ห่างทางหลวง)	เปลือกต้นใส่ถ่าน เปลือกต้นแช่น้ำดื่ม หรืออาบช่วยคลาย

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Caesalpiniaceae	<i>Acrocarpus fraxinifolius</i> Wight & Am.	ตะเคาช้าง	ถิ่น ลัวะ	ขางช้าง (นางง) ลำปำซ (หัวขล่อม)	เปลือกต้นต้มดื่มแก้ขาง ขูดเปลือกคั้นอมแก้ขาง
	<i>Bauhinia glauca</i> Benth. subsp. <i>tenuiflora</i> K. & S. S. Larsen	เงี้ยวเครือ	ลัวะ	เครือป๊อซ (หัวขล่อม)	กินตัวอ่อนด้วงที่อาศัยในลำต้น
	<i>Caesalpinia mimosoides</i> Lamk.	ช้างเถิด	ลัวะ	หนามปูดำ (หัวขล่อม)	กินยอดอ่อน
	<i>Caesalpinia sappan</i> Linn.	ฝาง	ลัวะ	ฝาง (หัวขล่อม)	ต้นต้มน้ำดื่มแก้พิษ
	<i>Cassia occidentalis</i> Linn.	จีหะลิเทศ	ถิ่น	ผักจาว (หางทางหลวง)	ยอดอ่อนแกง
	<i>Cassia sophora</i> Linn.	ผักกืด	ถิ่น	ผักจาว (นางง)	ยอดอ่อนแกง
	<i>Tamarindus indica</i> Linn.	มะขาม	ลัวะ	มะขาม (หัวขล่อม)	กินผลดิบและสุก
					เปลือกคั้นผสมน้ำรวมกับยอดมันเทศต้มแก้ท้องเสีย
Campanulaceae	<i>Lobelia begoniifolia</i> Lindl.	-	ถิ่น	ผักฮากกล้วย (นางง)	ยอดอ่อนนี้
Capparidaceae	<i>Cratogeomys magna</i> DC.	กุ่มน้ำ	ลัวะ	กุ่ม (หัวขล่อม)	ยอดอ่อนคองกินกับน้ำพริก
Caprifoliaceae	<i>Sambucus javanica</i> Reinw.	สะพ้านกิน	ถิ่น	ตั้งต่อน้ำ (นางง)	รากต้มน้ำรวมกับตั้งต่อน้ำแก้ไข้มาลาเลีย
Cardiopteridaceae	<i>Cardiopteris quinqueloba</i> Hassk.	เงี้ยวต้าง	ถิ่น	เครือหมักลิบ (หางทางหลวง)	ทั้งต้นต้มน้ำดื่มและอบแห้งดื่มพุง
Cladophoraceae	<i>Cladophora</i> sp.	ไก่อ	ถิ่น ลัวะ	ไก่อ (หางทางหลวง นางง) ไก่อ (หัวขล่อม)	นำมาทำอาหาร นำมาทำอาหาร
Commelinaceae	<i>Commelina diffusa</i> Burm.	ผักปลาบ	ถิ่น	หญ้างาบี่ (นางง)	กินยอดอ่อน
Compositae	<i>Ageratum conyzoides</i> Linn.	สามแรงสาวกา	ถิ่น	อมเหล้ง (นางง)	ใบตำพอกแผลห้ามเลือด

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Compositae	<i>Blumea balsamifera</i> DC.	หนาดใหญ่	ถิ่น ถิ่น ลี้ะ	หนาด (ห่างทางหลวง) หนาด (นาบง) หนาด (หัวขลอม)	ใบสดไปนวดท้องหลังคลอด ใบและรากคั้นดื่มแก้ไอ ใบตำประคบแก้บวม
	<i>Chronolaena odorata</i> Linn.	สามเกลอ	ถิ่น	เมืองวาช (ห่างทางหลวง)	ใบตำพอกแผลห้ามเลือด
			ลี้ะ	ชั้นแสง (หัวขลอม)	รากเผาไฟคั้นดื่มแก้ปวดหลังปวดเอว
	<i>Conyza sumatrensis</i> Walker	หญ้างอกยอม	ถิ่น	คันหวาด (นาบง)	ใบตำพอกแผลห้ามเลือด
	<i>Crassocephalum crepidioides</i> S. Moore	ผักกาดข้าง	ถิ่น ถิ่น ลี้ะ	หญ้างูเหาะ (ห่างทางหลวง) หญ้างูเบงก์ (นาบง) ขลมนา (หัวขลอม)	กินยอดอ่อน กินยอดอ่อน กินยอดอ่อน กินยอดอ่อน
	<i>Elephantopus scaber</i> Linn.	โคไม้รู้ลืม	ลี้ะ	ชาว (หัวขลอม)	รากคั้นดื่มแก้หวัด
	<i>Gynura bicolor</i> DC.	-	ถิ่น	ข่อม (นาบง)	ยอดคั้นกับใบกินบำรุงกำลัง
	<i>Inula cappa</i> DC.	หนาดคำ	ถิ่น ลี้ะ	ใบหูพะพะ (นาบง) ใบหูพะพะ (หัวขลอม)	รากและต้นคั้นดื่มแก้หวัด หลอดลมอักเสบ รากและต้นคั้นดื่มแก้ดูมีหนองอักเสบ
	<i>Laggera pterodonta</i> Sch. Bip. ex Oliv.	หนาดคอก	ถิ่น	ชาเกลือ (นาบง)	รากคั้นรวมกับหนาดใหญ่ดื่มแก้ไอ
	<i>Spilanthes acmella</i> Murr.	ผักเผ็ด	ลี้ะ	ผักเผ็ด (หัวขลอม)	กินยอดอ่อน
	<i>Vernonia volkameriaefolia</i> Wall. ex DC.	ชาแก้	ถิ่น	จำจิด (นาบง)	ใบและรากคั้นดื่มแก้พิษจากอาหาร
			ลี้ะ	จำจิด (หัวขลอม)	ใบและรากคั้นดื่มแก้พิษจากอาหาร
	<i>Conarus semidecandrus</i> Jack	ถอบแถบเครือ	ถิ่น	ผักหมู่ม (ห่างทางหลวง นาบง)	กินยอดอ่อน
Conmaraceae					

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Connaraceae	<i>Connarus semidecandrus</i> Jack	ตอบแถบเครือ	ถิ่น ลัวะ	ผักหนุ่ม (ห่างทางหลวง บาง) มะเติล (หัวส้ม)	กินใบแก้ปวดท้อง กินยอดอ่อน
Convolvulaceae	<i>Ipomoea batatas</i> Lamk.	มันเทศ	ถิ่น ลัวะ	มันแก้ว (ห่างทางหลวง) แพะเตด (หัวส้ม)	กินหัว ยอดอ่อนแกงส้ม กินหัว ยอดอ่อนแกงส้ม
Costaceae	<i>Costus speciosus</i> Smith	เผือกหอมขนา	ถิ่น ถิ่น ลัวะ	เผือก (ห่างทางหลวง) เผือก (บาง) ต้นรอก (หัวส้ม)	ยอดเข้มน้ำรวมกับเปลือกต้นมะขามต้มแก้ท้องเสีย ต้นเต็มรวมกับรากฝ้ายและกระพังโหมต้มแก้หนาว ต้นเต็มกับขมิ้นโขมงและรากหญ้าคุมบางต้มแก้หนาว ทั้งต้นเต็มรวมกับรากจัดต้มแก้หนาว
Cucurbitaceae	<i>Cucurbita moschata</i> Deene.	ฟักทอง	ถิ่น ลัวะ	น้ำแก้ว (ห่างทางหลวง) แผละลัก (หัวส้ม)	กินยอดอ่อน ผลอ่อน ผลแก่ กินยอดอ่อน ผลอ่อน ผลแก่
	<i>Gymnopetalum cochinchinense</i> Kurz	มะนอขงา	ถิ่น	มะนอข (ห่างทางหลวง)	ผลแก่ ต้ม นึ่ง
	<i>Lagenaria siceraria</i> Standl.	น้ำเต้า	ถิ่น	มะน้ำ (ห่างทางหลวง บาง)	ผลอ่อนแกง ผลแก่ใช้ทำภาชนะ
	<i>Momordica charantia</i> Linn.	มะระขี้นก	ถิ่น ลัวะ	ผักไฮ (ห่างทางหลวง) ผักเหือด (หัวส้ม)	กินผล กินผล
Cuscutaceae	<i>Cuscuta reflexa</i> Roxb.	เครือเขาคี	ถิ่น	ผอทอง (บาง)	ทั้งต้นต้มน้ำกับน้ำพริก
Cycadaceae	<i>Cycas pectinata</i> Griff.	ปรงเขา	ถิ่น ลัวะ	กูดต้น (บาง) ต้นตะ (หัวส้ม)	แกนในต้นต้มดื่มแก้เจ็บคอ ยอดอ่อนนึ่ง
Cyperaceae	<i>Carex baccans</i> Nees	หญ้าคุมบาง	ถิ่น	หญ้าคุมปาก (บาง)	รากต้มรวมกับเปลือกหอมขนาและขมิ้นต้มน้ำแก้หนาว

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Cyperaceae	<i>Scleria terrestris</i> Fassett	หญ้าสามคม	ถิ่น	หญ้าสามเหลี่ยม หญ้าสิบทิ (ห่างทางหลวง นามง)	ผิวของลำต้นใช้ทำเครื่องจักสาน
Dilleniaceae	<i>Dillenia indica</i> Linn.	มะดา	ถิ่น	ลำพืด (หัวข้อม)	ผิวของลำต้นใช้ทำเครื่องจักสาน
Dioscoreaceae	<i>Dioscorea alata</i> Linn.	มันเสา	ถิ่น	หมักส้าน (นามง)	กินผลสุก
	<i>Dioscorea pentaphylla</i> Linn.	มันดินขาว	ถิ่น	มันเหลี่ยม (ห่างทางหลวง) ควงของ (หัวข้อม)	กินหัว (นึ่ง) กินหัว (นึ่ง)
	<i>Dioscorea sp.</i>	-	ถิ่น	หมักมันปู (ห่างทางหลวง)	กินหัว
	<i>Dioscorea sp.</i>	-	ถิ่น	มันเท้า (ห่างทางหลวง)	หัวใช้ในพิธีเรกรวยไร่
Dipterocarpaceae	<i>Shorea roxburghii</i> G.Don	พะยอม	ถิ่น	ชะยอม (นามง)	กินหัว
	<i>Shorea siamensis</i> Miq.	รัง	ถิ่น	ลำปำ (หัวข้อม)	หัวใช้ในพิธีเรกรวยไร่
Equisetaceae	<i>Equisetum diffusum</i> D.Don	หญ้าถอดปล้อง	ถิ่น	หญ้าถอดปล้อง (นามง)	ไม่มีใช้สร้างบ้านและทำของใช้ต่าง ๆ
Ericaceae	<i>Vaccinium sprengelii</i> Sleumer	ส้มแปะ	ถิ่น	ส้มยอด (นามง)	ไม่มีใช้สร้างบ้านและทำของใช้ต่าง ๆ
	<i>Vaccinium sprengelii</i> Sleumer	ส้มแปะ	ถิ่น	ส้มยอด (นามง)	สันคัมคัมแก้ไขและแก้ตัวม
Euphorbiaceae	<i>Aporosa villosa</i> Bail.	เหมือดหลวง	ถิ่น	ส้มยอด (นามง)	กินยอดอ่อนและผลสุก
	<i>Baccaurea ramiflora</i> Lour.	มะไฟ	ถิ่น	เหมือด (นามง)	กินยอดอ่อนและผลสุก
	<i>Baccaurea ramiflora</i> Lour.	มะไฟ	ถิ่น	หมักไฟ (ห่างทางหลวง)	กินผลสุก
			ถิ่น	หมักไฟ (นามง)	ใบใช้ในพิธีเรกรวยไร่
			ถิ่น	หมักไฟ (นามง)	กินผลสุก

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Euphorbiaceae	<i>Baccaurea ramiflora</i> Lour.	มะไฟ	ลี้ะ	หมักเพชรล (หัวขล่อม)	กินผลสุก
	<i>Croton oblongifolius</i> Roxb.	ใบกล้วย	ถิ่น	เบต้า (ห่างทางหลวง)	รากต้มอาบแก้ผดผื่น ผงเป็นยาแก้เวียนศีรษะ
			ลี้ะ	ลำเป่า (หัวขล่อม)	ใบตำบดไฟประคบแก้ปวดบวม รากต้มน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อย
	<i>Glochidion assanicum</i> Hook. f.	จิมค	ถิ่น	หมูนัน (นาบง)	กินยอดอ่อนเป็นผัก
	<i>Homonoia riparia</i> Lour.	ไคร้หน้า	ถิ่น	ไคร้หน้า (ห่างทางหลวง)	กินยอดอ่อน
			ถิ่น	ไคร้หน้า (นาบง)	คั้นน้ำผสมกับน้ำมันเล็กน้อย แก้ไข้
			ถิ่น	ไคร้หน้า (นาบง)	กินยอดอ่อนเป็นผัก
			ลี้ะ	หว่าหระ (หัวขล่อม)	ใบกินแก้ท้องเสีย
	<i>Jatropha curcas</i> Linn.	สบู่ดำ	ถิ่น	หมักทุ่ง (ห่างทางหลวง)	กินยอดอ่อน
			ถิ่น	หมักทุ่ง (ห่างทางหลวง)	ปลูกแทนข้าวบ้าน
	<i>Macaranga denticulata</i> Muell. Arg.	ทองเตบ	ถิ่น	ทองโคก (นาบง)	กินยอดอ่อน
			ลี้ะ	ลำตัก (หัวขล่อม)	ยอดอ่อนทำเมี่ยง
	<i>Mallothus baritatas</i> Muell.Arg.	ทองเต้า	ถิ่น	ทองเต้า (ห่างทางหลวง)	ใบใช้ขับพยาธิเรณูไว้
	<i>Manihot esculenta</i> Crantz	มันสำปะหลัง	ถิ่น	มันดิน (ห่างทางหลวง)	ยอดอ่อนต้มน้ำกินกับน้ำพริก กินหัว
	<i>Phyllanthus ananrus</i> Schum. & Thonn.	ตุ๊กใต้ใบ	ลี้ะ	มันดิน (หัวขล่อม)	ยอดอ่อนต้มน้ำกินกับน้ำพริก กินหัว
	<i>Phyllanthus emblica</i> Linn.	มะขามป้อม	ถิ่น	ตุ๊กใต้ใบ (หัวขล่อม)	ทั้งต้นต้มน้ำดื่มแก้ท้องเสีย
			ถิ่น	มะขามป้อม (ห่างทางหลวง นาบง)	กินผลสดและดอง
			ลี้ะ	มะขามป้อม (หัวขล่อม)	กินผลสดและดอง

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Euphorbiaceae	<i>Ricinus communis</i> Linn.	ละหุ่ง	ถิ่น ลัวะ	มะหุ่ง (ห่างทางหลวง บบาง) มะหรง (หัวขล่อม)	ขายเมล็ด ขายเมล็ด
Fagaceae	<i>Castanopsis diversifolia</i> King	ก่อแป้น	ถิ่น	ก่องาะ (บบาง)	กินเมล็ดแก่ เปลือกต้นเคี้ยวกินแก้ปวดท้อง ไม้ใช้สร้างบ้าน
	<i>Lithocarpus</i> sp.	ก่อ	ถิ่น	ก่อวี (บบาง)	กินเมล็ดแก่
	<i>Lithocarpus</i> sp.	ก่อ	ถิ่น	ก่อ (บบาง)	กินยอดเป็นเมือง
Flacourtiaceae	<i>Flacourtia indica</i> Merr.	ตะขบป่า	ถิ่น	หมักแก้ว (ห่างทางหลวง)	กินผลสุก
Gentianaceae	<i>Canthora andrographioides</i> Griff. ex Clarke	สามชอก	ถิ่น ลัวะ	โค้งสะเดน (บบาง) โค้งสะเดน (หัวขล่อม)	ต้นคองเหล้าดื่มบำรุงกำลัง ต้นดื่มแก้ปวดหัว
Gesneriaceae	<i>Aeschynanthus</i> sp.	-	ลัวะ	ต้นสาไกไม้ (หัวขล่อม)	พิ้งต้นดื่มแก้ปวดอาว
Gramineae	<i>Bambusa nultans</i> Wall.	ไผ่บง	ถิ่น	ไผ่บง (บบาง)	กินหน่ออ่อน
				บง (หัวขล่อม)	ข้อไผ่และรากเอื้องแช่น้ำดื่มแก้เมา
	<i>Cephalostachyum pergracile</i> Munro	ไผ่ข้าหลาม	ลัวะ	ลำตาง (หัวขล่อม)	ไม้ใช้ทำเครื่องจักสาน
					ต้น ใช้ทำหลามข้าว
	<i>Cephalostachyum virgatum</i> Kurz	ไผ่เอี๊ยะ	ถิ่น	ไม้เอี๊ยะ (บบาง)	ต้น ใช้ทำด้ามไม้กวาด
	<i>Coix tachryma-jobi</i> Linn.	เดือย	ถิ่น	เดือย (ห่างทางหลวง บบาง)	ควั่นให้สานเสื่อ
	<i>Gigantochloa albociliata</i> Munro	ไผ่ไร่	ลัวะ	บอชไล่ (หัวขล่อม)	กินเมล็ดแก่ กินหน่ออ่อน

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Gramineae	<i>Zea mays</i> Linn.	ข้าวโพด	ลี้ละ	ข้าวสาลี (หัวย้อม)	ขายผัก
Hypoxidaceae	<i>Curculigo recurvata</i> Dry.	ดอกกาย	ถิ่น	ดอกเหือ (ห่างทางหลวง)	ต้นทุบพอกแผลห้ามเลือด
	Syn. <i>Molineria capitulata</i> Herb.				ต้นทุบสระผสมแก้งกับน้ำฝรั่ง
Iocainaceae	<i>Pittosporopsis kerrii</i> Craib	มะขม	ถิ่น	หมักขม (ห่างทางหลวง นามง)	ยอดอ่อน ผลแก่กินกับน้ำฝรั่ง
			ลี้ละ	หมักโขง (หัวย้อม)	ยอดอ่อน ผลแก่กินกับน้ำฝรั่ง
Iridaceae	<i>Eleutherine americana</i> Merr.	ว่านหอมแดง	ถิ่น	ว่านไฟ (ห่างทางหลวง)	กินหัวหอมไฟ
			ลี้ละ	ว่านไฟ (หัวย้อม)	หัวกินแก้งกับท้อง
Labiatæ	<i>Ocimum canum</i> Sims	แมงลัก	ถิ่น	ผักชีขึ้น (ห่างทางหลวง)	ใบใส่แกงปลา
	<i>Ocimum gratissimum</i> Linn.	ยี่หว่า	ถิ่น	สะเกาเซียง (ห่างทางหลวง)	กินยอดกับลาบ
Lauraceae	<i>Perilla frutescens</i> Britt.	งั้ม้อน	ถิ่น	งักยั้ง (ห่างทางหลวง)	เมล็ดตำลुकข้าวเหนียวกินเป็นอาหาร
	<i>Cinnamomum iners</i> Bl.	เคียด	ลี้ละ	คำเชียงเลอ (หัวย้อม)	เปลือกต้นต้มดื่มเป็นยาขับลม
Leeaceae	<i>Leea indica</i> Merr.	กะดังใบ	ถิ่น	กอนหมา (ห่างทางหลวง นามง)	ใบใช้ในพิธีแรกขวัญไร่
Liliaceae	<i>Chlorophytum undulatum</i> Wall.	นางเลว	ถิ่น	ผักขาลาว (นามง)	ดอกอ่อนแกง
	<i>Dianella ensifolia</i> Red.	หญ้าหนูตื่น	ถิ่น	หญี่งู้ข้าว (นามง)	ทั้งต้นต้มดื่มแก้หัวด แก้งใช้
			ลี้ละ	กั้ง (หัวย้อม)	ทั้งต้นต้มดื่มแก้หัวด
	<i>Disporum calcaratum</i> Wall. ex D. Don	ว่านหัวสืบ	ถิ่น	หัวเตียนด็อก (นามง)	หัวกินแก้งโรตกระเพาะ
Loganiaceae	<i>Tupistra albiflora</i> K. Larsen	นางเลว	ถิ่น	ห้าหมา (นามง)	กินดอกอ่อน กินผลลुक
	<i>Gelsemium elegans</i> Benth.	มะเทีต	ถิ่น	ยาเบือเสื่อ (นามง)	ทั้งต้นเป็นยาพิษ
	<i>Strychnos nitida</i> G.Don	सानตึลือก	ถิ่น	หมักกลีบข้าว (นามง)	กินผลลुक

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Malvaceae	<i>Gossypium herbaceum</i> Linn.	ฝ้าย	ถัณ	ฝ้าย (ห่างทางหลวง)	รากฝ้ายและรากเอื้องหมายนต้มดื่มแก้เมา
Marantaceae	<i>Maranta arundinacea</i> Linn.	สาธู	ถัณ	มันตอง (ห่างทางหลวง)	กินหัว
	<i>Phrynium capitatum</i> Willd.	สาตแดง	ถัณ	ตองจิง (ห่างทางหลวง นามง)	ใบใช้ห่อของ
	<i>Phrynium</i> sp.	ตองสาต	ถั่วะ	ตองจิง (ห้วยล้อม)	ใบใช้ห่อของ
			ถัณ	ถัณตอง (ห่างทางหลวง นามง)	ผิวต้นใช้สานเสื่อ
			ถั่วะ	ตองคตลอ (ห้วยล้อม)	ผิวต้นใช้สานเสื่อ
Melastomataceae	<i>Melastoma normale</i> D.Don	เอนฮ้า	ถัณ	ไม้หมักฮ้า (นามง)	ผลกินแก้ท้องเสีย
			ถั่วะ	ลำพวย (ห้วยล้อม)	รากต้มดื่มแก้ท้องเสียและแก้หวัด
Meliaceae	<i>Cipadessa baccifera</i> Miq.	เห่พพาน	ถัณ	ตะเลี่ยนน้ำ (นามง)	กินยอดอ่อน
	<i>Melia azedarach</i> Linn.	เลี่ยน	ถัณ	ไม้เลี่ยน (นามง)	กินยอดอ่อน
			ถั่วะ	ราหรียญ (ห้วยล้อม)	กินยอดอ่อน
	<i>Walsura trijuga</i> Kurz	มะเฟื่องป่า	ถัณ	เพี้ย (ห่างทางหลวง)	กินยอดอ่อน
	Syn. <i>Heynea trijuga</i> Roxb.		ถัณ	เพี้ย (นามง)	รากต้มดื่มแก้มาลาเลีย
			ถั่วะ	ตะเลี่ยนป่า (ห้วยล้อม)	กินยอดอ่อน
Memecylaceae	<i>Memecylon edule</i> Roxb.	พลองหม้อด	ถัณ	ไม้เข้เหล็ก (ห่างทางหลวง)	ต้นใช้ทำไม้ ทำค้ำมีด จอบเสียมและทำไม้กวาด
			ถั่วะ	ไม้หมักกระต่าย (ห้วยล้อม)	ผลสุกกิน
					ต้นทำไม้กวาด
Menispermaceae	<i>Parabaena sagittata</i> Miels	ผักหนั่ง	ถัณ	ผักหนั่ง (นามง)	กินยอดอ่อน
			ถั่วะ	บะผักหนั่ง (ห้วยล้อม)	กินยอดอ่อน

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Menispermaceae	<i>Tiliacora triandra</i> Diels	เถาข่านาง	ถิ่น	ใบยอดนาง (ห่างทางหลวง)	ยอดและน้ำที่คั้นจากใบใส่แกงหน่อไม้
	<i>Acacia concinna</i> DC.	ส้มป่อย	ถิ่น	ส้มป่อย (ห่างทางหลวง นามง)	ใบอ่อนใส่แกงส้ม
Mimosaceae	<i>Acacia megaladena</i> Desv.	หางไหลแดง	ถิ่น	เตือหานปลาปู่ (ห่างทางหลวง นามง)	เถาใช้เบื่อปลา
	var. <i>indo-chinensis</i> Nielsen				
	<i>Acacia pennata</i> Willd. spp. <i>insuavis</i> Nielsen	ชะอม	ถิ่น	ผักหะ (ห่างทางหลวง)	ยอดอ่อนกินสด หนึ่ง เกง
	<i>Archidendron clypearia</i> Nielsen var. <i>chypearia</i>	มะขามแป	ถิ่น	ไม้เต่าไก่ (นามง)	ต้นคัมลึงตาแก้ตาพรั้ว
	<i>Archidendron lucidum</i> Nielsen	-	ถิ่น	ผักหนุ่ม (ห่างทางหลวง)	กินยอดอ่อน
				ผักหนึบม (นามง)	กินยอดอ่อน
Moraceae	<i>Mimosa pudica</i> Linn. var. <i>unijuga</i> Griseb.	ไมยราพ	ถิ่น	พญี่หลิบบิน (ห่างทางหลวง)	ใบเดี่ยวกินแก้เซ็ก
	<i>Parkia leiophylla</i> Kurz	สารผักหะ	ล๊ะ	มะค้อนทอง (ห้วยล้อม)	พ้งต้นคัมลึงแก้เซ็ก
	<i>Broussonetia papyrifera</i> Vent.	ปอกระสา	ถิ่น	ปอสา (ห่างทางหลวง นามง)	ขายเปลือกต้น
			ล๊ะ	ดักกลา (ห้วยล้อม)	ขายเปลือกต้น
	<i>Ficus heterophylla</i> Linn.	-	ถิ่น	เดือเครือ (ห่างทางหลวง)	กินผลสุก
	<i>Ficus hirta</i> Vahl	มะเดื่อหอม	ถิ่น	หมักมหญ (นามง)	กินผลสุก
	<i>Ficus saemocarpa</i> Miq.	เดือผา	ถิ่น	เดือน้ำ (นามง)	กินผลสุก
	<i>Ficus subulata</i> Bl.	เดือ	ถิ่น	หมักมอด (นามง)	กินผลสุก
	<i>Morus laevigata</i> Wall. ex Hook. f.	หม่อนชอก	ถิ่น	มอม (นามง)	กินยอดอ่อน
					เปลือกต้นพอกแผลห้ามเลือด

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Myrsinaceae	<i>Ardisia gracillima</i> K. Larsen	-	ถิ่น	ไม้แดง (ห่างทางหลวง)	ใบต้มน้ำพิษกับลาบ
Myrsinaceae	<i>Embelia sessiliflora</i> Kurz	ส้มกุ่ม	ถิ่น	เครือจำซ้อน (ห่างทางหลวง)	กินยอดอ่อน และผลสุก
			ถิ่น	ไม้งอค (นาบง)	กินยอดอ่อน และผลสุก
Myrtaceae	<i>Maesa ramentacea</i> A.DC.	ข้าวสารหลวง	ถิ่น	ไม้ดิบ (นาบง)	ใบตำบ่อปลา
	<i>Decaspermum fruticosum</i> Forst	-	ถิ่น	ไม้สีเหลือง (นาบง)	กินผลสุก
	<i>Psidium guajava</i> Linn.	ฝรั่ง	ถิ่น	หมักลิศา (นาบง)	กินผลสุก
	<i>Syzygium winitii</i> Merr.	หว่า	ถิ่น	หมักห้า (ห่างทางหลวง)	เปลือกต้นต้มน้ำดื่มแก้ท้องเสีย
Ochnaceae	<i>Ochna integerrima</i> Merr.	ช้างน้ำ	ลัวะ	ลำกลอย (ห้วยล้อม)	กินผลสุก
	<i>Erythralium scandens</i> Bl.	ผักฮาก	ถิ่น	ผักฮาก (ห่างทางหลวง นาบง)	ต้มน้ำดื่มแก้ไข้
Olacaceae			ลัวะ	ผักฮาก (ห้วยล้อม)	ผลสุกใช้ดองปลา
			ถิ่น	ตีปลากั้ง (นาบง)	ยอดอ่อนกินเป็นผัก
Orchidaceae	<i>Goodyera procera</i> Hook.	-	ถิ่น	ตีปลากั้ง (นาบง)	ยอดอ่อนแกง
Palmae	<i>Arenga pinnata</i> Merr.	ต้าว	ถิ่น	ต้าว (ห่างทางหลวง นาบง)	ยอดอ่อนแกง ผลแก่ทำลูกชิดขาย
			ลัวะ	ต้าว (ห้วยล้อม)	ยอดอ่อนแกง ผลแก่ทำลูกชิดขาย
	<i>Calamus</i> sp.	หวายล้อม	ถิ่น	หวายล้อม (ห่างทางหลวง)	กินยอดอ่อน
			ถิ่น	หวายต้องหนาม (นาบง)	กินยอดอ่อน
			ลัวะ	หลอดหงั้น(ห้วยล้อม)	กินยอดอ่อน ใบใช้มุงหลังคา

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Palmae	<i>Calamus</i> sp.	หวาย	ต้น ลำ	หวาย (ห่างทางหลวง นามง) หวาย (ห้วยล้อม)	กินยอดอ่อน ต้นทำเครื่องจักสาน กินยอดอ่อน ต้นทำเครื่องจักสาน
	<i>Caryota urens</i> Linn.	เต่าร้าง	ต้น ลำ	ต้นจิก (นามง) ลอดเขียง (ห้วยล้อม)	กินหน่อ กินหน่อ
	<i>Livistona speciosa</i> Kurz	ค้อ	ต้น ลำ	ก้อ (ห่างทางหลวง นามง) ก้อ (ห้วยล้อม)	ผลสุกต้มกินกับน้ำพริกใบใช้ผงหลังคา ผลสุกต้มกินกับน้ำพริกใบใช้ผงหลังคา
	<i>Cajanus cajan</i> Millsp.	ถั่วมะเสะ	ต้น ลำ	มะเสะ (ห่างทางหลวง นามง) แฉะแสะ (ห้วยล้อม)	กินผล กินผล
	<i>Cajanus goensis</i> Dulz.	-	ต้น	จำเียด (นามง)	กินผลอ่อน
Papilionaceae	<i>Crotalaria spectabilis</i> Roth ssp. <i>parvibracteata</i>	มะหิ้งมัน	ต้น	มะหิ้งน้ำ (นามง)	ยอดอ่อนคนไฟกินกับลาบ
	<i>Dalbergia velutina</i> Benth.	เครืออี	ต้น	เคียด้อย (นามง)	ต้นต้มดื่มแก้ปวดท้อง เปลือกต้นใช้ต้วยาวมาก เปลือกต้นใช้ต้วยาวมาก
	<i>Derris ferruginea</i> Benth. Pl. Jungh.	-	ลำ	หมีเขะเหม็ด (ห้วยล้อม)	ต้นคองเหล้าดื่มบำรุงกำลัง
	<i>Desmodium oblatum</i> Bak. ex Kurz	เสี้ยว	ลำ	ฮอสะพายคาย (นามง)	รากต้มดื่มแก้ไอ
	<i>Dolichos lablab</i> Linn.	ถั่วแปบ	ต้น ลำ	ถั่วแปบ (ห่างทางหลวง) หมักเกะ (ห้วยล้อม)	กินผลอ่อน กินผลอ่อน
	<i>Erythrina subumbrans</i> Merr.	ทองหลางป่า	ต้น ลำ	ใบทอง (นามง) ลำพลัด (ห้วยล้อม)	กินยอดอ่อน กินยอดอ่อน

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Papilionaceae	<i>Erythrina variegata</i> Linn.	ทองกลางกลาย	ถิ่น	ทอง (นางบง)	กินยอดอ่อน
	<i>Flemingia stricta</i> Roxburgh ex Aiton f.	ถั่วหางเสือ	ถั่วะ	ต้นตะเคือ (หัวข้อย้อม)	กินผลอ่อน
	<i>Millettia cinerea</i> Benth.	-	ถิ่น	เคือเคือดโก (นางบง)	ต้นต้มน้ดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง
			ถั่วะ	เคือเคือดโก (หัวข้อย้อม)	ต้นต้มน้ดื่มแก้โรคโลหิตจาง
	<i>Phylactum majus</i> Coll.&Hemsl.	-	ถิ่น	เคือหลอมเบหลบ (นางบง)	ทั้งต้นต้มน้ดื่ม ดองเหล้าบำรุงกำลัง
	<i>Phyllodium longipes</i> Schindl.	เกล็ดปลา	ถิ่น	หญ้าเก็ดลิ้น (นางบง)	รากต้มน้ดื่มแก้ปวดท้อง
	<i>Pueraria lobata</i> Ohwi var. <i>thomsoni</i> van der Maesen comb. et stat. nov.	-	ถั่วะ	ยาถะระรอรอล (หัวข้อย้อม)	รากต้มน้ดื่มแก้โรคหอบ
	<i>Spatholobus pottingeri</i> Prain	เถาพันซ้าย	ถิ่น	เพียด (นางบง)	ใช้เปลือกต้นต้มน้ดื่มอีกส่ว
	<i>Tadelagi triquetrum</i> Ohashi	ข้าวมานก	ถิ่น	เคือเขญี่ (ห่างทางหลวง)	เถาต้มน้ดื่มแก้ท้องเสียในเด็ก
			ถิ่น	เคือมวกยางแดง (นางบง)	เถาต้มน้ดื่มแก้ปวดท้อง จุกเสียด
Passifloraceae			ถิ่น	หญ้าเกาะดุง (ห่างทางหลวง)	รากต้มน้ดื่มแก้พยาธิ
			ถิ่น	คอดุง (นางบง)	ใบตำพ่นาหนอนที่แผ่วหรือควาย
	<i>Vigna umbellata</i> Ohwi & Ohashi var. <i>umbellata</i>	ถั่งมะเงี	ถิ่น	ถั่วหลังเตด (ห่างทางหลวง)	รากต้มน้ดื่มแก้พยาธิ
Pedaliaceae	<i>Vigna unguiculata</i> Walpers ssp. <i>unquiculata</i>	ถั่วแดง	ถิ่น	ถั่วดำ (ห่างทางหลวง)	กินเมล็ด
	<i>Passiflora edulis</i> Sims	กระทาก	ถั่วะ	ตะลกคค (หัวข้อย้อม)	กินยอดอ่อนและผลสุก
	<i>Sesamum indicum</i> Linn.	งาขาว	ถิ่น	งาลอ (ห่างทางหลวง)	เมล็ดปรุงอาหาร
Piperaceae	<i>Piper chaba</i> Hunt	ตีปัส	ถิ่น	ตีปี่ (ห่างทางหลวง)	ผลเป็นเครื่องเทศ

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Piperaceae	<i>Piper chaba</i> Hunt	ดีปลี	เถิน	ดีปลี (ห่างทางหลวง)	ผลตำรวมกับยางมะปี้กานแก้เวียนศีรษะ
	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	ข้าวพุง	เถิน	ผักปุงก (ห่างทางหลวง)	ใบใส่แกงแค
	<i>Piper</i> sp.	-	เถิน	จะคำน (ห่างทางหลวง)	กินยอด
			เถิน	พริกออก (นาบง)	กินยอด ต้นปรุงรสอาหาร
			ลัวะ	บันทะรู (หัวยี่ล่อม)	กินยอด
Plumbaginaceae	<i>Piper subpeltatum</i> Kunth	พุดตีนช้าง	ลัวะ	ผักเผ็ดหนอก (หัวยี่ล่อม)	กินยอด
	<i>Plumbago indica</i> Linn.	เจตุมถพลิงแดง	เถิน	ปิวแดง (ห่างทางหลวง)	รากเป็นส่วนผสมแป้งห่อ
			เถิน	ผักนึ่งส้ม (นาบง)	ยอดอ่อนแกง
Polygonaceae	<i>Egapyrum cymosum</i> Meissn.	ผักนึ่งส้ม	ลัวะ	ผักไผ่น้ำ (หัวยี่ล่อม)	กินยอดอ่อน
	<i>Polygonum chinense</i> Linn.	พญาดง	ลัวะ	หญ้าใบเดียว (หัวยี่ล่อม)	ทั้งต้นต้มดื่มแก้ไข้ในเด็ก
Polypodiaceae	<i>Neochloptopteris normalis</i> Tagawa	ญอจกเขียบ	เถิน	ไผ่ดำข้าว (นาบง)	กินยอดอ่อน
Proteaceae	<i>Helicia formosana</i> Hemsl. var. <i>oblanceolat</i> Sleumer	เหมือดคนคง	เถิน	ไผ่ดำข้าว (นาบง)	กินยอดอ่อน
Rhamnaceae	<i>Zizyphus mauritiana</i> Lamk.	พุทรา	ลัวะ	ถ้ำพะเด้น (หัวยี่ล่อม)	กินผลสุก
Rosaceae	<i>Rubus ellipticus</i> var. <i>obcordatus</i> Focke	หนามไข่ง	เถิน	หนามส้ม (นาบง)	กินผลสุก
	<i>Rubus leucanthus</i> Hance	หนามทุ้ม	เถิน	หนามส้ม (นาบง)	กินผลสุก
	<i>Rubus pyrifolius</i> J.E. Smith	-	เถิน	หนามส้ม (นาบง)	กินผลสุก
	<i>Rubus rufus</i> Focke	บ่อสู้เงิน	เถิน	หนามส้ม (นาบง)	กินผลสุก
			ลัวะ	เหลียะส้ม (หัวยี่ล่อม)	ต้นต้มดื่มแก้หวัด
Rubiaceae	<i>Gardenia sootepensis</i> Hutch.	คำมอกหลวง	เถิน	ดอกมอก (นาบง)	กินผลสุก
			ลัวะ	ถ้ำพะพะเน (หัวยี่ล่อม)	กินผลสุก

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Rubiaceae	<i>Gardenia soolepensis</i> Hutch.	คำบอกหลวง	ถั่ว	ตำปะพะเพน (หัวข้อม)	ผลใช้สระผมให้ผมเงางาม
	<i>Hedyotis</i> cf. <i>acutangulata</i>	-	ถิ่น	หญ้าวัวก้า (นาบง)	ต้นต้มน้ำแก้ปวดหลังปวดเอว
	<i>Hedyotis capitella</i> Wall var. <i>pubescens</i> Kurz	ชุมหิน	ถั่ว	- (หัวข้อม)	รากต้มน้ำบำรุงกำลัง
	<i>Ixora cibdela</i> Craib	เข็มป่า	ถิ่น	ไม้เข็มหลวง (นาบง)	ใบตำประคบแก้ปวดบวม
	<i>Morinda angustifolia</i> Roxb.	ขอดิน	ถิ่น	ไม้เข็มหลวง (นาบง)	ต้นต้มน้ำแก้ปวดหลังปวดเอว
	<i>Mussaenda tomentosa</i> Wight in Wall.	แกมขาว	ถั่ว	ดีคำแตก (ห่างทางหลวง)	รากต้มน้ำและอบสมุนไพรแก้ผดผื่น
	<i>Paederia pilifera</i> Hook.f.	กระพังโหม	ถิ่น	ถั่วขิมวล (หัวข้อม)	รากต้มน้ำเป็นยาบำรุงกำลัง
	<i>Pavetta tomentosa</i> Roxb. ex Smith	ข้าวสารป่า	ถิ่น	ถั่วขิมวล (หัวข้อม)	รากต้มน้ำแก้ปวดท้อง
	<i>Prismatomeris javanica</i> Ridley	-	ถิ่น	ถั่วขิมวล (หัวข้อม)	รากต้มน้ำแก้หวัด
	<i>Uncaria macrophylla</i> Wall.	เขาควายไม่หุบ	ถิ่น	เครือฮ้างฮ้อย (ห่างทางหลวง)	ทั้งต้นต้มน้ำแก้ปวดท้อง
	<i>Wendlandia tinctoria</i> A.DC.	แจ้จกวาง	ถิ่น	ไม้ก้าง (นาบง)	ต้นต้มน้ำกับฝ้ายและเอื้องหมายนาต้มน้ำแก้ปวด
	<i>Acronychia laurifolia</i> Bl.	กระอม	ถิ่น	ชมหวาน (นาบง)	ไม้ทำฟัน
	<i>Citrus medica</i> Linn.	มะนาวควาย	ถิ่น	หมักนาว (ห่างทางหลวง)	กินผลสุก
	<i>Clausena lansium</i> Steels	มะไฟจีน	ถิ่น	หมักขึ้น (นาบง)	ผลใช้ปรุงรสอาหาร
				มะไฟจีน (ห่างทางหลวง นาบง)	ผลใช้ปรุงรสอาหาร

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Rutaceae	<i>Clausena lansium</i> Skeels	มะไฟจีน	ลัวะ	แพะซาล (หัวถ้อยม)	กินผลสุก ใบตำพอกหัวแก้ปวดหัว
	<i>Euodia lepta</i> Merr.	เพี้ยกระทิง	ถิ่น	ขมนางวาน (นางบง)	กินดอกอ่อน
	<i>Euodia viticina</i> Wall.	มะปิ่นดำ	ถิ่น	ขมหวาน (ห่างทางหลวง)	กินยอดอ่อน
				ผักติปลา (นางบง)	กินยอดอ่อน
Sapindaceae	<i>Toddalia asiatica</i> Lamk.	ผักแปมเป่า	ถิ่น	ผักชีเสด (ห่างทางหลวง)	กินยอดอ่อน ผลอ่อน
			ถิ่น	ผักแห้งง์ เคื่อหลอกแหลก (นางบง)	กินยอดอ่อน ผลอ่อน
			ลัวะ	บานดอก (หัวถ้อยม)	กินยอดอ่อน ผลอ่อน
			ถิ่น	ไม้มะก่าย (ห่างทางหลวง)	กินผลสุก
Saurauaceae	<i>Lepisanthes rubiginosa</i> Leemh.	มะหวด	ถิ่น	มะชัก (ห่างทางหลวง)	ผล ใช้ทำตัวกันทา
	<i>Sapindus rarak</i> A.DC.	มะคึดควาย	ถิ่น		
	<i>Saurauia roxburghii</i> Wall.	ด้านเหี้ย	ถิ่น	หมักก้นน้ำ (ห่างทางหลวง)	ต้มน้ำดื่มแก้ไอ
	<i>Lygodium flexuosum</i> Sw.	หญ้ายายเกา	ถิ่น	เถุด (ห่างทางหลวง นางบง)	ยอดอ่อนแกง
Schizaeaceae			ลัวะ	ชะวัด (หัวถ้อยม)	ยอดอ่อนแกง
	<i>Lygodium polystachyum</i> Wall. ex Moore	ลิเกาป่า	ถิ่น	เถุด (ห่างทางหลวง นางบง)	ยอดอ่อนแกง
			ลัวะ	ชะวัด (หัวถ้อยม)	ยอดอ่อนแกง
	<i>Selaginella helferi</i> Warb.	หญ้าร่องไห	ถิ่น	หญ้านั่งเต่า (นางบง)	ต้มน้ำดื่มแก้โรคตับ
Smilacaceae	<i>Smilax glabra</i> Roxb.	ยาหัว	ถิ่น	เคื่อข้าวเย็น (ห่างทางหลวง นางบง)	หัวต้มน้ำดื่มช่วยบำรุงกำลัง
			ลัวะ	หัวควายเย็น (หัวถ้อยม)	หัวต้มน้ำดื่มช่วยบำรุงกำลัง
	<i>Smilax megacarpa</i> A.DC.	ย่านพาด	ถิ่น	หนามเคื่อไอ้ (นางบง)	กินผลสุก ยอดอ่อนแกง
	<i>Nicotiana tabacum</i> Linn.	ยาสูบ	ลัวะ	ยา (หัวถ้อยม)	ใบทำยาเส้นไว้สูบ

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Solanaceae	<i>Solanum erianthum</i> D. Don	ดิบแป้ง	ถิ่น	ไม้ฝาดแข็ง (ห่างทางหลวง)	ใบคนไฟประดับบริเวณที่ปอดบวม
	<i>Solanum indicum</i> Linn.	มะแว้งต้น	ถิ่น	มะแว้งงวม (ห่างทางหลวง นามง)	กินผล
	<i>Solanum torvum</i> Sw.	มะเขือพวง	ถิ่น	แขว้งปลา (ห่างทางหลวง)	กินผลอ่อน
			ลัวะ	แพะโกล (หัวย้อม)	กินผลอ่อน
Soneratiaceae	<i>Duabanga grandiflora</i> Roxb. ex DC.	ดุ่มต้น	ถิ่น	หมักต้น (นามง)	ผลอ่อนกินกับลาบ
			ลัวะ	ลำคูป (หัวย้อม)	ไม้ใช้สร้างบ้าน
Sterculiaceae	<i>Helicteres elongata</i> Wall.	ขี้ฮั่น	ถิ่น	ขี้ฮั่นไก่ (ห่างทางหลวง นามง)	ผลอ่อนกินกับลาบ
	<i>Sterculia laevis</i> Wall.	ลิ้นจี่	ถิ่น	อีตาง (ห่างทางหลวง)	รากต้มดื่มแก้ปวดท้อง
			ถิ่น	อีตอม (นามง)	กินเมล็ดแก่
			ลัวะ	หมักตอม (หัวย้อม)	กินเมล็ดแก่
	<i>Sterculia lanceolata</i> Cav.	ปอดสาม	ลัวะ	หมักตอม (หัวย้อม)	กินเมล็ดแก่
Stilaginaceae	<i>Antidesma montanum</i> Bl.	มะมาจัน	ถิ่น	เผ่าน้ำ (นามง)	กินผลสุก
			ลัวะ	เหนียงกอล (หัวย้อม)	กินผลสุก
Taccaceae	<i>Tacca chantrieri</i> Andr.	คิงหว้า	ถิ่น	ไม้ก้าง (ห่างทางหลวง)	กินใบอ่อน ดอกอ่อน
			ถิ่น	ข้าวแก้ง (นามง)	ใบแก่กินแก้เจ็บท้อง ท้องเสีย
			ลัวะ	มะกั้ง (หัวย้อม)	กินใบอ่อน ดอกอ่อน
			ลัวะ	เมียง (หัวย้อม)	กินใบอ่อน ดอกอ่อน
Theaceae	<i>Camelia oleifera</i> Abel var. <i>confusa</i> Sealy	เมี่ยงฮือม	ลัวะ	เมียง (หัวย้อม)	ยอดทำเมี่ยง

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Theaceae	<i>Schima wallichii</i> Korth.	ทะโล้	ถิ่น ถั่ว	ไม้ให้ (นาบง) ตำโทะ (หัวข้อม)	ยอดอ่อนกินแก่วาดทอง ทำใช้สร้างบ้าน
	<i>Thelypteris nudata</i> Morton	กูดแดง	ถั่ว	บะโหล (หัวข้อม)	กินยอดอ่อน
Thunbergiaceae	<i>Thunbergia laurifolia</i> Linn.	รางจืด	ถิ่น	หน้าแห (ห่างทางหลวง)	ต้นคนไฟใช้ปาดแก้อื้อ หน้าหนาว
			ถั่ว	เคอหมี่แม่มู (หัวข้อม)	รากต้มดื่มแก้ปวด
Tiliaceae	<i>Colona floribunda</i> Craib	ป้อมัน	ถิ่น	ป้อมัน (ห่างทางหลวง)	เปลือกต้นทำเชือก
	<i>Microcos paniculata</i> Linn.	พลับพลา	ถิ่น	มะกอม (ห่างทางหลวง)	ไม้ใช้สร้างบ้าน ผลอ่อนใช้ทำกระสุนปืนเด็กเล่น
			ถั่ว	ลำค่อม (หัวข้อม)	ผลสุกกิน
Umbelliferae	<i>Eryngium foetidum</i> Linn.	ผักชีฝรั่ง	ถิ่น	หอมไธ (ห่างทางหลวง)	ใบใส่แกงแค
	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	ผักชี	ถิ่น	ผักชี (ห่างทางหลวง)	ต้นอ่อนแกง
	<i>Hydrocotyle javanica</i> Thunb.	ผักหนอกช้าง	ถิ่น	ผักหนอกช้าง (นาบง)	ขมิ้นขี้ปลา
Verbenaceae	<i>Callicarpa arborea</i> Roxb.	ช้แป้น	ถิ่น	ไม้ผี (นาบง)	เปลือกใช้ตีชวมาก
	<i>Clerodendrum colebrookianum</i> Walp.	บั้งขาว	ถิ่น	ผักพา (ห่างทางหลวง นาบง)	ยอดอ่อนนึ่ง แกง
	<i>Clerodendrum fragrans</i> Willd.	บั้งสมุทร	ถั่ว	ดอกสมุทร (หัวข้อม)	รากต้มดื่มแก้ผดผื่น
	<i>Clerodendrum penduliflorum</i> Wall.	ระชี่แก้ว	ถิ่น	ผักหญ (นาบง)	ใบหมกไฟกินแก้อื้อ
	<i>Clerodendrum serratum</i> Moon	อัคคีवार	ถิ่น	ตั้งคอ (นาบง)	รากและใบต้มอาบแก้ผดผื่น
	<i>Gmelina arborea</i> Roxb.	ชื้อ	ถิ่น ถิ่น	ชื้อ (ห่างทางหลวง) ชื้อ (นาบง)	รากต้มดื่มแก้ไข้มาลาเรีย ใบคนไฟตำพอกเท้าแก้คันกัดเท้า น้ำจากผลผสมข้าวเหนียวจึงเป็นขนม

ตาราง 4 (ต่อ)

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	เผ่า	ชื่อท้องถิ่น (หมู่บ้าน)	ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์
Zingiberaceae	<i>Zingiber officinale</i> Roscoe	ขิง	อื่น	ขิงแกลง (ห่างทางหลวง)	หัวปรุงอาหาร หัวเคี้ยวให้ละเอียดพ่นใส่ตาแก้ไวรัสตาแดง หัวกินแก้เจ็บคอ

4.3 คำบรรยายลักษณะพืชแต่ละชนิดเรียงลำดับตามตัวอักษรชื่อวงศ์

Acanthaceae

Justicia sp. ; R. Pooma BKF No. 108659

ชื่อพื้นเมือง ผักคำปู้(ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูงประมาณ 1 ม. ใบเดี่ยวออก opposite รูป ovate, elliptic ขนาด 3-9 x 8-27 ซม. ฐาน cuneate-attenuate ปลาย acuminate ขอบใบและผิวใบเรียบ ดอกช่อออกปลายยอดแบบ verticillate มี bract รูป lanceolate 3 อันรองรับช่อดอกย่อย กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 สีขาว ผิวด้านนอกมีขนปกคลุมด้านในเรียบ กลีบดอกแยกเป็นสองปาก ปากบนสองกลีบปากล่างสามกลีบ เกสรตัวผู้ 2 ติดภายในหลอดบริเวณปากล่าง anther 2 cell ติดบน filament ต่างระดับกัน anther มี spur รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile มี disc รองรับรังไข่ style มีขนปกคลุม ผลมีขนสั้น ๆ ปกคลุม ผลแห้งแตกแบบ loculicidal

การกระจายและนิเวศวิทยา ขึ้นริมลำธาร

ระยะเวลาการออกดอก กุมภาพันธ์-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดอ่อนเป็นผักสด นึ่งหรือแกง

Justicia ventricosa Wall. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 4: 526. 1885.

ชื่อพื้นเมือง บัวฮาดำ บวกห้า(ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูง 1.0-1.5 ม. ใบเดี่ยวออก opposite รูป oblanceolate ขนาด 3-8 x 10-25 ซม. ก้านใบยาว 0.5-2.0 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ผิวใบและขอบใบเรียบ ดอกช่อ verticillate ออกปลายยอด มี bract รูป ovate สีเขียวปนม่วงรองรับช่อดอกย่อย 4 ดอก กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก ผิวมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 สีขาวแยกเป็นสองปาก ปากบนสองกลีบปากล่างสามกลีบ ด้านในปากล่างมีสีน้ำตาลแดง ผิวด้านนอกมีขนปกคลุมด้านในเรียบ กลีบดอกยาว 1.5-2.0 ซม. เกสรตัวผู้ 2 ติดใกล้ปากหลอด anther 2 cell ติดบน filament ต่างระดับกัน anther มี spur รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile มี disc รองรับรังไข่

การกระจายและนิเวศวิทยา ขึ้นริมลำธาร

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ใบตำรวมกับน้ำจากไผ่หนึ่งซ้าว หมกไฟนวดแก้อาการชัก

Peristrophe acuminata Nees ; Hooker, Fl. Br. Ind. 4: 555. 1885.

ชื่อพื้นเมือง หนูน้ำโจน พรักน้ำ(ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 30-50 ซม. ลำต้นบริเวณข้อพองออก ใบเดี่ยวออก opposite รูป lanceolate ขนาด 0.5-3.0 x 2.0-9.0 ซม. ก้านใบยาว 1.5-2.0 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบทั้งสองด้านมีรอยขนเป็นเส้นที่ไม่เป็นระเบียบ ดอกช่อออกช่อใบแบบ corymb มี bract รูป lanceolate 2 อัน ร่องรับช่อดอกย่อย 2-4 ดอก ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม กลีบเลี้ยง 4 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก กลีบดอก 5 กลีบสีม่วงฐานเชื่อมติดกันปลายแบ่งเป็นสองปาก ปากบนสองกลีบปากล่างสามกลีบ กลีบดอกขนาด 2-3 ซม. ผิวด้านนอกมีขนปกคลุมด้านในเรียบ เกสรตัวผู้ 2 อันติดภายในหลอด filament มีขนปกคลุม anther 2 cell ติดบน filament ต่างระดับกัน ไม่มี spur รังไข่ 1 อันแบบ superior รังไข่มี disc ร่องรับ 2 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile ผลแห้งแตกแบบ loculicidal

การกระจายและนิเวศวิทยา ขึ้นริมลำธาร

ระยะเวลาการออกดอก กุมภาพันธ์-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำยอดอ่อนมาใส่แกงแค

Phlogacanthus curviflorus Nees ; Hooker, Fl. Br. Ind. 4: 511. 1885.

ชื่อพื้นเมือง ส่อมข้าง ส่อมข้าง(ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 1.5-2.0 ม. ลำต้นไม่แตกกิ่งก้านสาขา ผิวต้นเรียบสีน้ำตาลแดง บริเวณข้อพองออก ใบเดี่ยวออก opposite รูป elliptic ขนาด 10-14 x 20-35 ซม. ก้านใบยาว 10-15 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบและผิวใบทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อออกปลายยอดแบบ decussate ช่อดอกยาว 18-20 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อย กลีบดอก 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกเป็นสองปาก ปากบนสองกลีบปากล่างสามกลีบ ผิวด้านนอกมีขนแบบกำมะหยี่สีม่วงแดงด้านในสีครีม กลีบดอกยาว 3-4 ซม. imbricate เกสรตัวผู้ 3 fertile 2 sterile 1 รังไข่ 1 อันแบบ superior มี 2 locule 2 ovule/locule ผลรูป oblong แตกแบบ loculicidal

การกระจายและนิเวศวิทยา ขึ้นริมลำธาร

ระยะเวลาการออกดอก กุมภาพันธ์-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ยอดอ่อนหนึ่งกึ่งกับน้ำพริก ใบสดไฟนวดแก้ปวดบวม

Amaranthaceae

Amaranthus spinosus Linn.; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 5(4): 383. 1992.

ชื่อพื้นเมือง ผักขมหนาม ผักขม (ถิ่น) บันดู (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 30–100 ซม. ผิวลำต้นเรียบเป็นมัน ใบเดี่ยวออก spiral รูป ovate-lanceolate ขนาด 1–4 x 4–10 ซม. ก้านใบยาว 5–10 ซม. ฐาน attenuate ปลาย emarginate, mucronate ผิวใบและขอบใบเรียบ ขอบใบมีหนาม 5 อัน ดอกช่อออกปลายยอดแบบ spike ที่อาจมีการแตกช่อดอกย่อย ดอกแยกเพศแบบ monoecious ดอกตัวผู้ อยู่บริเวณปลายช่อมี bract รูป lanceolate สีเขียวขอบสีขาวปลายมีหนามแหลม perianth 5 กลีบแยกกันรูป ovate สีเขียวขอบสีขาว เกสรตัวผู้ 5 อันแยกกัน anther 2 cell แตกตามแนวยาว ตรงกลางดอกมีร่องรอยของรังไข่ติดอยู่ ดอกตัวเมียอยู่บริเวณโคนช่อมี bract รูป lanceolate สีเขียวขอบสีขาว perianth 5 กลีบแยกกัน รังไข่ 1 อันแบบ superior stigma แยกสอง 1 locule 1 ovule ผลมี perianth หุ้มไว้ ผลแห้งแตกแบบ circumscissile เมล็ดรูปกลมแบนสีดำเป็นมัน

การกระจายและนิเวศวิทยา

พบบริเวณที่รกร้าง

ระยะเวลาการออกดอก

ตลอดปี

ประโยชน์

ทั้งชาวลีนและชาวลัวะนำยอดอ่อนมาแกง

Celosia argentea Linn.; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 5(4): 380. 1992.

ชื่อพื้นเมือง หงอนไก่ ดอกค้าย(ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 1.0–1.5 ม. ผิวลำต้นเรียบมีสีเขียวปนแดงหรือสีเหลือง ใบเดี่ยวออก spiral รูป lanceolate-linear ขนาด 1–3 x 5–10 ซม. ก้านใบยาว 0.5–1.5 ซม. ฐาน attenuate ปลาย acuminate ผิวใบและขอบใบเรียบ ดอกช่อออกช่อใบและปลายยอดแบบ spike ปลายยอดมีส่วนที่ sterile มีสีแดงหรือสีเหลืองเป็นช่อขนาดใหญ่ ดอกมี bract 3 อันรูป ovate-oblong มี perianth 5 กลีบแยกกันรูป lanceolate มีลักษณะบางใสฐานเป็นสีขาวปลายยอดเป็นสีชมพูหรือสีเหลือง เกสรตัวผู้ 5 อัน filament เชื่อมติดกันที่ฐาน มี pseudo-staminode แทรกระหว่างเกสรตัวผู้ รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule/locule ผลมี perianth หุ้มไว้ ผลแห้งแตกแบบ circumscissile เมล็ดแก่รูปรีวงกลมแบนสีดำเป็นมัน

การกระจายและนิเวศวิทยา

พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก

ตลอดปี

ประโยชน์

ชาวลีนใช้ดอกในพิธีกรรม

Anacardiaceae

Mangifera indica Linn.; Backer, Fl. Java 2: 149. 1965.

ชื่อพื้นเมือง มะม่วง หมักม่วง(ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 5-20 ม. ทุกส่วนมีน้ำยางใส ใบเดี่ยวออกแบบ spiral รูป oblong ขนาด 3.0-6.5 x 17.0-28.0 ซม. ก้านใบยาว 5-7 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบ undulate ผิวใบทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อ panicle ออกปลายยอด ยาวประมาณ 20 ซม. ดอกมีทั้งแยกเพศและสมบูรณ์เพศในช่อเดียวกัน กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกัน กลีบดอก 5 กลีบแยกกัน กลีบดอกสีขาวด้านบนมีเส้นสีเหลืองนูน เกสรตัวผู้ 5 fertile 1-2 รังไข่ 1 อันแบบ superior มี annular disc รองรับ style ติดด้านข้าง 1 locule 1 ovule/locule ผลมีขนาดและรูปร่างต่างกัน ผลสุกสีเหลือง

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำยอดอ่อนมาต้ม กินผลดิบและผลสุก เปลือกต้นต้มรวมกับเปลือกต้นฝรั่งดื่มแก้ท้องเสีย

Rhus chinensis Muell.; Santisuk, Thai For. Bull. No. 22: 19. 1994.

Syn. *R. javanica* Thunb.

ชื่อพื้นเมือง ส้มผด (ถิ่น) หมักผด (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 3-5 ม. ใบประกอบแบบ odd-pinnate ก้านใบมีปีกแคบๆ ใบย่อยรูป lanceolate ขอบใบค่อนข้างขนานไม่มีก้านใบย่อย ขนาดใบย่อย 7-8 x 17-21 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบหยักแบบ serrate ผิวทั้งสองด้านมีขนสั้นๆ ปกคลุม ใบปลายยอดมีขนาดใหญ่และรูปร่างต่างจากใบอื่น โดยฐาน attenuate ดอกช่อ panicle ออกปลายยอดมีขนปกคลุม กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 กลีบแยกกันมีสีขาวออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 5 ติดบน annular disc รังไข่ 1 อันแบบ superior มี 1 locule 1 ovule/locule stigma แยกสาม ผลแบน รูป ellipsoid มีขนสีขาวปกคลุม ผลสุกสีส้มแดง ผิวมีน้ำยางเหนียว

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก สิงหาคม-ตุลาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะกินผลสุก ชาวลัวะใช้ต้นคั้นน้ำล้างแผลมีหนอง

Spondias lakhonensis Pierre ; Santisuk, Thai For. Bull. No. 22: 25. 1994.

ชื่อพื้นเมือง ห่อ ห่อ (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 15-20 ม. ใบประกอบแบบ odd-pinnate ยาว 25-60 ซม. มีใบย่อย 25-29 ใบ ใบอ่อนมีขนปกคลุมเมื่อแก่ผิวใบเรียบ ใบย่อยออก alternate ไม่มีก้านใบย่อย รูป oblong ขนาด 1.5-3.0 x 5.0-10.0 ซม. ฐาน oblique ปลาย acuminate ผิวใบและขอบใบเรียบ ดอกช่อออกปลายช่อแบบ panicle ยาวประมาณ 15-40 ซม. ช่อดอกมีขนปกคลุม กลีบเลี้ยง 5 valvate กลีบสีขาว แยกกันผิวทั้งสองด้านเรียบ กลีบดอก 5 valvate กลีบสีขาวผิวมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 8-10 อัน ติดบน annular disc ซึ่งมีลักษณะเป็นร่อง 8-10 ร่อง anther 2 cell ติดแบบ versatile แยกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior มี 4-5 locule 1 ovule/locule style แยกสี่หรือห้า ผลรูป ellipsoid-oblong ขนาดประมาณ 1.3 x 1.5 ซม. ผลสุกสีแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา ขึ้นทั่วไปตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม-มิถุนายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดเป็นผัก กินผลทั้งดิบและสุก

Spondias pinnata Kurz ; Santisuk, Thai For. Bull. No. 22: 20. 1994.

ชื่อพื้นเมือง มะกอก กอก(ถิ่น) ลำพะคร้อก(ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 15-25 ม. ทุกส่วนมีน้ำยางใส ดอกออกช่วงที่มีการผลัดใบ ใบประกอบแบบ odd-pinnate ยาว 20-30 ซม. มีใบย่อย 5-11 ใบ ใบย่อยรูป lanceolate-oblong ขนาด 2-4 x 5-10 ซม. ไม่มีก้านใบย่อย ฐาน obtuse, oblique ปลาย acuminate ขอบใบและผิวใบเรียบ ดอกช่อ panicle ออกปลายช่อ ยาวประมาณ 15-20 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันสีขาว กลีบดอก 5 valvate กลีบสีขาวแยกกัน เกสรตัวผู้ 10 อันติดบน annular disc ซึ่งมีขนาดใหญ่และมีสี่เหลี่ยม anther 2 cell ติดแบบ dorsifixed แยกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior มี 5 locule 1 ovule/locule ติดแบบ axile style แยกห้า ผลรูป ovoid, ellipsoid, oblong ขนาด 2-3 x 3-5 ซม. ผลสุกสีเหลือง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก กุมภาพันธ์-มีนาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินผลดิบและสุก ยอดกินกับลาบ

Apocynaceae

Amalocalyx microlobus Pierre ex Spire;

Lecomte and Humbert, Fl. Gen. I.- C. 3(9): 1206. 1933.

ชื่อพื้นเมือง หยังสมุทร มะชะจิม สัมยิม (ถิ่น) แผละแวก (ลัวะ)

ไม้เถาเลื้อยพันต้นไม้อื่น ลำต้นแก่สีขาวผิวมีร่องลึก ทุกส่วนมีน้ำยางขาว ใบเดี่ยวออก opposite รูป pandurate ขนาด 2-10 x 4-23 ซม. ฐาน cordate ปลาย acuminate ขอบ undulate ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ผิวใบด้านล่างมีขนสีขาวสั้นปกคลุมหนาแน่น ดอกช่อแบบ raceme ออกช่อใบ มี bract ซึ่งหลุดร่วงง่ายและมีขนปกคลุมรองรับดอก กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันผิวด้านนอกมีขนปกคลุม ด้านในเรียบและมีติ่งเล็ก ๆ ติดที่โคนกลีบ กลีบดอก 5 กลีบรูป funnellform มีสีชมพู เกสรตัวผู้ 5 อัน epipetalous filament มีขนาดสั้นและมีขนปกคลุม anther มี appendage anther เชื่อมติดกันหุ้มส่วนของ stigmaไว้ รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule ovule จำนวนมากติดแบบ axile ผลค่อนข้างแบนรูป ellipsoid ผิวขรุขระยาว 5-7 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินผลแก่เป็นผลไม้

Ervatamia graciliflora Lace ; Hooker, Fl. Br. Ind. 3: 647. 1882.

Syn. *Tabernaemontana peduncularis* Wall.;

Leeuwenberg, Rev. Tabernaemontana 1: 187. 1991.

ชื่อพื้นเมือง พุดคง ไม้ดอกพุด(ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 1.5-2.0 ม. ทุกส่วนมีน้ำยางขาว ใบเดี่ยวออก opposite รูป elliptic- oblong ขนาด 2-5 x 8-21 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ผิวทั้งสองด้านเรียบ ขอบใบเรียบ ดอกช่อ panicle ออกปลายยอด กลีบเลี้ยง 4-5 ฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อย ผิวด้านนอกเรียบโคนกลีบด้านในมีติ่งขนาดเล็กติดอยู่ กลีบดอก 4-5 กลีบสีขาวรูป salverform ขนาดกลีบ 2.5-3.0 ซม. convolute กลีบเวียนไปด้านซ้าย เกสรตัวผู้ 5 ติดใกล้ปากหลอด filament สั้นมีขนปกคลุม รังไข่ 2 อันแบบ superior รังไข่แยกกันโดยมีส่วนของ style เชื่อมติดกัน ovule จำนวนมากติดแบบ axile ผลสุกสีส้มเหลือง มี 1-2 เมล็ด

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ต้นคัมคัมแก้ปวดท้อง

Kopsia arborea Bl. ; Backer, Fl. Java 2: 232. 1965.

ชื่อพื้นเมือง ติงน้ำใส ดอกพุด (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 2-6 ม. ทุกส่วนมียางขาว ใบเดี่ยวออก opposite รูป lanceolate ขนาด 2-3 x 9-14 ซม. ไม่มีก้านใบ ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบเรียบ ผิวทั้งสองด้านเรียบเป็นมัน ดอกช่อออกปลายยอดแบบ cyme กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก ผิวทั้งสองด้านเรียบ ยกเว้นบริเวณขอบกลีบ กลีบดอก 5 กลีบเชื่อมติดกันรูป salverform ขนาดกลีบ 4.0-4.5 ซม. สีขาวปากหลอดมีสีแดงเข้มเป็นวง เกสรตัวผู้ 5 ติดใกล้ปากหลอด filament สั้น รังไข่ 2 อันแบบ superior รังไข่แยกกันโดยส่วน style เชื่อมติดกัน มีขนปกคลุม มีต่อมหนึ่งคู่ติดอยู่ใกล้ฐานของ รังไข่ 1 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile ผลรูป ovoid มีขนสั้นๆปกคลุม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.0-1.5 ซม. ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณริมลำธาร

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ต้นต้มน้ำแก้ปวดท้อง

Aquifoliaceae

Ilex sp.; Taom, Y. W. BKF No. 108198

ชื่อพื้นเมือง คีปลา (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 2-4 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic, lanceolate ขนาด 1-3 x 2-8 ซม. ก้านใบยาว 1.0-1.5 ซม. ฐาน cuneate - attenuate ปลาย acute ขอบใบเรียบหรือหยักตื้นๆ แบบ serrate ผิวทั้งสองด้านเรียบเป็นมัน ดอกแยกเพศแบบ dioecious ดอกตัวเมียช่อดอก umbel ออกซอกใบมีดอกย่อย 4-7 ดอก ก้านดอกยาวประมาณ 5 มม. ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 4 มม. กลีบเลี้ยง 6 ฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อยปลายแยกผิวทั้งสองด้านเรียบ กลีบดอก 6 imbricate กลีบสีขาวผิวทั้งสองด้านเรียบ ฐานเชื่อมติดกันปลายกลีบมน staminode 6 ติดที่ปากหลอด ออก alternate กับกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ superior style สั้น stigma capitate 6 locule 1 ovule/locule ติดแบบ apical ผลรูปกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 ซม. ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดอ่อนเป็นผักสด

Araceae

Acorus tatarinowii Schott ; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 556. 1893.

Syn. *A. gramineus* Soland.

ชื่อพื้นเมือง ว่านน้ำเล็ก จะโคนน้ำ(ถิ่น)

พืชล้มลุกขึ้นเป็นกอขนาดใหญ่บนก้อนหินบริเวณริมน้ำมี rhizome ทุกส่วนมีกลิ่นหอม ลำต้นแบ่งเป็นข้อสั้นๆ ใบเดี่ยวออกแบบ distichous รูป linear ลักษณะใบแบบ ensiform ขนาด 0.4-0.7 x 23-57 ซม. กาบใบด้านล่างเรียงกันแน่นเป็นลำต้น ขอบใบขนาน เส้นใบขนาน ผิวสีเขียวเข้มเรียบเป็นมัน ดอกช่อ spadix ก้านดอกยาว 5-12 ซม. spathe รูป linear มีสีเขียวและลักษณะคล้ายใบ ดอกรูปร่างเป็นแท่งกลมยาว 5.0-7.5 ซม. perianth 5-6 กลีบแยกกันสีเขียวยาวประมาณ 2 มม. เกสรตัวผู้ 5-6 อัน anther 2 cell แตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior มี 3 locule 1 ovule/locule style สั้นมาก ovule ติดแบบ apical

การกระจายและนิเวศวิทยา ขึ้นในที่ชื้น

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม-กุมภาพันธ์

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ดอกอ่อนแ่งใส่ปลา ผลแก่ทุบแช่น้ำดื่มแก้ร้อนใน แก้ปวดท้องและแก้ไข้

Aglaonema schottianum Miq. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 529. 1893.

Syn. *A. simplex* Bl.

ชื่อพื้นเมือง ว่านงคหิน มะเขือป่า(ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 50-100 ซม. ลำต้นตั้งตรงอวบน้ำสีเขียวเข้มแบ่งเป็นข้อๆ ใบเดี่ยวออกตามข้อแบบ spiral บริเวณใกล้ยอด รูป ovate, lanceolate ขนาด 5-14 x 15-30 ซม. ก้านใบยาว 15-24 ซม. ฐาน cuneate, truncate, cordate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบมีเส้นใบ 7-10 คู่ ดอกช่อแบบ spadix ออกช่อใบ ช่อดอกมี spathe สีขาวยาว 3-6 ซม. เมื่อติดผล spathe จะหลุดร่วงไป ช่อดอกรูป oblong ยาว 4-6 ซม. ดอกตัวเมียอยู่ด้านล่างมีประมาณ 10 ดอก รังไข่ไม่มี bract รองรับ style สั้น stigma มีขนาดใหญ่ รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal ดอกตัวผู้อยู่ด้านบน เกสรตัวผู้ 4 ช่อ แตกแบบ poricidal ผลรูป oblong ขนาด 0.4-1.0 x 1.5-2.0 ซม. ผิวเรียบเป็นมัน ผลสุกสีแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-เมษายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ดอกอ่อนเผากินกับน้ำพริก ต้นใส่แผลช่วยห้ามเลือด

Colocasia esculenta Schott ; Backer , Fl. Java 3: 121. 1968.

Syn. *C. antiquorum* Schott

ชื่อพื้นเมือง ผือก (ถิ่น) ปรวน (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปี มีหัวใต้ดินแบบ corm ใบเดี่ยวออกแบบ spiral ทุกส่วนมีน้ำยางใส ก้านใบยาว 50-100 ซม. ก้านใบสีเขียวหรือม่วงดำ แผ่นใบติดแบบ peltate รูป ovate- triangular ขนาด 10-35 x 20-55 ซม. ฐาน cordate ขอบ undulate ผิวทั้งสองด้านเรียบเป็นมันผิวมีผงละเอียดสีขาวปกคลุม ดอกช่อออกปลายช่อ ก้านดอกยาว 15-30 ซม. ช่อดอกแบบ spadix ส่วนของ spathe กระเปาะด้านล่างสีเขียวยาว 3-5 ซม. ด้านบนรูป lanceolate สีเหลืองยาว 10-20 ซม. ดอกตัวเมียอยู่ด้านล่างของช่อดอกแบ่งเป็นส่วนของ fertile ยาว 2.5-3.0 ซม. ส่วน sterile ยาว 1.0-1.5 ซม. รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule ovule จำนวนมากติดแบบ parietal 3-4 placentation style สั้น stigma capitate ดอกตัวผู้อยู่ด้านบนยาว 3-4 ซม. เกสรตัวผู้ 6 cell synandria ปลายช่อมี sterile appendage สีขาวยาว 2-4 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก สิงหาคม-กันยายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะนำหัวมากิน ชาวถิ่นใช้หัวในพิธีแรกขวัญไร่

Colocasia gigantea Hook. f.

Syn. *C. indica* Hassk. ; Backer , Fl. Java 3: 121. 1968.

ชื่อพื้นเมือง ตูน (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปีมีหัวใต้ดินแบบ corm ใบเดี่ยวออกแบบ spiral ก้านใบยาว 50-150 ซม. ส่วนของก้านใบและแผ่นใบสีเขียวอ่อน มีผงละเอียดสีขาวปกคลุม รูป ovate ขนาด 10-35 x 15-50 ซม. แผ่นใบติดแบบ peltate ฐาน cordate ปลายมน ผิวใบเรียบเป็นมัน ขอบใบหยักแบบ undulate ดอกช่อออกปลายช่อ ก้านดอกยาว 30-50 ซม. ช่อดอกแบบ spadix spathe สีขาว รูป oblong ยาว 20-30 ซม. ปลายมีติ่งสั้นๆ ดอกตัวเมียอยู่ด้านล่างแบ่งเป็นส่วนของ fertile ยาว 2.0-3.5 ซม. ส่วน sterile ยาว 2.0-4.5 ซม. รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule ovule จำนวนมากติดแบบ parietal 2-4 placentation style สั้น ดอกตัวผู้อยู่ด้านบนยาว 3-5 ซม. เกสรตัวผู้ 6 anther synandria มีส่วน sterile appendage อยู่บริเวณปลายช่อดอกยาว 3-6 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก สิงหาคม-กันยายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินก้านใบเป็นผักสด แกงใส่ปลา

Colocasia sp.; Backer, Fl. Java 3: 120. 1968.

ชื่อพื้นเมือง บอน บอน (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปีมีหัวใต้ดินแบบ corm ทุกส่วนมีน้ำยางใส ใบเดี่ยวออกแบบ spiral ก้านใบยาว 50-150 ซม. สีเขียวหรือสีม่วง แผ่นใบรูป ovate ขนาด 15-30 x 20-40 ซม. คัดแบบ peltate ฐาน cordate ปลาย acute ผิวใบเรียบเป็นมัน ขอบใบหยักแบบ undulate ดอกช่อออกปลายช่อ ก้านดอกยาว 20-40 ซม. ดอกช่อ spadix รูป lanceolate ยาว 20-30 ซม. spathe ด้านล่างเป็นกระเปาะสีเขียวยาว 4-5 ซม. ด้านบนสีเหลืองยาว 15-25 ซม. ดอกตัวเมีย จำนวนมากอยู่ด้านล่างแบ่งเป็นส่วนของ fertile ยาว 2.5-3.5 ซม. ส่วน sterile ยาว 1.5-2.0 ซม. รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule ovule จำนวนมากติดแบบ parietal 2-5 placentation style ตื้น stigma capitate ดอกตัวผู้อยู่ด้านบนยาว 3.5-4.0 ซม. เกสรตัวผู้ 6-8 anther synandria มีส่วน sterile appendage สีเหลืองอยู่บริเวณปลายช่อดอกยาว 2.0-2.5 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา	พบตามที่ชื้น
ระยะเวลาการออกดอก	กรกฎาคม-กันยายน
ประโยชน์	ชาวถิ่นนำยอดอ่อนมาแกง

Lasia spinosa Thw.; Backer, Fl. Java 3: 111. 1968.

ชื่อพื้นเมือง ผักหนาม (ถิ่น ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 0.5-1.0 ม. ลำต้นเป็นข้อสั้นๆ สีเขียว ผิวมีหนามปกคลุมจำนวนไม่มาก ใบเดี่ยวออก spiral ที่ข้อ ขนาด 7-20 x 10-30 ซม. ก้านใบยาว 20-45 ซม. ขอบใบหยักลึกถึงก้านของเส้นกลางใบ 10-11 หยัก ก้านใบและเส้นใบด้านล่างมีหนามปกคลุม ผิวใบทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อออกช่อใบ ช่อดอกแบบ spadix ก้านดอกยาว 20-50 ซม. ผิวก้านมีหนามปกคลุม spathe รูป lanceolate บิดเป็นเกลียวยาว 10-25 ซม. ผิวเรียบสีเขียวปนแดง เมื่อติดผล spathe จะหลุดร่วงไป ดอกสมบูรณ์เพศ perianth 4 อันแยกกัน สีเขียวปนเหลือง เกสรตัวผู้ 4 อันออก opposite กับ perianth รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule/locule style ตื้น

การกระจายและนิเวศวิทยา	ขึ้นบริเวณริมน้ำ
ระยะเวลาการออกดอก	มีนาคม-เมษายน
ประโยชน์	ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินยอดอ่อนเป็นผัก

Araliaceae

Aralia montana Bl. Bijdr. ; Steenis , Fl. Mal. 9: 22. 1979.

ชื่อพื้นเมือง ต้างแห่่ง(ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 2-3 ม. ลำต้นไม่แตกกิ่งก้านสาขา และมีหนามแบบ prickle ปกคลุมจำนวนมาก ใบออกที่ยอดแบบ spiral ใบประกอบแบบ tripinnate ก้านใบมีหนาม ใบย่อยรูป lanceolate ขนาดใบย่อย 0.5-3.0 x 2.0-6.0 ซม. ขอบใบหยักแบบ serrulate ผิวทั้งสองด้านมีขน ปกคลุมด้านหลังใบบริเวณเส้นใบมีหนามปกคลุม ดอกช่อแบบ compound umbel กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอก 5 กลีบแยกกันมีสีขาว imbricate ออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 5 อันแยกกันออก alternate กับกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ inferior มี 5 locule 1 ovule/locule ติดแบบ apical stigma แยกหัวแฉกและ persistent ผลรูปร่างกลมมีร่องตามแนวยาวห่อหุ้ม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก กันยายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ยอดอ่อนลวกกินกับน้ำพริก

Brassaiopsis speciosa Decne.& Planch. ; Van Steenis , Fl. Mal. 9: 94. 1979.

Syn *B. glomerulata* Regel

ชื่อพื้นเมือง ต้างผา(ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 5-7 ม. ลำต้นมีการแตกกิ่งก้านสาขาและมีหนามแบบ prickle ปกคลุมจำนวนไม่มาก ใบประกอบออก spiral ที่ปลายยอด ใบประกอบแบบ digitate ก้านใบยาว 30-50 ซม. มีใบย่อย 8-10 ใบ รูป elliptic-lanceolate ขนาด 4-8 x 12-20 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ก้านใบย่อยยาว 1.5-5.0 ซม. ผิวทั้งสองด้านเรียบ ขอบหยักถี่แบบ serrate ดอกช่อ compound umbel ช่อดอกมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยก กลีบดอก 5 valvate กลีบแยกกันออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 5 อันออก alternate กับกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ inferior มี 2 locule 1 ovule/locule ติดแบบ apical ผลรูป spindle ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ยอดอ่อนหนึ่งกินกับน้ำพริก

Macropanax concinnus Miq.; Van Steenis, Fl. Mal. 9: 87. 1979.

ชื่อพื้นเมือง ต้างหอม(ถิ่น) บะโงล (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 3-5 ม. ลำต้นมีการแตกกิ่งก้านสาขาน้อยและลำต้นกลวง ใบมีกลิ่นหอมออก spiral ที่ปลายยอด ใบประกอบแบบ digitate ก้านใบยาวประมาณ 16 ซม. มีใบย่อย 3-5 ใบรูป oblanceolate, narrowly elliptic ขนาด 1-6 x 5-16 ซม. ก้านใบย่อยยาว 1-4 ซม. ฐาน cuneate, obtuse ปลาย acuminate ขอบเรียบ ผิวเรียบเป็นมัน ดอกช่อ compound umbel ออกปลายยอด กลีบเลี้ยง 4-5 กลีบดอก 4-5 กลีบสีขาวแยกกันออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 4-5 อันแยกกันออก alternate กับกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule 1 ovule/locule ผลรูป spindle เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5-0.7 ซม. stigma persistent

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก สิงหาคม-กันยายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดเป็นผัก ชาวลัวะใช้ยอดแกงกับตัวอ่อนผึ้ง

Trevesia palmata Vis.; Hooker, Fl. Br. Ind. 2: 732. 1879.

ชื่อพื้นเมือง ต้างหลวง หมักกำพัน (ถิ่น) แผละเหาะ (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 3-5 ม. ลำต้นมักไม่แตกกิ่งก้านสาขา ลำต้นมีหนามแหลมและยาวปกคลุมจำนวนมาก ใบเดี่ยวออก spiral ที่ปลายยอด ใบรูปกลมมีหยักลึกเกือบถึงก้านใบ 8-10 หยัก ขนาด 15-50 ซม. ก้านใบยาว 15-30 ซม. ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อ compound umbel ออกช่อใบใกล้ปลายยอด ช่อดอกอ่อนมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ช่อดอกรูปกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 7-10 ซม. ช่อดอกห้อยลง ประกอบด้วยดอกย่อยจำนวนมาก กลีบเลี้ยง 6-10 กลีบ กลีบดอก 6-10 กลีบแยกกันสีเหลืองอ่อนรูป oblong ออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 6-10 อันแยกกันออก alternate กับกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ inferior มี 6-10 locule 1 ovule/locule

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-เมษายน

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะใช้ยอดอ่อนและดอกอ่อนหนึ่งหรือคั้นกับน้ำพริก

Asclepiadaceae

Hoya parasitica Wall. ; Hooker , Fl. Br. Ind. 4: 57. 1885.

ชื่อพื้นเมือง นมพิจิตร สะนามุโชะปา(ลาว)

พืชพวก epiphyte ลำต้นเลื้อย ทุกส่วนมียางขาว ลำต้นผิวเรียบเมื่อแก่มีสีขาว ใบเดี่ยวออก opposite รูป ovate ขนาด 3-6 x 7-10 ซม. ก้านใบยาว 0.7-1.0 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acute ใบหนาอวบน้ำสีเขียวอ่อน ขอบใบและผิวใบเรียบ ดอกช่อออกช่อใบแบบ umbel ก้านดอกยาว ประมาณ 6 ซม. ช่อดอกรูปกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5-7 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 2.5-3.0 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบสีขาวแยกกับรูป ovate มีขนสั้น ๆ ปกคลุมจำนวนไม่มาก กลีบดอก 5 กลีบสีขาวฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อยปลายแยก corona สีขาว เกสรตัวผู้ 5 อัน ติดบน gynostegium รังไข่ superior มี 2 อันแยกกัน ไม่มี style stigma ขนาดเล็ก 1 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวลาวใช้ใบตำละเอียดประคบบริเวณมีลมรักษาอาการเจ็บม้าม

Athyriaceae

Diplazium dilatatum Bl. ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 3 (3): 464. 1988.

ชื่อพื้นเมือง โหระกระบือ บะโหล(ลาว)

เฟินชนิดหนึ่งที่มี rhizome ตั้งตรงค่อนข้างมีเนื้อไม้และผิวมี scale ยาว 1.5-2.0 ซม. สีนํ้าตาลขอบเป็นสีดำ frond bipinnate ขนาด 70 x 100 ซม. pinna รูป narrowly oblong ขนาดประมาณ 25 x 50 ซม. ปลาย acuminate pinnule รูป oblong ฐาน cordate ปลาย acuminate ขอบด้านล่างมนด้านบนแหลม sori สีนํ้าตาลรูปยาวติดไปตามแนวเส้นใบยาว 5-7 มม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณริมลำธาร

ระยะเวลาการออกสปอร์ ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวลาวใช้กินยอดอ่อนเป็นผักสดหรือแกง

Basellaceae

Basella alba Linn. ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 5(4): 410. 1992.

ชื่อพื้นเมือง ผักปลัง ผักปิ้ง (ลาวะ)

ไม้เลื้อยขนาดเล็กยาวหลายเมตร ลำต้นอวบน้ำผิวเรียบสีเขียวหรือสีม่วง ใบเดี่ยวออก spiral รูป ovate ขนาด 2-7 x 5-12 ซม. ก้านใบยาว 1-3 ซม. ฐาน cordate ปลาย acute ใบอวบน้ำสีเขียวเข้ม ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบเป็นมัน ดอกช่อออกช่อใบแบบ spike ยาว 2-8 ซม. bract รูป ovate 2-3 อันสีขาวผิวเรียบขอบกลีบหักกรอรับดอกหนึ่งดอก perianth 5-6 imbricate ฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อยสีเขียวอ่อนหรือสีขาวปลายกลีบสีขาวหรือสีชมพู เกสรตัวผู้ 5 อันแยกกัน anther 2 cell แตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule style แยกสาม ผลรูปกลม ผลสุกสีม่วงดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา เป็นพืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำยอดอ่อนไปแกง

Betulaceae

Betula alnoides Buch.-Ham. ; Hooker , Fl. Br. Ind. 5: 599. 1888.

ชื่อพื้นเมือง กำดั่งเสื่อโคร่ง เสื่อโคร่งต้น(ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 5-10 ม. ผิวลำต้นมี lenticel สีแดงปกคลุม เปลือกต้นมีกลิ่นหอมของน้ำมันหอมระเหย กิ่งอ่อนและยอดอ่อนมีขนสีขาวปกคลุม ใบเดี่ยวออก alternate มี stipule รูป ovate หดตัวง่าย ใบรูป lanceolate ขนาด 1-4 x 4-11 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ผิวใบเรียบ ขอบใบหยักแบบ serrate ดอกช่อแยกเพศแบบ dioecious ดอกตัวผู้ ช่อดอกแบบ catkin ยาวประมาณ 5-10 ซม. กลีบเลี้ยง 2-4 เกสรตัวผู้ 2 อัน ดอกตัวเมีย ช่อดอกแบบ catkin ยาวประมาณ 5-6 ซม. มี bract รองรับดอกย่อย 3 ดอก ไม่มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule 2 ovule/locule stigma แยกสอง ผลมีปีกสีขาวสองปีกซึ่งมีลักษณะบางใส

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบเขา

ระยะเวลาการออกดอก พฤษจิกายน-มกราคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้เปลือกต้นคองเหล้าดื่มบำรุงกำลัง

Bignoniaceae

Markhamia stipulata Seem. var. *kerrii* Sprague ;

Smitinand , Larsen, Fl. Thai. 5(1): 51. 1987.

ชื่อพื้นเมือง แดหางค่าง แดป่า (ถิ่น) บะสะแก (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 10-20 ม. ใบประกอบแบบ odd-pinnate ใบย่อย 3-5 คู่ รูป elliptic ขนาด 4-10 x 7-20 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนแบบ pilose ดอกช่อแบบ raceme ออกปลายยอด กลีบเลี้ยง เชื่อมติดกันปลายเปิดแบบ gamophyllous ผิวด้านบนนอกมีขนสีน้ำตาลแบบ villous กลีบดอกรูป funnelform แบ่งเป็นสองปาก ปากบนสามกลีบปากล่างสองกลีบ กลีบดอกด้านบนนอกและด้านในของหลอดสีส้มปากหลอดสีเหลือง เกสรตัวผู้ 5 อัน staminode 1 อัน รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule ovule จำนวนมาก ผลรูป linear ยาว 60-90 ซม. มีขนแบบ villous สีน้ำตาลปกคลุมหนาแน่น

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ตุลาคม-ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะกินดอกสด หรือต้มกินกับน้ำพริก

Oroxylon indicum Vent ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 5(1): 36. 1987.

ชื่อพื้นเมือง ลิ่นฟ้า หมักลิคไม้ (ถิ่น) ลำยูปรุ (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 5-10 ม. ใบประกอบแบบ tripinnate ใบเรียงถี่ๆ ที่ปลายยอดยาว 50-150 ซม. ใบย่อยรูป ovate, lanceolate, elliptic ขนาด 4-10 x 6-18 ซม. ก้านใบ 0.5-1.0 ซม. ฐาน cuneate, cordate, oblique ปลาย acuminate ดอกช่อออกปลายยอดช่อดอก raceme ยาว 50-150 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกไม่เป็นระเบียบ กลีบดอก 5 รูป funnelform ฐานเชื่อมติดกัน ปลายแบ่งเป็นสองปาก ปากบนสามกลีบปากล่างสองกลีบ กลีบดอกด้านบนนอกสีส้มด้านในสีเหลืองอ่อนดอกมีขนาดใหญ่ เกสรตัวผู้ 5 ติดประมาณกึ่งกลางของหลอด บริเวณจุดที่ filament ติดมีขนปกคลุม รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule ovule จำนวนมากติดแบบ parietal 2 placentation ผลแบนรูป linear ขนาด 6-10 x 30-100 ซม. เมล็ดรูปแบนมีปีกสีขาว

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก เมษายน-สิงหาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะใช้ยอดอ่อนและผลอ่อนลวกกินกับน้ำพริก

Bischofiaceae

Bischofia javanica Bl.; Hooker, Fl. Br. Ind. 5: 345. 1887.

ชื่อพื้นเมือง เดิม เมืองฝาค (ถิ่น ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 10-20 ม. ใบประกอบแบบ odd-pinnate ใบออกแบบ spiral ที่ยอด มีใบย่อยสามใบรูป elliptic ขนาด 3-8 x 8-17 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ serrulate ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อออกช่อใบดอกแยกเพศแบบ dioecious ช่อดอกแบบ panicle ช่อดอกตัวผู้มีขนาดใหญ่ กลีบเลี้ยง 5 imbricate ไม่มีกลีบดอก เกสรตัวผู้ 5 อันแยกกัน filament สั้น anther ขนาดใหญ่ มีร่องรอยของรังไข่ติดอยู่ ช่อดอกตัวเมียเป็นแบบ panicle ขนาดช่อเล็กกว่าดอกตัวผู้ กลีบเลี้ยง 5 ไม่มีกลีบดอก staminode 5 รังไข่ 1 อันแบบ superior 3-4 locule 2 ovule/locule ผลรูปทรงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. ผลสุกสีส้ม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก เมษายน-กรกฎาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะใช้ยอดอ่อนส่นไฟกินเป็นเมี่ยง และกินผลสุกเป็นผลไม้

Brassicaceae

Raphanus sativus var. *caudatus* Linn.; Jafri, Fl. W. Pak. 55: 35. 1973.

ชื่อพื้นเมือง จี๋หุด จี๋หุด (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 30-50 ซม. ใบเดี่ยวออก spiral รูป spatulate ขนาด 3-5 x 8-12 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ผิวใบเรียบทั้งสองด้าน ขอบใบหยักแบบ undulate ใบที่อยู่ใกล้ปลายยอดขอบหยักลึกถึงก้านใบ ดอกช่อ raceme ออกปลายยอด กลีบเลี้ยง 4 กลีบแยกกันขนาดกลีบ 8-10 มม. ผิวทั้งสองด้านเรียบ กลีบดอก 4 กลีบแยกกันสีขาวปลายกลีบมีเส้นสีม่วง กลีบดอกรูป spatulate ผิวเรียบ เกสรตัวผู้ 6 แยกกัน filament ยาว 4 สั้น 2 (tetradynamous) รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule ovule จำนวนมากติดแบบ parietal 2 placentation มี 2 locule เกิดจาก false septum มากัน ผลรูป oblong-lanceolate ยาว 5-11 ซม. ผลแบ่งเป็นข้อ ๆ

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำผลอ่อนไปแกงหรือนึ่ง

Bromeliaceae

Ananus comosus Merr.; Backer, Fl. Java 3: 33. 1968.

ชื่อพื้นเมือง สับปะรด แปะหนัด (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 30-50 ซม. ลำต้นเป็นข้อสั้นๆ ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบ rosette รูป linear ขนาด 3-5 x 10-45 ซม. ปลาย acute มีหนาม ขอบใบหยักแบบ serrulate ตรงปลายมีหนาม ผิวทั้งสองด้านเรียบมีผงละเอียดสีขาวปกคลุม ดอกช่อออกปลายช่อช่อดอก spike ดอกย่อยออก spiral มี bract รูป ovate สีแดงขอบหยักแบบ serrate ยาว 2-3 ซม. กลีบเลี้ยง 3 กลีบแยกกัน กลีบดอก 3 convolute กลีบแยกกันสีม่วง เกสรตัวผู้ 6 อันแยกกัน รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule ovule จำนวนมากติดแบบ axile stigma แยกสาม รังไข่เชื่อมติดกัน ผลรูป ovoid

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก กุมภาพันธ์-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวลัวะกินผลสุก ยอดอ่อนนำไปแกง

Burseraceae

Garuga floribunda Decne ; Backer, Fl. Java 2: 113. 1965.

ชื่อพื้นเมือง ตะคร้ำ ไม้ค้ำ (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 10-20 ม. ใบประกอบแบบ odd-pinnate ใบย่อยรูป oblong ขนาด 1.5-3.5 x 6.0-10.0 ซม. ฐาน oblique ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวใบเรียบ ดอกช่อ panicle ออกปลายช่อ กลีบเลี้ยง 5 กลีบดอก 5 valvate ออก alternate กับกลีบเลี้ยง ทั้งกลีบเลี้ยงและกลีบดอกติดบน cupular receptacle ซึ่งพิด้านนอกมีสีชมพูและมีขนปกคลุม กลีบดอกพิด้านนอกสีชมพูด้านในมีสีเหลืองมีขนปกคลุมทั้งสองด้าน เกสรตัวผู้ 10 อัน filament มีขนาดสั้น 5 อันยาว 5 อันออกสลับกันและมีขนปกคลุม anther 2 cell แตกตามแนวยาวและติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior มีขนปกคลุม stigma สีเขียว 5 locule 2 ovule/locule ผลรูปทรงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.0-2.5 ซม. ผลสุกสีเหลืองปนเขียว

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม - เมษายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นซูดเอาเปลือกต้นไต้ลาบเพื่อชुरสอาหาร เปลือกต้นคัมคัม ช่วยลดไข้

Caesalpiniaceae

Acrocarpus fraxinifolius Wight & Arn. ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 4(1): 50. 1984.

ชื่อพื้นเมือง สะเคาซ้าง ขางจ้าง (ถิ่น) ไม้ป้าย (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 20-30 ม. ใบประกอบแบบ bipinnate ใบย่อยออก alternate รูป ovate-oblong ขนาด 2-4 x 2-10 ซม. ฐาน oblique ปลาย acuminate ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนปกคลุม ขอบใบ undulate ดอกช่อ raceme ออกช่อใบ กลีบเลี้ยง 5 กลีบสีเหลือง ฐานเชื่อมติดกัน ผิวด้านในเรียบด้านบนมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 สีเหลืองกลีบแยกกันออก alternate กับกลีบเลี้ยง กลีบรูป oblong เกสรตัวผู้ 5 แยกกันออก alternate กับกลีบดอก filament ฐานสีเหลือง ปลายสีส้มผิวเรียบ anther 2 cell แตกตามแนวยาว ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior มีก้านชูยาวและมีขนปกคลุม 1 locule ovule จำนวนมาก

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้เปลือกต้นต้มน้ำดื่มแก้พิษ
ชาวลัวะชูดเอาเปลือกต้นอมแก้พิษ

Bauhinia glauca Benth. subsp. *tenuiflora* K.& S.S. Larsen ;

Smitinand and Larsen, Fl. Thai. 4(1): 41. 1984.

ชื่อพื้นเมือง เลี้ยวเครือ เครือขี้จอก (ลัวะ)

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ยาวหลายสิบเมตร ใบเดี่ยวออก opposite มี stipule หนึ่งคู่ติดที่ฐานก้าน รูปรียาวปลายโค้งงอ ใบรูป orbicular ขนาด 4-9 x 6-7 ซม. ก้านใบยาว 1.5-2.0 ซม. ฐาน cordate ปลาย emarginate ขอบใบเรียบ ผิวใบทั้งสองด้านเรียบยกเว้นเส้นใบ มีเส้นใบ 9 เส้น ดอกช่อออกแบบ corymb ที่ปลายยอด ก้านดอกยาว 3.5-5.0 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันสีขาว กลีบดอก 5 กลีบแยกกันสีขาวบริเวณใกล้ฐานมีสีแดง เกสรตัวผู้ 10 fertile 3 sterile 7 anther 2 cell แตกตามแนวยาว ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior มี 1 locule ovule จำนวนมากติดแบบ marginal ฝักแบนรูป oblong ขนาด 3-4 x 15-20 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม - มิถุนายน

ประโยชน์ ชาวลัวะนำตัวอ่อนของแมลงปีกแข็งที่อาศัยในเถามาประกอบอาหาร

Caesalpinia mimosoides Lamk. ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 4(1): 67. 1984.

ชื่อพื้นเมือง ช้าเลือด หนามปู้ย่า (ลัวะ)

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ยาวหลายเมตร ลำต้นมีขนและหนามแบบ prickle ปกคลุม กิ่งและก้านใบ สีแดง ใบประกอบแบบ bipinnate ยาว 20-40 ซม. ก้านใบมีหนามปกคลุม ใบย่อยรูป oblong ขนาด 2-3 x 5-7 มม. ฐาน oblique ปลาย mucronate ดอกช่อออกปลายยอดช่อดอก raceme มีหนามปกคลุมก้านดอก กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันสีเขียวเหลืองมีขนแบบ stellate กลีบดอก 5 กลีบแยกกันสีเหลืองกลีบตรงกลางหนึ่งอันมีขนาดเล็กและมีสีแดง ฐานกลีบดอกมีขนแบบ stellate เกสรตัวผู้ 10 แยกกัน ส่วนฐานพองออกมีขนยาวปลายเป็นตะขอดิจอยู่จำนวนมาก filament สีส้ม anther 2 cell ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior มีขนแบบ stellate ปกคลุม 2 ovule ฝักพองรูป oblong ขนาดประมาณ 2 x 5 ซม. ผิวมีขนปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปในป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวลัวะกินยอดอ่อนเป็นผัก

Caesalpinia sappan Linn. ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 4(1): 65. 1984.

ชื่อพื้นเมือง ผาง ผาง (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 3-5 ม. ลำต้นมีหนามแบบ prickle ปกคลุมจำนวนไม่มาก ใบประกอบแบบ bipinnate ขนาด 30-40 ซม. ใบย่อยรูป oblong ขนาด 0.5-1.0 x 1.0-1.5 ซม. ฐาน oblique ปลาย emarginate ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบ ดอกช่อ panicle ออกปลายยอด ก้านดอกยาว 1.5-2.0 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันสีเหลืองอ่อน กลีบต่ำสุดมีขนาดใหญ่ concave กลีบดอก 5 กลีบสีเหลืองแยกกัน เกสรตัวผู้ 10 อันแยกกันบริเวณฐานของ filament มีขนยาว ปกคลุม anther 2 cell ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior มีขนปกคลุม 1 locule ovule 3-5 อัน ฝักค่อนข้างแบนรูป oblong ขนาดประมาณ 4 x 8 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม - มิถุนายน

ประโยชน์ ชาวลัวะใช้ต้นต้มน้ำดื่มแทนชา

Cassia occidentalis Linn. ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 4(1): 113. 1984.

ชื่อพื้นเมือง จีเหล็กเทศ ผักเจาะ (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 1-2 ม. ผิวลำต้นเรียบ ใบประกอบแบบ even-pinnate ยาว 10-18 ซม. มีใบย่อย 4-5 คู่ มีต่อมติดที่ก้านใบ ใบมี stipule รูป lanceolate ยาว 0.7-1.0 ซม. ใบย่อยรูป ovate, lanceolate ขนาด 2-3 x 4-11 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบ ดอกช่อออกช่อใบและปลายยอด ช่อดอกแบบ raceme มีดอกย่อย 2-4 ดอก bract สีเหลืองอ่อน หลุดร่วงง่าย กลีบเลี้ยง 4 สีเหลืองอ่อนแยกกัน กลีบดอก 5 กลีบสีเหลืองกลีบแยกกัน เกสรตัวผู้ 9-10 มี 3 ชูด 2 อัน filament และ anther สีเหลืองมีขนาดใหญ่ anther แตกแบบ poricidal 4 อัน filament และ anther มีขนาดเล็กกว่าอีกสองอัน 3-4 อันเป็น staminode รังไข่ 1 อันแบบ superior ovule 30-40 ผลรูปแบนยาว ขนาด 1-2 x 10-12 ซม. เมล็ดรูป oblong ผิวมันเรียบสีน้ำตาล

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก เมษายน-กรกฎาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ยอดอ่อนแวก รากต้มดื่มแก้ปวดเอว

Cassia sophora Linn. ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 4(1): 115. 1984.

ชื่อพื้นเมือง ผักเค็ด ผักเจาะ (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 1-2 ม. ใบประกอบแบบ odd-pinnate มีใบย่อย 5-7 ใบ รูป lanceolate ขนาด 1-2 x 3-7 ซม. ฐาน oblique ปลาย acuminate ผิวใบและขอบใบเรียบ ดอกช่อออกปลายยอดและช่อใบ ช่อดอก corymb กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันสีเขียวอ่อน กลีบดอก 5 กลีบแยกกันสีเหลือง เกสรตัวผู้ 9-10 อัน มี 3 ชูด ขนาดและรูปร่างต่างกัน 2 อันมี anther และ filament ขนาดใหญ่ anther แตกแบบ poricidal 4 อันมีขนาด anther และ filament เล็กกว่าสองอันแรก 3-4 อันเป็น staminode รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule ovule ติดแบบ marginal ผลรูป oblong ขนาด 0.5-0.7 x 5.0-7.0 ซม. เมล็ด 30-50 เมล็ด รูป ovoid ยาวประมาณ 4 ซม. สีน้ำตาล

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก เมษายน-กรกฎาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ยอดอ่อนแวก

Tamarindus indica Linn. ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 4(1): 124. 1984.

ชื่อพื้นเมือง มะขาม (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่สูง 10–20 ม. ผิวลำต้นสีน้ำตาลแดง เป็นร่องขรุขระตามแนวยาว ใบประกอบแบบ even-pinnate มีใบย่อย 8–13 คู่ รูป oblong ขนาด 0.5–1.0 x 1.0–2.5 ซม. ฐาน oblique ปลาย mucronate, retuse ผิวใบเรียบ ขอบใบเรียบ ดอกช่อออกซอกใบหรือปลายยอด ช่อดอกแบบ raceme กลีบเลี้ยง 4 imbricate สีเหลืองอ่อน กลีบดอก 3 กลีบแยกกันสีเหลืองหรือสีส้มมีเส้นสีน้ำตาลแดง เกสรตัวผู้ 3 อัน filament เชื่อมติดกัน anther ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 5–10 ovule ผลรูป oblong มีลักษณะโค้งงอผิวสีน้ำตาล mesocarp หนา เมล็ดสีน้ำตาลเข้มผิวเรียบเป็นมัน

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม-กรกฎาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลอ่อนและผลสุก

เปลือกต้นแช่น้ำรวมกับยอดมันเทศคั้นแก้ท้องเสีย

Campanulaceae

Lobelia begonifolia Lindl.; Hooker , Fl. Br. Ind. 3: 422. 1881.

ชื่อพื้นเมือง ผักฮากกล้วย (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นเลื้อยปกคลุมพื้นดิน ลำต้นมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวออก alternate รูป ovate ขนาด 0.5-2.0 x 1.0-3.0 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acute ขอบใบหยักแบบ crenate ผิวใบมีขนสั้น ๆ ปกคลุม ดอกเดี่ยวออกซอกใบ ก้านดอกยาวประมาณ 1 ซม. ผิวมีขนปกคลุม กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกัน ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม โดยเฉพาะบริเวณขอบกลีบ กลีบดอก 5 valvate กลีบสีม่วงฐานเชื่อมติดกันปลายแยกห้าด้านหนึ่งของกลีบจะแยกเล็ก เกสรตัวผู้ 5 filament แยกโดยมีส่วน anther เชื่อมติดกัน ตรงปลายมีระยะเป็นขนยาว anther แตกตามยาว รังไข่ 1 อันแบบ inferior มี 2 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile ผลสีม่วงรูปร่างค่อนข้างกลม กลีบเลี้ยงยังคงติดอยู่

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-เมษายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ยอดอ่อนนึ่งกินกับน้ำพริก

Capparidaceae

Crateva magna DC. ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 5(3): 269.

ชื่อพื้นเมือง กุ่มน้ำ กุ่ม (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 5-15 ม. ใบประกอบแบบ trifoliolate ใบย่อยรูป lanceolate ขนาด 1-3 x 7-12 ซม. ก้านใบ 5-6 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบและผิวใบเรียบ ดอกช่อ corymb ออกปลายยอด กลีบเลี้ยง 4 กลีบแยกกัน กลีบดอก 4 กลีบแยกกันมีสีขาวและมีก้านยาว กลีบรูป ovate ขนาด 1.0 x 1.5 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acute เกสรตัวผู้ จำนวนมาก filament สีม่วงแดง anther 2 cell ติดแบบ basifixed รังไข่ 1 อันแบบ superior มี gynophore 1 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ parietal 2 placentation ผลกลมแบนยาว 5-6 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณริมลำธาร

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-เมษายน

ประโยชน์ ขาวลัวะนำยอดอ่อนมาดองกินกับน้ำพริก

Caprifoliaceae

Sambucus javanica Reinw. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 3: 2. 1880.

ชื่อพื้นเมือง สะพ้านกัน ตั้งค่อน้ำ (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 1-2 ม. ใบประกอบออก opposite มี stipule ใบประกอบแบบ odd-pinnate มีใบย่อย 3-7 ใบ ออก alternate กัน ก้านใบยาว 10-20 ซม. ใบย่อยรูป lanceolate ขนาด 3.5-5.0 x 11-20 ซม. ก้านใบย่อยยาว 3-5 มม. ฐาน oblique ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ serrulate ผิวใบเรียบ ดอกช่อออกปลายยอดแบบ corymb มีใบรองรับ 1 ใบ ในช่อมีต่อมน้ำหวานสีเหลือง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 มม. จำนวนมากติดที่ก้านดอก กลีบเลี้ยง 5 สีเขียวอ่อนฐานเชื่อมติดกันปลายแยกผิวทั้งสองด้านเรียบ กลีบดอก 5 valvate กลีบสีขาวฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อย ยาว 2.0-2.5 มม. ออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 5 ติดที่ปากหลอด และออก alternate กับกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule 1 ovule/locule style ตั้น stigma แยกสาม ผลรูปรางกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3-4 มม. ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามที่ขึ้น

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม-สิงหาคม

ประโยชน์ ขาวถิ่นใช้ทั้งต้นต้มน้ำดื่มกับรากอัดต้วยาวดื่มแก้มาลาเรีย

Cardiopteridaceae

Cardiopteris quinqueloba Hassk. ; Smitinand and Larsen, Fl. Thai. 2(2): 93. 1972.

Syn. *C. javanica* Bl.

ชื่อพื้นเมือง เข้าสารค่าง เครือหมักลิบ (ถิ่น)

ไม้เถาขนาดเล็กอายุปีเดียว ลำต้นเลื้อยพันยาวหลายเมตร ทุกส่วนมีน้ำยางขาว ใบเดี่ยวออก spiral ใบมีรูปร่างและขนาดแตกต่างกันรูป broadly ovate ขนาด 3-9 x 4-10 ซม. ก้านใบยาว 5-10 ซม. ฐาน cordate ปลาย acuminate ผิวใบเรียบ ขอบใบเรียบหรือมีหยัก 3-5 หยัก ดอกช่อ ออกช่อใบและปลายช่อแบบ panicle กลีบเลี้ยง 5 imbricate สีขาวฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อย กลีบดอก 5 สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยก เกสรตัวผู้ 5 ออก alternate กับกลีบดอกติดค้ำบนของหลอด anther 2 cell แตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior มี 1 locule 1 ovule ติดแบบ apical ผลรูปรางเบนมีปีกสองอัน style สีเขียวขนาดใหญ่และติดอยู่จนเป็นผล

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก พฤศจิกายน-มกราคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ทั้งต้นคั้นคั้นและอาบแก้คุดมพุง

Cladophora sp. ; Prescott, How to Know the Freshwater Algae. 153. 1970.

ชื่อพื้นเมือง ไกย (ถิ่น ลัวะ)

สาหร่ายสีเขียว พบในน้ำจืดที่เป็นน้ำไหล และเป็นน้ำที่ค่อนข้างสะอาดมีแสงแดดส่องถึงพื้นน้ำ ต้นเป็นสาขายาวหลายเมตร และมีการแตกกิ่งก้านสาขา มี rhizoid ทำหน้าที่ยึดเกาะก้นหิน การสืบพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศเกิดจากการขาดออกของ thallus แล้วไปเจริญเติบโตเป็น thallus ใหม่ หรือสืบพันธุ์แบบอาศัยเพศมีการสร้าง gametangia ทั้งสองชนิดคือ globule และ nucule ที่บริเวณข้อของแขนงย่อย การสืบพันธุ์เป็นแบบ oogamy

การกระจายและนิเวศวิทยา พบในน้ำจืด

ระยะเวลาการสืบพันธุ์ ตลอดปี

ประโยชน์ คั้นนำมาทำอาหาร

Commelinaceae

Commelina diffusa Burm. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 369. 1892.

Syn. *C. nudiflora* Linn.

ชื่อพื้นเมือง ผักปลาบ หญ้ากาบปี (ถิ่น)

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นเลื้อยไปตามพื้นดิน ลำต้นเป็นข้อรากออกบริเวณข้อ มี leaf sheath ใบรูป lanceolate ขนาด 1.5–3.0 x 6.0–8.0 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ขอบใบเรียบ ดอกออกปลายยอดช่อดอกมี spathe รูป lanceolate ขนาดประมาณ 2.0 x 3.5 ซม. ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ฐาน cordate ปลาย acute ดอกช่อออกปลายยอด มีดอกย่อย 2-5 ดอก ก้านดอกยาว 1–2 ซม. กลีบเลี้ยง 3 กลีบสีขาว กลีบดอก 3 กลีบสีน้ำเงินแยกกัน เกสรตัวผู้ 6 fertile 3 sterile 3 รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ชื้น

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ยอดอ่อนนึ่งกินกับน้ำพริก

Compositae

Ageratum conyzoides Linn. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 3: 243. 1882.

ชื่อพื้นเมือง สาบแร้งสาบกา อมหลัง (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 0.3–1.0 ม. ทุกส่วนมีขนสีขาวปกคลุมและมีกลิ่น ใบเดี่ยวออก opposite รูป ovate ขนาด 1–3 x 2–8 ซม. ก้านใบยาว 2-5 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ crenate ผิวใบทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกช่อแบบ head ในช่อใหญ่แบบ corymb ช่อดอกย่อยรูป oblong ยาว 0.3–0.5 ซม. มีแต่ disc flower involucre bract เรียงเป็นสองวงแยกกัน รูป oblong สีเขียวขอบสีขาว ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกย่อยมี pappus 5 เส้นรูป lanceolate ฐานแผ่กว้างปลายยาวและแหลม กลีบดอก 5 ฐานเชื่อมติดกันมีสีขาวปลายกลีบสีม่วง เกสรตัวผู้ 5 syngenesious anther สีม่วงปลายมี appendage รังไข่ 1 อันแบบ inferior stigma แยกสองและมีสีม่วง 1 locule 1 ovule เมล็ดรูป cylindric มีขนติดตามแนวยาว 4-5 แนว

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่รกร้าง

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ใบทุบใส่แผลช่วยห้ามเลือด

Blumea balsamifera DC. ; Hooker, Fl. Br. Ind. , 3. 270. 1882.

ชื่อพื้นเมือง หนาดใหญ่ หนาด (ถิ่น ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูง 1.5-3.0 ม. ยอดอ่อนมีขนสีขาวยปกคลุม ทุกส่วนมีกลิ่นหอม ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic, oblong, lanceolate ขนาด 3-15 x 10-35 ซม. ใบบริเวณปลายยอดไม่มีก้านใบ ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบหยักแบบ serrate บางใบอาจมี auricle ผิวใบทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกช่อแบบ head ในช่อใหญ่แบบ panicle ดอกออกปลายช่อ ช่อดอกย่อยรูป oblong ยาว 0.5-1.0 ซม. มีแต่ disc flower involucre bract แยกกันรูป lanceolate-linear ผิวมีขนสีขาวยาวปกคลุมเรียงหลายวง ดอกย่อยมี pappus จำนวนมาก กลีบดอก 5 สีขาว ฐานเชื่อมติดกัน ผิวด้านนอกตรงปลายกลีบมีขนสีขาวยปกคลุม เกสรตัวผู้ 5 anther สีเหลืองติดกันแบบ syngenesious รังไข่ 1 อันแบบ inferior stigma แยกสองมีสีเหลือง 1 locule 1 ovule ผิวรังไข่มีขนปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ใบถอนไฟนาบท้องหลังคลอดบุตร ใบและรากต้มดื่ม แก้ไอ ชาวลัวะใช้ใบตำประคบแก้ปวดบวม

Chromolaena odorata Linn. ; Backer, Fl. Java 2: 379. 1965.

Syn. *Eupatorium odoratum*: Linn.

ชื่อพื้นเมือง สาบเสือ เมืองวาย (ถิ่น) ยันแสง (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูง 1-2 ม. ลำต้นทุกส่วนมีขนปกคลุมและมีกลิ่น ใบเดี่ยวออก opposite รูป ovate ขนาด 4-6 x 7-9 ซม. ฐาน attenuate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ crenate ผิวใบทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกช่อแบบ head ในช่อรวมแบบ corymb ออกปลายช่อ involucre bract รูปสามเหลี่ยม ดอกย่อยมี pappus จำนวนมาก กลีบดอก 5 ฐานเชื่อมติดกัน สีขาวปลายกลีบมีสีม่วงอ่อน เกสรตัวผู้ 5 syngenesious รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule 1 ovule style ยาวสีม่วง stigma แยกสอง รังไข่มีขนติดตามแนวยาว 5 แนว

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปบริเวณที่รกร้าง

ระยะเวลาการออกดอก พฤศจิกายน-มกราคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะใช้ใบตำพอกแผลห้ามเลือด ชาวถิ่นใช้รากเผาไฟต้มดื่มแก้ปวดหลังปวดเอว

Conyza sumatrensis Walker ; C. Phengkklai BKF No. 086987

ชื่อพื้นเมือง หญ้าลอยลม ต้นหวด (ถิ่น)

เป็นพืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 0.5–1.0 ม. ลำต้นทุกส่วนมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวออก spiral ไม่มีก้านใบ ใบรูป lanceolate ขนาด 0.5–1.5 x 4.0–8.0 ซม. ปลาย acute ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวใบทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ head ในช่อรวมแบบ panicle ช่อดอกแคบและยาว ช่อดอกย่อยยาว 0.5–0.7 ซม. involucre bract รูป linear ยาว 2-5 มม. เรียงเป็นสองวงผิวมีขนปกคลุมดอกมีแต่ disc flower มี pappus จำนวนมาก กลีบดอก 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกห้ำสีขาว เกสรตัวผู้ 5 syngenesious anther สีเหลืองอ่อน รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule 1 ovule รังไข่แบนมีขนสีขาวปกคลุม มีปีกสองข้างแคบๆ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่รกร้าง

ระยะเวลาการออกดอก สิงหาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดอ่อน

Crassocephalum crepidioides S. Moore ; Backer, Fl. Java 2: 426. 1965.

ชื่อพื้นเมือง ผักกาดช้าง หญ้าเหาะ หญ้าเบงก (ถิ่น) ยัลเนา (ลาวะ)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 0.5–1.0 ม. ลำต้นอวบน้ำและมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวออก alternate รูป obovate ไม่มีก้านใบ ขนาดใบ 2–5 x 5–15 ซม. ฐาน attenuate ปลาย acute ขอบใบหยักแบบ serrate บางใบมีหยักลึกจนถึงก้านใบจนเหมือนเป็นใบประกอบ ดอกช่อแบบ head ในช่อใหญ่แบบ corymb ออกปลายยอด ช่อดอกโค้งลง ช่อดอกรูป oblong ยาว 1.0–1.5 ซม. ดอกมีแต่ disc flower involucre bract แยกกันรูป linear เรียงเป็นหนึ่งวง ผิวสีเขียวขอบสีขาว มีขนปกคลุมเล็กน้อยปลายกลีบมีขนสีน้ำตาลจำนวนมาก ดอกย่อยมี pappus เป็นเส้นเล็กยาวสีขาวจำนวนมาก กลีบดอก 5 ฐานเชื่อมติดกันมีสีขาวปลายสีส้ม เกสรตัวผู้ 4 syngenesious anther สีส้ม รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule 1 ovule stigma สีส้ม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ชื้น

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลาวะใช้ยอดอ่อนนี้กินกับน้ำพริก

Elephantopus scaber Linn.; Backer, Fl. Java 2: 375. 1965.

ชื่อพื้นเมือง โด่ไม่รู้ล้ม ยาว (ลาวะ)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 15-40 ซม. ใบเดี่ยวออก rosette รูป oblanceolate ขนาด 3-8 x 9-20 ซม. ปลาย acute ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกช่อออกปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 10-25 ซม. ผิวมีขนสีขาวยาวปกคลุม ช่อดอกแบบ head มี bract รูปรีang ovate ลักษณะแบบ canaliculate 3 อันผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ภายในมีดอกย่อยจำนวนมาก มี bract รูป lanceolate 8 อัน เรียงแยกกันเป็นสองวง วงนอกมีขนาดใหญ่กว่าวงใน ผิวมีขนสีขาวยาวปกคลุมรองรับดอกย่อย 4 ดอก กลีบเลี้ยง 5 เปลี่ยนเป็น pappus ฐานกว้างปลายเป็นเส้นยาว แหวม กลีบดอก 5 valvate ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสีม่วงอ่อน เกสรตัวผู้ 5 syngenesious anther สีม่วงฐาน sagittate รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule 1 ovule style มีขนปกคลุม stigma แยกสอง เมล็ดรูป cylindric ผิวมีขนสีขาวยาวติดตามแนวยาว

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปบริเวณที่รกร้าง

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม-มกราคม

ประโยชน์ ชาวลาวใช้ต้นคั้นคั้นแก้หวัด

Gynura bicolor DC.; Hooker, Fl. Br. Ind. 3: 335. 1881.

ชื่อพื้นเมือง ฮ่อม (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นเลื้อยตามพื้นดิน ลำต้นสีม่วงอวบน้ำมีขนสีขาวยาวปกคลุม ใบเดี่ยวออก spiral รูป ovate ขนาด 2-4 x 6-10 ซม. ก้านใบยาว 2.5-3.0 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acute ขอบใบหยักแบบ crenate ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ผิวใบด้านบนสีเขียวด้านล่างสีม่วงหรือบางใบขอบหยักลึกแบบ parted ไม่มีก้านใบ มีหูใบ ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ head รูป oblong ยาว 1.5-2.0 ซม. involucre bract รูป linear ฐานเชื่อมติดกันสีเขียวปลายแยก รูปฟันปลาสีม่วงแดงผิวมีขนปกคลุม ดอกย่อยมี pappus เป็นเส้นสีขาวยาวจำนวนมาก กลีบดอก 5 ฐานเชื่อมติดกันสีขาวปลายสีเหลือง เกสรตัวผู้ 5 syngenesious anther สีเหลือง รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule 1 ovule stigma แยกสองสีเหลืองหรือสีส้ม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ชื้น

ระยะเวลาการออกดอก กุมภาพันธ์-เมษายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ใบคั้นกับไค้ กินบำรุงกำลัง

Inula cappa DC.; Hooker, Fl. Br. Ind. 3: 295. 1881.

ชื่อพื้นเมือง หนาดคำ ใบหูแพะ (ถิ่น ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 0.5-1.0 ม. ลำต้นมีขนสีขาวยาวปกคลุมหนาแน่น ใบเดี่ยวออก spiral รูป narrowly elliptic ขนาด 1.5-4.5 X 5-19 ซม. ก้านใบยาว 0.3-0.5 ซม. ฐาน cuneate, obtuse ปลาย acute, acuminate ขอบใบหยักคี่แบบ serrate ผิวใบด้านบนสีเขียวอ่อนมีขนสีขาวยาวปกคลุม ด้านล่างสีขาวยาวมีขนสีขาวยาวปกคลุมหนาแน่น ดอกช่อแบบ head ในช่อรวมแบบ panicle ออกปลายยอด ช่อดอกยาวประมาณ 1 ซม. involucre bracts รูป lanceolate ยาว 2-5 มม. เรียงเป็นสองวงผิวด้านนอกมีขนปกคลุม ดอกมีแค่ disc flower มี pappus จำนวนมาก กลีบดอก 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสีเหลืองอ่อน เกสรตัวผู้ 5 syngenesious รังไข่ 1 อันแบบ inferior ผิวมีขนปกคลุม 1 locule 1 ovule stigma แยกสองและมีสีเหลือง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่รกร้าง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-กุมภาพันธ์

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้รากและต้นต้มน้ำแก้หวัดและหลอดลมอักเสบ
ชาวถิ่นใช้รากและต้นต้มน้ำแก้คันที่มีฝีหนอง

Laggera pterodonta Sch. Bip. ex Oliv.; Hooker, Fl. Br. Ind. 3: 271. 1882.

ชื่อพื้นเมือง หนาดคอยยาแก้อ (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 1.0-1.5 ม. ลำต้นมีการแตกกิ่งก้านสาขาจำนวนมาก ผิวลำต้นมี glandular trichome สีน้ำตาลปกคลุม มีปีกสีเขียวลักษณะปีกหยักลึก ใบเดี่ยวออก alternate รูป oblanceolate ไม่มีก้านใบ ขนาด 1-2 x 5-10 ซม. ขอบใบหยักแบบ serrate บางใบหยักลึกเหมือนใบประกอบ ผิวใบมี glandular trichome ปกคลุมทั้งสองด้าน ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ head ในช่อใหญ่แบบ panicle ดอกย่อยขนาด 1.5-2.0 ซม. involucre bracts รูป lanceolate-linear แยกกันเรียงเป็นหลายวง ดอกมีแค่ disc flower มี pappus เป็นเส้นขนาดเล็กสีขาวยาวจำนวนมาก กลีบดอก 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกห้าแฉกเรียบ เกสรตัวผู้ 5 syngenesious รังไข่ 1 อันแบบ inferior ผิวมีขนปกคลุม 1 locule 1 ovule style มีขนปกคลุม stigma แยกสอง เมล็ดมีขนาดเล็กรูป cylindric สีน้ำตาลผิวมีขนสีขาวยาวปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่รกร้าง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้รากต้มน้ำแก้ไอ

Spilanthes acmella Murr.; Hooker, Fl. Br. Ind. 3: 307. 1882.

ชื่อพื้นเมือง ผักเผ็ด (ลาว)

พืชล้มลุกสูง 15–30 ซม. ลำต้นเป็นข้อมีขนปกคลุม รากงอกออกบริเวณข้อ ใบเดี่ยวออก opposite รูป ovate ขนาด 1.0–3.5 x 2.0–6.0 ซม. ก้านใบยาว 2.5–3.0 ซม. ฐาน obtuse, attenuate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ crenate ดอกช่อแบบ head ออกปลายยอดและซอกใบ ช่อดอกเดี่ยวก้านดอกยาว 5–10 ซม. ray flower เป็นดอกตัวเมียอยู่วงนอกสุดหนึ่งวง กลีบดอกเชื่อมติดกันสี่เหลี่ยม disc flower เป็นดอกสมบูรณ์เพศ ไม่มี pappus กลีบดอก 5 ฐานเชื่อมติดกัน ปลายแยกสี่เหลี่ยม เกสรตัวผู้ 5 syngenesious anther สี่เหลี่ยม รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule 1 ovule

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ชื้น

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวลาวใช้ยอดอ่อนแวก นึ่งหรือกินเป็นผักสด

Vernonia volkameriaefolia Wall. ex DC.; Hooker, Fl. Br. Ind. 3: 240. 1882.

ชื่อพื้นเมือง ยากี้ จ้างจืด (ถิ่น ลาว)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 0.5–3.0 ม. ยอดอ่อนมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวออก alternate รูป obovate, oblanceolate ขนาด 5–10 x 10–30 ซม. ไม่มีก้านใบ ฐาน cuneate ปลาย acute ผิวใบทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ขอบใบหยักแบบ serrate ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ head ในช่อรวมแบบ panicle มีดอกย่อย 3–10 ดอก involucre bract แยกกันเรียงเป็นหลายวงรูป ovate, lanceolate, linear สีเขียวปลายสีม่วงผิวด้านนอกมีขนสีขาวปกคลุมด้านในเรียบ ดอกย่อยมี pappus เป็นเส้นยาวขนาดเล็กสีขาวจำนวนมาก กลีบดอก 5 ฐานเชื่อมติดกันสีขาวปลายสีม่วง เกสรตัวผู้ 5 syngenesious anther สีม่วง รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule 1 ovule รังไข่ผิวเรียบ style มีขนปกคลุม stigma สีม่วงปลายแยกสอง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวลีนและชาวลาวใช้รากต้มน้ำดื่มแก้พิษจากอาหาร

Connaraceae

Connarus semidecandrus Jack ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 2(2): 127. 1972.

ชื่อพื้นเมือง ถอบแถบเครือ ผักหนุ่มเครือ (ถิ่น) บะเค็ด (ลัวะ)

ไม้พุ่มค่อนข้างเลื้อย ใบประกอบแบบ odd-pinnate ใบย่อย 3-7 ใบ รูป elliptic-lanceolate ขนาด 2-9 x 4-21 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบและผิวใบเรียบ ดอกช่อ panicle ออกปลายยอด กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันผิวทั้งสองด้านมีขนเล็กน้อย และมีต่อมสีดำ กลีบดอก 5 กลีบแยกกันสีส้มอ่อนผิวมีขนและต่อมสีดำปกคลุมออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 10 อันฐานเชื่อมติดกันมีขนสีขาวปกคลุมที่ filament ซึ่งมีขนาดสั้น 5 ยาว 5 ออกสลับกัน anther 2 ติดแบบ basifixed แยกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 2 ovule/locule ติดแบบ basal ผิวมีขนปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินยอดเป็นผักสด
ชาวลัวะกินยอดแก้ปวดท้อง

Convolvulaceae

Ipomoea batatas Lamk. ; Steenis, Fl. Mal. 4: 469. 1953.

ชื่อพื้นเมือง มันเทศ มันแก้ว (ถิ่น) พะเตด (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นเลื้อยคลุมดินยาวหลายเมตร ทุกส่วนมีน้ำยางสีขาว ผิวคันมีสีแดงหรือสีเขียวรากงอกออกจากบริเวณข้อ รากสะสมอาหารแบบ tuber มีสีแดงหรือสีขาว ใบเดี่ยว ออก alternate ที่ข้อ รูป ovate, orbicular บางใบมีหยักลึก 3-7 หยัก ขนาด 3-10 x 3-15 ซม. ก้านใบยาว 4-20 ซม. ฐาน cordate ปลาย acute ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อออกช่อใบช่อดอกแบบ cyme มีดอกย่อย 1-7 ดอก กลีบเลี้ยง 5 imbricate กลีบแยกกันรูป lanceolate ยาว 0.5-1.0 ซม. สีเขียวผิวทั้งสองด้านเรียบ กลีบดอก 5 รูป funnellform ด้านนอกสีชมพูด้านในสีม่วง ขนาด 3.0-4.5 ซม. เกสรตัวผู้ 5 ติดใกล้ฐานของกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ superior มี disc รองรับ 2 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก พฤษจิกายน-มกราคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินหัว ยอดแกงส้ม ชาวลัวะใช้ยอดแช่น้ำ
รวมกับเปลือกคั้นมะขามคั้นแก้ท้องเสีย

Costaceae

Costus speciosus Smith ; Backer, Fl. Java 3: 76. 1968.

ชื่อพื้นเมือง เอื้องหมายนา เอื้อง (ถิ่น) คั่นรอก (ลัวะ)

พืชล้มลุกสูง 1-2 ม. ลำต้นแบ่งเป็นข้อๆ ใบเดี่ยวออก spiral แผ่นใบสีเขียวมี leaf sheath สีแดง ใบออกที่ข้อรูป lanceolate ขนาด 4-10 x 10-30 ซม. ฐาน cuneate ปลาย cuspidate ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนปกคลุม ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ spike มี bract สีแดงรูป ovate รองรับ กลีบเลี้ยง 3 กลีบสีแดง กลีบดอก 3 รูป funnellform กลีบเชื่อมติดกันสีขาวภายในหลอดสี เหลือง เกสรตัวผู้ 2 fertile 1 staminode 1 รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule ovule จำนวนมากติดแบบ axile รังไข่สีแดงผิวเรียบรูป ellipsoid มีสันสามสัน

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก สิงหาคม-ตุลาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้รากและต้นต้มน้ำดื่มกับขมิ้นและรากหญ้าคมบาง หรือ รากต้มน้ำดื่มกับรากฝ้ายและต้นกระพังโหมคั้นน้ำ ชาวลัวะใช้ ต้นต้มน้ำดื่มกับต้นรางจืดคั้นน้ำ

Cucurbitaceae

Cucurbita moschata Decne. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 2: 622. 1897.

ชื่อพื้นเมือง ฟักทอง น้ำแก้ว (ถิ่น) แผละลัก (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุปีเดียว ลำต้นเลื้อยพันโดยใช้ tendril ส่วนปลายแยก 2-4 แฉก ลำต้นมีขนแข็งสีขาวปกคลุม ภายในกลวง ใบเดี่ยวออก alternate ใบรูปกลมมีหยักลึก 5-7 หยัก ขนาด 15-30 ซม. ก้านใบยาว 10-30 ซม. ฐาน cordate ผิวทั้งสองด้านมีขนสีขาวปกคลุม ดอกแยกเพศ แบบ monoecious ดอกเดี่ยวออกซอกใบ ดอกตัวผู้ ก้านดอกยาว 5-15 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อยปลายแยกผิวมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 สีเหลืองรูป funnellform ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 3 anther สีเหลืองเชื่อมติดกัน ดอกตัวเมีย ก้านดอกยาว 0.5-1.0 ซม. รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ parietal มี 3 placentation stigma แยกสาม ผลมีรูปร่างและขนาดแตกต่างกันไป ผลสุกมีสีเหลืองถึงสีแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินยอดอ่อน ผลอ่อนและผลแก่

Gymnopetalum cochinchinense Kurz ; Aubreville and Leroy, Fl. C. L. V. 15: 97. 1979.

ชื่อพื้นเมือง มะนอยจา มะนอย (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียว ลำต้นเลื้อยพันโดยอาศัย tendril ซึ่งส่วนปลายแยกสอง ลำต้นมีร่องตามแนวยาว ผิวมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวออก alternate รูปห่าเหลี่ยมขนาดประมาณ 5 x 7 ซม. ก้านใบยาว 2-4 ซม. ฐาน cordate ผิวทั้งสองด้านมีขนสั้นแข็งปกคลุม ดอกแยกเพศ monoecious ดอกตัวผู้ช่อดอกแบบ raceme กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 สีขาวรูป funnellform ผิวด้านในเรียบด้านนอกมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 3 anther เชื่อมติดกัน ดอกตัวเมียดอกเดี่ยวออกช่อใบก้านดอกยาว 1-2 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 รูป funnellform สีขาวผิวด้านในเรียบด้านนอกมีขนปกคลุม รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule ovule จำนวนมากติดแบบ parietal มี 3 placentation รังไข่มีขนปกคลุม stigma แยกสาม ผลรูป ellipsoid ยาว 3-4 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 2-3 ซม. ผลมีสันตามแนวยาว 10-11 สัน ผลสุกสีแดง เมล็ดมี aril สีเขียวปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มิถุนายน-สิงหาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำผลอ่อนและผลแก่ต้มกินกับน้ำพริกหรือแกง

Lagenaria siceraria Standl. ; Aubreville and Leroy, Fl. C. L. V. 15: 93. 1975.

ชื่อพื้นเมือง น้ำเต้า, มะน้ำ (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียว ทุกส่วนมีขนอ่อนนุ่มปกคลุม เลื้อยพันต้นไม้อื่นโดยใช้ tendril ซึ่งตรงปลายแยกสอง ใบเดี่ยวออก alternate ก้านใบยาว 5-30 ซม. มีต่อมสองอันติดที่ฐาน ใบรูป ovate, reniform ใบหยักลึก 3-7 หยัก ขนาด 10-40 ซม. ผิวทั้งสองด้านมีขนนุ่มปกคลุม ดอกแยกเพศแบบ dioecious ดอกตัวผู้ ดอกเดี่ยวออกช่อใบ ก้านดอกยาว 10-40 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก กลีบดอก 5 รูป funnellform สีครีมผิวด้านนอกมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 3 anther เชื่อมติดกัน ดอกตัวเมีย ดอกเดี่ยวออกช่อใบ ก้านดอกยาว 12-18 ซม. มี staminode 3 รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ parietal 3 placentation รังไข่มีขนปกคลุม ผลมีขนาดและรูปร่างต่างกัน ผลอ่อนสีเขียวมีขนปกคลุม ผลแก่ผิวเรียบสีน้ำตาลเปลือกนอกแข็ง

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลอ่อน ผลแห้งทำเป็นกระวยดักน้ำหรือภาชนะ

บรรจุของ

Momordica charantia Linn.; Hooker, Fl. Br. Ind. 2: 616. 1879.

ชื่อพื้นเมือง มะระจีนก ผักไฮ (ถิ่น) ผักเหือด (ลัวะ)

ไม้เลื้อยขนาดเล็กพันต้นไม้อื่นโดยอาศัย tendril ซึ่งออกตรงข้ามกับใบ ลำต้นมีขนปกคลุม ใบรูปกลมมีหยักลึก 5-7 หยัก ขนาด 3-5 x 4-6 ซม. ฐาน cordate ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกแยกเพศแบบ monoecious ดอกตัวผู้ ดอกเดี่ยวออกช่อใบ กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 สีเหลืองฐานกลีบเชื่อมติดกันคั่น ๆ เกสรตัวผู้ 3 anther แยกกัน ดอกตัวเมีย ดอกเดี่ยวออกช่อใบ กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 สีเหลืองฐานกลีบเชื่อมติดกันคั่น ๆ รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule ovule จำนวนมากมี 3 placentation ผลรูป ovoid ผิวขรุขระขนาด 1-2 x 2-4 ซม. ผลสุกสีเหลือง แตกแบบไม่มีระเบียบ เมล็ดมี aril สีแดงปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามที่รกร้างทั่วไป

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะนำผลอ่อนและผลแก่ต้มกินกับน้ำพริก

Cuscutaceae

Cuscuta reflexa Roxb.; Steenis, Fl. Mal. 4: 393. 1953.

ชื่อพื้นเมือง เครือเขาคำ ฝอยทอง (ถิ่น)

พืชพวงกาฝาก ลำต้นเป็นเส้นกลมยาวขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.0-2.5 มม. ต้นมีการแตกกิ่งก้านสาขาเลื้อยพันเกาะบนผิวด้านไม้อื่น ใบลดรูปเป็นติ่งขนาดเล็ก ทุกส่วนมีสีเหลืองอ่อน ดอกช่อ cyme ช่อดอกค่อนข้างกลม ดอกย่อยเรียงชิดกัน แต่ละดอกมี bract รูป ovate กลีบเลี้ยง imbricate สีขาว 5 กลีบแยกกัน กลีบดอก 5 กลีบสีขาวเชื่อมติดกันรูป campanulate ขนาดกลีบ 6-10 มม. ภายในหลอดมีระยางค์ (scale-like appendage) ปลายกลีบดอกรูป ovate โผล่ออกด้านนอก เกสรตัวผู้ 5 ออก alternate กับกลีบดอก epipetalous ไม่มี filament anther 2 cell แตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule 2 ovule/locule stigma แยกสอง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไป

ระยะเวลาการออกดอก พฤษจิกายน-มกราคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ทั้งต้นต้มดื่มกับน้ำพริก

Cycadaceae

Cycas pectinata Griff. ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 2(2): 190. 1972.

ชื่อพื้นเมือง ปร่งเขา กูดตัน (ถิ่น) ต้นตะ (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 2-5 ม. ปกติไม่แตกกิ่ง แต่ถ้ายอดหักอาจแตกกิ่งข้าง 2-3 กิ่ง ผิวลำต้นเรียบ ใบประกอบแบบ pinnate ออก spiral ที่ปลายยอด ขนาด 0.5-0.5 x 1.5-2.0 ม. ก้านใบยาว 35-48 ซม. มีใบย่อยประมาณ 100 คู่ รูป linear ขนาด 0.5-1 x 18-28 ซม. ไม่มีก้านใบย่อยฐาน oblique ปลาย acute มีหนาม ผิวใบและขอบใบเรียบ ดอกแยกเพศแบบ dioecious male cone รูป ellipsoid ขนาดประมาณ 14 x 30 ซม. microsporophyll รูป clavate กว้าง 2.2 ซม. ยาว 5.5 ซม. macrosporophyll ยาว 16 ซม. มีขนสีน้ำตาลปนเหลืองปกคลุม ส่วน sterile และส่วนก้านยาวเท่ากัน ส่วน sterile แผ่กว้าง 7-10 ซม. ขอบหยักเป็นริ้ว ovule 2-3 คู่ ผลรูป ovoid าวประมาณ 4 ซม. ผิวเรียบสีส้ม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-กุมภาพันธ์

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้แกนต้นต้มน้ำมันแก้ไอ แก้เจ็บคอ ชาวลัวะนำยอดอ่อนมาหนึ่งกินกับน้ำพริก

Cyperaceae

Carex baccans Nees ; Santisuk, Larsen, Fl. Thai. 6(4): 452. 1998.

ชื่อพื้นเมือง หญ้าคมบาง หญ้าคมปาก (ถิ่น)

พืชพวกกกมี rhizome ได้ดินอายุหลายปี ขึ้นเป็นกอขนาดเล็กสูง 50-100 ซม. culm เป็นรูปสามเหลี่ยม ใบออกสามแนว รูป linear ขนาด 1.0-1.5 x 30-100 ซม. แผ่นใบสีเขียวมี leaf sheath สีเขียวหรือสีน้ำตาลแดงยาว 15-20 ซม. ดอกช่อออกปลายยอดช่อดอกแบบ panicle แบ่งเป็นข้อ 4-8 ข้อ ช่อดอกยาว 30-45 ซม. เกิดจากช่อดอกย่อยรูป cylindric 10-20 ช่อดอกตัวเมียอยู่บริเวณฐานมี glume รูป ovate ปลาย mucronate stigma แยกสามแฉก ช่อดอกตัวผู้อยู่บริเวณปลายยอด เกสรตัวผู้ 3 อัน รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 ovule เมล็ดค่อนข้างกลม มีเหลี่ยมสามเหลี่ยม ผลอ่อนสีเขียวเมื่อแก่สีแดงเข้ม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้หัวต้มน้ำร่วมกับเอื้องหมายนาและข้อไผ่บง ต้มแก้ร้อน

Scleria terrestris Fassett ; Santisuk , Larsen, Fl. Thai. 6(4): 437. 1998.

ชื่อพื้นเมือง หญ้าสามคม หญ้าสามเหลี่ยม หญ้าสนิท (ถิ่น) ลำหนิด (ลัวะ)

พืชพวงกกมี rhizome ได้ดินอายุหลายปี ต้นขึ้นเป็นกอขนาดค่อนข้างใหญ่ culms รูปสามเหลี่ยม เมื่อแก่มีสีน้ำตาลปนม่วงหรือสีดำสูง 1-2 ม. ใบออกที่ข้อเป็นสามแนวมี leaf sheath หุ้มข้อไว้อยาว 6-15 ซม. มีติ่งและมีปีกแผ่ออกสองข้าง แผ่นใบรูป linear ขนาด 0.5-2.0 x 15.0-60.0 ซม. ปลาย acute ผิวใบเรียบ ดอกช่อ panicle ออกปลายยอด ช่อดอกยาว 15-40 ซม. ดอกตัวเมีย spikelet ยาว 3-5 มม. 1 floret ดอกตัวผู้รูป lanceolate ยาว 3-5 มม. มี 3 floret เกสรตัวผู้ 3 filament ยาว anther รูป oblong มี appendage ยาวและมีขนปกคลุม ดอกตัวเมียมี glume รูป ovate รังไข่มี disc รองรับปลายหักสามหัก เมล็ดรูปร่าง ovoid ผิวด้านนอกขรุขระและมีขนปกคลุม เมล็ดแก่มีสีขาว

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะใช้พื้ดักทำเครื่องจักสาน

Dilleniaceae

Dillenia indica Linn. ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 2(2): 103. 1972.

ชื่อพื้นเมือง มะตาด หมักสำน (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 10-20 ม. ใบเดี่ยวออก spiral ที่ยอด รูป elliptic-oblong ขนาด 6-11 x 20-30 ซม. ฐาน obtuse ปลาย mucronate ขอบใบหักแบบ serrate lateral vein ชัดเจน ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกเดี่ยวออกปลายยอด กลีบเลี้ยง 5 imbricate และ persistent กลีบดอก 5 กลีบแยกกันมีสีขาว เกสรตัวผู้ จำนวนมาก รังไข่ 1 อันแบบ superior 14-20 locule ovule จำนวนมาก กลีบเลี้ยงมีลักษณะแข็งและหนาขยายขนาดหุ้มผลทั้งผล ผลมีรูปร่างกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 7-10 ซม. เมื่อผลสุกกกลีบเลี้ยงเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีเหลือง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก กันยายน-ตุลาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก

Dioscoreaceae

Dioscorea alata Linn. ; Steenis, Fl. Mal. 4: 330. 1951.

ชื่อพื้นเมือง มันเสา มันเหลียม (ถิ่น) ควยซอง (ลาวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นเลื้อยพันมีหัวใต้ดินแบบ tuber ลำต้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมมีปิกสัน ๆ ใบเดี่ยวออก opposite มี stipule ใบรูป ovate ขนาด 5-7 x 5-9 ซม. ก้านใบ 5-9 ซม. ฐาน cordate ปลาย acute ขอบใบเรียบ ผิวทั้งสองด้านเรียบมีเส้นใบ 5 เส้น ดอกแยกเพศแบบ dioecious ดอกตัวเมีย ช่อดอกแบบ raceme ออกช่อใบ perianth 6 กลีบสีเขียวปนเหลืองเรียงเป็นสองวงออก alternate กันและไม่มีเกสรตัวผู้ รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule 2 ovule/locule ผลมีปิก 3 ปิก ติดแบบ axile ดอกตัวผู้ ออกช่อใบ ช่อดอก panicle มี bract 1 อันรองรับ perianth 6 สีเขียวเหลืองเรียงเป็นสองวง เกสรตัวผู้ 6 เรียงแยกเป็นสองวง anther 2 cell แตกตามแนวยาว มีร่องรอยของรังไข่ติดอยู่ ผลมีปิกสามปิก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-2 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก พฤษจิกายน-ธันวาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลาวจะนำหัวไปนึ่งหรือต้ม

Dioscorea pentaphylla Linn. ; Steenis, Fl. Mal. 4: 315. 1951.

ชื่อพื้นเมือง มันคันขาว หมักมันกู (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี ต้นเป็นเถาขนาดเล็กมี tuber ใต้ดิน ลำต้นเลื้อยพันโดยพันไปด้านซ้าย ลำต้นกลมมีหนามแบบ prickle ปกคลุมไม่มาก ใบประกอบแบบ digitate มีใบย่อย 5 ใบรูป obovate oblanceolate ขนาด 2-3 x 5-10 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบ ก้านใบมีขนสั้น ๆ ปกคลุม บริเวณช่อใบมี bulbil รูปร่างกลม ดอกช่อออกช่อใบ ดอกตัวผู้ ช่อดอกแบบ raceme ในช่อรวมแบบ panicle perianth 6 สีเขียวปนเหลือง เรียงแยกเป็นสองวง เกสรตัวผู้ 6 fertile 3 sterile 3 มี rudiment ของรังไข่ ดอกตัวเมีย ออกช่อใบช่อดอกแบบ panicle perianth 6 สีเหลืองปนเขียวเรียงแยกเป็นสองวง รังไข่ 1 อันแบบ superior stigma แยกสอง รังไข่มีขนปกคลุม ผลมีปิกสามปิก

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก พฤษจิกายน-ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวลีนกินหัวและใช้หัวในพิธีแรกขวัญไร่

Dioscorea sp.; Steenis, Fl. Mal. 4: 311. 1954.

ชื่อพื้นเมือง มันกำ (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี มีหัวใต้ดินแบบ tuber หัวรูปร่างค่อนข้างกลม ลำต้นเลื้อยพันเวียนไปทางซ้าย ลำต้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมและมีปึก ใบเดี่ยวออก alternate รูป ovate ขนาด 3-9 x 8-15 ซม. ก้านใบยาว 5-9 ซม. ฐาน cordate ปลาย acuminate มีเส้นใบ 7 เส้น ผิวใบเรียบสีเขียว เส้นใบสีม่วง ขอบใบเรียบ ดอกแยกเพศแบบ dioecious ดอกตัวผู้ช่อดอกแบบ spike ขนาดใหญ่ออกช่อใบ ช่อดอกห้อยลง perianth 6 สีขาวเรียงเป็นสองวง เกสรตัวผู้ 6 เรียงแยกเป็นสองวง ดอกตัวเมียช่อดอกแบบ spike ช่อดอกมีขนาดเล็กและห้อยลง perianth 6 สีเขียวอ่อนเรียงเป็นสองวง รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule 2 ovule/locule ผลมีปีกสามปีก

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก พฤษจิกายน-ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินหัวและใช้หัวในพิธีแรกขวัญไร่

Dipterocarpaceae

Shorea roxburghii G. Don ; Steenis, Fl. Mal. 9: 493. 1982.

ชื่อพื้นเมือง พะยอม ขะยอม (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 15-30 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic-oblong ขนาด 4-6 x 10-15 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acute ผิวทั้งสองด้านเรียบ ขอบใบเรียบ ดอกช่อ panicle ออกช่อใบและปลายช่อ ดอกมีกลิ่นหอม ช่อดอกยาว 5-11 ซม. ช่อดอกห้อยลง ก้านดอกมีขนปกคลุม กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันสีเขียวเหลืองผิวเรียบ กลีบดอก 5 convolute กลีบเชื่อมติดกันเล็กน้อยรูป oblong กลีบดอกสีขาว เวลาดอกบานกลีบดอกบิดไปด้านเดียวกัน เกสรตัวผู้ 15 อัน filament มีรูปร่างแบนและมีขนาดใหญ่ anther 2 cell appendage มีขนปกคลุม รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 2 ovule/locule stigma แยกสาม ผลมีปีกสามปีก เกิดจากกลีบเลี้ยงขยายขนาด 1.0-1.5 x 5.0-8.0 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-เมษายน

ประโยชน์ ไม้ใช้สร้างบ้านและทำของใช้ต่าง ๆ

Shorea siamensis Miq.; Steenis, Fl. Mal. 9: 466. 1982.

ชื่อพื้นเมือง รัง ลำปำ (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 10-20 ม. ใบเดี่ยวออก spiral รูป oblong ขนาด 6-13 x 9-13 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ผิวทั้งสองด้านเรียบ ขอบใบเรียบ ดอกช่อ panicle ออกช่อใบ และปลายยอด ดอกมีกลิ่นหอม กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันสีเหลืองผิวเรียบ กลีบดอก 5 convolute กลีบสีเหลือง ฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อยรูป broadly elliptic ดอกบานกลีบโค้งออกด้านนอก เกสรตัวผู้ 15 อัน filament มีขนาดยาวกว่ากลีบดอก ฐานของ filament แบนและมีขนาดใหญ่ anther 2 cell มี appendage ซึ่งมีขนปกคลุม รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 2 ovule/locule stigma แยกสาม ผลมีปีกสามปีก เกิดจากกลีบเลี้ยงขยายขนาด ปีกสีเขียวหรือสีแดง รูป spatulate ขนาด 1.0-1.5 x 10.0-12.0 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-เมษายน

ประโยชน์ ไม้ใช้สร้างบ้านและทำของใช้ต่าง ๆ

Equisetaceae

Equisetum diffusum D. Don ; Humbert, Fl. Gen. I – C. 7(10): 546. 1951.

ชื่อพื้นเมือง หญ้าถอดปล้อง หญ้าถอดปล้อง (ถิ่น)

พืชมีท่อลำเลียงชั้นต่ำ เจริญเติบโตในที่ชื้น ต้นสูง 0.5-2.5 ม. ต้นขนาดเล็กลำต้นตั้งตรง ต้นขนาดใหญ่แทรกขึ้นระหว่างต้นไม้อื่นๆ ลำต้นสีเขียวเป็นข้อปล้องภายในกลวงยาว 1-10 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางปล้อง 0.1-0.6 ซม. ผิวต้นเรียบเป็นร่องตามแนวยาว 6-12 ร่อง ใบมีขนาดเล็ก โคนเชื่อมติดกันเป็นวงรอบข้อ ปลายแยกรูป lanceolate สีน้ำตาล มีการแตกกิ่งแขนงบริเวณข้อ 6-7 กิ่ง กิ่งข้อแรกมีขนาดสั้นส่วนปลายมีใบติดอยู่ กิ่งยาว 1-4 มม. กิ่ง fertile และกิ่ง sterile เหมือนกัน strobilus ออกที่ปลายยอดรูป cylindric, oblong ส่วนปลาย obtuse cone ยาว 0.5-1.5 ซม. ก้านมีขนาดสั้น

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ชื้น

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ต้นต้มน้ำดื่มแก้ไข้และแก้ตัวบวม

Ericaceae

Vaccinium sprengelii Sleumer

Syn. *V. exaristatum* Kurz ; Lecomte, Fl. Gen. I.- C. 3(6): 711. 1930.

ชื่อพื้นเมือง ส้มแปะ ส้มฮอด (ถิ่น) ส้มก้อด (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 2-5 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic, oblanceolate ขนาด 1-3 x 3-7 ซม. ก้านใบยาว 1-2 มม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบหยักคี่น ๆ แบบ serrate ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อออกซอกใบ ช่อดอกแบบ raceme ยาว 3-5 ซม. ก้านดอกยาว 1-2 มม. กลีบเลี้ยง 5 ยาวประมาณ 2 มม. ฐานเชื่อมเล็กน้อยปลายแยกผิวทั้งสองด้านเรียบ กลีบดอก 5 imbricate กลีบสีขาวยาว 8-10 มม. ฐานเชื่อมติดกันรูป urceolate ผิวทั้งสองด้านเรียบ เกสรตัวผู้ 10 อันแยกกัน filament มีขนปกคลุม anther รูป oblong ปลายมี appendage ยาวและแตกแบบ poricidal รังไข่ 1 อันแบบ inferior มี 5 locule ovule จำนวนมากติดแบบ axile ผลรูปร่างกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5-0.7 ซม. ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินยอดอ่อนเป็นผัก กินผลสุก

Euphorbiaceae

Aporosa villosa Baill. ; Airy Shaw, Kew Bull. 26(2): 218. 1971.

ชื่อพื้นเมือง เหมือดหลวง เหมือด (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 3-5 ม. กิ่งก้านมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic ขนาด 5-8 x 10-16 ซม. ก้านใบยาว 1.0-1.5 ซม. ฐาน cuneate, obtuse ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ dentate ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ใบแก่จะเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีเหลือง ดอกช่อออกซอกใบ ดอกแยกเพศแบบ dioecious ดอกตัวผู้ ช่อดอกแบบ spike ยาวประมาณ 8 มม. เกิดจากช่อดอกย่อยหลายๆช่อรวมกันโดยมี bract 1 อันรองรับ เกสรตัวผู้ 2-3 อัน มี rudiment ของรังไข่ ดอกตัวเมีย ช่อดอกแบบ spike ยาวประมาณ 5 มม. มี bract 4 อันแยกกัน รังไข่ 1 อันแบบ superior มีขนปกคลุม 2 locule 2 ovule/locule ติดแบบ apical stigma แยกสอง style สั้น ผลรูปร่างกลมแบนผลสุกสีส้ม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก

Baccaurea ramiflora Lour.; Airy Shaw, Kew Bull. 26(2): 221. 1971.

ชื่อพื้นเมือง มะไฟ หมักไฟ (ถิ่น) หมักพะซาล (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 5-15 ม. ใบเดี่ยวออก spiral รูป oblanceolate, elliptic ขนาด 4-7 x 12-21 ซม. ก้านใบยาว 4-8 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ผิวใบเรียบ ขอบใบเรียบ ดอกออกที่กิ่งแก่ และลำต้น ดอกแยกเพศแบบ dioecious ดอกตัวผู้ ช่อดอกแบบ raceme ยาว 3-5 ซม. ก้านดอกมีขนปกคลุม มี bract รูป ovate ขอบหยักและผิวมีขนปกคลุมรองรับดอกย่อย 3-5 ดอก perianth 6 imbricate กลีบแยกกันสีครีมผิวด้านนอกมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 6 แยกกัน ตรงกลางมีร่องรอยของรังไข่ติดอยู่ ดอกตัวเมีย ช่อดอกแบบ raceme มี bract รูป ovate รองรับดอกย่อยหนึ่งดอก perianth 6 imbricate กลีบสีครีมแยกกัน รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 2 ovule/locule ผลรูป broadly ovoid, ellipsoid เปลือกชั้น mesocarp หนา

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-มิถุนายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะกินผลสุก ชาวถิ่นใช้ใบในพิธีแรกขวัญไร่

Croton oblongifolius Roxb.; Airy Shaw, Kew Bull. 26(2): 249. 1971.

ชื่อพื้นเมือง เปล้า (ถิ่น) ลำเปา (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 5-10 ม. ใบเดี่ยวออกแบบ spiral ใบแก่เปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีแดง รูป elliptic, oblong ขนาด 5-10 x 5-20 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อออกซอกใบ ช่อดอกแบบ raceme ดอกแยกเพศแบบ monoecious ช่อดอกยาว 10-15 ซม. ดอกตัวผู้ อยู่ปลายช่อ กลีบเลี้ยง 5 กลีบสีขาวปนเขียวฐานเชื่อมติดกันปลายแยก กลีบดอก 5 สีขาว มี disc-glands 5 อัน เกสรตัวผู้ 10 แยกกัน ดอกตัวเมีย อยู่ด้านโคนช่อ กลีบเลี้ยง 5 สีเหลืองฐานเชื่อมติดกันปลายแยก ไม่มีกลีบดอก มี disc-glands 5 อัน รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule ผลรูปร่างกลมแบนมีสามพู ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้รากต้มน้ำอาบแก้ผดผื่น ขางตำผสมกับคิปลิคมแก้เวียนศีรษะ ชาวลัวะใช้ใบตำอบไฟประคบแก้ปวดบวม รากต้มน้ำแก้ปวดเมื่อย

Glochidion assamicum Hook. f.; Airy Shaw, Kew Bull. 26(2): 274. 1971.

ชื่อพื้นเมือง จ้มค หมูมัน (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 5-10 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic ขนาด 3-5 x 8-11 ซม. ก้านใบยาวประมาณ 0.5 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ผิวใบและขอบใบเรียบ ดอกช่อ ออกช่อใบ ดอกแยกเพศแบบ monoecious อยู่ในช่อเดียวกัน ดอกตัวผู้ ก้านดอกยาวประมาณ 1.5 ซม. perianth 6 imbricate กลีบสีเหลืองเขียวเรียงแยกเป็นสองวงและออก alternate เกสรตัวผู้ 3 filament เชื่อมติดกัน anther มี 2 cell แยกตามแนวยาวมี appendage ดอกตัวเมีย กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกัน รังไข่ 1 อันแบบ superior 3-4 locule 2 ovule/locule stigma มีขนาดใหญ่ปลายแยก 2 ผลกลมแบนมี 3-4 พู

การกระจายและนิเวศวิทยา	พบบริเวณป่าดิบชื้น
ระยะเวลาการออกดอก	มีนาคม
ประโยชน์	ชาวถิ่นกินยอดเป็นผักสด

Homonoia riparia Lour.; Airy Shaw, Kew Bull. 26(1): 282. 1971.

ชื่อพื้นเมือง ไคร้หน้า ใค้หน้า (ถิ่น) หราหระ (ลัวะ)

ไม้พุ่มสูง 1-4 ม. ใบเดี่ยวออก spiral ใบรูป linear ขนาด 1-2 x 5-10 ซม. ก้านใบยาวประมาณ 1 ซม. ฐาน obtuse ปลาย mucronate ขอบใบหยักแบบ dentate ขึ้นๆ ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมี scale รูป orbicular ดอกช่อออกช่อใบ ดอกแยกเพศแบบ dioecious ช่อดอกแบบ raceme ดอกตัวผู้ มี bract 3 อันรองรับ กลีบเลี้ยง 3 กลีบแยกกันสีแดง เกสรตัวผู้ จำนวนมาก filament มีการแตกกิ่งก้านสาขา ดอกตัวเมีย มี bract 3 อันรองรับ กลีบเลี้ยง 3 กลีบแยกกันสีแดง รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule stigma แยกตามมีสีชมพู รังไข่มีขนปกคลุม ผลรูปกลมแบ่งเป็น 3 พู เส้นผ่าศูนย์กลาง 4-5 มม. ผลแห้งแตกแบบ loculicidal

การกระจายและนิเวศวิทยา	ขึ้นตามริมน้ำ
ระยะเวลาการออกดอก	มกราคม - มีนาคม
ประโยชน์	ชาวถิ่นและลัวะกินยอดอ่อนเป็นผัก ชาวถิ่นใช้ต้นแช่น้ำรวมกับว่านน้ำเล็กคั้นแก้ไข้ ใบกินแก้ท้องเสีย

Jatropha curcas Linn.; Airy Shaw, Kew Bull. 26(2): 283. 1971.

ชื่อพื้นเมือง สบู่ดำ บะหุ่ง (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 1-3 ม. ทุกส่วนมีน้ำยางใส ใบเดี่ยวออกแบบ spiral ที่ปลายยอด รูป orbicular-ovate ขนาด 5-18 x 7-15 ซม. ก้านใบยาว 13-20 ซม. ฐาน cordate ปลาย acuminate ผิวใบเรียบ ขอบใบหยัก 3-7 หยัก มีเส้นใบ 7 เส้น ดอกช่อออกปลายยอดและซอกใบ ดอกแยกเพศ แบบ monoecious ช่อดอกแบบ compound dichasium ดอกตัวผู้ กลีบเลี้ยง 5 สีเขียวกลีบแยก กลีบดอก 5 สีเหลืองปนเขียวฐานเชื่อมติดกัน เกสรตัวผู้ 10 filament เชื่อมติดกัน ดอกตัวเมีย มีขนาดดอกใหญ่กว่าดอกตัวผู้ กลีบเลี้ยง 5 สีเขียวกลีบแยก มีขนปกคลุมที่ฐานกลีบด้านใน กลีบดอก 5 สีเหลืองปนเขียวกลีบแยก ฐานกลีบด้านในมีขนสีขาวปกคลุม รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule style แยกสาม ผลมีสามพู รูป oblong ยาว 3-5 ซม. ผลสุกสีเหลือง

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-มิถุนายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดกับส้มตำ ดินปลูกแทนรั้วบ้าน

Macaranga denticulata Muell. Arg.; Airy Shaw, Kew Bull. 26(2): 288. 1971.

ชื่อพื้นเมือง ทองแตง ทองโคก (ถิ่น) ลำดึก (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 5-10 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป ovate ก้านใบติดแบบ peltate ขนาด 13-28 x 16-30 ซม. ก้านใบยาว 7-10 ซม. ฐานกลม ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ dentate ผิวใบด้านบนเรียบ ด้านล่างมีต่อมรูปกลมสีเหลืองอ่อนปกคลุม ยอดอ่อนมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม ดอกแยกเพศแบบ dioecious ช่อดอก panicle ออกซอกใบ ดอกตัวผู้ ช่อดอกยาวประมาณ 10 ซม. มี bract 2-3 อันแยกกัน valvate เกสรตัวผู้จำนวนมาก filament แยกกัน anther 4 cell ดอกตัวเมีย ช่อดอกแบบ panicle ยาวประมาณ 5 ซม. มี bract 2 อันฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสอง รังไข่ 1 อันแบบ superior มี 2 locule 1 ovule/locule รูปกลมแบนมี 2 พูติดกัน ผิวด้านนอกมีต่อมรูปร่างกลมสีเหลืองปกคลุมหนาแน่น style สั้น stigma แยกสอง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะใช้ยอดอ่อนหนึ่งกินเป็นเมี่ยง

Mallotus bartatas Muell. Arg. ; Airy Shaw , Kew Bull. 26(2): 296. 1971.

ชื่อพื้นเมือง ตองเต้า ตองเต้า (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 5-10 ม. ยอดอ่อนมีขนสีขาวแบบ wooly ปกคลุมจำนวนมาก ใบเดี่ยว ออก alternate รูป orbicular ขนาด 15-30 ซม. ก้านใบยาว 15-20 ซม. ตีคแบบ peltate ขอบใบหยักสามหยัก ผิวทั้งสองด้านมีขนแบบ wooly ปกคลุม ดอกแยกเพศแบบ dioecious ดอกช่อออกช่อใบ ดอกตัวผู้ ช่อดอกแบบ panicle มี bract 4 อัน ผิวด้านนอกมีขนแบบ stellate เกสรตัวผู้จำนวนมาก filament แยกกัน anther 2 cell มีเมื่กลมขนาดเล็กคั่นกลาง ดอกตัวเมีย ช่อดอกแบบ panicle รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule stigma แยกสอง รังไข่มีขนแบบ stellate ปกคลุมหนาแน่น ผลรูปปร่างกลมเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-3 ซม. มีขนแบบ stellate สีน้ำตาลปกคลุมหนาแน่น

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ใบในพิธีกรรมแรกขวัญไร่

Manihot esculenta Crantz ; Airy Shaw , Kew Bull. 26(2): 308. 1971.

ชื่อพื้นเมือง มันสำปะหลัง มันดิน (ถิ่น ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 1.0-2.5 ม. ผิวลำต้นเรียบสีขาว มีรากสะสมอาหารแบบ tuberous root กิ่งอ่อนเป็นรูปสี่เหลี่ยม ใบเดี่ยวออก spiral ก้านใบตีคแบบ peltate ใบรูปปร่างกลมหยักลึกเกือบถึงก้านใบ 5-7 หยัก ขนาด 10-28 x 15-25 ซม. ก้านใบยาว 20-35 ซม. ดอกแยกเพศแบบ monoecious ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ compound dichasium ดอกตัวผู้ กลีบเลี้ยง 5 กลีบสีขาว ไม่มีกลีบดอก เกสรตัวผู้ 10 อัน ดอกตัวเมีย ออกระหว่างก้านดอกที่มีการแตกแบบ dichotomous กลีบเลี้ยง 5 สีขาว ไม่มีกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ superior มี disc รองรับ 3 locule 1 ovule/locule ผลรูปปร่างกลมมีสันสามสัน เส้นผ่าศูนย์กลาง 1.0-1.5 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินยอดและหัว

Phyllanthus amarus Schum. & Thonn. ; Airy Shaw , Kew Bull. 26 (2): 317. 1971.

ชื่อพื้นเมือง ลูกใต้ใบ (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 30-60 ซม. ลำต้นตั้งตรง ใบเดี่ยวออก alternate รูป oblong ขนาด 0.3-0.6 x 0.5-1.5 ซม. ก้านใบ 0.3-0.5 ซม. ฐาน obtuse ปลายมนหรือ mucronate ผิวใบเรียบ ขอบใบเรียบมี stipule รูป lanceolate ขนาด 0.5-1.5 ซม. ดอกแยกเพศแบบ monoecious ดอกออกช่อใบมีดอกตัวผู้หนึ่งดอกตัวเมียหนึ่งดอก ดอกตัวผู้ ก้านดอกยาวประมาณ 1 มม. perianth 5 สีเขียวอ่อนขอบกลีบสีขาว มี disc-glands 6 อัน เกสรตัวผู้ 3 filament เชื่อมติดกัน anther รูป reniform แตกตามแนวขวาง ดอกตัวเมีย มีขนาดใหญ่กว่าดอกตัวผู้ ก้านดอกยาวประมาณ 2 มม. perianth 5 สีเขียวอ่อนขอบกลีบสีขาว disc ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกห้า รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 2 ovule/locule style แยกสาม stigma แยกสอง ผลรูปร่างกลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 มม. perianth persistent

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามที่รกร้างทั่วไป

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวลัวะใช้ทั้งต้นต้มน้ำดื่มแก้ท้องเสีย

Phyllanthus emblica Linn. ; Airy Shaw , Kew Bull. 26 (2): 319. 1971.

ชื่อพื้นเมือง มะขามป้อม (ถิ่น ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 5-10 ม. กิ่งอ่อนมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวออก alternate รูป oblong ขนาด 0.4-0.6 x 0.6-1.5 ซม. ก้านใบยาวประมาณ 1 มม. ฐาน cordate ปลาย mucronate ผิวใบเรียบ ขอบใบเรียบ มี stipule รูป ovate ยาวประมาณ 1 มม. ดอกแยกเพศแบบ monoecious ช่อดอกแบบ raceme มีขนาดสั้นออกช่อใบ ดอกตัวผู้จำนวนมากออกที่โคนช่อ ก้านดอกยาว 1-4 มม. perianth 6 ฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อยปลายแยกหก เรียงเป็นสองวงสีเขียวอ่อนยาว 1.5-2.5 มม. มี disc-glands เกสรตัวผู้ 3 filament เชื่อมติดกัน anther 2 cell แตกตามแนวยาว ดอกตัวเมีย อยู่ที่ปลายช่อมี 0-3 ดอก ก้านดอกยาว 1-4 มม. perianth 6 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกหก เรียงเป็นสองวงมีสีเขียวอ่อน ขนาดกลีบ 2.5-3.0 มม. รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 2 ovule/locule disc ฐานเชื่อมติดกันปลายหยักเป็นเส้นเล็ก ๆ style แยกสาม stigma แยกสอง ผลรูปร่างกลมเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5-2.0 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-เมษายน

ประโยชน์ ทั้งชาวลีนและชาวลัวะกินผลสดและผลดอง

Ricinus communis Linn. ; Airy Shaw , Kew Bull. 26 (2): 328. 1971.

ชื่อพื้นเมือง ละหุ่ง บะหุ่ง (ถิ่น) หะหรง(ลัวะ)

พืชล้มลุกสูง 2-3 ม. ใบเดี่ยวออก alternate มี stipule ซึ่งหลุดร่วงง่ายเมื่อร่วงไปจะเหลือ annular scar ติดอยู่ ลำต้นและก้านใบสีเขียวหรือสีแดง ใบเดี่ยวรูป orbicular ก้านใบติดแบบ peltate ขอบใบหยักลึกแบบ parted 8 หยักและหยักแบบ serrate ขนาด 15-30 ซม. ก้านใบยาว 15-20 ซม. ดอกแยกเพศแบบ monoecious ช่อดอกแบบ panicle ออกปลายยอด ตรงข้ามกับใบ ดอกตัวผู้ ออกโคนช่อ perianth 2-4 valvate กลีบแยกกัน เกสรตัวผู้ จำนวนมาก filament แดกกึ่งก้านสาขา anther มี 2 cell ดอกตัวเมีย ออกปลายยอดช่อดอกแบบ cyme มี bract รูป lanceolate 4 อันรองรับ รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/loculed ติดแบบ axile มีขนปกคลุมผิวนอก stigma แยกสามมีสีแดงเข้ม ผลรูป oblong, orbicular ผิวมีขนยาวขนาดใหญ่ ปกคลุม ผลขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3.0-3.5 ซม. แตกแบบ loculicidal

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะนำเมล็ดไปขาย

Fagaceae

Castanopsis diversifolia King ; Hooker, Fl. Br. Ind. 5: 620. 1888.

ชื่อพื้นเมือง ก่อแป้น ก่อเงาะ (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 15-20 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic ขนาด 2-6 x 7-14 ซม. ฐาน cuneate, oblique ปลาย acute ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนเรียบ ด้านล่างมีขนเล็กน้อย ดอกช่อ ออกซอกใบและปลายยอด ดอกแยกเพศแบบ monoecious ดอกอยู่คนละช่อดอกย่อย ดอกตัวผู้ perianth 6 แยกกันผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 12 แยกกันตรงกลางมีร่องรอยของรังไข่ติดอยู่ ดอกตัวเมีย perianth 6 แยกกัน รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule stigma แยกสาม cupule รูปร่างกลมมีหนามเรียวแหลมยาว 0.8-1.2 ซม. หุ้มผลจนมีคภายในมี 1 เมล็ด ผลแห้งแตกเป็น 2-4 แฉก

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินเมล็ดแก่โดยนำไปคั่วหรือกินดิบ เปลือกต้นกินแก้ปวดท้อง ไม้ใช้สร้างบ้านและทำอุปกรณ์ต่าง ๆ

Lithocarpus sp.; Whitmore, Tree Fl. Ma. 1. 209. 1972.

ชื่อพื้นเมือง ก่อวี(ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 15 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป oblong ขนาด 2-3 x 8-14 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ serrate เส้นใบชัดเจน ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อ catkin ออกช่อใบ ดอกแยกเพศแบบ monoecious ช่อดอกตัวผู้มี bract 7 อันรองรับ ซึ่งจะมีขนปกคลุมทั้งสองด้าน เกสรตัวผู้ จำนวนมาก มี 2 cell แยกตามแนวยาว anther ติดแบบ versatile บริเวณกลางดอกมี rudiment ของดอกตัวเมีย รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule ผิวมีขนปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินเมล็ด

Lithocarpus sp.; Tree Fl. Ma. 1. 209. 1972.

ชื่อพื้นเมือง ก่อจ้ง(ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 5-10 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป lanceolate ขนาด 3-5 x 8-18 ซม. ฐาน cuneate-attenuate ปลาย acuminate ขอบใบและผิวใบเรียบ ดอกช่อแยกเพศแบบ monoecious ออกช่อใบและปลายยอด ดอกตัวผู้ perianth 6 เกสรตัวผู้ 12 ดอกตัวเมีย อยู่เป็นกลุ่มมีประมาณ 3 ดอก perianth 6 ดอกตัวเมีย รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule ผิวมีขนปกคลุม stigma 3 แยกกัน

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ยอดอ่อนหนึ่งกินเป็นเมี่ยง

Flacourtiaceae

Flacourtia indica Merr. ; Backer, Fl. Java 1: 285. 1963.

ชื่อพื้นเมือง ตะขบป่า หมักเกวัน (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 3-10 ม. ลำต้นมีหนามแหลมยาวและแตกกิ่งสาขา ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic ขนาด 1-4 x 2-8 ซม. ก้านใบยาว 0.5-1.0 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบหยักแบบ crenate ผิวใบเรียบ ดอกช่อออกซอกใบและปลายยอด ช่อดอกแบบ raceme ดอกย่อยมี 1-5 ดอก ดอกแยกเพศแบบ dioecious ดอกตัวผู้ กลีบดอก 5 imbricate กลีบแยกกันผิวมีขนปกคลุมทั้งสองด้าน ไม่มีกลีบดอก เกสรตัวผู้ จำนวนมาก anther ติดแบบ versatile แยกตามแนวยาว ดอกตัวเมีย กลีบดอก 5 imbricate กลีบแยกกันผิวมีขนปกคลุมทั้งสองด้าน ไม่มีกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ superior มี disc รองรับ 6 locule 2 ovule/locule style เชื่อมติดกันเล็กน้อยปลายแยกหัก stigma แบ่งเป็นสองพู ผลรูปวงกลม ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา	พบตามป่าดิบแล้ง
ระยะเวลาการออกดอก	มีนาคม-พฤษภาคม
ประโยชน์	ชาวถิ่นกินผลสุก

Gentianaceae

Canscora andrographioides Griff. ex Clarke ;

Smitinand and Larsen, Fl. Thai. 5(1): 77. 1987.

ชื่อพื้นเมือง สามยอด โกงสะเดน (ถิ่น ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 15-30 ซม. ลำต้นเป็นรูปสี่เหลี่ยม ใบเดี่ยวออก opposite รูป ovate-lanceolate ขนาด 0.5-3.0 x 3.0-6.0 ซม. ไม่มีก้านใบ เส้นใบ 3 เส้น ฐาน cuneate ปลาย acute ดอกช่อ compound dichasium ออกซอกใบและปลายยอด กลีบเลี้ยง 4 สีเขียวอ่อน ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสี่ มีเส้นตามแนวยาว 8 เส้น กลีบดอก 4 convolute กลีบสีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสี่ แบ่งเป็นสองปาก ปากบนสองกลีบขนาดใหญ่ ปากล่างสองกลีบซ้อนทับกัน เกสรตัวผู้ 4 epipetalous staminode 1 อัน รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule ovule จำนวนมากติดแบบ parietal 2 placentation stigma แยกสอง กลีบเลี้ยงหุ้มผลไว้ทั้งผล

การกระจายและนิเวศวิทยา	พบตามป่าดิบชื้น
ระยะเวลาการออกดอก	ธันวาคม
ประโยชน์	ชาวถิ่นใช้ต้มนองเหล้าดื่มบำรุงกำลัง ชาวลัวะใช้ต้มน้ด้มแก้ปวดหัว

Gesneriaceae

Aeschynanthus sp. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 4: 337. 1884.

ชื่อพื้นเมือง ขี้หลวงหลังลาย ต้นฮากไม้ (ลัวะ)

พืชพวก epiphyte ต้นแตกกิ่งที่โคนเป็นกอ กิ่งมีขนาดเล็กห้อยลงด้านล่าง ใบเดี่ยวออก opposite รูป lanceolate ขนาด 1-2 x 3-9 ซม. ก้านใบยาว 0.3-0.6 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบหรือหยักตื้นๆ แบบ serrate ใบอวบน้ำผิวใบด้านบนสีเขียวอ่อนมีลายสีเขียวอ่อน ผิวใบด้านล่างสีม่วงมีลายสีเขียวอ่อน ดอกเดี่ยวออกปลายยอด กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกัน กลีบดอก 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกเป็นสองปาก ปากบนสามกลีบปากล่างสองกลีบ ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 4 didynamous รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule ovule จำนวนมากติดแบบ parietal 2 placentation ผลรูป linear ยาว 15-20 ซม. เมล็ดรูปกระสวย ปลายด้านหนึ่งมีขนหนึ่งเส้นยาว 2.0-2.5 ซม. อีกด้านมีขนหลายเส้นยาว 2.0-2.5 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก พฤษจิกายน

ประโยชน์ ชาวลัวะใช้ทั้งทั้งต้นต้มน้ำดื่ม แก้ปวดเอว

Gramineae

Bambusa nutans Wall. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 7: 387. 1897.

ชื่อพื้นเมือง ไผ่บง (ถิ่น) บง (ลัวะ)

พืชใบเลี้ยงเดี่ยวมี rhizome ใต้ดิน ขึ้นเป็นกอขนาดใหญ่สูง 9-12 ม. ลำต้นเป็นปล้องภายในกลวง ปล้องยาว 30-60 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 6-18 ซม. เนื้อไม้แข็งและหนา ผิวต้นสีเขียวมีขนสีขาวสั้นปกคลุม ที่ข้อมีกาบขนาด 10-15 x 15-20 ซม. ใบยอดคาบยาว 5 ซม. ใบเดี่ยวออก alternate ที่ข้อรูป lanceolate, linear ขนาด 3-5 x 10-30 ซม. มีเส้นใบ 7-10 เส้น ดอกช่อ panicle ขนาดใหญ่ spikelete รูป cylindric glume รูป ovate-lanceolate เกสรตัวผู้ 6 แยกกัน anther มี appendage รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 ovule stigma แยกสองหรือสาม มี lodicule 2 อันติดอยู่

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าเบญจพรรณ

ระยะเวลาการออกดอก พฤษจิกายน-กุมภาพันธ์

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะกินหน่ออ่อน ไม่ใช้ทำเครื่องจักสาน ชาวถิ่นใช้ข้อเข้รากับรากเอื้องหมายนาต้มน้ำดื่มแก้ปวด

Cephalostachyum pergracile Munro ; Hooker , Fl. Br. Ind. 7: 413. 1897.

ชื่อพื้นเมือง ไผ่ข้าวหลาม ลำกลาง (ลัวะ)

พืชใบเลี้ยงเดี่ยวมี rhizome ใต้ดิน ขึ้นเป็นกอขนาดไม่ใหญ่สูง 5-10 ม. ลำต้นเป็นปล้องภายในกลวง ปล้องยาว 30-60 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 5-7 ซม. เนื้อไม้บางและแข็ง ผิวคันสีเขียวมีขนสีขาวสั้นปกคลุม ที่ข้อมีกาบหุ้มไว้ กาบหลุดร่วงง่ายขนาด 10-15 x 15-20 ซม. ใบยอดกาบยาว 5 ซม. ใบเดี่ยวออกที่ข้อรูป lanceolate ขนาด 1-3 x 20-30 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบคมมีขนที่เส้นใบ ดอกช่อ panicle ขนาดใหญ่ spikelete มี 1-2 sterile glume 1 fertile glume เกสรตัวผู้ 6 แยกกัน anther สีม่วง รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 ovule stigma แยกสาม เมล็ดรูป obovate-oblong ยาวประมาณ 0.5 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าเบญจพรรณ

ระยะเวลาการออกดอก พฤษจิกายน-กุมภาพันธ์

ประโยชน์ ชาวลัวะใช้ต้นทำค้ำไม้กวาด และนำมาทำข้าวหลาม

Cephalostachyum virgatum Kurz ; Hooker , Fl. Br. Ind. 7: 414. 1897.

ชื่อพื้นเมือง ไผ่เสียว ไผ่เสียว (ถิ่น)

พืชใบเลี้ยงเดี่ยวมีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome ต้นขึ้นเป็นกอขนาดใหญ่สูง 10-18 ม. ลำต้นเป็นปล้องภายในกลวง ปล้องยาว 30-70 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางปล้อง 5-10 ซม. เนื้อไม้บาง ลำต้นสีเขียวมีขนสีขาวปกคลุม ข้อมีกาบสีน้ำตาลผิวมีขนสีน้ำตาลทองหุ้ม กาบกรอบและหลุดร่วงง่ายขนาด 15-20 x 15-25 ซม. ใบยอดกาบยาว 5-10 ซม. ใบเดี่ยวออกที่ข้อรูป lanceolate ขนาด 2-3 x 15-30 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบคมผิวทั้งสองด้านสาก ดอกช่อ panicle spikelete ยาว 1.0-1.5 ซม. 2 sterile glume 1 fertile glume รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 ovule stigma แยกสาม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าเบญจพรรณ

ระยะเวลาการออกดอก พฤษจิกายน-กุมภาพันธ์

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำพื้ต้นมาสานเสื่อ

Coix lachryma-jobi Linn.; Hooker, Fl. Br. Ind. 7: 100. 1897.

ชื่อพื้นเมือง เคื่อย เคื่อย (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 1-2 ม. ลำต้นเป็นข้อ ใบเดี่ยวออก alternate รูป linear ขนาด 2-5 x 20-45 ซม. ฐาน cordate ผิวทั้งสองด้านสาก ดอกช่อ panicle ออกปลายยอด spikelete ดอกตัวเมียและดอกตัวผู้แยกกัน ช่อดอกตัวเมีย bract เชื่อมติดกันเป็นวง ภายในกลวงรูป ovoid, globose, cylindric และหุ้มช่อดอกไว้ภายใน ช่อดอกมี 2 spikelete fertile 1 sterile 1 ดอกมี glume 4 อัน ไม่มี lodicule รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule stigma แยกสองยาวเลยออกจาก bract ช่อดอกตัวผู้ มีก้านยาวชูพ้น bract ที่หุ้มดอกตัวเมียอยู่ spikelete รูป lanceolate อยู่เป็นคู่อันหนึ่งมีก้านอันหนึ่งไม่มีก้าน spikelete มี glume 4 อัน เกสรตัวผู้ 3 anther ติดติดแบบ basifixed มี 2 cell รูป oblong แตกตามแนวยาว เมล็ดรูปวงกลมถูกหุ้มโดย bract แข็งและหนา

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินเมล็ดแก่

Gigantochloa albociliata Munro; Hooker, Fl. Br. Ind. 7: 401. 1897.

Syn. Oxytenanthera albociliata Munro

ชื่อพื้นเมือง ไร่ไร่ ปอยไร่ (ลัวะ)

พืชใบเลี้ยงเดี่ยวมี rhizome ใต้ดิน ต้นเป็นกอขนาดใหญ่สูง 5-7 ม. ลำต้นเป็นข้อปล้องภายในกลวง ปล้องยาว 30-40 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 2-4 ซม. เนื้อไม้หนา ผิวมีขนปกคลุม มีกาบหุ้มข้อยาว 10-15 ซม. ใบยอดคาบยาว 1-2 ซม. ใบเดี่ยวออกที่ข้อรูป linear ขนาด 1-2 x 10-20 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ผิวทั้งสองด้านเรียบ ขอบใบคม ดอกช่อ panicle ขนาดใหญ่ spikelete รูปทรงกรวยแหลมยาว 1-2 ซม. มี sterile glume 2 อัน fertile 2 อัน lemma มีขนาดใหญ่อันเดียว ดอกตัวผู้ เกสรตัวผู้ 6 filament เชื่อมติดกัน ดอกตัวเมีย รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule รังไข่ผิวเรียบ style มีขนปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภิกาย-กุมภาพันธ์

ประโยชน์ ชาวลัวะนำหน่ออ่อนมาประกอบอาหาร ยอดอ่อนกินแก้ไข้

Gigantochloa sp.; Hooker, Fl. Br. Ind. 7: 398. 1897.

ชื่อพื้นเมือง ไผ่บงกาย (ถิ่น)

พืชใบเลี้ยงเดี่ยวมี rhizome ใต้ดิน ต้นเป็นกอขนาดใหญ่สูง 10-15 ม. ลำต้นเป็นข้อปล้องยาว 30-50 ซม. ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปล้อง 5-10 ซม. เนื้อไม้หนาและแข็ง ผิวต้นสีเขียวอ่อนมีขนสีน้ำตาลปกคลุม กาบขนาด 15-30 x 20-30 ซม. ใบยอตกยาว 3-5 ซม. ผิวมีขนสีน้ำตาลปกคลุมหนาแน่น ใบเดี่ยวออกที่ข้อรูป lanceolate ขนาด 3-6 x 15-30 ซม. leaf sheath ยาว 10-15 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ผิวใบด้านบนเรียบ ด้านล่างมีขนปกคลุมเล็กน้อย ขอบใบคม ดอกช่อ panicle ขนาดใหญ่ spikelete รูปทรงกรวยแหลมยาว 1-2 ซม. มี sterile glume 2 fertile 2 lemma มีขนาดใหญ่สีเขียว ดอกตัวผู้ เกสรตัวผู้ 6 filament เชื่อมติดกัน ดอกตัวเมีย รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule รังไข่ผิวเรียบ style มีขนปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภิกาย-กุมภาพันธ์

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินหน่ออ่อน ไม้ใช้สานทำเป็นฟ้าย่าน

Imperata cylindrica Beauv.; Hooker, Fl. Br. Ind. 7: 106. 1897.

ชื่อพื้นเมือง หญ้าคา คา (ถิ่น) ยันทูล (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปี มีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome ซึ่งมีขนาดเล็กและยาว ใบเดี่ยวออก spiral รูป linear ขนาด 0.5-1.0 x 50.0-200.0 ซม. ผิวใบเรียบขอบใบคม ปลายเรียวแหลม กาบใบเรียงชิดกันเป็น pseudostem ดอกช่อ panicle ช่อดอกรูป cylindric ยาว 10-20 ซม. ช่อดอกสีขาวยมี เกสรตัวผู้และ stigma สีเหลือง spikelete ยาว 0.3-0.5 มม. มี 1-2 sterile glume 4 สองอันข้างนอกรูป lanceolate มีขนาดใหญ่และขนสีขาวยาวติดที่ฐานจำนวนมาก สองอันข้างในมีขนาดเล็ก บางและไม่มีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 2 filament ผิวเรียบและมีขนาดยาว anther รูป linear สีเหลืองและมีขนาดใหญ่ รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule รังไข่ผิวเรียบ stigma แยกสอง เมล็ดมีขนาดเล็กรูป oblong

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปตามที่รกร้าง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้รากต้มน้ำดื่มแก้ไข้ หรือรากแช่น้ำรวมกับข่อยยี้ยี้ดื่มแก้ไข้ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะนำไปมาสานเป็นค้ำใช้มุงหลังคา

Oryza sativa var. *glutinosa* ; Suvatti, Fl. Thai. 301. 2521.

ชื่อพื้นเมือง ข้าวเหนียว ข้าว (ถิ่น) ชา (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวขึ้นเป็นกอ ลำต้นตั้งตรงสูง 0.5-2.0 ม. ลำต้นเป็นข้อ ภายในกลวง ใบเดี่ยวออก spiral ที่ข้อ รูป linear ขนาด 0.5-1.0 x 30-100 ซม. ผิวใบสาก ขอบใบคม ดอกช่อแบบ panicle ออกปลายยอด ช่อดอกจะโค้งลง ก้านดอกมีขนาดสั้นและพองออกด้านข้าง spikelete มี 1 floret รูป oblong ยาว 0.5-1.0 ซม. มีลักษณะแบน มี 2 sterile glume ลดรูปจนมีขนาดเล็ก lemma ผิวมีขนแข็งปกคลุมมีเส้นตามแนวยาว 3-5 เส้น ปลายมี awn ยาว palea สั้นกว่า lemma เล็กน้อย มี lodicule ติดอยู่ เกสรตัวผู้ 6 anther รูป linear รังไข่ 1 อันแบบ superior มี style ขนาดสั้น stigma แยกสอง เมล็ดรูป ellipsoid, oblong

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก สิงหาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินเมล็ดเป็นอาหาร
ชาวถิ่นใช้ใบในพิธีแรกขวัญข้าว

Saccharum officinarum Linn. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 7: 118. 1897.

ชื่อพื้นเมือง อ้อย (ถิ่น) ชวนอ้อยยี่นา(ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปีขึ้นเป็นกอ ลำต้นตั้งตรงสูง 1.5-3.0 ม. ลำต้นแบ่งเป็นข้อ ๆ ผิวลำต้นแข็งสีเขียวเหลืองน้ำตาลหรือดำ ใบเดี่ยวออก spiral ที่บริเวณยอด รูป linear ขนาด 3-6 x 50-150 ซม. ผิวใบเรียบ ขอบใบคม มีขนปกคลุมที่ leaf sheath ดอกช่อ panicle ขนาดใหญ่ออกที่ปลายยอด spikelete อยู่เป็นคู่อันหนึ่งมีก้านอีกอันไม่มีก้าน spikelete มีขนาดเล็กมี 1 floret มีขนสีขาวยาว glume 4 อัน อันที่ 1-3 ผิวเรียบ อันที่ 4 เป็นเส้นขนาดเล็ก palea รูป lanceolate เกสรตัวผู้ 3 style ยาวและมีขนปกคลุม มี lodicule เมล็ดรูป oblong

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินน้ำหวานจากต้น
ชาวถิ่นใช้ช่ออ้อยและรากหญ้าคาแช่น้ำคั้นแก้ไข้

Sorghum vulgare Pers. var. *saccharatum* Boerl. ; Bailey, Man. Cul. Pls.: 141. 1966.

ชื่อพื้นเมือง สมุทรโคคม อ้อยง้อก (ถิ่น) ลำปี่ (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุปีเดียว ลำต้นตั้งตรงสูง 1.0-2.0 ม. ลำต้นเป็นข้อ ผิวต้นสีเขียวอ่อนหรือสีแดง ใบเดี่ยวออก spiral รูป linear ขนาด 2-5 x 15-90 ซม. ฐาน cordate ปลาย acute ผิวทั้งสองด้านเรียบ leaf sheath ผิวเรียบ ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ panicle มีขนปกคลุม spikelete รูป ovate อยู่เป็นคู่ อันที่มีก้าน sterile อันที่ไม่มีก้าน fertile มี 2 sterile glume รูป ovate ยาว 4-5 มม. ผิวมีขนปกคลุมเล็กน้อย lemma มี awn ยาว 5-10 มม. เกสรตัวผู้ 3 filament สั้น รังไข่ 1 อันแบบ superior stigma แยกสอง

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะกินน้ำหวานจากต้น

Thysanolaena maxima Ktze. ; Hooker , Fl. Br. Ind. 7: 61. 1897.

ชื่อพื้นเมือง ทองกง กัง (ถิ่น) ลำแกรวด (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นตั้งตรงขึ้นเป็นกอขนาดใหญ่สูง 1.5-3.0 ม. ลำต้นกลวงผิวต้นแข็ง แบ่งเป็นข้อ ใบเดี่ยวออกที่ข้อแบบ spiral ใบมี leaf sheath ที่เชื่อมกัน มีขนสีขาวยาวปกคลุมหนาแน่นรูป lanceolate ขนาด 3-10 x 30-90 ซม. ฐาน cordate ผิวใบทั้งสองด้านมีขนปกคลุมเล็กน้อยขอบใบคม ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ panicle ยาว 50-60 ซม. spikelete มีขนาดเล็กยาว 1-2 มม. มี 2 floret มี 4 glume สองอันข้างนอกมีขนาดเล็กมากอันที่สามมีขนาดใหญ่ ปลาย acuminate lemma มีขนปกคลุมรูป oblong-lanceolate ไม่มี awn เกสรตัวผู้ 2-3 anther ขนาดเล็ก รังไข่ 1 อันแบบ superior stigma แยกสอง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามที่โล่งทั่วไปของป่าดิบแล้งและป่าดิบเขา

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม-มกราคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะเก็บช่อดอกมาขายหรือทำไม้กวาดขาย

Zea mays Linn.; Hooker, Fl. Br. Ind. 7: 102. 1897.

ชื่อพื้นเมือง ข้าวโพด ข้าวสาลี (ถิ่น ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุปีเดียว ลำต้นตั้งตรงแบ่งเป็นข้อๆ สูง 1-3 ม. ผิวต้นเรียบ ใบเดี่ยวออกที่ข้อแบบ spiral รูป linear ขนาด 4-6 x 30-100 ซม. ใบมีขนสีขาวปกคลุม ดอกแยกเพศแบบ monoecious ดอกตัวผู้ ช่อดอกออกปลายยอดแบบ panicle spikelete อยู่เป็นคู่อันหนึ่งมีก้านอีกอันไม่มีก้าน แต่ละ spikelete มี 2 sterile glume lemma และ palea บางใต มี lodicule เกสรตัวผู้ 3 anther รูป linear ดอกตัวเมีย ช่อดอกออกช่อใบแบบ spike มี bract สีเขียวหุ้มช่อดอกไว้ทั้งช่อ ก้านดอกมีขนาดใหญ่ข้างในมีลักษณะคล้ายฟองน้ำ 1 spikelete 1 floret เรียงเป็นแถวบนก้านดอก รูป cylindric ไม่มี lodicule รังไข่ 1 อันแบบ superior style สีขาวมีขนปกคลุมและมีขนาดยาวกว่า bract ที่หุ้มช่อดอกไว้

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะขายฝัก

Hypoxidaceae

Curculigo recurvata Dry.; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 278. 1892.

Syn. *Molineria capitulata* Herb.

ชื่อพื้นเมือง ตองกาย ตองเฮือ (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี มีลำต้นใต้ดินแบบ tuberous ใบเดี่ยวออก radical ลำต้นเป็นข้อสั้นๆ ใบออกจากข้อ ก้านใบยาว 40-60 ซม. กาบใบด้านล่างมีขนสีขาวสั้นๆ ปกคลุมหนาแน่น แผ่นใบ รูป lanceolate ขนาด 10-20 x 60-90 ซม. เส้นใบขนาน ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนเฉพาะบริเวณเส้นใบ ดอกช่อออกช่อใบ ช่อดอกแบบ umbel ก้านดอกยาว 0.5-1.0 ซม. มีขนปกคลุม กลีบเลี้ยง 3 กลีบสีเหลืองผิวด้านบนนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 3 กลีบสีเหลืองออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 6 แยกกัน anther ติดแบบ basifixed รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile รังไข่มีขนปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ชื้น

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้หน่ออ่อนทุบใส่แผลช่วยห้ามเลือดและใช้สระผมแก้ รังแคและผมร่วง

Icacinaceae

Pittosporopsis kerrii Craib ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 2(1): 84. 1970.

ชื่อพื้นเมือง มะขม หมักขม (ถิ่น) หมักโยง (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 3-5 ม. ใบเดี่ยวออก spiral รูป elliptic-oblong ขนาด 3-7 x 6-20 ซม. ก้านใบยาว 1.0-1.5 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อออกช่อใบแบบ cyme กลีบเลี้ยง 5 กลีบสีเขียวเหลืองยาว 1.0-1.5 มม. กลีบดอก 5 valvate กลีบสีครีมแยกกันยาว 7-8 มม. ออก alternate กับกลีบเลี้ยง ผิวด้านนอกมีขนผิวด้านในเรียบ เกสรตัว ผู้ 5 ออก latemate กับกลีบดอก มี 2 cell แยกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior มี 1 locule 2 ovule ติดแบบ pendulous รังไข่มี disc รองรับ ผลรูป ovoid เส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5-3.0 ซม. กลีบเลี้ยง persistent

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะนำยอดอ่อนและผลแก่มาต้มหรือนึ่งกิน กับน้ำพริก

Iridaceae

Eleutherine americana Merr.; Backer, Fl. Java 3: 150. 1968.

ชื่อพื้นเมือง ว่านหอมแดง หอมแดง (ถิ่น ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 20-40 ซม. มีหัวใต้ดินแบบ bulb scale อวบน้ำสีแดงเข้ม ใบรูป linear ขนาด 1-2 x 10-30 ซม. ปลาย acute เส้นใบขนาน ผิวใบและขอบใบเรียบ leaf sheath ห่อตัวเป็นลำคั้น เวลาออกดอกเกิดต้นกระโถนยาว 15-20 ซม. ดอกช่อออกช่อใบ ใบจะลดรูปให้มีขนาดเล็ก ก้านดอกยาว 1.5-3.0 ซม. มี floral sheaths สีเขียวอ่อน 2-10 อัน ภายในมีดอกย่อย 4-10 ดอก ดอกจะบานครั้งละหนึ่งดอก ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 1 ซม. perianth 6 สีขาวกลีบแยกกันเรียงเป็นสองวง วงในมีขนาดเล็กกว่าเล็กน้อย เกสรตัวผู้ 3 anther สีเหลือง รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก เมษายน-พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำหัวมาหมกไฟกิน ชาวลัวะกินหัวแก้ปวดท้อง

Labiatae

Ocimum canum Sims ; Hooker, Fl. Br. Ind. 4: 607. 1885.

ชื่อพื้นเมือง แมงลัก ผักชีอัน (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูง 30-50 ซม. ทุกส่วนมีขนปกคลุมและมีกลิ่นหอม ลำต้นสีเขียว ใบเดี่ยวออก decussate รูป ovate ขนาด 2-3 x 3-5 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวทั้งสองด้านมีต่อมสีเหลืองขนาดเล็กปกคลุม ด้านล่างมีขนบริเวณเส้นใบ ดอกช่อ ออกปลายยอดช่อดอกแบบ verticillate กลีบเลี้ยง 5 เชื่อมติดกันผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม มีหนึ่งอันด้านบนมีขนาดใหญ่ กลีบดอก 6 กลีบสีขาวแบ่งเป็นสองปาก ปากบนสี่กลีบปากล่างสองกลีบ ผิวด้านนอกมีขนสีขาวปกคลุม เกสรตัวผู้ 4 epipetalous filament มีขนติดที่ฐาน รังไข่ 4 อันแบบ superior 1 ovule/locule gynobasic style stigma แยกสอง ผลมี 4 nutlet

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มิถุนายน-สิงหาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ใบใส่แกงปลา

Ocimum gratissimum Linn. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 4: 608. 1885.

ชื่อพื้นเมือง ยี่หระ สะเภาเจียง (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี โคนต้นมีเนื้อไม้ ต้นสูง 0.5-1.0 ม. ทุกส่วนมีกลิ่นหอม กิ่งอ่อนเป็นรูปสี่เหลี่ยม ผิวต้นเรียบสีเขียวอ่อน ใบเดี่ยวออก decussate รูป ovate ขนาด 5-7 x 10-13 ซม. ก้านใบยาว 4-7 ซม. ฐาน attenuate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ crenate ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนที่เส้นใบ ดอกช่อออกปลายยอดช่อดอกแบบ verticillate กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก กลีบด้านบนมีขนาดใหญ่กลีบด้านล่างขนาดเล็กปลายแยก 6 กลีบ ผิวด้านนอกมีขนปกคลุมด้านในเรียบ กลีบดอก 5 สีขาวมีขนปกคลุมด้านนอกของปากหลอด กลีบดอกฐานเชื่อมติดกันปลายแยกเป็นสองปาก ปากบนสี่กลีบปากล่างหนึ่งกลีบ เกสรตัวผู้ 4 epipetalous filament มีขนที่ฐาน รังไข่ 4 อันแบบ superior 1 ovule/locule gynobasic style ผลมี 4 nutlet

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก กรกฎาคม-สิงหาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดกับปลา

Perilla frutescens Britt. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 4: 646. 1885.

ชื่อพื้นเมือง งาขี้ม่อน งาเกียง (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 1-2 ม. ลำต้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมมีขนปกคลุม ทุกส่วนมีกลิ่นหอม ใบเดี่ยวออก opposite รูป ovate ขนาด 1.5-6.0 x 3.0-10.0 ซม. ก้านใบยาว 2.0-4.5 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกช่อออกปลาย ยอดช่อดอกแบบ verticillate กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 สีขาวแบ่งเป็นสองปาก ปากบนสามกลีบปากล่างสองกลีบ เกสรตัวผู้ 4 epipetalous filament สั้นสองยาวสอง รังไข่ 4 อันแบบ superior 1 ovule/locule gynobasic style stigma แยกสอง เมล็ดรูปร่างกลมสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก กันยายน-พฤศจิกายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำเมล็ดมาตำลูกข้าวเหนียวกินเป็นอาหาร

Lauraceae

Cinnamomum iners Bl. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 5: 130. 1886.

ชื่อพื้นเมือง เหย็ด ลำเชียงเลอ (ลาวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 5-10 ม. ใบเดี่ยวออก opposite รูป lanceolate ขนาด 6-8 x 15-20 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acute มีเส้นใบสามเส้น ผิวใบเรียบเป็นมัน ขอบใบเรียบ ดอกช่อ panicle ออกช่อใบใกล้ยอด perianth 6 สีขาวฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อยผิวทั้งสองด้านเรียบ เกสรตัวผู้ 9 อันแยกกันมี 2 ชูด ชูดแรกเรียงสองวง ที่ฐาน filament ไม่มีต่อมติด anther 4 cell หันด้านที่แตกเข้าสู่ใจกลางดอก (introrse) ชูดที่สองเรียงหนึ่งวง filament มีต่อมหนึ่งคู่ติดที่ฐาน anther 4 cell หันด้านที่แตกออกด้านนอก (extrorse) staminode เรียงหนึ่งวงด้านในสุด anther รูป sagittate รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule ผลรูป oblong เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-พฤษภาคม

ประโยชน์ เปลือกต้นต้มน้ำดื่มเป็นยาขับลม

Leeaceae

Leea indica Merr.; Becker, Fl. Java 2: 94. 1965.

Syn. *L. javanica* Bl.

ชื่อพื้นเมือง กะดังใบ กอนหมา (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูงประมาณ 1 ม. ใบประกอบแบบ bipinnate เฉพาะใบคู่ที่อยู่ตำแหน่งล่างสุดเท่านั้น ใบย่อยรูป oblong ขนาด 3-4 x 8-17 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ cyme กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก กลีบดอก 5 valvate กลีบสีขาวยาวฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อย มี paracorolla ติดด้านใน เกสรตัวผู้ 5 filament ติดที่ฐานด้านนอกของ paracorolla รังไข่ 1 อันแบบ inferior 6 locule 1 ovule/locule ผลรูปรางกลมแบนมี 3-4 พู ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก ใบใช้ในพิธีกรรมแรกขวัญไร่

Liliaceae

Chlorophytum undulatum Wall.; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 335. 1892.

ชื่อพื้นเมือง นางเลว ผักขาลาว (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูง 50-100 ซม. ลำต้นเป็นข้อสั้น ๆ ใบเดี่ยวออก spiral กาบใบเรียงตัวกันแน่น แผ่นใบรูป linear ขนาด 2-4 x 60-80 ซม. ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวทั้งสองด้านเรียบเป็นมัน ดอกช่อแบบ raceme ออกปลายยอด ช่อดอกยาว 30-60 ซม. ช่อดอกอาจมีการแตกกิ่งข้าง กลีบเลี้ยง 3 valvate กลีบสีเขียวแยกกัน ผิวทั้งสองด้านเรียบ กลีบดอก 3 imbricate กลีบแยกกันสีขาวออก alternate กับกลีบเลี้ยงผิวทั้งสองด้านเรียบ เกสรตัวผู้ 6 แยกกัน anther ติดแบบ basifixed ฐาน sagittate แตกตามยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule ovule จำนวนมากติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำช่อดอกอ่อนมาแกง

Dianella ensifolia Red. ; Hooker , Fl. Br. Ind. 6: 337. 1892.

ชื่อพื้นเมือง หญาหนูตัน หญาจั่วขาว (ถิ่น) กัง (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูง 30-60 ซม. ต้นเป็นกอขนาดเล็ก ลำต้นเป็นข้อ ใบเดี่ยวออกที่ข้อ รูป lanceolate ออกแบบ distichous ขนาด 2-4 x 30-60 ซม. ใบมี leaf sheath ขอบใบเรียบ ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อ panicle ออกปลายยอด กลีบเลี้ยง 3 valvate กลีบสีขาวแยกกัน กลีบดอก 3 กลีบแยกกันสีขาวผิวทั้งสองด้านเรียบ ออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 6 filament ขนาดใหญ่สีขาวรูปร่างแบน anther 2 cell แตกตามแนวยาว ติดแบบ basifixed รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile ผลกลมแบนมี 3 พู ผลสุกสีม่วง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะนำต้นต้มน้ำแก้หวัด และแก้ไข้

Disporum calcaratum Wall. ex D. Don ; Hooker , Fl. Br. Ind. 5: 359. 1894.

ชื่อพื้นเมือง วานหัวสืบ หัวเตียมด็อก (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูง 30-50 ซม. มีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome ใบเดี่ยวออก opposite รูป ovate ขนาด 2-5 x 3-8 ซม. ฐานใบมน ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวทั้งสองด้านเรียบ มีเส้นใบ 5-7 เส้น ดอกเดี่ยวออกช่อใบ ก้านดอกยาว 1.0-1.5 ซม. perianth 6 ฐานเชื่อมติดกัน ปลายแยก ฐานสีขาวปลายสีชมพู เกสรตัวผู้ 6 epipetalous anther 2 cell ติดแบบ dorsifix แตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile ผลกลม ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก กรกฎาคม-สิงหาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินหัวแก้โรคกระเพาะ

Tupistra albiflora K.Larsen ; Van Steenis, Fl. Mal. 9: 221. 1983.

ชื่อพื้นเมือง นางแลว ห่าหมา (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 30–50 ซม. ต้นเป็นกอขนาดเล็ก ลำต้นเป็นข้อสั้น ๆ ใบเดี่ยวออก spiral รูป linear ขนาด 5-7 x 30-45 ซม. ปลายใบ acute ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบทั้งสองด้าน ดอกช่อแบบ spike ออกช่อใบ **perianth** 6 สีขาวผิวทั้งสองด้านเรียบ ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก ปลายกลีบ acute เวลาดอกบานปลายกลีบดอกโค้งออกด้านนอก เกสรตัวผู้ 6 ติดกึ่งกลางของ ปลายกลีบ ไม่มี filament anther 2 cell แตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile stigma แยกสาม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ชื้น

ระยะเวลาการออกดอก พฤศจิกายน-มกราคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำช่อดอกอ่อนมาแกง กินผลสุก

Loganiaceae

Gelsemium elegans Benth.; Santisuk, Larsen, Fl. Thai. 6(3): 206. 1997.

ชื่อพื้นเมือง มะเค็ด ยาเบื่อเลื้อย (ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดเล็ก ลำต้นเลื้อยพันต้นไม้อื่น ใบเดี่ยวออก opposite รูป ovate-lanceolate ขนาด 2-5 x 4-14 ซม. ก้านใบยาว 1.0-1.5 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบและผิวใบ เรียบ ดอกช่อ corymb ออกช่อใบและปลายยอด กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันผิวทั้งสองด้านเรียบ ยกเว้นขอบกลีบ กลีบดอก 5 ขนาดกลีบ 1.0-1.5 ซม. รูป funnellform กลีบดอกสีเหลือง ด้านใน ของหลอดมีจุดสีแดงผิวทั้งสองด้านเรียบ เกสรตัวผู้ 5 ติดภายในหลอดใกล้ฐานของกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile ส่วนของ style และ stigma แยกสอง ผลรูป oblong เมล็ดแบนมีปีก

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้เป็นยาพิษ

Strychnos nitida G.Don ; Santisuk , Larsen , Fl. Thai. 6(3): 219.1997.

ชื่อพื้นเมือง สถานคิลอก หมักลิบข้าว (ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ เลื้อยพันต้นไม้อื่นโดยอาศัย tendrile ที่ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสอง และโค้งงอ ใบเดี่ยวออก opposite รูป ovate-elliptic ขนาด 1-5 x 5-13 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute มีเส้นใบสามเส้น ผิวทั้งสองด้านเรียบ ขอบใบเรียบ ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอก cyme กลีบเลี้ยง 5 imbricate กลีบแยกกัน ผิวทั้งสองด้านเรียบ ยกเว้นบริเวณขอบกลีบ กลีบดอก 5 รูป salverform ขนาด 0.8-1.0 ซม. ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก กลีบดอกสีเขียวปากหลอดสีขาว ผิวด้านนอกเรียบด้านในมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 5 ออก alternate กับกลีบดอกติดที่ปากหลอด filament สั้น anther ติดแบบ basifixed แยกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior style ผิวมี ขนปกคลุม 2 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile ผลรูปร่างกลมเส้นผ่าศูนย์กลาง 5-7 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก

Malvaceae

Gossypium herbaceum Linn. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 1: 346. 1874.

ชื่อพื้นเมือง ฝ้าย (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 0.5-1.5 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป palmate 3- หักขนาด 6-8 x 7-10 ซม. ก้านใบยาว 3-5 ซม. ฐาน cordate ปลาย acuminate ขอบใบ undulate ผิวใบเรียบ ดอกเดี่ยว ออกช่อใบ ก้านดอกยาวประมาณ 1 ซม. epicalyx 3 กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกห้า มีต่อมสีน้ำตาลอยู่ กลีบดอก 5 กลีบติดกันสีเหลือง ยาว 4-6 ซม. เกสรตัวผู้ จำนวน มาก monadelphous รังไข่ 1 อันแบบ superior 5 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile epicalyx ขยายขนาดหุ้มผลไว้ เมล็ดมีขนแบบ wooly สีขาวปกคลุม ผลแตกแบบ loculicidal

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก กันยายน-ตุลาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้รากฝ้าย รากเอื้องหมายนา และต้นกระพังโหม
ต้มดื่มแก้ปวด

Marantaceae

Maranta arundinacea Linn. ; Backer, Fl. Java 3: 82. 1968.

ชื่อพื้นเมือง สาธู มั่นทอง (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี ต้นเป็นกอขนาดค่อนข้างใหญ่สูง 1-2 ม. มี rhizome ใต้ดิน ลำต้นเป็นข้อ ใบเดี่ยวออก spiral รูป oblong ขนาด 4-8 x 13-20 ซม. ฐาน obtuse, truncate ปลาย acuminate ผิวใบเรียบเป็นมัน ขอบใบเรียบ ใบมี leaf sheath ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกมี bract 2 อันรองรับดอก อันนอกสีเขียวอ่อนรูป lanceolate ยาว 3-4 ซม. อันที่สองสีขาวยาว 2.0-2.5 ซม. ดอกมี กลีบเลี้ยง 3 imbricate กลีบสีเขียวอ่อนขนาด 0.4 x 1.5 ซม. กลีบดอก 3 สีขาว petaloid staminode สีขาวขนาดใหญ่ เกสรตัวผู้ 1 อัน anther 2 cell แนบติดไปกับ petaloid staminode รังไข่ 1 อันแบบ inferior stigma โค้งงอ 1 locule 1 ovule

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก กันยายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำหัวหมกไฟกิน

Phrynium capitatum Willd. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 258. 1894.

ชื่อพื้นเมือง สาธแดง ดอกจิง (ถิ่น ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปีมี rhizome ใต้ดิน ใบเดี่ยวออกแบบ spiral รูป oblong ขนาด 10-30 x 30-50 ซม. ขอบใบเรียบ ฐาน obtuse ปลาย mucronate ผิวใบสองด้านเรียบสีเขียวเข้ม ขอบใบสีแดง รอยต่อระหว่างใบกับก้านใบประมาณ 4 ซม. ก้านใบสีเขียวเข้ม ดอกช่อออกปลายยอด ดอกรูปกรวย ยาวประมาณ 4.0-5.5 ซม. ก้านชูมีขนปกคลุมห่างๆ ช่อดอกเกิดจากกลุ่มดอกย่อยมารวมกัน ดอกย่อยมี bract รองรับ กลีบเลี้ยง 3 แยกกัน กลีบดอก 3 imbricate กลีบเชื่อมติดกัน ปลายแยก petaloid staminode สีเหลืองสด เกสรตัวผู้ 1 อัน อยู่ข้าง stigma ซึ่งมีลักษณะเป็นปากแตร ด้านในมีขนปกคลุม รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule 1 ovule/locule

การกระจายและนิเวศวิทยา ขึ้นบริเวณที่ชื้นแฉะ

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะใช้ใบห่อของ

Phrynium sp.; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 250. 1894.

ชื่อพื้นเมือง ตองสาต กันตอง (ถิ่น) ตองคลอ (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปีมี rhizome ใต้ดิน ใบเดี่ยวออกแบบ spiral รูป oblong ขนาด 10-30 x 25-50 ซม. ฐาน obtuse ปลาย mucronate ขอบใบเรียบ ผิวใบทั้งสองด้านเรียบสีเขียวเข้ม ขอบใบสีเขียว รอยต่อระหว่างใบกับก้านใบประมาณ 3-4 ซม. ก้านใบสีเขียวเข้ม ดอกช่อออก ปลายยอด ดอกรูปกรวย ยาวประมาณ 3-4 ซม. ก้านช่ามีขนปกคลุมห่างๆ ช่อดอกเกิดจากกลุ่ม ดอกย่อยมารวมกัน ดอกย่อยมี bract รองรับ กลีบเลี้ยง 3 แยกกัน กลีบดอก 3 imbricate ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก petaloid staminode สีเหลืองอ่อน เกสรตัวผู้ 1 อัน อยู่ข้าง stigma ซึ่งมีลักษณะเป็นปากแตร ด้านในมีขนปกคลุม รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule 1 ovule/locule

การกระจายและนิเวศวิทยา ขึ้นบริเวณที่ชื้นและ

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะใช้ผิวด้านในเสื่อ

Melastomataceae

Melastoma normale D. Don; Backer, Fl. Java 1: 358. 1963.

ชื่อพื้นเมือง เอนฮ้า ไม้หมักฮ้า (ถิ่น) ลำพวย (ลัวะ)

ไม้พุ่มสูง 1-2 ม. ลำต้นมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม ใบเดี่ยวออก decussate รูป lanceolate ขนาด 2-3 x 6-11 ซม. ก้านใบยาว 1.0-1.5 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acute เส้นใบขนานกันมี 5 เส้น ผิวทั้งสองด้านมีขนแบบ sericeous ขอบใบเรียบ ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ cyme ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 1 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 กลีบแยก กันสีม่วงเข้มรูป obovate ยาว 2.0-2.5 ซม. กลีบดอกมีเส้น 8 เส้น ผิวทั้งสองด้านเรียบ ขอบกลีบ มีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 10 อัน ติดที่ปากหลอด รังไข่ 1 อันแบบ inferior 5 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile ผลมีขนปกคลุม ผลสุกแตกแบบมีฝาเปิดด้านบน

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลแก้ท้องเสีย

ชาวลัวะใช้รากต้มน้ำดื่มแก้หวัด และแก้หัด

Meliaceae

Cipadessa baccifera Miq.; Hooker, Fl. Br. Ind. 1: 545. 1875.

ชื่อพื้นเมือง แพ้พาน สะเลียมน้ำ (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 3–5 ม. ใบประกอบแบบ odd-pinnate มีใบย่อย 7–11 ใบ ใบย่อยรูป ovate, lanceolate ขนาด 1–3 x 2–8 ซม. ฐาน cuneate, oblique ปลาย acuminate ขอบใบและผิวใบเรียบ ยกเว้นบริเวณเส้นใบ ดอกช่อออกซอกใบและปลายยอด ช่อดอกแบบ panicle มีขนสั้น ๆ ปกคลุมทุกส่วน กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก กลีบดอก 5 valvate กลีบสีขาวแยกกันยาว 3.5–4.0 มม. ศึกษานอกมีขนปกคลุมด้านในเรียบ เกสรตัวผู้ 10 อัน filament เชื่อมติดกันมีขนปกคลุม ส่วนปลายมีรังไข่แหลมหนึ่งคู่ติดด้านหลังของ anther 2 cell มีขนปกคลุมแตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior มี disc ร่องรับ 5 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile ผลรูปทรงกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 4–5 มม. ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดเป็นผักสด

Melia azedarach Linn.; Hooker, Fl. Br. Ind. 1: 544. 1875.

ชื่อพื้นเมือง เลียน ไม้เสียน (ถิ่น) รำหรียน (ลาว)

ไม้ยืนต้นสูง 5–20 ม. ใบประกอบแบบ bipinnate ใบย่อยรูป lanceolate ขนาด 0.5–1.0 x 1.5–4.0 ซม. ขอบใบหยักแบบ serrate ใบอ่อนมีขนปกคลุมเมื่อแก่ผิวใบเรียบ ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอก panicle กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 กลีบสลับวงซ้อนออก alternate กับกลีบเลี้ยง ผิวด้านในเรียบ ด้านนอกมีขนปกคลุมจำนวนมาก เกสรตัวผู้ 12 อัน filament เชื่อมติดกันมีสีม่วงเข้ม ภายในมีขนปกคลุม anther 2 cell แตกตามแนวยาว มี appendage ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม รังไข่ 1 อันแบบ superior disc ขอบหยัก 5 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile ผลรูปทรงกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 2–3 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก กันยายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะกินยอดอ่อนเป็นผักสด

Walsura trijuga Kurz

Syn. *Heynea trijuga* Roxb.; Mabberley, Pannell and sing, Fl. Mal. 12(1): 41. 1995.

ชื่อพื้นเมือง มะเฟืองป่า เพี้ย (ถิ่น) สะเลียมป่า (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 2-5 ม. ลำต้นมีสีน้ำตาลเข้มผิวเรียบเป็นมัน ใบประกอบแบบ odd-pinnate ก้านใบยาว 15-20 ซม. มีใบย่อย 7-9 ใบ ใบย่อยรูป lanceolate, narrowly elliptic ใบย่อยขนาด 1-5 x 5-17 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อออกซอกใบ ช่อดอกแบบ cyme ก้านดอกยาว 3.0-3.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 imbricate สีเขียวอ่อนฐานเชื่อมติดกันปลายแยก กลีบดอก 5 กลีบสีขาว ออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 10 filament เชื่อมติดกัน ผิวมีขนสีขาวปกคลุมปลายมีรยางค์หนึ่งคู่ติดที่ด้านหลังของ anther รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile เมล็ดมี aril ปกคลุม ผลรูปรีวงกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. เมล็ดเจริญเพียงหนึ่งเมล็ด ผลสุกสีแดง แตกแบบ loculicidal

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม-พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้รากต้มน้ำดื่มรักษามาลาเรีย ชาวลัวะใช้กินยอดเป็นผัก

Memecylaceae

Memecylon edule Roxb.; Hooker, Fl. Br. Ind. 2: 563.1879.

ชื่อพื้นเมือง พลองเหมือด ไม้ขี้เหล็ก (ถิ่น) ไม้หมักกระด้าย (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 1.5-3.0 ม. ใบเดี่ยวออก opposite รูป elliptic ขนาด 2.5-4.0 x 4.0-9.0 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบเป็นมัน ดอกช่อออกซอกใบ ช่อดอกแบบ corymb กลีบเลี้ยง 4 สีเขียวเข้มฐานเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยปลายแยกคี่น ๆ กลีบดอก 4 imbricate กลีบสีม่วงเข้มแยกกันออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 8 แยกกัน anther ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ free central รังไข่ผิวเรียบ stigma เรียวแหลมมีขนาดเล็ก ผลรูปรีวงกลมเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5-0.8 มม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปตามป่าเบญจพรรณ

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-เมษายน

ประโยชน์ ชาวลัวะกินผลสุก ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะใช้ไม้ทำค้ำมิมิด จอบ และเสียม กิ่งทำเป็นไม้กวาด

Menispermaceae

Parabaena sagittata Miers ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 5(3): 331. 1991.

ชื่อพื้นเมือง ผักหนั่ง ผักหนั่ง (ถิ่น) บะผักหนั่ง (ลัวะ)

ไม้เลื้อยขนาดเล็กลำต้น ทุกส่วนมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวออก alternate รูป sagittate ขนาด 3-6 x 6-9 ซม. ฐาน sagittate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ dentate ผิวใบด้านล่างมีขนปกคลุมหนาแน่นด้านบนมีขนจำนวนไม่มาก ดอกช่อออกซอกใบ ดอกแยกเพศแบบ dioecious ก้านดอกแตกแบบ dichotomous มีขนปกคลุม ดอกตัวผู้ ช่อยาวประมาณ 6 ซม. กลีบเลี้ยง 6 แยกกันเรียงเป็นสองวง วงนอก valvate ผิวมีขนปกคลุม วงใน imbricate ผิวเรียบ กลีบดอก 6 กลีบสีขาวแยกกัน เกสรตัวผู้ 6 filament เชื่อมติดกัน ดอกตัวเมีย ช่อดอกสั้นกว่าดอกตัวผู้ กลีบเลี้ยง 6 แยกกันเรียงเป็นสองวง วงนอก valvate ผิวมีขนปกคลุม วงใน imbricate ผิวเรียบ กลีบดอก 6 กลีบสีขาวกลีบแยกกัน มี staminode 6 อัน รังไข่ 3 อันแบบ superior รังไข่แยกกัน 1 ovule/locule

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะนำยอดมาแกง หรือนึ่งกับน้ำพริก

Tiliacora triandra Diels ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 5(3): 346. 1991.

ชื่อพื้นเมือง เถย่านาง ใบยอคนาง (ถิ่น)

ไม้เถาขนาดใหญ่ ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic, lanceolate ขนาด 3-7 x 10-15 ซม. ก้านใบยาว 1.0-1.5 ซม. ฐาน obtuse-cordate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ใบสีเขียวเข้มผิวเรียบเป็นมัน ดอกแยกเพศแบบ dioecious ช่อดอกออกที่กิ่งแก่และลำต้นช่อดอกแบบ panicle ดอกเรียงตัวแน่น ช่อดอกยาว 5-7 ซม. ก้านดอกมีขนปกคลุม ดอกตัวผู้มี bract ขนาดเล็กสองอันรองรับ กลีบเลี้ยง 6 กลีบแยกกันสีเหลืองมีขนาดใหญ่เรียงสองวง กลีบดอก 6 กลีบแยกกันสีเหลืองมีขนาดเล็กกว่ากลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 3 แยกกัน filament มีขนาดใหญ่ ดอกตัวเมีย รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule ผลรูปกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.7-1.0 ซม. ผลสุกสีแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม-กุมภาพันธ์

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ยอดอ่อนแกง ใบนำมาคั้นเอาน้ำใส่แกงหน่อไม้

Mimosaceae

Acacia concinna DC. ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 4(2): 169. 1985.

Syn. *A. rugata* Merr.

ชื่อพื้นเมือง ส้มป่อย

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ ลำต้นมีหนามแบบ prickle ปกคลุม stipule รูป cordate หดตัวง่าย ใบประกอบแบบ bipinnate ใบย่อยรูป oblong ขนาด 1-2 x 7-11 มม. ฐาน oblique ปลาย acute ดอกช่อแบบ head ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. ก้านดอกยาว 2.0-2.5 ซม. แต่ละดอกมี bract ขนาดเล็กรองรับ กลีบเลี้ยง 4 กลีบสีแดง ยาว 2.5-3.0 มม. ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสี่ผิวทั้งสองด้านเรียบ กลีบดอก 4 กลีบสีขาว ยาวเท่ากลีบเลี้ยงผิวทั้งสองด้านเรียบ เกสรตัวผู้จำนวนมาก filament แยกกันยาวประมาณ 5 มม. anther มี appendage รั้งไข่ 1 อันแบบ superior ovule จำนวนมาก ติดแบบ marginal ผลค่อนข้างแบนรูป oblong ขนาด 2-3 x 5-8 ซม. ผลแห้งผิวเปลือกเหี่ยวขรุขระ ผลแตกแบบ lomentum

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก กุมภาพันธ์-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ยอดใส่แกงส้ม

Acacia megaladena Desv. var. *indo - chinensis* Nielsen ;

Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 4 (2): 180. 1985.

ชื่อพื้นเมือง ทางไหลแดง เคื่อทานปลานู (ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ ลำต้นมีขนสีน้ำตาลอ่อนปกคลุม และมีหนามแบบ prickle ใบประกอบแบบ bipinnate ก้านใบมีขนปกคลุม ใบมี 24 pinnae ใบย่อย 50-57 คู่ ใบย่อยรูป oblong มีขนาดเล็กยาว 2-3 มม. ผิวใบทั้งสองด้านเรียบ ขกเว้นขอบใบ กลีบเลี้ยง 4 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสั้นๆแบบฟันปลา ขนาดกลีบ 1.7-2.0 มม. ผิวมีขนปกคลุมเล็กน้อย กลีบดอก 4 สีขาว ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก ยาว 2.0-2.5 มม. ผิวมีขนปกคลุมเล็กน้อย เกสรตัวผู้จำนวนมาก แยกกัน filament เป็นเส้นเล็กพอมสีครีมผิวมีขนปกคลุม ยาวประมาณ 4 มม. Anther ติดแบบ versatile รั้งไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 8-10 ovule ผิวมีขนปกคลุม มี disc รองรับ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม-กรกฎาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ต้นเมื่อปลา

Acacia pennata Willd. spp. *insuavis* Nielsen ;

Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 4(2): 175. 1985.

ชื่อพื้นเมือง ชะอม ผักหละ (ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ ลำต้นมีหนามแบบ prickle มี stipule ซึ่งหลุดร่วงง่ายติดอยู่ที่ฐานก้านใบ ใบประกอบแบบ bipinnate ขนาด 15-40 ซม. มีต่อมหนึ่งอันติดใกล้กับฐานของก้านใบ ใบย่อยรูป oblong ขนาด 1-2 x 5-8 มม. ฐาน oblique ปลาย acute ผิวใบเรียบ ขอบใบเรียบ ดอกช่อแบบ head ในช่อใหญ่แบบ panicle เส้นผ่าศูนย์กลาง 1.0-1.5 ซม. กลีบเลี้ยง 4 ยาว 2.0-2.5 มม. สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยก กลีบดอก 4 ยาว 3.0-3.2 มม. สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสี ผิวด้านในเรียบด้านนอกมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ จำนวนมากแยกกัน filament เป็นเส้นเล็ก พอมสีขาว anther ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 ovule ovule จำนวนมาก ฝักแบนรูป oblong ขนาด 1.5-2.5 x 10.0-15.0 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก เมษายน-มิถุนายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำยอดอ่อนไปแกง

Archidendron clypearia Nielsen var. *clypearia* ;

Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 4(2): 210. 1985.

ชื่อพื้นเมือง มะขามแป ไม้ตาไก่ (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 5-10 ม. กิ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมมีขนสั้นๆปกคลุม ใบประกอบแบบ bipinnate มีต่อมรูปร่างยาวติดที่ฐานก้านใบ ขึ้นไปด้านบนประมาณหนึ่งเซนติเมตร ก้านใบมีขนปกคลุม ยาว 20-30 ซม. ใบย่อยรูป lanceolate ขนาด 1.5-3.0 x 3.0-7.0 ซม. ฐาน oblique ปลาย acute ขอบใบเรียบ ผิวทั้งสองด้านมีขนสั้นๆ ปกคลุม ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอก panicle ช่อดอกย่อยเป็นแบบ cyme ก้านดอกมีขนปกคลุม กลีบเลี้ยง 5 มีขนาดเล็กยาวประมาณ 2 มม. ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกต้นๆ ผิวด้านนอกมีขนปกคลุมด้านในเรียบ กลีบดอก 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกรูป funnellform ผิวด้านนอกมีขนสั้นสีขาวปกคลุมด้านในเรียบ กลีบสีขาวยาวประมาณ 6 มม. เกสรตัวผู้ จำนวนมาก filament ยาว 10-11 มม. ฐานของ filament เชื่อมติดกันต้นๆ รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule ovule จำนวนมาก รังไข่มีขนปกคลุม style ยาวผิวเรียบ ฝักแก่มีขนงอ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำต้นมาต้มใช้น้ำล้างตา แก้โรคตาพร่ามัว

Archidendron lucidum Nielsen ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 4(2): 214. 1985.

ชื่อพื้นเมือง ผักหนีบนม ผักหนุ่ม (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 3-7 ม. ใบประกอบแบบ bipinnate ยาวประมาณ 30 ซม. ใบย่อยรูป elliptic-oblong ขนาดใบย่อย 3-7 x 7-17 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบทั้งสองด้านเรียบ ใบย่อยที่ฐานออก alternate บริเวณปลายออก opposite มีต่อมรูปร่างกลมติดที่ใกล้ฐานของก้านใบหลักและก้านใบรอง ดอกช่อแบบ head ในช่อขนาดใหญ่แบบ panicle ช่อดอกรูปกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. กลีบเลี้ยง 5 สีเขียวอ่อนยาวประมาณ 2 มม กลีบดอก 5 สีขาวยาวประมาณ 5 มม. เกสรตัวผู้ จำนวนมาก filament สีขาวยาวประมาณ 11 มม. รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 11 ovule ติดแบบ marginal

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดอ่อนเป็นผักสด ใบเคี้ยวกินแก้ขาง

Mimosa pudica Linn. var. *unijuga* Griseb. ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 4(2): 154. 1985.

ชื่อพื้นเมือง ไมยราบ หญ้าหัดบมีน (ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดเล็ก ลำต้นเลื้อยคลุมดิน ลำต้นมีหนามแบบ prickle บริเวณปลายยอดมีขนปกคลุม ใบประกอบแบบ bipinnate ใบย่อยรูป oblong ขนาด 1.5-2.0 x 7.0-10.0 มม. ฐาน oblique ปลาย acute ผิวใบด้านบนเรียบ ด้านล่างและขอบใบมีขนปกคลุม ช่อดอกแบบ head รูป globose, ovoid ออกที่ซอกใบ ช่อดอกขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.8-1.0 ซม. ก้านดอกยาว 1.5-2.0 ซม. กลีบดอก 5 ยาว 1-2 มม. ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกตี่รูป campanulate สีชมพูอ่อน ผิวเรียบ เกสรตัวผู้ 4 อันแยกกันยาว 5-7 มม. filament สีชมพู anther ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 2 ovule ฝักแบนยาวแบ่งเป็นข้อๆ ขนาด 0.5 x 1.5 ซม. ผลแห้งแตกแบบ lomentum

การกระจายและนิเวศวิทยา วัชพืชบริเวณที่โล่ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-มิถุนายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ทั้งต้นต้มน้ำแก้ตัวบวม

Parkia leiophylla Kurz ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 4(2): 134. 1985.

ชื่อพื้นเมือง สารผักหละ มะค้อนกอง (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่สูง 20-40 ม. ใบประกอบแบบ bipinnate ก้านใบยาว 20-42 ซม. ก้านใบย่อยยาว 10-17 ซม. ใบย่อยรูป oblong ขนาด 0.3-0.6 x 11.0-22.0 มม. ดอกช่อแบบ head ช่อดอกห้อยลง ดอกตัวผู้มีจำนวนน้อย อยู่ติดกับก้านดอก ดอกสมบูรณ์เพศมีจำนวนมาก อยู่ปลายช่อ ดอกสมบูรณ์เพศมี bract ยาวประมาณ 1.2 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ยาวประมาณ 1.5 มม. ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก ปลายมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม กลีบดอก 5 ยาวประมาณ 1.3 มม. เกสรตัวผู้ 10 ยาวประมาณ 1.8 มม. รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule ovule 23-25 ดอกตัวผู้มี bract ยาวประมาณ 9 มม. กลีบเลี้ยง 5 ยาวประมาณ 9 มม. กลีบดอก 5 ยาวประมาณ 9 มม. เกสรตัวผู้ 10 อันยาวประมาณ 10.5 มม. มีร่องรอยของรังไข่ติดอยู่ ผลรูปรางแบนยาว 30-50 ซม. ผลแก่บิดงอ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม - มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ผลแก่เผาไฟกินกับน้ำพริก

Moraceae

Broussonetia papyrifera Vent. ; Backer , Fl. Java 2: 15. 1965.

ชื่อพื้นเมือง ปอกระสา ปอสา (ถิ่น) ลำกลา (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 3-5 ม. ทุกส่วนมียางขาว ใบเดี่ยวออก alternate รูป ovate ขนาด 5-15 x 7-22 ซม. ก้านใบยาวประมาณ 9 ซม. ฐาน cordate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ dentate บางใบมีหยักลึก 3 หยัก ใบมี stipule ที่หลุดร่วงง่าย ดอกแยกเพศแบบ dioecious ช่อดอกตัวผู้ spike ยาว 2-7 ซม. ช่อดอกรูป oblong ประกอบด้วยดอกย่อยจำนวนมาก perianth 4 ฐานเชื่อมติดกัน ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุมและหนาแน่นด้านใน เกสรตัวผู้ 4 ติดที่ ฐานของ perianth anther 2 cell มีร่องรอยของรังไข่ติดอยู่ ช่อดอกตัวเมีย รูปรางกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-2 ซม. perianth 4 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกแบบ dentate รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule 1 ovule ติดแบบ pendulous ผลสุกสีแดง style excentric

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก กุมภาพันธ์ - มีนาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะนำเปลือกต้นมาขาย

Ficus heterophylla Linn.; Hooker, Fl. Br. Ind. 5: 518. 1888.

ชื่อพื้นเมือง มะนอคน้ำ เตื่อเคื่อ (ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ยาวหลายเมตร ทุกส่วนมียางขาว ขณะอายุยังน้อยลำต้นเลื้อยไปตามพื้นดิน เมื่อต้นเริ่มโตจะมีการแตกทรงพุ่มแทรกขึ้นระหว่างต้นไม้อื่น ๆ ใบเดี่ยวออก alternate ใบมีขนาดและรูปร่างหลายแบบแตกต่างกันไปตามอายุ ใบของต้นอายุน้อยรูป ovate ขอบใบหยักแบบ serrate หรือหยักลึก 3 หยัก ขนาด 3-6 x 8-10 ซม. ใบของต้นแก่รูป lanceolate ขนาด 4-6 x 10-15 ซม. ขอบใบหยักแบบ serrate ส่วนใบบริเวณยอดรูป narrowly elliptic ที่มีหยักลึกหลายๆหยักแบบ parted ดอกเดี่ยวออกช่อใบ ผลรูป ovoid ผลดิบสีเขียวมีจุดสีขาว ผลสุกสีส้มแดง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณริมลำธาร

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม-กรกฎาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก

Ficus hirta Vahl; Hooker, Fl. Br. Ind. 5: 531. 1888.

ชื่อพื้นเมือง มะเคื่อหอม หมักนมหนู (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 0.5-1.5 ม. ทุกส่วนมียางขาวและมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic หรือหยัก 3-5 หยัก ขนาด 5-8 x 15-20 ซม. ก้านใบยาว 2-4 ซม. ฐาน cuneate obtuse หรือ cordate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกช่อออกช่อใบไม่มีก้านดอก ดอกแยกเพศ ดอกตัวผู้และดอก gall อยู่ในช่อเดียวกัน ดอกตัวเมียอยู่ในอีกช่อหนึ่ง ดอกตัวผู้ในหนึ่งช่อพบประมาณ 20 ดอก พบใกล้ปาก hypanthium perianth แยกสี เกสรตัวผู้ 1-3 อัน gall รูปร่างกลม perianth แยกสี ผลรูปร่างกลมเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.0-1.5 ซม. ผลสุกสีแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก

Ficus saemocarpa Miq. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 5: 523. 1888.

Syn. *F. squamosa* Roxb.

ชื่อพื้นเมือง เคื่อผา เคื่อน้ำ (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 50-60 ซม. ต้นเป็นกอขนาดใหญ่ ทุกส่วนมียางขาว ส่วนยอดมี stipule รูป lanceolate ปกคลุม ใบเดี่ยวออก spiral รูป oblanceolate ขนาด 1-4 x 3-15 ซม. ก้านใบยาว 0.5-2.0 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบหยักแบบ crenate ค่อนข้าง ใบมีขนสีน้ำตาลแดง ปกคลุม ช่อดอกรูป ovoid เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 ซม. peduncle ยาว 1-2 ซม. ดอกออกที่ ลำต้น ภายในมีดอกตัวเมียจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นดอก gall ดอกตัวผู้ อยู่บริเวณใกล้ปากของ hypanthium มี bract 1 อันรองรับ มีลักษณะบางใส หุ้มเฉพาะส่วนฐาน เกสรตัวผู้ 1-2 มีลักษณะโค้งงอ anther 2 cell แตกตามแนวยาว filament ติดแบบ dorsifixed gall ยาว ประมาณ 4 มม. ผลสุกสีเหลือง

การกระจายและนิเวศวิทยา ขึ้นบริเวณริมลำธาร

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก

Ficus subulata Bl. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 5: 497. 1888.

ชื่อพื้นเมือง เคื่อ หมักนอด (ลัวะ)

ไม้พุ่มสูง 1-3 ม. ลำต้นค่อนข้างเลื้อย ทุกส่วนมียางขาว ใบเดี่ยวออก alternate รูป narrowly elliptic ขนาด 1.5-6.0 x 7.0-16.0 ซม. ก้านใบยาวประมาณ 0.5 มม. ฐาน cuneate ปลาย cuspidate ผิวใบด้านบนเรียบ ด้านล่างมีต่อมรูปร่างกลมแข็งสีขาว ดอกช่อออกช่อใบ ดอกแยกเพศอยู่คนละช่อ ช่อดอกตัวผู้ รูป ovoid ภายในมีดอกตัวผู้และ gall flower perianth แยกที่ เกสรตัวผู้ 1 อัน gall flower รูปร่างกลม ช่อดอกตัวเมีย รูปร่าง globose มีเฉพาะดอกตัวเมีย perianth ปลายแยกที่ style ตัน

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก

Morus laevigata Wall. ex Hook. f.; Hooker, Fl. Br. Ind. 5: 492. 1888.

Syn. *M. macroura* Miq.

ชื่อพื้นเมือง หม่อนฮอกล มอน (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 10-15 ม. ทุกส่วนมียางขาวและมีขนปกคลุม ส่วนยอดมี stipule สีนํ้าตาล หลุดร่วงง่ายปกคลุม ใบเดี่ยวออก alternate รูป ovate หรือห้กเล็ก 3 ห้ก ขนาด 3-7 x 6-13 ซม. ก้านใบยาว 5-7 ซม. ขอบใบห้กแบบ serrulate ฐาน obtuse ปลาย acuminate เส้นใบแบบ palmate สามเส้น ดอกแยกเพศแบบ dioecious ช่อดอกตัวผู้ catkin ยาวประมาณ 11 ซม. perianth 4 กลีบสีเหลืองเขียวแยกกัน เกสรตัวผู้ 4 อันแยกกัน มีร่องรอยของรังไข่ติดอยู่ ช่อดอกตัวเมีย catkin ยาวประมาณ 13 ซม. perianth 4 imbricate กลีบสีเหลืองเขียวแยกกัน รังไข่ 1 อันแบบ superior มี 1 locule 1 ovule/locule ติดแบบ apical stigma แยกสอง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำยอดอ่อนมานึ่งกินกับนํ้าพริก
เปลือกต้นพอกแผลห้ามเลือด

Myrsinaceae

Ardisia gracillima K. Larsen ; Santisuk, Larsen, Fl. Thai. 6(2): 123. 1996.

ชื่อพื้นเมือง ไม้แดง (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 1-2 ม. ใบมี pelucide dot ใบเดี่ยวออก alternate รูป oblanceolate ขนาด 1.5-5.0 x 7.0-17.0 ซม. ก้านใบยาวประมาณ 1 ซม. ขอบใบเรียบ ฐาน cuneate ปลาย acute ดอกช่อออกซอกใบ ช่อดอกแบบ corymb กลีบเลี้ยง 5 เชื่อมติดกันที่ฐานเล็กน้อย กลีบดอก 5 convolute กลีบสีชมพูฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อย เกสรตัวผู้ 5 ออก opposite กับกลีบดอกและติดที่ฐานของกลีบดอก anther ติดแบบ dorsifixed ปลายมี appendage รังไข่ 1 อันแบบ superior มี 1 locule 1 ovule/locule ติดแบบ basifixed ผลรูปรางกลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 ซม. ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม - เมษายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดอ่อนเป็นผักสด

Embelia sessiliflora Kurz ; Santisuk , Larsen , Fl. Thai. 6(2): 155. 1996.

ชื่อพื้นเมือง ส้มกุ่ม เครือจำฮ้อน ไม้้งอด (ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดเล็กยาวหลายเมตร ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic ขนาด 2.0-3.5 x 4.0-8.0 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อออกปลายยอดแบบ panicle มี bract รูป lanceolate ติดอยู่หนึ่งอัน ก้านดอกยาวประมาณ 0.5 มม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกัน กลีบดอก 5 imbricate กลีบสีขาวแยกกัน ผิวทั้งสองด้านมีขนแบบ papillose ผิวด้านในมี moniliform ติดเป็นเส้นตามขอบของกลีบ เกสรตัวผู้ 5 epipetalous ติดประมาณเศษหนึ่งส่วนสามของหลอด anther ติดแบบ basifixed ปลาย anther มีเมือรู่ปร่างกลมสีขาว 5-6 อัน ติดอยู่ รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule ติดแบบ basifixed stigma ตัน ผลรูปร่างกลมเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.2-0.3 ซม. ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดเป็นผัก กินผลสุก

Maesa ramentacea A. DC. ; Santisuk , Larsen , Fl. Thai. 6(2): 171. 1996.

ชื่อพื้นเมือง ข้าวสารหลวง ไม้ค้ำ (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 2-4 ม. ใบเดี่ยวออก spiral รูป lanceolate ขนาด 1-4 x 3-13 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ผิวใบเรียบ ขอบใบ undulate ดอกช่อ panicle ออกตามกิ่งแก่และชอกใบ ดอกมี bract รูป ovate 2 อันรองใต้ดอก กลีบเลี้ยง 5 imbricate กลีบแยกกัน กลีบดอก 5 สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยก ออก alternate กับกลีบดอก เกสรตัวผู้ 5 ออก opposite กับกลีบดอก ติดประมาณกึ่งกลางของหลอด anther 2 cell ติดแบบ dorsifixed แยกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ half inferior 1 locule ovule จำนวนมากติดแบบ free central ผลรูปร่างกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 ซม. stigma persistent

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก พฤษจิกายน-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำใบมาตำแช่ในแม่น้ำเพื่อทำให้ปลาเมา

Myrtaceae

Decaspermum fruticosum Forst ; A.F.G. Kerr S.N. 215071

ชื่อพื้นเมือง ไม้สี่เหลี่ก (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 1.5–2.0 ม. ผิวลำต้นเรียบสีแดง ยอดอ่อนมีขนสีขาวปกคลุม ใบเดี่ยวออก opposite รูป lanceolate ขนาด 2-3 x 5-9 ซม. ก้านใบยาว 0.5 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบ undulate ผิวทั้งสองด้านเรียบ ผิวใบด้านบนสีเขียวด้านล่างสีเทา ดอกช่อ raceme ออกช่อใบ ช่อดอกยาว 3-5 ซม. ดอกมี bract รูป lanceolate กลีบเลี้ยง 6 กลีบยาว 2 มม. ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม กลีบดอก 6 imbricate กลีบสีขาวยาว 3-4 มม. มีขนปกคลุมที่ขอบกลีบ เกสรตัวผู้ จำนวนมากแยกกัน anther 2 cell ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ inferior 4–5 locule 1 ovule/locule ติดแบบ axile รังไข่มีขนปกคลุม ผลรูปรางกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 ซม. ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม–เมษายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก

Psidium guajava Linn. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 2: 468. 1878.

ชื่อพื้นเมือง ฝรั่ง หมักสีดา (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 2–5 ม. ผิวลำต้นเรียบสีน้ำตาลอ่อน ผิวหลุดลอกเป็นแผ่น ๆ ใบเดี่ยว ออก opposite รูป elliptic, oblong ขนาด 3–6 x 6–14 ซม. ก้านใบยาว 2-5 มม. ฐาน obtuse ปลาย acute ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบ ใบมี pellucid dot ดอกช่อออกช่อใบและปลายช่อช่อดอกแบบ cyme มีดอกย่อย 1-3 ดอก กลีบเลี้ยง 4–5 imbricate กลีบแยกกันสีเขียวอ่อนและ persistent กลีบดอก 4–5 imbricate กลีบสีขาวแยกกัน เกสรตัวผู้ จำนวนมากแยกกัน รังไข่ 1 อันแบบ inferior 4–5 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile ผลรูปรางกลม ผลสุกสีเหลืองหรือสีแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก เปลือกต้นต้มน้ำรวมกับเปลือกต้นมะม่วงคั้นแก้ท้องเสีย

Syzygium winitii Merr.

; Santisuk, Niyomdham and Phanichapol, Thai. For. Bull. No. 21: 117. 1994.

ชื่อพื้นเมือง หว้า หมักห้า (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 3-4 ม. กิ่งบริเวณยอดเป็นรูปสี่เหลี่ยม ผิวลำต้นเรียบ ใบเดี่ยวออก opposite รูป lanceolate ขนาด 1-2 x 5-12 ซม. ก้านใบยาว 0.3-0.7 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบและผิวใบเรียบ ดอกช่อออกซอกใบและปลายยอด ช่อดอกแบบ panicle ช่อดอกยาว 4-6 ซม. ก้านดอกยาว 0.5-1.8 มม. hypanthium ยาว 3.5 มม. pseudostip ยาว 1-2 มม. กลีบเลี้ยง 4 ยาว 0.5 มม. ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสี่ด้านๆผิวเรียบทั้งสองด้าน กลีบดอก 4 imbricate กลีบแยกกันผิวทั้งสองด้านเรียบ กลีบดอกสีขาวยาว 20-2.5 มม. รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule 2-3 ovule/locule style ยาว 4.5 มม. ผลรูป ovoid-oblong ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามริมน้ำ

ระยะเวลาการออกดอก สิงหาคม-ตุลาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก ดั้นแช่น้ำดื่มแก้ไข้ ผลสุกใช้ดกปลา

Ochnaceae*Ochna integerrima* Merr.; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 2(1): 25. 1970.

ชื่อพื้นเมือง ช้างน้าว ลำกลอย (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 5-10 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic - oblanceolate ขนาด 2-6 x 11-20 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ผิวใบเรียบ ขอบใบหยักแบบ dentate ด้านๆ ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ monochasium ดอกมี torus กลีบเลี้ยง 5 แยกกัน เมื่อติดผลจะเปลี่ยนเป็นสีแดง กลีบดอก 5 กลีบสี่เหลี่ยมแยกกัน เกสรตัวผู้ จำนวนมาก รังไข่ 1 อันแบบ superior แยกกันประมาณ 6-10 อัน วางอยู่บน torus 1 ovule/locule ติดแบบ basal

การกระจายและนิเวศวิทยา พบทั่วไปตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวลัวะกินยอดอ่อนเป็นผักสด

Olacaceae

Erythrolalum scandens Bl.; Steenis, Fl. Mal. 10: 17. 1984.

ชื่อพื้นเมือง ผักฮาก (ถิ่น ลัวะ)

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ ลำต้นเลื้อยพันโดยอาศัย tendrile ออกซอกใบปลายแยกสอง ใบเดี่ยว ออก alternate รูป ovate ขนาด 3-9 x 5-13 ซม. ก้านใบ 2.5-6.0 ซม. ฐาน cordate ปลาย acute ผิวใบและขอบใบเรียบ ดอกช่อออกซอกใบช่อดอกแบบ panicle ยาว 10-12 ซม. ก้านดอก ยาวประมาณ 0.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ยาว 0.5 มม. กลีบดอก 5 valvate ยาวประมาณ 1 มม. สีขาวออก alternate กับกลีบเลี้ยง กลีบด้านในมีรยางค์ขนาดเล็กติดอยู่ เกสรตัวผู้ 5 ออก opposite กับกลีบดอก anther 2 cell แตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ inferior style สั้น stigma แยกสาม 1 locule 3 ovule ติดแบบ pendulous ผลรูปรีวงกลมหรือ ellipsoid ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5-2.5 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-เมษายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะนำยอดอ่อนมาแกง

Orchidaceae

Goodyera procera Hook.; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 111. 1890.

ชื่อพื้นเมือง คีปลากั้ง (ถิ่น)

พืชพวกกล้วยไม้ขึ้นบนพื้นดิน ลำต้นตั้งตรงสูง 30-45 ซม. ใบเดี่ยวออก spiral บริเวณข้อ ใบมี leaf sheath ใบรูป lanceolate ขนาด 1.0-2.5 x 5.0-10.0 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ผิวใบเรียบ ขอบใบเรียบ ดอกช่อออกปลายยอดแบบ spike ยาว 4-10 ซม. ดอกมีจำนวนมาก ดอกย่อยมี bract รูป lanceolate ยาว 0.5-1.0 ซม. ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม ด้านในเรียบขอบ กลีบห้อยเป็นเส้นเล็ก ๆ ดอกไม่มีก้านดอก perianth 6 กลีบสีขาวแยกกันเรียงเป็นสองวง วงนอก มีขนาดใหญ่กว่าผิวทั้งสองด้านเรียบ รูป ovate ยาว 2-3 มม. มีหนึ่งอันเปลี่ยนเป็นหลอดปลายโค้งลงผิวด้านในมีขนสีขาวขนาดใหญ่ปกคลุม (lip) เกสรตัวผู้ 1 อันติดอยู่บน gynandrium 2 pollinia รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule ovule จำนวนมากติดแบบ parietal มี 3 placentation

การกระจายและนิเวศวิทยา ขึ้นบริเวณที่ชื้น ริมลำธาร

ระยะเวลาการออกดอก กุมภาพันธ์-เมษายน

ประโยชน์ ชาวลัวะนำช่อดอกอ่อนมาแกงใส่ปลา

Palmae

Arenga pinnata Merr. ; Backer, Fl. Java 3: 188. 1968.

Syn. *A. sacchariferra* Labill.

ชื่อพื้นเมือง ลูกชิด คำว(ถิ่น ลัวะ)

เป็นปาล์มที่มีลักษณะลำต้นเดี่ยวสูง 10-15 ม. ใบประกอบแบบ pinnate ออกเป็นกระจุกที่ปลายยอด ใบมีขนาดใหญ่ ยาว 6-10 ม. ก้านใบยาว 120-150 ซม. ใบย่อย 80-100 คู่ รูป linear ขนาด 5-7 x 100-150 ซม. ไม่มีก้านใบย่อย ฐาน oblique มี auricle 1-2 อัน ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบด้านบนสีเขียวด้านล่างสีขาว ช่อดอกแบบ panicle ออกช่อใบบริเวณใกล้ปลายยอดก่อน ช่อใหม่ออกในตำแหน่งถัดลงมา ดอกแยกเพศแบบ monoecious ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียอยู่คนละช่อดอกย่อย ดอกตัวผู้ กลีบเลี้ยง 3 imbricate กลีบแยกกันรูป ovate กลีบดอก 3 valvate กลีบแยกกันรูป ovate เกสรตัวผู้ จำนวนมากแยกกัน ดอกตัวเมีย กลีบดอก 3 กลีบดอก 3 รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule ผลรูปรีวงกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 3-5 ซม.

กระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก เมษายน-พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะนำยอดอ่อนมาแกง ผลทำเป็นลูกชิดจำหน่าย

Calamus sp. ; Backer, Fl. Java 3: 182. 1968.

ชื่อพื้นเมือง หวายล้อม หวายต้องหนาม (ถิ่น) ลอดหงิน (ลัวะ)

เป็นพืชพวกปาล์ม ลำต้นตั้งตรงสูง 3-5 ม. ต้นแตกกิ่งก้านที่โคนต้น ผิวลำต้นเรียบ มีหนามแหลมเรียงเป็นวงรอบลำต้นและก้านใบ ใบประกอบแบบ pinnate ก้านใบเรียบ ใบย่อยออก opposite รูป narrowly elliptic ขนาด 1-5 x 10-45 ซม. ไม่มีก้านใบย่อย ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบมีหนาม มีเส้นใบ 3 เส้น เส้นกลางใบมีหนามสั้นๆปกคลุม แผ่นใบค่อนข้างหนาและแข็ง ดอกช่อแบบ spike ออกช่อใบ ดอกแยกเพศ ดอกย่อยขนาดเล็ก perianth 6 เรียง 2 ชั้นชั้นละ 3 กลีบ เกสรตัวผู้ 6 รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule ผลทรงรีเปลือกผลเป็น scale สีน้ำตาลแดงเรียงซ้อนกัน

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก ตุลาคม-ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะนำยอดอ่อนมาแกง
ชาวลัวะใช้ใบสานเป็นค้ำมุงหลังคาบ้าน

Calamus sp. ; Backer, Fl. Java 3: 182. 1968.

ชื่อพื้นเมือง หวายขม

เป็นพืชพวกปาล์ม ลำต้นยาวหลายสิบเมตร มีการแตกกิ่งก้านที่โคนต้นเป็นกอ ผิวต้นมีหนามแหลมปกคลุม ใบประกอบแบบ pinnate ก้านใบมีขนสีขาวย่นนุ่มปกคลุม และมีหนามยาวแหลม ใบย่อยออกเป็นกลุ่มรูป narrowly elliptic ขนาด 1-5 x 7-25 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate เส้นใบและขอบใบมีหนาม ดอกช่อแบบ spike ออกช่อใบ ดอกแยกเพศ ดอกย่อยขนาดเล็ก perianth 6 เรียง 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ เกสรตัวผู้ 6 รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule ผลทรงกลมรี เปลือกผลเป็น scale เรียงซ้อนกัน

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก ตุลาคม-ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะนำยอดอ่อนมาแกง
ต้นนำมาทำเครื่องจักสาน

Caryota urens Linn. ; Backer, Fl. Java 3: 187. 1968.

ชื่อพื้นเมือง เต่าร้าง ต้นจิก(ถิ่น) ลอดเขียง(ลัวะ)

เป็นปาล์มที่มีลักษณะลำต้นเดี่ยวสูง 10-20 ม. ลำต้นแบ่งเป็นข้อห่าง ๆ ใบประกอบแบบ pinnate ออกที่ยอด ใบออกที่ข้อ ขนาด 5-7 ม. มีใบย่อย 10-20 คู่ ใบย่อยรูป cuneiform ขอบใบด้านปลายหักแบบเป็นคลื่น ผิวใบด้านบนสีเขียวด้านล่างสีเทา ช่อดอกแบบ panicle ออกช่อใบที่อยู่ใกล้ยอดก่อน แล้วช่อใหม่จึงออกตำแหน่งถัดลงมาด้านล่าง ดอกแยกเพศแบบ monoecious มี spathe สีเขียวยาว 30-50 ซม. ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียอยู่ในช่อเดียวกัน ดอกตัวผู้กลีบเลี้ยง 3 สีเขียวอ่อนรูปกลมขอบกลีบหัก กลีบดอก 3 กลีบสีเหลือง เกสรตัวผู้ จำนวนมากแยกกัน ดอกตัวเมีย กลีบเลี้ยง 3 กลีบสีเขียวอ่อน กลีบดอก 3 กลีบสีเหลือง มี staminode ติดอยู่ รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule ผลรูปรางกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2-3 ซม. ผลสุกสีแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก ตุลาคม-ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะนำยอดอ่อนมาแกง

Livistona speciosa Kurz ; Hooker, F. Br. Ind. 6: 435. 1892.

ชื่อพื้นเมือง ค้อ ก้อ (ถิ่น ลัวะ)

เป็นปาล์มที่มีลักษณะลำต้นเดี่ยวสูง 10-25 ม. ลำต้นไม่แตกกิ่งก้านสาขา ใบประกอบแบบ palmate ออกเป็นกระจุกที่ปลายยอด รูป orbicular ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.0-2.5 ม. แผ่นใบหยักแบบรอยจีบตามแนวรัศมี ปลายใบหยักถึงกึ่งกลางแผ่นใบเป็นรูป lanceolate ปลาย acuminate ผิวใบเรียบสีเขียว ช่อดอกแบบ panicle ช่อดอกมี spathe ผิวเรียบหุ้มช่อดอกไว้ ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยง 3 imbricate กลีบแยกกันรูปร่างกลม กลีบดอก 3 valvate กลีบแยกกันสีขาวรูป ovate เกสรตัวผู้ 6 ติดกันที่ฐานเป็นวง รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule ผลรูปร่าง globular, ovoid เส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5-2.5 ซม. ภายในมีหนึ่งเมล็ด ผลสุกสีม่วง

การกระจายและนิเวศวิทยา	พบตามป่าดิบชื้น
ระยะเวลาการออกดอก	กันยายน-ตุลาคม
ประโยชน์	ชาวถิ่นและชาวลัวะนำผลสุกมาต้มกินกับน้ำพริก
	ใบใช้มุงหลังคา

Papilionaceae

Cajanus cajan Millsp. ; Aubreville , Jean F. Leroy , Fl. C. L. V. 17: 108. 1979.

ชื่อพื้นเมือง ถั่วมะแฮะ มะแฮะ (ถิ่น) แผละแฮะ (ลัวะ)

ไม้พุ่มสูง 1-3 ม. ทุกส่วนมีขนปกคลุม ใบประกอบแบบ trifoliolate รูป lanceolate ขนาด 0.7-2.0 x 2.5-7.0 ซม. ก้านใบ 3-5 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ผิวทั้งสองด้านมีขนสีขาวก้านใบมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ขอบใบเรียบ ดอกช่อออกปลายยอดช่อดอก panicle กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกถี่ ผิวมีขนสีน้ำตาลปกคลุม กลีบดอก 5 ลักษณะดอกแบบ papilionaceous ผิวด้านนอกของ standard สีส้มแดงด้านในสีเหลือง keel และ wing สีเหลือง เกสรตัวผู้ 10 อัน diadelphous รังไข่ 1 อันแบบ superior มีขนปกคลุม stigma capitate ฝักรูป oblong แบ่งเป็นข้อๆ ขนาด 1.0 x 5.5 ซม. ผิวมีขนปกคลุม มีเมล็ด 4-5 เมล็ด

การกระจายและนิเวศวิทยา	พืชปลูก
ระยะเวลาการออกดอก	พฤศจิกายน-มกราคม
ประโยชน์	ชาวถิ่นและชาวลัวะกินผลอ่อนเป็นผักสด กินเมล็ดแก่

Cajanus goensis Dalz. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 2: 216. 1876.

Syn. *Athylosia barbata* Backer

ชื่อพื้นเมือง จ้าเพียด (ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดเล็กเลื้อยพันต้นไม้อื่น ผิวลำต้นมีขนสีน้ำตาลปกคลุมหนาแน่น ใบประกอบแบบ trifoliolate มี stipule รูป lanceolate ยาวประมาณ 1 ซม. ผิวมีขนปกคลุมและหลุดร่วงง่าย ใบย่อยรูป ovate ขนาด 3-5 x 6-10 ซม. ก้านใบยาว 3-6 ซม. ใบย่อยมี stipulate ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ใบคู่ล่างฐาน oblique ใบที่อยู่ด้านบนฐาน cordate ตื้นๆ ปลาย cuspidate ขอบใบเรียบ ดอกช่อออกซอกใบ ช่อดอก raceme ทุกส่วนมีขนปกคลุม ดอกมี bract รูป ovate หลุดร่วงง่าย ขนาดประมาณ 0.5 x 1.0 ซม. กลีบเลี้ยง ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกห้า ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 กลีบสีเหลืองลักษณะแบบ papilionaceous เกสรตัวผู้ 10 อัน diadelphous รังไข่ 1 อันแบบ superior มีขนปกคลุม stigma capitate

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลอ่อนเป็นของกินเล่น

Crotalaria spectabilis Roth ssp. *parvibracteata* Niyomdham subsp. Nov.;

Niyomdham, Thai For. Bull.. No. 11: 115. 1978

ชื่อพื้นเมือง มะหิงเม่น มะหิงน้ำ (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 0.5-1.0 ม. ลำต้นแตกกิ่งก้านจำนวนมาก กิ่งอ่อนมีขนสีขาวแบบ velutinous ใบเดี่ยวออก spiral รูป oblanceolate ขนาด 2-5 x 5-7 ซม. ก้านใบยาว 0.5-0.8 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนปกคลุม stipule รูป linear ผิวมีขนปกคลุม ติดที่ฐานของก้านใบ ดอกช่อออกปลายช่อแบบ raceme ช่อดอกยาว 15-30 ซม. ดอกมี bract รูป cordate มีขนปกคลุม ก้านดอกยาวประมาณ 10 มม. มี bracteole 2 อันติดใต้ดอก กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสี่ ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 กลีบสีเหลืองลักษณะดอกแบบ papilionaceous เกสรตัวผู้ 10 อัน monadelphous (dimorphic) รังไข่ 1 อันแบบ superior ผิวเรียบ style และ stigma มีขนปกคลุม ovule 20-23 อัน ฝักพองขนาด 1.5-2.0 x 4.0-7.0 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณริมลำธาร

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม - กันยายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ยอดอ่อนลนไฟกินกับลาบ

Dalbergia velutina Benth.; Hooker, Fl. Br. Ind. 2: 233. 1878.

ชื่อพื้นเมือง เครือปี เครือค้อย (ถิ่น) หมี่ชะเหม็ด (ลัวะ)

ไม้พุ่มกิ่งเลื้อยขนาดใหญ่ กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ใบออก spiral ที่ปลายยอด ใบประกอบแบบ odd-pinnate ขนาด 15-20 ซม. มีใบย่อย 15-19 ใบ ใบย่อยรูป oblong ขนาด 1-2 x 3-6 ซม. ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ฐาน attenuate ปลาย mucronate ขอบใบเรียบมี stipule รูป linear ยาว 0.5-1.0 ซม. ดอกช่อออกช่อใบซึ่งหลุดร่วงไปแล้ว ช่อดอกแบบ panicle กลีบเลี้ยง 5 ยาวประมาณ 2-4 มม. ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสี่ ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 สีขาวลักษณะกลีบแบบ papilionaceous standard wing และ keel ยาว 3-6 มม. เกสรตัวผู้ 10 อันแบบ monadelphous anther ติดแบบ basifixed รังไข่มี 1 อันแบบ superior 1 locule 2-3 ovule ฝักรูปยาวและแบน

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ต้นคัมคัมแก้ปวดท้อง ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะใช้ เปลือกต้นเคี้ยวหมาก

Derris ferruginea Benth. Pl. Jungh.; Hooker, Fl. Br. Ind. 2: 245. 1878.

ชื่อพื้นเมือง ฮ้อสะพายควาย (ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่กิ่งอ่อนมีขนปกคลุม ใบประกอบแบบ odd - pinnate ใบย่อย 7-9 ใบย่อยรูป elliptic-oblong-ob lanceolate ขนาด 2-3 x 5-10 ซม. ฐาน cuneate-obtuse ปลาย acute ขอบใบเรียบ มี stipulate รูป linear ยาวประมาณ 3 มม. ด้านล่างมีขนปกคลุมหนาแน่น ด้านบนมีเฉพาะเส้นใบ ดอกช่อออกช่อใบและปลายยอดแบบ raceme ช่อดอกยาวประมาณ 17 ซม. ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 0.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสี่ ผิวด้านนอกมีขนสีน้ำตาลปกคลุม กลีบดอก 5 กลีบสีชมพูอ่อน standard มีขนสีน้ำตาลปกคลุมด้านนอก wing มีขนบริเวณก้านกลีบดอก keel มีขนบริเวณปลายกลีบดอก เกสรตัวผู้ 10 อัน monadelphous รังไข่ 1 อันแบบ superior มีขนปกคลุม ovule 3-5 ผลแก่ขนาด 3 x 8 ซม. ผิวภายนอกมีขนแบบกำมะหยี่ปกคลุม ผลแห้งแตก

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ต้นคองเห็ดคัมบำรุงกำลัง

Desmodium oblatum Bak. ex Kurz ; Morat, Fl. C. L. V. 27: 101. 1994.

ชื่อพื้นเมือง เลี้ยว ยาแก้ไอ (ลาวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 0.5-1.0 ม. ใบเดี่ยวออก spiral รูป rhombate-ordicular ขนาด 2.0-4.0 x 2.0-5.5 ซม. ฐาน cordate ตื้นๆ ปลาย retuse ขอบใบเรียบ ผิวทั้งสองด้านเรียบ stipulate รูป linear ยาวประมาณ 1.5 มม. ก้านใบติดแบบ peltate ยาว 1.5-2.0 ซม. ดอกช่อออกช่อใบและปลายยอด ช่อดอกแบบ panicle มีขนแบบ hook ปกคลุม กลีบเลี้ยง 4 ฐานเชื่อมปลายแยกสีผิวมีขนแบบ hook กลีบดอก 5 สีม่วงกลีบแบบ papilionaceous เกสรตัวผู้ 10 อัน diadelphous รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1-3 ovule ฝักมีลักษณะแบนแบ่งเป็นข้อผิวมีขนปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวลาวใช้รากต้มดื่มแก้ไอ

Dolichos lablab Linn. ; Bailey, Man. Cul. Pls. : 575. 1996.

ชื่อพื้นเมือง ถั่วแปบ (ถิ่น) หมักทะ (ลาวะ)

พืชล้มลุกอายุปีเดียว ลำต้นเลื้อยพันยาวหลายเมตร มี stipule รูป lanceolate ใบประกอบแบบ trifoliolate ใบที่อยู่ปลายยอดรูป broadly ovate ขนาด 5-10 x 6-13 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบทั้งสองด้านเรียบหรือมีขนจำนวนไม่มาก ใบคู่ที่ฐานขอบใบหักหนึ่งหรือสอง ดอกช่อออกช่อใบและปลายยอดแบบ raceme กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกห้า กลีบดอก 5 แบบ papilionaceous กลีบสีขาวหรือสีม่วง เกสรตัวผู้ 10 diadelphous รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule ovule 2-5 ฝักแบนขนาด 2-3 x 3-5 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาออกดอก ธันวาคม-มกราคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลาวกินผลอ่อนเป็นผัก

Erythrina subumbrans Merr. ; Abreville , Leroy , Fl. C. L. V. 17: 25. 1979.

ชื่อพื้นเมือง ทองหลวงป่า ใบทอง (ถิ่น) ลำห้อย (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 5-15 ม. ลำต้นมีหนามปกคลุมจำนวนมาก ใบออก spiral บริเวณใกล้ยอด ใบประกอบแบบ trifoliolate มี stipule หลุดร่วงง่ายรูป lanceolate ยาวประมาณ 1 ซม. ใบย่อยรูป ovate ขนาด 4-10 x 10-15 ซม. ฐาน obtuse ปลาย cuspidate ขอบใบและผิวใบเรียบ ดอกช่อออกช่อใบแบบ raceme ช่อดอกยาว 10-15 ซม. ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 1 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบสีเขียวปนแดง เมื่อดอกบานปลายกลีบแยกสอง ผิวเรียบทั้งสองด้าน กลีบดอก 5 กลีบสีส้มแดง standard ขนาดประมาณ 2 x 4 ซม. wing และ keel ขนาดเล็กยาวประมาณ 1.5 ซม. เกสรตัวผู้ 10 monadelphous รังไข่ 1 อันแบบ superior ovule 4-5 ผิวภายนอกมีขนปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก กุมภาพันธ์ - มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะนำยอดอ่อนไปลวกกินกับน้ำพริก

Erythrina variegata Linn. ; Abreville , Leroy , Fl. C. L. V. 17: 22. 1979.

Syn. *E. indica* Linn.

ชื่อพื้นเมือง ทองหลวงลาย ทอง (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 10-15 ม. ผิวลำต้นเรียบ ใบประกอบแบบ pinnate มีใบย่อย 3 ใบ ฐานใบมีต่อมรูปกลมติดอยู่ ใบย่อยรูป deltate ขนาด 5-13 x 10-15 ซม. ฐาน obtuse, cordate ปลาย cuspidate ขอบใบเรียบ ผิวใบทั้งสองด้านเรียบ ดอกจะออกช่วงต้นผลัดใบ ช่อดอกออกช่อใบแบบ raceme ก้านดอกย่อยจะโค้งขึ้นด้านบน ก้านดอกย่อยยาว 1-3 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ดอกบานกลีบจะแยกออกด้านเดียว กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อนยาว 0.5-3.0 ซม. กลีบดอก 5 สีส้มแดงกลีบแยกกัน standard ยาวประมาณ 5-6 ซม. wing และ keel ยาว 1.5-2.0 ซม. เกสรตัวผู้ 10 อัน monadelphous anther ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior มีก้านยาว ผิวมีขนแบบ stellate ปกคลุม ovule 12 อัน

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก กุมภาพันธ์-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำยอดอ่อนไปลวกกินกับน้ำพริก

Flemingia stricta Roxburgh ex Aiton f.; Abreville and Leroy, Fl. C. L. V. 17: 148. 1979.

Syn. *Moghania stricta* Ktze.

ชื่อพื้นเมือง ถั่วหางเสือ ต้นตะค้อ (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 0.5-1.0 ม. ใบประกอบแบบ trifoliolate ขนาดใบย่อยต่างกัน ใบที่อยู่ปลายสุดรูป lanceolate ขนาด 4-6 x 20-24 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ใบด้านล่างจะมีขนาดเล็ก ฐาน oblique ปลาย acuminate ก้านใบยาว 10-13 ซม. ก้านใบมีปีก ผิวทั้งสองด้านเรียบ เส้นใบมีขนปกคลุม ดอกช่อแบบ raceme ยาว 5-9 ซม. มี stipule รูป linear หลุดร่วงง่าย ผิวด้านนอกมีขน กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกห้ำหิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 สีชมพู standard สีเหลืองปนเขียวมีเส้นสีแดงยาว 0.8-1.0 ซม. wing สีชมพู keel สีเหลืองปนเขียวมีเส้นสีแดง กลีบดอกยาว 0.5-0.8 ซม. เกสรตัวผู้ 10 อัน monadelphous รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 2 ovule style เรียบ stigma มีขนปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม - กุมภาพันธ์

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลอ่อนเป็นผัก

Milletia cinerea Benth.; Hooker, Fl. Br. Ind. 2: 106. 1876.

ชื่อพื้นเมือง เคื่อเลือดไก่ (ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่กิ่งอ่อนมีขนปกคลุม ใบประกอบแบบ odd-pinnate มีใบย่อย 5 ใบ ก้านใบยาว 13-17 ซม. ใบย่อยรูป elliptic ขนาด 3-8 x 6-17 ซม. ขอบใบเรียบ ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ด้านล่างมีขนหนาแน่น ฐาน cuneate-obtuse ปลาย acute ดอกช่อออกปลายช่อแบบ panicle ช่อดอกยาวประมาณ 15 ซม. กลีบเลี้ยง 4 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกห้ำหิวมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 กลีบสีชมพูอ่อน standard มีขนปกคลุมภายนอก ฐานกลีบด้านในมีสีเขียวปลายกลีบ emarginate wing และ keel สีชมพูผิวทั้งสองด้านเรียบ เกสรตัวผู้ 10 อัน monadelphous anther ติดแบบ versatile แตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior 4-5 ovule ผิวรังไข่มีขนปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ต้นต้มน้ำรูกำลัง

ชาวลัวะใช้ต้นต้มน้ำรูกำลัง

Phylacium majus Coll.&Hemsl. ; Morat , Fl. C. L. V. 23: 138. 1987.

ชื่อพื้นเมือง เคื่อหลอบแหลบ (ถิ่น)

ไม้เถาขนาดเล็กลำต้นมีขนสีขาวปกคลุม ใบประกอบแบบ trifoliate ก้านใบยาว 10-13 ซม. stipulate รูป lanceolate ยาว 2.5-5.0 มม. ใบย่อยรูป elliptic ขนาด 3-5 x 7-10 ซม. ฐาน obtuse-cordate ปลาย acute, retuse, mucronate ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนสีขาวยาวปกคลุม ดอกช่อออกช่อใบแบบ raceme มีขนปกคลุมทุกส่วน กลีบเลี้ยง 5 ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 กลีบสีขาว standard ยาวประมาณ 1.2 ซม. ปลาย emarginate เกสรตัวผู้ 10 อัน diadelphous รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 ovule ดอกมี bract สีขาวลักษณะคล้ายใบรูป broadly elliptic-ovate ยาว 2.0-4.5 ซม. ปลาย emarginate ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม ผิวด้านในเรียบ bract จะพัฒนาภายหลังจากดอกบานแล้ว

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม - เมษายน

ประโยชน์ ตันต้มหหรือคองเหล้าคั้นบำรุงกำลัง

Phyllodium longipes Schindl. ; Morat , Fl. C. L. V. 29. 27. 1994.

ชื่อพื้นเมือง เกล็ดปลา หญ้าเก็ดลิ้น (ถิ่น) ยาลทะรอรอด (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 0.5-1.5 ม. ลำต้นมีขนปกคลุม ใบประกอบแบบ trifoliate ใบคู่ที่ฐานมีขนาดเล็กรูป ovate ขนาด 1-2 x 2-4 ซม. ฐาน oblique ส่วนใบที่อยู่ด้านบนมีขนาดใหญ่ รูป lanceolate ขนาด 3-5 x 12-15 ซม. ฐาน cuneate-obtuse ปลาย acute มี stipule รูป linear ผิวใบทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกช่อออกปลายช่อแบบ raceme ช่อดอกมี bract รูป rhomboid สองอันขนาดประมาณ 2.3 x 3.0 ซม. อันที่สามลดรูปลงเป็นเส้นสั้น ๆ ก้านดอกย่อยยาว 0.3-0.5 ซม. มีขนปกคลุม กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสีผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 กลีบสีขาวแบบ papilionaceous เกสรตัวผู้ 10 อัน diadelphous anther ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 3-5 ovule ฝักแบนแบ่งเป็นข้อ ๆ ขนาด 0.3-0.4 x 1.0-1.7 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก กันยายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้รากคั้นคั้นแก้ปวดท้อง ชาวลัวะใช้รากคั้นคั้นแก้โรคหอบ

Pueraria lobata Ohwi var. *thomsoni* van der Maesen ;

Van Der Maesen, Agric. Univ. Wageningen Paper 58-1: 58. 1985.

ชื่อพื้นเมือง เพี้ยค (ถิ่น)

ไม้เถาขนาดค่อนข้างใหญ่ ลำต้นมีขนยาวปกคลุม ใบประกอบแบบ trifoliolate ก้านใบยาว 8-12 ซม. stipule ติดแบบ peltate ขนาด 0.3-0.5 x 1.5-1.7 ซม. ใบรูป ovate ขนาด 6-14 x 10-15 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนปกคลุม ดอกช่อ raceme ออกช่อใบ ยาว 15-40 ซม. มี bract หนึ่งคู่รูป lanceolate รองรับดอก 2-3 ดอก กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกถี่ ผิวด้านบนนอกมีขนยาวด้านในขนสั้น ๆ ปกคลุม กลีบดอก 5 กลีบแบบ papilionaceous ผิวทั้งสองด้านเรียบ standard สีม่วงฐานกลีบด้านในสีเหลือง ปลายกลีบ emarginate wing และ keel สีม่วง เกสรตัวผู้ 10 monadelphous รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 12-18 ovule รังไข่มีขนปกคลุม ฝักรูป oblong ยาว 5-10 ซม. ผิวมีขนยาวสีน้ำตาลปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก กันยายน - พฤศจิกายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้เปลือกต้นสานสวิง

Spatholobus pottingeri Prain ; T. Smitinand BKF No. 93891

ชื่อพื้นเมือง เถาพันซ้าย เครือเขาปู่ เครือมวกยางแดง (ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ ใบประกอบแบบ trifoliolate ใบคู่ต่างรูป elliptic ฐาน obtuse-oblique ปลาย mucronate ใบบนสุดรูป obovate ขนาด 3-9 x 6-16 ซม. ฐาน cuneate ปลาย mucronate ขอบใบเรียบ ก้านใบยาว 6 ซม. stipulate รูป linear ใบอ่อนมีขนปกคลุมหนาแน่นใบแก่ผิวเรียบ ดอกช่อออกช่อใบแบบ panicle ทุกส่วนมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ก้านดอกย่อยยาว 3-5 มม. กลีบเลี้ยง ยาว 0.8-1.0 มม. ขอบกลีบหยักแบบฟันปลา ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 สีแดงเล็กน้อย standard ยาว 1.0-1.2 ซม. ปลาย emarginate wing และ keel มีขนปกคลุมเล็กน้อย เกสรตัวผู้ 10 อัน diadelphous รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule ovule 2 ฝักแบนมีขนสีน้ำตาลแดงต้นฝักมีปีก

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ต้นแช่น้ำคั้นแก้ท้องเสียในเด็ก ต้นต้มน้ำคั้นแก้ปวดท้อง และแก้จุกเสียด

Tadehagi triquetrum Ohashi ; Morat , Fl. C. L. V. 27: 50. 1994.

ชื่อพื้นเมือง ข้าวเม่านก หญ้ากระตุง (ถิ่น) คอตุง (ลัวะ)

พืชล้มลุกสูง 20-60 ซม. ใบเดี่ยวออก alternate มี stipule รูป lanceolate ยาว 1-2 ซม. ใบรูป lanceolate ขนาด 2.0-2.5 x 8.0-14.0 ซม. ก้านใบยาว 3-5 ซม. ฐาน attenuate ปลาย acuminate ผิวใบด้านบนมีขนสีขาวยปกคลุมด้านล่างมีขนเฉพาะบริเวณเส้นใบ ก้านใบแผ่เป็นปีกสั้น ๆ ดอกช่อ raceme ออกช่อใบและปลายยอด กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อยปลายแยกสีผิวด้านบนอกมีขน ปกคลุม กลีบดอก 5 กลีบสีม่วงแบบ papilionaceous ผิวกลีบเรียบเกสรตัวผู้ 10 อัน diadelphous รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 5-7 ovule ผิวรังไข่มีขนปกคลุม ฝักแบนรูป oblong ขนาด 0.5-0.7 x 2.0-3.5 ซม. ผิวมีขนปกคลุม ฝักแห้งแตกออกเป็นข้อ ๆ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก พุศิจิกายน - มกราคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะใช้รากคั้นคั้นแก้พยาธิในท้อง
ชาวลัวะใช้ใบตำพอกแผลฆ่าหนองที่แผลวัวควาย

Vigna umbellata Ohwi & Ohashi var. *umbellata* ;

Aubreville , Leroy , Fl. C. L. V. 17: 191. 1979.

ชื่อพื้นเมือง ถั่วแป่ ถั่วหลังแตก (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียว ลำต้นเลื้อยพันยาว 2-3 ม. ทุกส่วนมีขนสีขาวยาวปกคลุม ใบประกอบแบบ trifoliolate ก้านใบยาว 3-10 ซม. ใบรูป ovate-lanceolate ขนาด 3-4 x 5-7 ซม. ใบอยู่ต่างฐานค่อนข้าง oblique ปลาย acute มี stipule รูป lanceolate ขนาด 1-2 ซม. ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกช่อออกปลายยอดและซอกใบแบบ raceme กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสีผิวเรียบ สีเหลืองแดง กลีบดอก 5 กลีบแบบ papilionaceous standard ผิวด้านบนอกสีเหลืองแดงด้านในสีเหลือง wing และ keel สีเหลือง เกสรตัวผู้ 10 อัน diadelphous รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 7-10 ovule ฝักกลมยาว รูป linear ยาว 5-10 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตุลาคม-พฤศจิกายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ผลแก่นึ่งกินกับน้ำพริก

***Vigna unguiculata* Walpers ssp. *unguiculata*;**

Aubreville, Leroy, Fl. C. L. V. 17: 181. 1979.

ชื่อพื้นเมือง ถั่วแดง ถั่วดำ (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียว ลำต้นเลื้อยพันยาว 1-3 ม. ใบประกอบแบบ trifoliate ก้านใบยาว 4-5 ซม. ใบรูป ovate-lanceolate ยาว 2.5-4.0 x 4.0-6.0 ซม. ฐาน obtuse, hastate ปลาย acute ผิวทั้งสองด้านเรียบ มี stipule รูป lanceolate ขนาด 0.5-1.5 ซม. ดอกช่อ raceme ออกปลายยอดและซอกใบ กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสี่ผิวเรียบ กลีบดอก 5 กลีบสีม่วงลักษณะกลีบดอกแบบ papilionaceous standard ยาว 1.5-2.0 ซม. กลีบสีม่วงฐานด้านในสีเหลือง wing และ keel สีม่วง เกสรตัวผู้ 10 diadelphous anther ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 10-18 ovule ผิวรังไข่มีขนปกคลุมเล็กน้อย ฝักรูป linear ยาว 10-20 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตุลาคม-พฤศจิกายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ผลแก่นึ่งกินกับน้ำพริก

Passifloraceae***Passiflora edulis* Sims ; Backer, Fl. Java 1: 291. 1963.**

ชื่อพื้นเมือง กระทกรก คละกคก (ลัวะ)

ไม้เลื้อยขนาดค่อนข้างใหญ่ เลื้อยพันโดยอาศัย tendril ซึ่งออกซอกใบ ใบเดี่ยวออก alternate รูป ovate ขนาด 5-16 x 7-17 ซม. ก้านใบยาว 3-5 ซม. ฐาน cordate เล็กน้อย ปลาย mucronate ขอบใบหยักแบบ serrulate บางใบขอบใบหยักสามหยัก ดอกเดี่ยวออกใกล้ซอกใบ มี bract 3 อัน รูป ovate ขอบหยักแบบ serrate ขนาดประมาณ 2.0 x 2.5 ซม. ร่องรับดอก กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกห้า ด้านนอกสีเขียวด้านในสีขาว กลีบดอก 5 กลีบแยกกันสีขาว corona เป็นเส้นสีขาวจำนวนมาก เกสรตัวผู้ 5 ติดบน androgynophore รังไข่ 1 อันแบบ superior มี 1 locule ovule จำนวนมากติดแบบ parietal 3 placentation style แยกสาม ผลรูปกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 4-7 ซม. ผลสุกสีเหลือง

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตุลาคม-ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวลัวะกินยอดอ่อนและผลสุก

Pedaliaceae

Sesamum indicum Linn.; Backer, Fl. Java 1: 544. 1963.

ชื่อพื้นเมือง งาขาว งาลอ (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 0.5-1.5 ม. ทุกส่วนมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวออก decussate ใบเป็น heterophyllus ใบเดี่ยวรูป ovate, lanceolate หรือใบประกอบแบบ trifoliate ขนาดใบย่อย 1.5-5.0 x 5.0-10.0 ซม. ขอบใบหยักแบบ serrate ดอกเดี่ยวออกช่อใบ กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 กลีบสีขาวรูป funnelform แบ่งเป็นสองปาก เกสรตัวผู้ 4 ติดกึ่งกลางหลอด didynamous รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule ovule จำนวนมากติดแบบ axile ผลแก่รูป oblong ขนาดประมาณ 0.5x2.5 ซม. มีขนสีขาวปกคลุม แตกแบบ poricidal เมล็ดสีขาว

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก กันยายน-ตุลาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินเมล็ด

Piperaceae

Piper chaba Hunt; Hooker, Fl. Br. Ind. 5: 83. 1886.

ชื่อพื้นเมือง คีปลี คีปี (ถิ่น)

ไม้เลื้อยทุกส่วนมีกลิ่นหอม ลำต้นเป็นข้อโป่งพอง มีรากออกที่ข้อทำหน้าที่ยึดเกาะ ใบเดี่ยวออก alternate ที่ข้อรูป narrowly elliptic ขนาด 3-6 x 9-15 ซม. ก้านใบยาว 1.0-1.5 ซม. ฐาน oblique ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มใบเรียบเป็นมัน ดอกแยกเพศแบบ dioecious ช่อดอกออกเดี่ยวตรงข้ามกับใบ ดอกตัวผู้ ช่อดอกแบบ spike ยาว 2.0-4.5 ซม. ก้านดอกยาว 0.8-1.3 ซม. มี bract รูป orbicular-obovate เกสรตัวผู้ 3 ดอกตัวเมีย ช่อดอกแบบ spike ยาว 1-2 ซม. มี bract รูป orbicular-obovate รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal ฐานของรังไข่เชื่อมติดกับ bract style ล้วน stigma แยกสาม ช่อผลยาว 3-5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5-1.0 ซม. ผลสุกสีแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-กรกฎาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ผลเป็นเครื่องเทศ ผลตำรวมกับยางเปล้ากินแก้เวียนหัว

Piper sarmentosum Roxb. ; Backer, Fl. Java 1: 172. 1963.

ชื่อพื้นเมือง ข้าวพลู ผักปุนก (ถิ่น)

พืชล้มลุกสูง 20-40 ซม. ลำต้นตั้งตรงขึ้นเป็นกอ มีการสร้าง stolon ลักษณะลำต้นเป็นข้อ บริเวณข้อพองออก ลำต้นผิวเรียบ ใบเดี่ยวออก alternate มี stipule หลุดร่วงง่ายคลุมยอดอ่อน ใบรูป ovate ขนาด 5-12 x 6-14 ซม. ก้านใบยาว 2-5 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate เส้นใบแบบ palmate มี 7 เส้น ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนปกคลุมเล็กน้อย ดอกช่อ spike ช่อเดี่ยวออกตรงข้ามกับใบ ช่อดอกแยกเพศ ดอกตัวเมีย รูป oblong ยาว 0.5-1.0 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.3-0.4 ซม. ก้านดอกยาวประมาณ 1.2 ซม. รังไข่ 1 อันแบบ superior stigma แยกสามหรือสี่ bract สีขาวรูป peltate ฐานของรังไข่เชื่อมติดกับ bract

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม-สิงหาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ใบใส่แกงแค

Piper sp. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 5: 78. 1886.

ชื่อพื้นเมือง จะค่าน พริกชอก (ถิ่น) บันทะรุ (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นเป็นข้อบริเวณข้อโป่งพองมีรากงอกออกที่ข้อ ลำต้นเลื้อยเกาะโดยอาศัยรากเกาะบนผิววัตถุ ใบเดี่ยวออก alternate รูป narrowly elliptic, lanceolate ขนาด 2.0-5.5 x 7.0-14.0 ซม. ก้านใบยาว 1-2 ซม. ฐาน oblique ปลาย acuminate เส้นใบแบบ pinnate ดอกตัวผู้ ช่อดอกแบบ spike ออก opposite กับใบ ช่อดอกยาวประมาณ 5-8 ซม. ก้านดอกยาวประมาณ 0.4 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอก 2-3 มม. ดอกย่อยไม่มี perianth เกสรตัวผู้ 4 ตรงกลางมีร่องรอยของรังไข่เป็นคุ่มเล็ก ๆ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะนำยอดอ่อนต้มกินกับน้ำพริก ดินใส่แกงเนื้อ

Piper subpeltatum Kunth ; Hooker , Fl. Br. Ind. 5: 95. 1886.

Syn. *P. umbellatum* Linn.

ชื่อพื้นเมือง หานหมู พลุติ้นช้าง ผักเผ็ดหนอก (ลัวะ)

พืชล้มลุกสูง 1.0–1.5 ม. ลำต้นเป็นข้อยาว 3-5 ซม. ผิวลำต้นเรียบสีเขียว ใบเดี่ยวออกที่ข้อแบบ alternate ก้านใบมี leaf sheath หุ้มรอบข้อไว้ ใบรูป orbicular ขนาดประมาณ 25 x 27 ซม. ก้านใบยาว 15–18 ซม. ฐาน cordate ปลาย acute ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบ เส้นใบแบบ palmate 17 เส้น ดอกช่อ spike ในช่อรวมแบบ umbel ก้านดอกรวมยาว 2.5-3.5 ซม. ช่อดอกแบบ spike จำนวน 1-4 ช่อแต่ละช่อมี bract 1 อันสีขาวหลุดร่วงง่ายหุ้มช่อดอกไว้ ช่อดอกย่อยยาว 2–3 ซม. ก้านดอกยาว 0.8-1.0 ซม. ช่อดอกมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 มม. ดอกย่อยไม่มี perianth เกสรตัวผู้ 2 รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal stigma แยกสอง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวลัวะนำยอดอ่อนต้มกินกับน้ำพริก

Plumbaginaceae

Plumbago indica Linn. ; Backer , Fl. Java 2: 445. 1965.

ชื่อพื้นเมือง เจตมูลเพลิงแดง ปิวแดง (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 50–100 ซม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic– lanceolate ขนาด 0.5–6.0 x 5.0–15.0 ซม. ก้านใบยาว 1.0-1.5 ซม. ขอบใบและผิวใบเรียบ ฐาน cuneate ปลาย acute ดอกช่อ raceme ออกปลายยอด มี bract รูป lanceolate 3 อัน ขนาดประมาณ 1.5 x 3.0 มม. ก้านดอกน กลีบเลี้ยง 5 ยาว 0.8-1.0 ซม. ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกห้า ผิวด้านนอกมี trichome รูป glandular กลีบดอก 5 convolute รูป salverform กลีบสีแดงยาว 3–4 ซม. เกสรตัวผู้ 5 แยกกันออก opposite กับกลีบดอก anther 2 cell แตกตามแนวยาว และติดแบบ dorsifixed รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule ติดแบบ basifixed style มีขนปกคลุม stigma แยกห้า

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้รากเป็นส่วนผสมของแป้งหมักเหล้า

Polygonaceae

Fagopyrum cymosum Meissn.; Hooker, Fl. Br. Ind. 5: 58. 1886.

ชื่อพื้นเมือง ผักบั้งส้ม (ถิ่น)

พืชล้มลุกสูง 0.5–1.5 ม. ลำต้นเป็นข้อภายในกลวง ที่ข้อมี ochrea สีน้ำตาลหุ้ม ใบเดี่ยวออก alternate รูป deltoid ขนาด 3–15 x 4–15 ซม. ก้านใบยาว 4–15 ซม. ฐาน cordate ปลาย acuminate ดอกช่อออกปลายยอดและซอกใบแบบ cyme มี bract รูป lanceolate ยาว 2–4 มม. สีเขียวฐานเชื่อมติดเป็นวงมีขนสีขาวปกคลุมผิวด้านนอกของรับดอก 5–6 ดอก ดอกย่อยมี bracteole สีขาวผิวทั้งสองด้านเรียบหุ้มดอกไว้ ก้านดอกยาว 3–5 มม. **perianth** 5 imbricate สีขาวผิวทั้งสองด้านเรียบ เกสรตัวผู้ 8 เรียงเป็นสองวง มีค่อมแปดอันออกสลับกับเกสรตัวผู้ anther แยกเป็น 2 cell มีจุดเชื่อมตรงส่วน filamente ติดเท่านั้น รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule ติดแบบ basifixed style แยกสาม รังไข่รูปสามเหลี่ยม

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม - มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำยอดอ่อนมาแกง

Polygonum chinense Linn.; Backer, Fl. Java 1: 223. 1963.

ชื่อพื้นเมือง พญาดง ผักไผ่น้ำ (ลัวะ)

พืชล้มลุกสูง 0.5–1.5 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป lanceolate ขนาด 1.5–4.0 x 4.0–12.0 ซม. ก้านใบยาว 0.5–1.0 ซม. มี ochrea สีน้ำตาลติดที่ข้อ ฐาน cordate ปลาย acuminate มีหูใบสองอัน ขนาดต่างกันติดที่ฐานก้านใบ ขอบใบเรียบ ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อออกปลายยอดแบบ raceme ก้านดอกมีขนสีขาวปกคลุม ช่อดอกมี bract สีเขียวรูป ovate bracteole รูป ovate 3 อันแยกกัน สีขาวรองรับดอก 2 ดอก แต่ละดอกย่อยมี bract สีขาวหุ้มไว้ **perianth** 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก ห้าสีขาวผิวทั้งสองด้านเรียบ เกสรตัวผู้ 8 เรียงเป็นสองวงวงนอกห่ออันวงในสามอัน anther 2 cell ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 1 ovule ติดแบบ basal รังไข่รูปสามเหลี่ยม style แยกสาม stigma capitate ผลรูปกลมเปลือกหนาฉ่ำน้ำ ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามที่สูง

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวลัวะนำยอดอ่อนกินกับน้ำพริก

Polypodiaceae

Neocheiropteris normalis Tagawa ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 3(4): 523. 1989.

ชื่อพื้นเมือง กูดจักเข็บ หญ้าใบเดียว (ลัวะ)

เฟิร์นขนาดเล็กขึ้นบนพื้นดิน มีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome ยาวหลายเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 3.5-4.0 มม. ผิวด้านนอกมี scale สีน้ำตาล รูป ovate ปกคลุม scale ยาว 3-4 มม. ส่วนปลาย acute เรียงซ้อนกันอย่างหนาแน่น ส่วนของใบชูพื้นดินรูป linear ขนาด 1.5-3.0 x 35-50 ซม. ก้านใบ 8-15 ซม. ฐาน attenuate-cuneate ปลาย acute ขอบใบเรียบมีเส้นใบย่อยเรียงถี่ ๆ ผิวใบด้านบนเรียบ ด้านล่างมีขนปกคลุมหนาแน่น spore เรียงเป็นสองแถว ขนาดไปกับเส้นใบบริเวณปลายใบ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม

ประโยชน์ ชาวลัวะใช้ทั้งต้นต้มดื่มแก้ไข้ในเด็กเล็ก

Proteaceae

Helicia formosana Hemsl. var. *oblanceolata* Sleumer ;

Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 5(1): 117. 1987.

ชื่อพื้นเมือง เหมือดคนดง ไม้ค้ำข้าว (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 5-10 ม. ใบเดี่ยวออก spiral รูป oblanceolate ขนาด 2 -7 x 8-26 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อออกช่อใบแบบ raceme ช่อห้อยลง ยาว 20-30 ซม. ดอกออกเป็นคู่ perianth 4 กลีบสีขาว ผิวด้านนอกมีขน ผิวด้านในเรียบ เมื่อดอกบานกลีบม้วนงอ เกสรตัวผู้ 4 ติดที่ปลายกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ superior มี disc รองรับ 1 locule 1 ovule ติดแบบ anatropous ผลรูป spindle เส้นผ่าศูนย์กลาง 2.5-3.0 ซม. ผิวด้านนอกมีขนสีน้ำตาล เมล็ดสีม่วง ติดแบบ basifixed cotyledon 2 อัน ขนาดไม่เท่ากัน

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม - มิถุนายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดอ่อนเป็นผักสด

Rhamnaceae

Zizyphus mauritiana Lamk. ; Backer , Fl. Java 2: 82. 1965.

ชื่อพื้นเมือง พุทรา ลำแพะต้น (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 5-7 ม. กิ่งอ่อนมีขนสีขาวปกคลุม ลำต้นและกิ่งมีหนาม ใบเดี่ยวออก alternate รูป broadly elliptic, orbicular ขนาด 2.0-3.5 x 3.0-4.5 ซม. ก้านใบยาว 0.5 ซม. เส้นใบแบบ palmate 3 เส้น ฐาน truncate ปลายมน ขอบใบหยักแบบ serrulate มี stipule ผิวใบด้านบนสีเขียว ด้านล่างมีขนสีขาวปกคลุมหนาแน่น ดอกช่อออกซอกใบ ช่อดอกแบบ cyme กลีบเลี้ยง 5 กลีบดอก 5 สีขาว มีขนาดเล็กแยกกันออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 5 ออก opposite กับกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule 1 ovule/locule ติดแบบ basifixed มี disc รองรับ

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-มิถุนายน

ประโยชน์ ชาวลัวะกินผลสุก

Rosaceae

Rubus ellipticus var. *obcordatus* Focke ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 2(1): 52. 1970.

ชื่อพื้นเมือง หนามไขกุ่ม หนามคุ่ม (ถิ่น)

ไม้พุ่มลำต้นค่อนข้างเลื้อย ผิวมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุมและมีหนามแบบ prickles ใบประกอบแบบ trifoliate ใบย่อยรูป obovate ขนาด 2-7 x 2-7 ซม. ฐาน obtuse-cordate ปลาย emarginate ขอบใบหยักแบบ serrulate-crenate ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนสีขาวแบบ woolly เส้นใบมีหนามปกคลุม ดอกช่อออกซอกใบและปลายยอดแบบ panicle ยาว 7-18 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายกลีบแยก ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุมยาวประมาณ 5 มม. กลีบดอก 5 กลีบสีขาวแยกกัน รูป obovate ออก alternate กับกลีบเลี้ยงขอบกลีบหยักแบบ undulate ยาว 0.8-1.0 ซม. ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ จำนวนมากแยกกัน filament เรียบ anther ติดแบบ basifixed มี 2 cell แยกตามแนวยาว รังไข่ superior มีจำนวนมากและแยกกัน 1 ovule/locule ผลสุกสีเหลือง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก

Rubus leucanthus Hance ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 2(1): 49. 1970.

ชื่อพื้นเมือง หมักหุ้ม หนามคุ่ม (ถิ่น)

ไม้พุ่มลำต้นค่อนข้างเลื้อย ลำต้นมีหนามแบบ prickle ใบประกอบแบบ trifoliate ก้านใบยาว 3-4 ซม. Stipule ขนาดเล็กติดที่ก้านใบ ใบย่อยรูป ovate ขนาด 2-5 x 4-9 ซม. ขอบใบหยักแบบ serrate ก้านใบมีหนามรวมถึงเส้นใบด้านหลัง ฐาน obtuse ปลาย acuminate ผิวทั้งสองด้านมีขน ดอกช่อออกช่อใบและปลายยอด ช่อดอกแบบ compound dichasium ยาว 10-12 ซม. ก้านดอกยาว ประมาณ 1 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางดอก 1.0-1.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ยาว 0.8-1.0 ซม. รูป ovate ปลาย กลีบ mucronate ผิวทั้งสองด้านเรียบขอบกลีบมีขนหนาแน่น กลีบดอก 5 สีขาวรูปกลมยาว 0.6-0.8 ซม. ผิวทั้งสองด้านเรียบ เกสรตัวผู้ จำนวนมาก ติดแบบ versatile anther 2 cell แตกตามยาว รังไข่ ประมาณ 70-80 อัน style สั้นกว่า filament ผลรูปปร่างกลม ผลสุกสีแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก

Rubus pyrifolius J.E. Smith ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 2(1): 55. 1970.

ชื่อพื้นเมือง หนามคุ่ม (ถิ่น)

ไม้พุ่มกิ่งเลื้อยขนาดเล็ก ลำต้นมีหนามปกคลุมจำนวนไม่มาก ผิวลำต้นเรียบ ใบเดี่ยวออก alternate รูป lanceolate ขนาด 3-7 x 7-14 ซม. ก้านใบยาว 1.5-2.0 ซม. ฐาน cordate เล็กน้อย ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ serrulate ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อออกช่อใบและปลายยอด ช่อดอกห้อยลงแบบ panicle ช่อค่อนข้างยาวและแคบ ก้านดอกยาวประมาณ 1 ซม. ดอกมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5-0.7 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกผิวด้านนอกมีขนสีขาวปกคลุมด้านในเรียบ กลีบดอก 5 สีขาวกลีบแยก เกสรตัวผู้ จำนวนมาก filament สีม่วง รังไข่ superior แยกกัน มี 10-14 อัน ผลรูปทรงกลม ผลสุกสีเหลือง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก

Rubus rufus Focke ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 2(1): 60. 1970.

ชื่อพื้นเมือง บ่อตู้เงิน หนามคู้ม(ถิ่น) เหลียะคู้ม (ลัวะ)

ไม้พุ่มค่อนข้างเลื้อย ลำต้นมีขนปกคลุมหนาแน่นและมีหนามแบบ prickly stipule ติดที่ลำต้น โกลีกันใบขอบหยัก ใบเดี่ยวออก alternate ขนาด 8-13 x 8-13 ซม. ก้านใบยาว 6-8 ซม. มีหนามรวมถึงเส้นใบด้านหลัง ขอบใบหยักแบบ 5 หยัก ผิวทั้งสองด้านมีขนแบบ woolly ด้านล่างมีขนหนาแน่น ดอกช่อออกช่อใบและปลายช่อแบบ panicle ยาวประมาณ 10 ซม. ทุกส่วนมีขนปกคลุม ก้านดอกยาว 2.0-3.5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ยาว 1.5-1.7 ซม. เวลาดอกบานปลายกลีบจะโค้งลง กลีบดอก 5 กลีบสีขาวออก alternate กับกลีบเลี้ยง กลีบดอกรูป obovate ขอบหยักแบบ undulate มีขนปกคลุมผิวด้านนอก เกสรตัวผู้ จำนวนมาก filament มีขนสีขาวปกคลุม anther ติดแบบ versatile รังไข่ superior 1 locule 1 ovule style ยาว 0.8-1.0 ซม. ปลายแบบ capitate ผลรูปรางกลม ผลสุกสีแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก ชาวลัวะใช้ต้นคู้มคู้มแก้หวัด

Rubiaceae

Gardenia sootepensis Hutch. ; Lecomte, Fl. Gen. I.-C. 3(2): 253. 1923.

ชื่อพื้นเมือง คำมอกหลวง ดอกมอก(ถิ่น) ลำแพะแพน (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 3-5 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป elliptic-obovate ขนาด 6.5-9.0 x 9.0-12.0 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนปกคลุมเล็กน้อย มี stipule ฐานเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาวประมาณ 1 ซม. ปลายหยักหลายหยัก ดอกเดี่ยวออกช่อใบ ดอกมีกลิ่นหอม ก้านดอกยาว 0.7-1.0 ซม. กลีบเลี้ยง 5 valvate กลีบสีเขียรมีขนสีขาวปกคลุม กลีบดอก 5 รูป salverform ยาว 5-8 ซม. สีเหลืองอ่อนเมื่อใกล้ร่วงจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองเข้ม เกสรตัวผู้ 5 epipetalous anther รูปราง oblong ไม่มี filament รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule ovule จำนวนมากติดแบบ axile stigma ปลายแยกสอง ผลรูป oblong-ellipsoid มีสันห้าสันผลยาว 3-4 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5-2.0 ซม. ผลสุกสีเหลือง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะกินผลสุก ชาวลัวะใช้ผลสุกสระผมช่วยให้ผมเงางาม

Hedyotis cf. acutangulata; T. Smitinand BKF No. 33234

ชื่อพื้นเมือง หญ้าเทียนคำ หญ้าข้าวกำ (ถิ่น)

พืชล้มลุกสูง 30-50 ซม. ลำต้นเป็นข้อ ผิวเรียบสีม่วงเข้ม ภายในกลวง มี interpetiolar stipule ส่วนปลายไม่แยก ใบเดี่ยวออก opposite รูป lanceolate ขนาด 1-4 x 5-11 ซม. ไม่มีก้านใบ ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวทั้งสองด้านเรียบเป็นมัน ด้านบนสีเขียว ด้านล่างสีขาว ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ panicle กลีบเลี้ยง 4 ฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อย ปลายแยกรูป ovate ผิวทั้งสองด้านเรียบ กลีบดอก 4 สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกผิวเรียบทั้งสองด้าน เกสรตัวผู้ 4 ติดกึ่งกลางหลอด รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule ovule จำนวนมากติดแบบ axile stigma แยกสอง ผลแห้งแตกแบบ septicidal เมล็ดแห้งสีดำรูปกรวย

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก สิงหาคม-ตุลาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ต้นต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลังปวดเอว
รากต้มน้ำบำรุงกำลัง

Hedyotis capitella Wall var. *pubescens* Kurz;

Sukuoka, Tona Ajai Kenkayu (The Southeast Asian Studies) Vol. 8(3): 327. 1970.

ชื่อพื้นเมือง ชุมหิน

ไม้เลื้อยขนาดเล็กยาวหลายเมตร ทุกส่วนมีขนสีขาวปกคลุม interpetiolar stipule ยาว 3-7 มม. ปลายแยกห้ำผิวมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวออก opposite รูป lanceolate ขนาด 0.5-2.0 x 2.0-8.0 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกช่อออกช่อใบและปลายยอด ดอกมีกลิ่นหอม ช่อดอกแบบ head กลีบเลี้ยง 4 มีขนสีขาวปกคลุม ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกรูปฟันปลา กลีบดอก 4 สีขาวผิวด้านในมีขนปกคลุมผิวด้านนอกมีขนเฉพาะบริเวณปลายกลีบ ฐานดอกเชื่อมติดกันปลายแยก ส่วนปลาย acute เกสรตัวผู้ 4 ออก alternate กับกลีบดอกปลาย filament มีขนปกคลุม anther 2 cell แตกตามยาว ติดแบบ versatile style มีขนปกคลุม stigma แยกสอง รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ใบตำประคบแก้ปวดบวม

Ixora cibdela Craib ; C. Niyomdham SN No. 102246

ชื่อพื้นเมือง เข็มป่า ไม้เข็มหลวง (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 1-2 ม. interpetiolar stipule ส่วนปลายไม่แยก ใบเดี่ยวออก opposite ขนาด 4-8 x 8-22 ซม. ก้านใบยาว 1.0-1.5 ซม. ฐาน cuneate-obtuse ปลาย acute ผิวทั้งสองด้านเรียบ ขอบใบ undulate ดอกช่อ cyme มีขนสั้น ๆ ปกคลุม ช่อดอกยาว 5-15 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 0.5-1.5 มม. กลีบเลี้ยง 4 ยาวประมาณ 0.5 มม. กลีบสีแดงฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อยปลายแยก ผิวด้านในเรียบด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 4 รูป salverform กลีบสีชมพู ยาว 1.3-1.5 ซม. กลีบรูป oblong ปลายกลีบมนหรือ mucronate เกสรตัวผู้ 4 ออก alternate กับกลีบดอกติดบน ปากหลอด anther ติดแบบ versatile มี 2 cell แตกตามยาว ปลาย sagittate รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule 1 ovule/locule stigma แยกสอง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก เมษายน-พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ต้นคัมคัมแก้ผดผื่นหรือใช้อบสมุนไพรแก้ผดผื่น และใช้ต้นคัมคัมแก้ปวดหลังปวดเอว

Morinda angustifolia Roxb. ; Hooker , Fl. Br. Ind. 3: 156. 1880.

ชื่อพื้นเมือง ยอดหิน จีฬาแตก (ถิ่น) ลำซิมวล (ลัวะ)

ไม้พุ่มขนาดเล็กสูง 1.0-1.5 ม. มี interpetiolar stipule รูปสามเหลี่ยม ใบเดี่ยวออก opposite รูป oblanceolate, narrowly elliptic ขนาด 2-8 x 8-24 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบ ดอกช่อออกช่อใบและปลายยอด ช่อดอกแบบ head รูปทรงกลมหรือทรงกระบอก มีดอกย่อย 18-32 ดอก ไม่มีก้านดอกย่อย กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสั้น ๆ กลีบดอก 5 valvate รูป salverform กลีบสีขาว เกสรตัวผู้ 5 ออก alternate กับกลีบดอกและติดใกล้ฐานหลอด รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule 1 ovule/locule ติดแบบ axile stigma แยกสอง ผลรูป obovoid ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก เมษายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้รากคัมคัมบำรุงกำลัง ชาวลัวะใช้ต้นคัมคัมแก้ปวดท้อง

Mussaenda tomentosa Wight in Wall.; Hooker, Fl. Br. Ind. 3: 88. 1880.

ชื่อพื้นเมือง แก้มขาว ลำบราง (ลัวะ)

ไม้พุ่มกิ่งเลื้อยสูง 1.5-2.0 ม. ทุกส่วนมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม มี interpetiolar stipule รูป linear ยาว 0.5-0.8 ซม. ส่วนปลายแยกสองฟิวด้านมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวออก opposite รูป lanceolate, elliptic ขนาด 2-4 x 6-15 ซม. ก้านใบยาว 0.5-0.7 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ cyme กลีบเลี้ยง 5 มีหนึ่งกลีบขยายขนาด มีลักษณะคล้ายกลีบดอกสีขาว ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม มีเส้นแบบ palmate 5 เส้น ขนาดกลีบ 4-5 ซม. กลีบดอก 5 รูป salverform ยาว 1.8-2.0 ซม. ฝัสด้านนอกมีขนปกคลุมสีเหลืองอ่อน ปลายกลีบมนสีเหลืองเข้ม เกสรตัวผู้ 5 ติดภายในหลอดใกล้กับปากหลอด filament สั้น anther รูป linear ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile stigma แยกสอง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวลัวะใช้รากต้มน้ำดื่มแก้หวัด

Paederia pilifera Hook. f.; Hooker, Fl. Br. Ind. 3: 197. 1881.

ชื่อพื้นเมือง กระพังโหม เตือฮ้อฮ้อย (ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดเล็กลำต้นทุกส่วนมีขนสีขาวปกคลุม มี interpetiolar stipule รูป ovate บริเวณฐานมีขนขนาดใหญ่จำนวนมากปกคลุม ส่วนบริเวณอื่นมีขนสีขาวปกคลุม ลำต้นทุกส่วนมีกลิ่น ใบเดี่ยวออก opposite รูป lanceolate ขนาด 2-5 x 5-15 ซม. ก้านใบยาว 1-3 ซม. ดอกช่อออกซอกใบและปลายยอดแบบ raceme กลีบเลี้ยง 5 valvate ฝัสด้านนอกมีขนปกคลุมด้านในเรียบ กลีบดอก 5 valvate ฝัสด้านนอกสีม่วงมีขนสีขาวฝัสด้านในสีขาวมีขนสีม่วงปกคลุมหนาแน่น เกสรตัวผู้ 5 ออก alternate กับกลีบดอก และติดประมาณกึ่งกลางของหลอด anther 2 cell แตกตามยาวติดแบบ versatile ปลาย anther sagittate รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule 1 ovule/locule ติดแบบ axile-basal style แยกสอง ผลแบนรูป ellipsoid ยาว 0.3-0.5 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามที่รกร้าง

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม-กุมภาพันธ์

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ต้นต้มน้ำดื่มขับลมในกระเพาะอาหาร
ต้นต้มน้ำดื่มกับเอื้องหมายนาและฝ้ายคั้นแก้ปวด

Pavetta tomentosa Roxb. ex Smith ; Hooker , Fl. Br. Ind. 3: 150. 1881.

ชื่อพื้นเมือง ข้าวสารป่า เข้ม (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 2-5 ม. กิ่งอ่อนมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวออก opposite รูป elliptic ขนาด 2.5-8.0 x 10.0-16.0 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบ undulate ผิวใบด้านบนมีขนปกคลุมจำนวนน้อยด้านล่างมีขนหนาแน่น ดอกช่อออกซอกใบและปลายยอด ช่อดอกแบบ panicle ดอกย่อยจำนวนมาก ก้านดอกย่อยสั้น กลีบเลี้ยง 4 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 4 รูป salverform ขนาด 1.5-2.0 ซม. กลีบสีขาว เกสรตัวผู้ 4 epipetalous filament ตัณดัดที่ปากหลอด และออก alternate กับกลีบดอก anther 2 cell แตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule 1 ovule/locule style ยาว 2.5-3.0 ซม. stigma แยกสอง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม-มิถุนายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ไม้ทำฟัน

Prismatomeris javanica Ridley; Backer , Fl. Java 2: 349. 1965.

ชื่อพื้นเมือง หมักข้าวสาร (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 1.5-2.0 ม. กิ่งอ่อนเป็นรูปสี่เหลี่ยม ผิวของต้นแก่สีขาว ใบเดี่ยวออก opposite รูป elliptic ขนาด 2-5 x 6-16 ซม. ก้านใบยาว 1.5-2.0 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบเรียบ ผิวทั้งสองด้านเรียบเป็นมัน ดอกช่อออกปลายยอดช่อดอกแบบ umbel มีดอกย่อย 6-10 ดอก ก้านดอกย่อยยาว 1-2 ซม. กลีบเลี้ยง 4-5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกเล็กน้อย กลีบดอก 4-5 valvate กลีบสีขาวผิวทั้งสองด้านเรียบ ยาว 2.0-3.0 ซม. เกสรตัวผู้ 4-5 epipetalous ติดใกล้ปากหลอดและออก alternate กับกลีบดอก anther ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule 1 ovule/locule ติดแบบ axile ผลรูปทรงกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-มิถุนายน

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวต่างประเทศกินผลสุก

Uncaria macrophylla Wall.; Hooker, Fl. Br. Ind. 3: 32. 1881.

ชื่อพื้นเมือง เขาควายไม้หุบ เคือเลียบสูง (ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ ลำต้นทุกส่วนมีขนสีน้ำตาลปกคลุม stipule มีขนาดใหญ่ปลายโค้งงอ 1 คู่ ใบเดี่ยวออก opposite รูป elliptic, ovate ขนาด 3-5 x 5-10 ซม. ก้านใบยาว 3-5 มม. ฐาน cordate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนมีขนปกคลุมน้อยด้านล่างมีขนหนาแน่น ดอกช่อออกซอกใบ ช่อดอกแบบ head รูปทรงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3-4 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบดอก 5 รูป salverform ยาว 1.0-1.5 ซม. กลีบสีขาวผิวด้านนอกมีขนปกคลุมด้านในเรียบ เกสรตัวผู้ 4 epipetalous ที่ปากหลอด รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile ผลรูป narrowly ellipsoid มีร่องตามแนวยาว

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-เมษายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นคั้นน้ำจากเถา

Wendlandia tinctoria A. DC.; Hooker, Fl. Br. Ind. 3: 38. 1881.

ชื่อพื้นเมือง แข็งกวาง ไม้ก้าม (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 2-5 ม. ผิวลำต้นเรียบ interpetiolar stipule ส่วนปลายแยกสอง ใบเดี่ยวออก opposite รูป elliptic ขนาด 2-4 x 6-13 ซม. ก้านใบยาว 1.0-1.5 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบและผิวใบเรียบ ดอกช่อออกปลายยอดแบบ panicle ก้านดอกย่อย ยาวประมาณ 1 มม. มีขนสีขาวปกคลุม bract รูป lanceolate ขอบมีขนสีขาว กลีบเลี้ยง 4-5 กลีบแยกกันยาวประมาณ 1 มม. และ persistent ผิวด้านนอกมีขนปกคลุมด้านในเรียบขอบกลีบมี ขนปกคลุม กลีบดอก 4-5 สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกถึงหัว กลีบดอกรูป salverform ยาว 3.0-4.0 มม. ผิวด้านนอกเรียบด้านในหลอดมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 4-5 ออก alternate กับ กลีบดอก และติดที่ปากหลอด ไม่มี filament anther 2 cell แตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile รังไข่มีขนปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-เมษายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดอ่อนเป็นผักสด

Rutaceae

Acronychia laurifolia Bl. ; Hooker , Fl. Br. Ind. 1: 498. 1875.

ชื่อพื้นเมือง กระอวม ขมหวาน้ำ (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 5-10 ม. ใบเดี่ยวออก opposite รูป elliptic-oblong ขนาด 6-7 x 11-22 ซม. ก้านใบยาว 5-8 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบและผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อ ออกซอกใบ ช่อดอกแบบ panicle กลีบเลี้ยง 4 กลีบแยกกันขนาดใหญ่สองกลีบขนาดเล็กสองกลีบ กลีบดอก 4 valvate ออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 8 filament เชื่อมติดกันเป็นวง ขนาดสั้นสลับกับยาว มีต่อมสองอันติดที่ฐานของ filament รังไข่ 1 อันแบบ superior 4 locule 1 ovule/locule ติดแบบ axile ผลรูป ellipsoid เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มิถุนายน-สิงหาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดอ่อนเป็นผักสด

Citrus medica Linn. ; Hooker , Fl. Br. Ind. 1: 514. 1875.

ชื่อพื้นเมือง มะนาวควาย หมักนาว หมักย่น (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 0.5-3.0 ม. ใบเดี่ยวออก alternate มีหนามแหลมหนึ่งอันออกข้างก้านใบ ใบเดี่ยว ออก alternate รูป obovate, elliptic, oblong ขนาด 2-6 x 5-10 ซม. ก้านใบยาว 0.5-1.0 ซม. ฐาน cuneate, obtuse ปลาย acute ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวใบเรียบมีใบ มี pellucid dot ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ cyme กลีบเลี้ยง 4-5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกคี่ ๆ ขนาด กลีบ 4-5 มม. กลีบดอก 4-5 imbricate กลีบสีขาวปนชมพู กลีบแยกกันรูป linear ยาว 1.2-1.5 ซม. เกสรตัวผู้ จำนวนมาก filament เชื่อมติดกันเป็นวงแบ่งเป็นหลายมัด filament มีขนสีขาวปกคลุม anther 2 cell รูป lanceolate ฐานมี spure ปลายมี appendage แตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior มี disc รองรับ 12 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile stigma capitate สีน้ำตาล ผลรูป cylindric ภายในมี juice sac จำนวนมาก

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก เมษายน-มิถุนายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ผลปรุงรสอาหาร

Clausena lansium Skeels ; Humbert, Fl. Gen I.-C. 1(5): 637. 1946.

ชื่อพื้นเมือง มะไฟจีน (ถิ่น) แพะชาล (ดัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 5-10 ม. ใบประกอบแบบ odd-pinnate ยาว 40-50 ซม. ใบย่อยออก alternate ขนาดใบย่อย 2.0-6.0 x 3.5-13.5 ซม. ก้านใบย่อย 0.5-1.0 ซม. ฐาน cuneate-oblique ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ crenate-undulate ผิวทั้งสองด้านเรียบ ใบมี pellucid dot และมีกลิ่นหอม ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ panicle มีขนสีน้ำตาลปกคลุม กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันมีขนสีขาวและสีน้ำตาลปกคลุม กลีบดอก 5 valvate กลีบสีขาวออก alternate กับ กลีบเลี้ยง ผิวด้านนอกมีขนสีน้ำตาลปกคลุม และมี pellucid dot เกสรตัวผู้ 10 anther 2 cell ติดแบบ basifixed สีเหลืองมีขนปกคลุม รังไข่ 1 อันแบบ superior 5 locule 1 ovule/locule ติดแบบ axile รังไข่มีขนปกคลุม ผลรูปกลมหรือ ovoid ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.0-1.5 ซม. ผลสุกสีเหลือง

การกระจายและนิเวศวิทยา

พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก

มีนาคม-มิถุนายน

ประโยชน์

ทั้งชาวถิ่นและชาวต่างประเทศกินผลสุก ชาวถิ่นนำไปมาตำ
พอกที่ศีรษะแก้ปวดหัว

Euodia lepta Merr.

Syn. *E. triphylla* DC. ; Humbert, Fl. Gen. I.-C. T. 1(5): 597. 1946.

ชื่อพื้นเมือง เพี้ยกระทิง ขมนางวาน (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 2-5 ม. กิ่งอ่อนมีขนสีขาวสั้น ๆ ปกคลุมเมื่อแก่ผิวเรียบ ใบประกอบแบบ trifoliolate ออก opposite ใบย่อยรูป obovate, elliptic ขนาด 4-9 x 10-22 ซม. ก้านใบยาว 6-9 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบ undulate ผิวทั้งสองด้านเรียบ มี pellucid dot ดอกช่อออกซอกใบ ช่อดอกแบบ panicle ยาว 5-10 ซม. ก้านดอกมีขนสีขาวสั้น ๆ ปกคลุม ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 2 มม. ดอกมีขนาดเล็กและมีจำนวนมาก กลีบเลี้ยง 4 กลีบแยกกัน ผิวด้านในเรียบด้านนอกมีขนสีขาวปกคลุมปลายกลีบมน กลีบดอก 4 valvate กลีบสีขาวแยกกัน ออก alternate กับกลีบเลี้ยง ยาว 1.7-2.0 มม. เกสรตัวผู้ 4 แยกกัน ออก alternate กับกลีบดอก anther 2 cell ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior ผิวมีขนปกคลุม 4 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile style มีขนาดสั้น

การกระจายและนิเวศวิทยา

พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก

มีนาคม

ประโยชน์

ชาวถิ่นกินดอกอ่อน

Euodia viticina Wall. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 489. 1875.

ชื่อพื้นเมือง มะปิ่นดำ ขมหวาน ผักติปลา(ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 1.0-1.5 ม. ใบเดี่ยวออก opposite รูป elliptic-oblong ขนาด 1.5-5.0 x 2.5-14.0 ซม. ก้านใบยาว 0.7-1.3 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบและผิวทั้งสองด้านเรียบ มี pellucid dot ดอกช่อออกซอกใบ ช่อดอกแบบ cyme ขนาดช่อสั้น มีดอกย่อย 6-10 ดอก ดอกตัวผู้ กลีบเลี้ยง 4 กลีบแยกกันรูป ovate ผิวทั้งสองด้านเรียบ กลีบดอก 4 valvate กลีบสีขาวยกกัน ออก alternate กับกลีบเลี้ยง กลีบดอกรูป oblong เกสรตัวผู้ 4 แยกกันออก alternate กับ กลีบดอก anther 2 cell ติดแบบ versatile มีร่องรอยของรังไข่ติดอยู่ style มีขนาดยาว ดอกตัวเมีย กลีบเลี้ยง 4 กลีบแยกกันรูป ovate กลีบดอก 4 กลีบสีขาวยกกัน มี staminode 4 อัน รังไข่ 4 แยกกันแบบ superior 2 ovule/locule ติดแบบ axile รังไข่มี disc รองรับ style ตันแยกกัน stigma เชื่อมติดกัน ผลรูป ovoid ยาว 3-5 มม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดอ่อนเป็นผักสด

Toddalia asiatica Lamk. ; Backer, Fl. Java 2: 101. 1965.

ชื่อพื้นเมือง ผักแปมป่า ผักจีแซด ผักเหียง เครือหลอกเหลก(ถิ่น) บานค็อก(ลาวะ)

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่ลำต้นและกิ่งมีหนามแบบ prickle ใบประกอบแบบ trifoliate ใบย่อยรูป obovate ขนาด 2.0-3.0 x 4.5-9.0 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ crenate ผิวใบเรียบ มี pellucid dot ดอกแยกเพศแบบ dioecious ออกปลายยอดและซอกใบแบบ panicle ดอกตัวผู้ กลีบเลี้ยง 5 กลีบดอก 5 ออก alternate กับกลีบเลี้ยง สีเขียวอ่อนบนกลีบมี pellucid dot เกสรตัวผู้ 5 แยกกันออก alternate กับกลีบดอก anther 2 cell ติดแบบ versatile แตกตาม แนวยาว ดอกตัวเมีย รังไข่ 1 อันแบบ superior 5 locule 1 ovule/locule ติดแบบ axile รังไข่มี disc รองรับ ผลรูปกลมแบน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 ซม. ผลสุกสีส้มแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินผลอ่อนและยอดอ่อนเป็นผักสด

Sapindaceae

Lepisanthes rubiginosa Leenh. ;

Adema, Leenhouts and Walzen, Fl. Mal. Ser. I, Vol. 11(3): 648. 1994.

Syn. *Erioglossum rubiginosum* Brand.

ชื่อพื้นเมือง มะหวด ไม้มะก่าย (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 1.0-1.5 ม. ใบประกอบแบบ even-pinnate ก้านใบยาว 20-35 ซม. ใบย่อยออก alternate รูป lanceolate ขนาด 3-5 x 10-20 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนเรียบยกเว้นเส้นใบ ด้านล่างมีขนปกคลุมจำนวนไม่มาก และมีต่อมสีขาวจำนวนมาก ดอกช่อออกปลายยอด ดอกมีทั้งแยกเพศและสมบูรณ์เพศ แบบ monoecious หรือ polygamous ช่อดอกแบบ panicle กลีบเลี้ยง 4 imbricate กลีบแยกกัน กลีบดอก 4 imbricate กลีบสีขาวแยกกัน เกสรตัวผู้ 12 อันแยกกัน fertile 8 sterile 4 มี semi-annular disc รองรับ รังไข่ superior 3 อันแยกกันโดยมีส่วนของ style เชื่อมติดกัน 1 ovule/locule stigma แยกสาม ผลรูป ovoid-oblong ผลสุกสีแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม-มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลสุก

Sapindus rarak A.DC. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 1: 672. 1872.

ชื่อพื้นเมือง มะคำดีควาย มะซัก (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 10-15 ม. ใบประกอบแบบ odd-pinnate ยาว 30-40 ซม. ใบย่อยออก alternate มีใบย่อย 10-16 ใบ รูป lanceolate ขนาด 2-5 x 6-19 ซม. ก้านใบย่อยยาว 0.5-1.0 ซม. ฐาน oblique ปลาย acuminate ขอบใบและผิวใบเรียบ ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ panicle มีทั้งดอกแยกเพศและดอกสมบูรณ์เพศ แบบ monoecious และ polygamous กลีบเลี้ยง 4 กลีบแยกกันผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 4 กลีบแยกกันสีขาวผิวด้านนอกมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 8 แยกกัน รังไข่ superior 3 อันแยกกัน โดยมีส่วนของ style เชื่อมติดกัน 1 ovule/locule มี semi-annular disc ผลรูปทรงกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5-2.0 ซม. ผลสีน้ำตาลแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม - มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ผลแช่น้ำทาผิวป้องกันทา

Saurauiaceae

Saurauia roxburghii Wall. ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 2(2): 111. 1972.

ชื่อพื้นเมือง ถ่านเห็บ หมักนกน้ำ (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 3-5 ม. ใบเดี่ยวออก spiral รูป oblanceolate ขนาด 3.5-8.0 x 9.0-25.0 ซม. ก้านใบยาว 1.5-2.0 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ serrulate ผิวใบเรียบ ดอกช่อออกซอกใบและกิ่งแก่ ช่อดอกแบบ cyme กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันผิวเรียบ ทั้งสองด้าน กลีบดอก 5 สีชมพูอ่อนผิวเรียบทั้งสองด้าน กลีบเชื่อมติดกันเป็นรูป campanulate เกสรตัวผู้ จำนวนมาก filament สีชมพู ฐานเชื่อมติดกันเป็นวง และติดที่ฐานของกลีบดอก anther 2 cell แตกแบบ poricidal รังไข่ 1 อันแบบ superior 5 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile stigma แยกหัวและ persistent ผลรูปกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5-0.7 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้เปลือกต้นแช่น้ำคั้นแก้ไข้

Schizaeaceae

Lygodium flexuosum Sw. ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 3(1): 62. 1979.

ชื่อพื้นเมือง หญ้ายายเภา กูด (ถิ่น) ขะวัล (ลัวะ)

เฟิร์นมี rhizome ใต้ดิน ผิวมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ต้นยาวหลายเมตร stipe ผิวเรียบยาว ประมาณ 50 ซม. primary rachis ยาว 3-5 มม. ยอดพักตัวมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม secondary rachis ผิวเรียบยาว 10-20 ซม. leaflete ขนาด 1-3x4-15 ซม. ฐาน cordate บางใบมีหยัก 3 หยัก ขอบใบ serrulate ก้านใบยาว 1-5 มม. sporangia ติดที่ปลายขนาด 1-3 x 2-4 มม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกสปอร์ ตลอดปี

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะนำยอดอ่อนไปแกง

Lygodium polystachyum Wall. ex Moore ; Smitinand , Fl. Thai. 3(1): 59. 1979.

ชื่อพื้นเมือง ลิเกาป่า กูด (ถิ่น) ขะวัล (ลัวะ)

เฟิร์นมี rhizome ใต้ดิน frond มีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม ยาว 2-3 ม. Stip มีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3-4 มม. primary rachis ยาว 2-3 มม. ปลายยอดพีกตัวมีขนสีน้ำตาลปกคลุม secondary rachis ยาว 30-35 ซม. มีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม leaflets 14-15 คู่รูป oblong ขนาด 2-3 x 7-11 ซม. ฐาน truncate ปลาย acute ขอบหยักถี่ และ มีขนสีน้ำตาลแดงติดที่เส้นใบและขอบใบ sporangia ออกบริเวณขอบใบขนาด 1.5 x 3.0 มม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกสปอร์ ตลอดปี

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะนำยอดอ่อนไปแกง

Selaginellaceae

Selaginella helferi Warb. ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 3(1): 18. 1979.

ชื่อพื้นเมือง หญ้ารื่องไห้ หญ้ามั่งเต้า (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวหลายเมตร ช่วงแรกกล้าต้นจะตั้งตรง ต่อมาจะเลื้อยไปตามพื้นดิน โดยจะงอกรากออกตามข้อ หรือบางครั้งอาจไต่แทรกขึ้นระหว่างไม้พุ่มอื่น ๆ กิ่งใหญ่รูปร่างกลม ผิวต้นเรียบสีน้ำตาลอ่อน ใบออกแบบ decussate ห่าง ๆ รูปกลม ฐาน oblique ปลาย mucronate กิ่งย่อยมีลักษณะแบน มีใบสองแบบคือใบขนาดเล็กรูป ovate ยาวประมาณ 1 มม. ปลาย mucronate ใบชุดที่สองขนาดใหญ่สองเท่าของชุดแรก รูป oblong ออก alternate กับใบชุดที่หนึ่ง ยาวประมาณ 2 มม. Strobilus ออกปลายยอด มี bract รูป lanceolate หุ้ม sporangium หนึ่งอัน ภายในมี spore 4-6 อัน

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก ธันวาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ต้นต้มน้ำดื่มแก้โรคตับ

Smilacaceae

Smilax glabra Roxb. ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 2(3): 240. 1975.

ชื่อพื้นเมือง ยาห้ว เครือข้าวเย็น (ถิ่น) หัวควยเย็น (ลัวะ)

ไม้เลื้อยมีหัวใต้ดินแบบ rhizome ลำต้นมีหนามแบบ prickle ใบเดี่ยวออก alternate ฐานใบมี tendril 1 คู่ ปลายแยกสอง ใบรูป lanceolate ขนาด 3.0-6.5 x 10.5-20.0 ซม. มีเส้นใบหลักสามเส้น ก้านใบยาว 1.0-1.5 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบทั้งสองด้านเรียบ ด้านบนสีเขียวเข้มด้านล่างสีเขียว ใบค่อนข้าง coriaceous ดอกช่อออกซอกใบ ดอกแยกเพศ ดอกตัวผู้ ช่อดอกแบบ umbel ช่อดอกรูปทรงกลม มีดอกย่อย 30-60 ดอก perianth 6 สีเขียวอ่อนเรียงเป็นสองวง เกสรตัวผู้ 6 อันแยกกัน มีร่องรอยของรังไข่ติดอยู่ ช่อดอกตัวเมีย umbel ช่อดอกช่อกว้างกลมมีดอกย่อย 25-30 ดอก perianth 6 สีเขียวอ่อนเรียงเป็นสองวง มี staminode ติดอยู่ รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule ติดแบบ axile ผลรูปร่างกลมเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5-1.0 ซม. ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก ตุลาคม - พฤศจิกายน

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะใช้หัวคั้นหรือคองเหล้าบำรุงกำลัง

Smilax megacarpa A. DC. ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 2(3). 217. 1975.

ชื่อพื้นเมือง ย่านทาด หนามเครือโอ๊ะ (ถิ่น)

ไม้เลื้อยมีหัวใต้ดินแบบ rhizome ลำต้นมีหนามแบบ prickle ใบเดี่ยวออก alternate ฐานใบมี leaf sheath และมี tendril ปลายแยกสอง ใบรูป lanceolate ขนาด 3.5-5.0 x 9.5-13.0 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acute ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบเป็นมันมีเส้นใบสามเส้น ดอกช่อออกซอกใบแบบ umbel ดอกแยกเพศแบบ dioecious ดอกตัวผู้ ช่อดอกแบบ compound umbel perianth 6 valvate สีขาวแยกกันเรียงเป็นสองวง เกสรตัวผู้ 6 แยกกัน ดอกตัวเมีย ช่อดอกแบบ compound umbel perianth 6 valvate กลีบสีขาว มี staminode 6 รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 1 ovule/locule ผลรูปร่างกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.0-1.5 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก เมษายน - มิถุนายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ยอดอ่อนแฉก และกินผลสุก

Solanaceae

Nicotiana tabacum Linn.; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 245. 1885.

ชื่อพื้นเมือง ยาสูบ ยา (ลาวะ)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 1-2 ม. ทุกส่วนของลำต้นมีต่อมยางเหนียวรูป glandular trichome ใบเดี่ยวออก alternate รูป lanceolate, oblong, elliptic ขนาด 10-20 x 30-45 ซม. ไม่มีก้านใบ ฐาน auriculate, cuneate ปลาย acute ขอบใบเรียบ ผิวทั้งสองด้านมีต่อมน้ำยางเหนียวปกคลุม ดอกช่อออกปลายช่อ ช่อดอกแบบ panicle กลีบเลี้ยง 5 สีเขียวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกคั่น ๆ ผิวด้านในเรียบด้านนอกมีขนปกคลุม ขนาดกลีบ 1.0-1.5 ซม. กลีบดอก 5 รูป salverform ผิวด้านนอกเรียบด้านในมีขนที่ฐาน กลีบดอกสีชมพู ยาว 4-5 ซม. เกสรตัวผู้ 5 epipetalous ติดใกล้ฐานกลีบดอก filament มีขนติดที่ฐาน anther 2 cell ติดแบบ basifixed แยกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวลาวะใช้ใบทำยาเส้นสำหรับสูบ

Solanum erianthum D. Don; Hooker, Fl. Br. Ind. 4: 230. 1883.

ชื่อพื้นเมือง ฉับแป้ง ไม้ผ้าแป้ง (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 1-3 ม. เนื้อไม้อ่อน กิ่งอ่อนมีขนแบบ stellate ปกคลุม ใบเดี่ยวออก alternate รูป ovate ขนาด 5-9 x 11-17 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบทั้งสองด้านมีขนสีขาวปกคลุม ผิวใบด้านล่างมีขนปกคลุมหนาแน่น ดอกช่อออกช่อใบ ช่อดอกแบบ cyme กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันผิวด้านในเรียบด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 5 สีขาว ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก ออก alternate กับกลีบเลี้ยง ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 5 epipetalous anther 2 cell แยกแบบ poricidal ติดแบบ basifixed รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule ovule จำนวนมาก รังไข่มีขนปกคลุม ผลรูปทรงกลม -ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.0-1.5 ซม. ผลสุกสีเหลือง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามบริเวณริมลำธาร

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ใบตำประคบแก้ปวดบวม

Solanum indicum Linn. ; Hooker , Fl. Br. Ind. 4: 235. 1883.

ชื่อพื้นเมือง มะแว้งต้น มะแว้งขม (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 1.5-2.0 ม. ทุกส่วนมีขนแบบ stellate ใบเดี่ยวออก alternate รูป ovate ใบหยักลึกแบบ parted ขนาด 3-7 x 10-15 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acute ผิวทั้งสองด้านมีขนแบบ stellate ปกคลุมหนาแน่น ใบสีเขียวอ่อนขอบใบสีม่วง ดอกช่อออกตรงข้ามกับใบ ช่อดอกแบบ scorpioid กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันผิวด้านนอกมีขนแบบ stellate ผิวด้านในเรียบ กลีบเลี้ยง persistent กลีบดอก 5 สีม่วงอ่อนฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อยปลายแยก ผิวทั้งสองด้านมีขนสีขาวปกคลุม เกสรตัวผู้ 5 epipetalous anther สีเหลืองแตกแบบ poricidal รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile ผิวภายนอกมีขนปกคลุม ผลรูปทรงกลมผิวเรียบ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. ผลสุกสีแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินผลอ่อนเป็นผัก

Solanum torvum Sw. ; Hooker , Fl. Br. Ind. 4: 234. 1883.

ชื่อพื้นเมือง มะเขือพวง แว้งเปา (ถิ่น) แพะโกล (ลัวะ)

ไม้พุ่มสูง 1-2 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป ovate มีหยักลึก 5 หยัก ขนาด 5-10 x 10-15 ซม. ก้านใบยาว 3-5 ซม. ทุกส่วนมีขนปกคลุม ดอกช่อออกช่อใบแบบ panicle กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อยปลายแยก กลีบเลี้ยง persistent ผิวมีขนแบบ stellate ปกคลุม กลีบดอก 5 valvate สีขาวฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อยผิวด้านนอกมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 5 ออก alternate กับกลีบดอก epipetalous anther 2 cell ติดแบบ basifixed รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile ผลรูปทรงกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.0-1.5 ซม.

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามที่ค่อนข้างชื้นและเป็นพืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินผลอ่อนเป็นผัก

Sonneratiaceae

Duabanga grandiflora Roxb. ex DC. ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 5(4): 435. 1992.

ชื่อพื้นเมือง คุ่มเต็น หมักเต็น (ถิ่น) ลำอุบ (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่สูง 10-30 ม. กิ่งอ่อนเป็นรูปสี่เหลี่ยม ใบเดี่ยวออก opposite รูป oblong ขนาด 5-10 x 15-30 ซม. ไม่มีก้านใบ ฐาน cordate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบ เป็นมัน ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ corymb ดอกบานตอนกลางคืน กลีบเลี้ยง 6 valvate กลีบแยกกันผิวเรียบสีเขียวอ่อน กลีบเลี้ยง persistent กลีบดอก 6 กลีบสีขาวแยกกันออก alternate กับกลีบเลี้ยง กลีบดอกรูป obovate ขนาด 2.0 x 3.5 ซม. ขอบกลีบหยักแบบ undulate กลีบหลุดร่วงง่าย เกสรตัวผู้ จำนวนมาก filament ยาว 3-4 ซม. รังไข่ 1 อันแบบ inferior 5-8 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม - มีนาคม

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินผลอ่อนเป็นผักสด ไม้ใช้สร้างบ้าน

Sterculiaceae

Helicteres elongata Wall. ; Santisuk, Thai. For. Bull. No. 23: 86. 1995.

ชื่อพื้นเมือง จี้อัน ป้อซี่ไ่เก้ (ถิ่น)

ไม้พุ่มขนาดเล็กสูง 30-50 ซม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป lanceolate ขนาด 1-2 x 3-9 ซม. ก้านใบยาว 0.5-1.0 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ผิวทั้งสองด้านมีขนแบบ stellate ขอบใบหยักแบบ serrulate ดอกช่อออกซอกใบ ช่อดอกแบบ cyme กลีบเลี้ยง 5 valvate ผิวมีขนปกคลุมกลีบดอก 5 convolute กลีบแยกกันสีม่วงอ่อน ผิวด้านในมีขนสีขาวปกคลุม เกสรตัวผู้ จำนวนมาก filament เชื่อมติดกันที่ฐาน เรียงเป็นสองวงวงนอก fertile วงใน sterile รังไข่ 1 อันแบบ superior มีห้าหยัก stigma แยกห้า 5 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม ผลรูป oblong มีร่องตามแนวยาวห้าแนว ผิวมีขนปกคลุม ผลแห้งแตกแบบ septicidal

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม-กรกฎาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้รากแช่น้ำดื่มแก้ปวดท้อง

Sterculia lanceolata Cav. var. *coccinea* Jack ; Santisuk, Thai. For. Bull. No. 23: 99. 1995.

ชื่อพื้นเมือง ถีนจั่ว อีลอม อีลาง (ถีน) หมักลอม (ลัวะ)

ไม้พุ่มสูง 2-3 ม. ใบเดี่ยวออก spiral บริเวณปลายยอด รูป narrowly elliptic-lanceolate ขนาด 1.5-7.0 x 3.5-15.0 ซม. ก้านใบยาว 1-4 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบ ดอกช่อออกช่อใบ ช่อดอกแบบ panicle ดอกตัวผู้ perianth 5 สีขาวผิวด้านนอกมีขนแบบ stellate ด้านในมีขนแบบธรรมดา gynandrophor anther 10 อัน มีร่องรอยของรังไข่ติดอยู่ ดอกสมบูรณ์เพศ perianth 5 สีขาวผิวด้านนอกมีขนแบบ stellate ด้านในมีขนแบบธรรมดา gynandrophor ตรงปลายพองออกเป็นรูป ovoid มี anther 10 อัน รังไข่ 5 แยกกัน โดยมีส่วนของ style เชื่อมติดกัน รังไข่มีขนปกคลุม 6 ovule/locule ผลสุกสีแดงแตกแบบ follicle เมล็ดรูป ovoid สีดำเป็นมัน

การกระจายและนิเวศวิทยา	พบตามป่าดิบแล้ง
ระยะเวลาการออกดอก	พฤศจิกายน-พฤษภาคม
ประโยชน์	ชาวถีนและชาวลัวะกินเมล็ดแก่

Sterculia lanceolata Cav. var. *principis* Gagnep ;

Santisuk, Thai. For. Bull. No. 23: 99. 1995.

ชื่อพื้นเมือง ปอผ่าสาม หมักลอม (ลัวะ)

ไม้พุ่มสูง 1.0-1.5 ม. ใบเดี่ยวออก spiral รูป elliptic, oblanceolate ขนาด 3.5-10.0 x 10.0-30.0 ซม. ก้านใบยาว 1-3 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบ undulate ผิวใบเรียบ ดอกช่อออกช่อใบ ช่อดอกแบบ panicle ทุกส่วนมีขนแบบ stellate ปกคลุม perianth 5 สีขาวผิวด้านนอกมีขนแบบ stellate ผิวด้านในมีต่อมสีเหลืองขนาดเล็กติดอยู่ มี gynandrophor anther 10 อัน รังไข่ 5 แยกกัน โดยมีส่วนของ style เชื่อมติดกัน 3 ovule/locule ผลสุกสีแดงแตกแบบ follicle เมล็ดรูป ovoid สีดำเป็นมัน

การกระจายและนิเวศวิทยา	พบตามป่าดิบแล้ง
ระยะเวลาการออกดอก	ธันวาคม
ประโยชน์	ชาวลัวะกินเมล็ดแก่

Stilaginaceae

Antidesma montanum Bl. ; Airy Shaw, Kew Bull. 26(2): 358. 1971.

ชื่อพื้นเมือง มะเฒ่าขน มะเฒ่าน้ำ (ถิ่น) เหนียงกอล (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 3-5 ม. ยอดอ่อนมีขนปกคลุม ใบเดี่ยวออก alternate รูป oblong ขนาด 3-5 x 10-15 ซม. ก้านใบยาว 0.3-0.6 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ผิวใบมีขนเฉพาะ เส้นใบ ขอบใบเรียบ ดอกช่อออกซอกใบ ดอกแยกเพศ ดอกตัวผู้ ช่อดอกแบบ panicle spike ช่อดอกยาว 5-10 ซม. ก้านดอกมีขนปกคลุม stipule รูป lanceolate ยาว 0.5-1.0 ซม. มี bract รูป ovate ผิวมีขนปกคลุม perianth 3-4 แยกกันผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 3-4 อัน แทรกขึ้นระหว่างแผ่น disc ที่ผิวเรียบขอบหยักสามถึงสี่หยัก มีร่องรอยของรังไข่ติดอยู่ ดอกตัวเมีย ออกซอกใบแบบ raceme perianth 3-4 รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 2 ovule/locule ติดแบบ apical รังไข่มี disc รองรับ ผลรูป rhomboid, ovoid, obovoid ผลสุกสีดำ การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น
ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-เมษายน
ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะกินผลสุก

Taccaceae

Tacca chantrieri Andr. ; Santisuk, Larsen, Fl. Thai. 6(1): 3. 1993.

ชื่อพื้นเมือง คิงหว่า ไม้ก้าง ข้วแก้ง (ถิ่น) บะกั้ง (ลัวะ)

พืชล้มลุกสูง 30-50 ซม. มีลำต้นใต้ดินแบบ corm ใบเดี่ยวออก rosette รูป oblong ขนาด 6-20 x 25-60 ซม. ก้านใบยาว 20-40 ซม. ขอบใบและผิวใบเรียบ ฐาน cuneate, oblique ปลาย acuminate ดอกช่อแบบ head ออกซอกใบ ก้านดอกยาว 15-60 ซม. มีดอกย่อย 5-10 ดอก ช่อดอกมี bract 4 อัน ขนาดใหญ่สองอันขนาดเล็กสองอันสีม่วง มีรยางค์จำนวนมากเป็นเส้น ขนาดเล็กสีม่วงยาว 10-15 ซม. แทรกหว่างดอกย่อย perianth 6 เรียงเป็นสองวงในมีขนาดเล็กกว่า เกสรตัวผู้ 6 ออก opposite กับ perianth รังไข่ 1 อันแบบ inferior 1 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ parietal 3 placentation ผลสุกสีม่วงดำ เมล็ดสีดำรูป reniform การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ชื้นแฉะ
ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม - มิถุนายน
ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะกินยอดอ่อนและดอกอ่อนเป็นผักสด ชาวถิ่นกินใบแก้ปวดท้องและท้องเสีย

Theaceae

Camellia oleifera Abel var. *confusa* Scaly ; Keng, Fl. Thai. 2 (part 2): 147. 1972.

ชื่อพื้นเมือง เมืองอีอาม เมือง (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 3-5 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป oblong, lanceolate ขนาด 2-5 x 4-10 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบ serrulate ผิวใบเรียบทั้งสองด้าน ใบสีเขียวเข้ม แผ่น coriaceous ก้านใบยาว 5-10 มม. ดอกเดี่ยวออกช่อใบ ดอกขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3-5 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบแยกกันสีขาว กลีบดอก 5 imbricate กลีบสีขาว ฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อย เกสรตัวผู้ จำนวนมาก filament เชื่อมติดกันที่ฐาน anther สีเหลือง ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 4-6 ovule/locule stigma แยกสาม รังไข่มีขนปกคลุม ผลรูปกลมแบน แบ่งเป็นสามพู ผลแห้งแตกแบบ loculicidal

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาออกดอก พฤษภาคม-กรกฎาคม

ประโยชน์ ชาวลัวะนำยอดอ่อนหนึ่งและหมักเป็นเมี่ยง

Schima wallichii Korth. ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 2(3): 144. 1975.

ชื่อพื้นเมือง ทะโล้ ไม้โห้ (ถิ่น) ลำโทะ (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่สูง 10-20 ม. เปลือกต้นหนาผิวขรุขระมีเสี้ยนรูปเข็มจำนวนมากถ้าโดนผิวหนังจะคัน ใบเดี่ยวออก spiral ที่ปลายยอด ใบค่อนข้าง coriaceous รูป elliptic ขนาด 3-6 x 9-16 ซม. ก้านใบ 1-2 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบและผิวใบเรียบ ดอกเดี่ยวออกช่อใบ ดอกมีขนาดใหญ่ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3-4 ซม. กลีบเลี้ยง 5 imbricate กลีบสีขาวแยกกัน กลีบดอก 5 imbricate กลีบสีขาวแยกกัน เกสรตัวผู้ จำนวนมากแยกกัน anther สีเหลือง รังไข่ 1 อันแบบ superior 5 locule 3 ovule/locule รังไข่มีขนปกคลุม ผลรูป ovoid เส้นผ่าศูนย์กลาง 2-4 ซม. ผิวเรียบ ผลแห้งแตกแบบ loculicidal

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม - พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินยอดอ่อนแก้เจ็บท้อง ชาวลัวะใช้ไม้สร้างบ้าน

Thelypteridaceae

Thelypteris nudata Morton ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 3(3): 411. 1988.

ชื่อพื้นเมือง กูดแดง บะโซล (ลัวะ)

เฟิร์นสูง 60–100 ซม. มีลำต้นใต้ดิน stipe ยาว 35 ซม. frond 15–30 x 60–100 ซม. bipinnate ใบย่อย 11 คู่ แต่ละคู่ออก alternate ใบย่อยรูป lanceolate-linear ขนาด 3–4 x 15–25 ซม. ก้านใบ 0.5–0.7 ซม. ขอบใบหยักแบบ serrulate ปลาย acuminate ฐาน truncate sporangium ขนาดเล็ก เรียงถี่ ๆ ด้านหลังใบ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ชื้นแฉะ

ระยะเวลาการออกสปอร์ ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวลัวะกินยอดอ่อนเป็นผักสดหรือนำไปแกง

Thunbergiaceae

Thunbergia laurifolia Linn. ; Backer , Fl. Java 2: 553. 1965.

ชื่อพื้นเมือง รวงจืด หน้าหัน (จีน) หมี่แมง (ลัวะ)

ไม้เลื้อยขนาดค่อนข้างใหญ่ ลำต้นกลมและข้างในกลวง ใบเดี่ยวออก opposite รูป elliptic lanceolate ขนาด 3–6 x 7–12 ซม. ก้านใบยาว 0.5–1.0 ซม. เส้นใบแบบ palmate สามเส้น ฐานใบค่อนข้าง cordate ปลาย acute ผิวใบเรียบ ขอบใบหยักแบบ crenate ช่อดอกออกซอกใบและปลายยอดแบบ raceme ห้อยลง มี bracteole สีเขียวจุดน้ำตาลม่วงและ persistent กลีบเลี้ยงลดรูปเป็นวงสีขาวขนาดเล็กและเป็น nectariferous กลีบดอก 5 สีม่วงรูป funnellform แบ่งเป็นสองปาก ปากบนสามกลีบปากล่างสองกลีบ เกสรตัวผู้ 4 epipetalous รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile stigma รูปปากแตร

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ต้นเผาไฟปาลมเข้าไปในหูแก้หูอักเสบ น้ำหนวก ชาวลัวะใช้รากต้มรวมกับเอื้องหมายนาต้มดื่มแก้โรคนี้อ

Tiliaceae

Colona floribunda Craib ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 6(1): 66. 1993.

ชื่อพื้นเมือง ปอมีน ปอมีน(ถิ่น)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กสูง 5-10 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป obovate-oblong ขนาด 7-24 x 8-34 ซม. ฐาน obtuse, truncate ปลาย acuminate เส้นใบแบบ palmate 3-7 เส้น ผิวทั้งสองด้านมีขนแบบ stellate ขอบใบหยักแบบ serrate ดอกช่อออกช่อใบ ช่อดอกแบบ panicle ก้านดอกมีขนแบบ stellate ปกคลุม ช่อดอกมี bract รูป ovate 3 อันหลุดร่วงง่ายหุ้มดอกไว้ตามดอก กลีบเลี้ยง 5 แยกกันผิวด้านนอกมีขนแบบ stellate ปกคลุมด้านในเรียบสีส้ม กลีบดอก 5 กลีบแยกกันสีเหลืองมีจุดสีส้มฐานกลีบด้านในมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ จำนวนมากแยกกันติดบน androgynophore ซึ่งมีขนาดสั้น anther 2 cell ติดแบบ versatile แยกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior มีขนปกคลุม 3-4 locule 2 ovule/locule style ยาวมีขนแบบ stellate ปกคลุมบริเวณใกล้ฐาน ผลมีปีกสี่ปีกและมีขนแบบ stellate ปกคลุม ผลแห้งแตกแบบ septicidal

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก กันยายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้เปลือกต้นทำเชือก

Microcos paniculata Linn. ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 6(1): 34. 1993.

ชื่อพื้นเมือง พลับพลา มะกอม (ถิ่น) ลำกอม (ลัวะ)

ไม้ยืนต้นสูง 10-20 ม. ใบเดี่ยวออก alternate รูป oblong ขนาด 4-7 x 8-18 ซม. ก้านใบยาว 0.5-1.0 ซม. ฐาน truncate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ serrulate ผิวทั้งสองด้านเรียบดอกช่อออกช่อใบและปลายช่อ ช่อดอกแบบ panicle กลีบเลี้ยง 5 valvate กลีบสีขาวแยกกัน กลีบดอก 5 กลีบสีเหลืองแยกกัน ออก alternate กับกลีบเลี้ยง androgynophore มีขนาดสั้น เกสรตัวผู้ จำนวนมาก anther 2 cell ติดแบบ versatile แยกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ superior 3 locule 2 ovule/locule ผลรูป ovoid หรือ ellipsoid ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5-0.8 ซม. ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม-มิถุนายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ไม้สร้างบ้าน ใช้ผลทำกระสุนปืนเด็กเล่น ชาวลัวะกินผลสุก

Umbelliferae

Eryngium foetidum Linn. ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 5(4): 449. 1992.

ชื่อพื้นเมือง ผักชีฝรั่ง หอมไค (ถิ่น)

พืชล้มลุกสูง 10-20 ซม. ทุกส่วนมีกลิ่นหอม ใบเดี่ยวออก rosette รูป spatulate ขนาด 2-3 x 6-15 ซม. ขอบใบหยักแบบ serrate ปลายมีหนาม ผิวใบเรียบ ดอกช่อออกช่อใบ ก้านดอกยาว 10-15 ซม. ช่อดอกมี florule leaves 2-3 อัน ช่อดอกแบบ head มี bract รูป narrowly elliptic ยาว 2-3 ซม. 5 อัน ขอบหยัก serrate ปลายมีหนาม ช่อดอกรูป ovoid ยาวประมาณ 0.5 ซม. ดอกมี bract 1 อันรูป lanceolate รองรับดอกย่อย กลีบเลี้ยง 5 แยกกันสีเขียวเส้นกลางกลีบและขอบสีเขียวปลายกลีบ mucronate กลีบดอก 5 สีขาวกลีบแยกกันออก alternate กับกลีบเลี้ยง เกสรตัวผู้ 5 แยกกัน ออก alternate กับกลีบดอก filament ยาว anther 2 cell ติดแบบ versatile แตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule 1 ovule/locule ติดแบบ apical style แยกสอง รังไข่แบน แบ่งเป็นสองพูผิวขรุขระ

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ใบใส่แกงแค

Foeniculum vulgare Mill. ; Smitinand , Larsen , Fl. Thai. 5(4): 456. 1992.

ชื่อพื้นเมือง ผักชี ผักจี่ (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุปีเดียวสูง 30-70 ซม. ทุกส่วนมีกลิ่นหอม ลำต้นเป็นร่องตื้น ๆ ตามแนวยาว ผิวต้นมีผงละเอียดสีขาวปกคลุม ใบประกอบแบบ pinnate ขนาด 3-5 x 5-15 ซม. ก้านใบยาว 3-7 ซม. ใบย่อยรูป linear-filiform แยกย่อยจำนวนมาก ก้านใบมี leaf sheath ดอกช่อ compound umbel ออกปลายยอด กลีบเลี้ยง ไม่มี กลีบดอก 5 กลีบสีเหลืองแยกกันหลุดร่วงง่าย เกสรตัวผู้ 5 ออก alternate กับกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule 1 ovule/locule ติดแบบ apical style แยกสอง ผลแบนรูป ovoid-oblong มีร่องตามแนวยาวห้าร่องและปีกสั้น ๆ

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก ตลอดปี

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้คั้นอ่อนเป็นผักสดหรือแกง

Hydrocotyle javanica Thunb. ; Smitinand, Larsen, Fl. Thai. 5(4). 1992.

ชื่อพื้นเมือง ผักหนอกช้าง ผักหนอกช้าง (ถิ่น)

พืชล้มลุกต้นอวบน้ำสูง 15-20 ซม. ลำต้นเป็นข้อยาว ขยายพันธุ์โดยใช้ stolon ลำต้นมีมีขนสั้น ๆ ปกคลุม stipule เป็นแผ่นบางสีขาวมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ใบเดี่ยวออกที่ข้อรูปกลม ขนาด 3-6 ซม. ก้านใบยาว 5-15 ซม. ขอบใบหยัก 5-8 หยัก ฐาน cordate ขอบใบหยัก crenate ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกช่อแบบ umbel ออกช่อใบ ดอกย่อยมี bract หนึ่งอันสีขาวรูป ovate, orbicular ขอบหยักเป็นเส้นรองรับ กลีบเลี้ยง 5 กลีบรูปเป็นตุ่มเล็ก ๆ กลีบดอก 5 valvate กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน เกสรตัวผู้ 5 แยกกัน ออก alternate กับกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule 1 ovule/locule ติดแบบ apical style แยกสองส่วนฐานพองออก ผลแบนมีร่องตามแนวยาวห้าแนว

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามที่ชื้นแฉะ

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำทั้งต้นมาตำแช่ในน้ำเพื่อเบื่อปลา

Verbenaceae

Callicarpa arborea Roxb. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 4: 567. 1885.

ชื่อพื้นเมือง ชำแป้น ไม้ผ้า (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 10-15 ม. กิ่งอ่อนมีขนแบบ plumose ปกคลุมหนาแน่น ใบเดี่ยวออก opposite รูป lanceolate ขนาด 10-15 x 20-30 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนแบบ stellate ดอกช่อออกช่อใบและปลายยอด ช่อดอกแบบ panicle กลีบเลี้ยง 4 ฐานเชื่อมติดกันปลายกลีบหยักตื้น ๆ ขนาดกลีบประมาณ 2 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนแบบ stellate ปกคลุม กลีบดอก 4 สีม่วงฐานเชื่อมติดกันปลายแยก ขนาดกลีบประมาณ 4 มม. เกสรตัวผู้ 4 epipetalous ติดใกล้ฐานกลีบดอก และออก alternate กับกลีบดอก filament มีขนปกคลุม anther 2 cell แตกตามแนวยาว ติดแบบ dorsifixed รังไข่ 1 อันแบบ superior 4 locule 1 ovule/locule style และ stigma มีขนปกคลุม ผลรูปกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2-3 มม. ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้เปลือกต้นเคี้ยวหมาก

Clerodendrum colebrookianum Walp. ; Hooker , Fl. Br. Ind. 4: 594. 1885.

ชื่อพื้นเมือง บึงขาว ผักพา (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 1-2 ม. ลำต้นมักไม่แตกกิ่งก้าน กิ่งอ่อนเป็นรูปสี่เหลี่ยม ใบเดี่ยวออก alternate รูป ovate ขนาด 10-20 x 10-35 ซม. ก้านใบยาว 15-30 ซม. ฐาน cordate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบ ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ cyme กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกัน ปลายแยกตื้น ๆ ผิวด้านในเรียบด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบเลี้ยง persistent กลีบดอก 5 สีขาว กลีบเชื่อมติดกันรูป salverform ยาว 3.5-4.0 ซม. เกสรตัวผู้ 4 epipetalous ติดก่อนไปทางด้านบนของหลอด filament ยาว 2-3 ซม. anther 2 cell แตกตามแนวยาว และติดแบบ basifixed รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 4 ovule ติดแบบ parietal 2 placentation stigma แยกสอง ผลกลมแบนมีสีฟ้า ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ชื้นแฉะ

ระยะเวลาการออกดอก มกราคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำยอดอ่อนคั้นกินกับน้ำพริกหรือนำไปแกง ใบลดไฟ
 นวดแก้ปวดหัว

Clerodendrum fragrans Willd. ; Backer , Fl. Java 2: 610. 1965.

ชื่อพื้นเมือง บึงสมุทร ดอกสมุทร (ลัวะ)

ไม้พุ่มสูง 1-3 ม. ยอดอ่อนมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ใบเดี่ยวออก opposite รูป ovate ขนาด 9-20 x 11-28 ซม. ก้านใบยาว 3-11 ซม. ฐาน cordate ปลาย acuminate ขอบใบ crenate ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ corymb ก้านดอกย่อยยาว 0.5-1.0 ซม. กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก กลีบดอก 5 สีขาวกลีบเชื่อมติดกันรูป salverform ยาว 4-5 ซม. ปลายกลีบมน เกสรตัวผู้ 4 epipetalous ติดประมาณกึ่งกลางของหลอด filament ยาว 4-5 ซม. anther 2 cell แตกตามแนวยาวและติดแบบ basifixed รังไข่ 1 อันแบบ superior 1 locule 4 ovule ติดแบบ parietal 2 placentation ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ชุ่มชื้น เช่นริมลำธาร

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม

ประโยชน์ ชาวลัวะใช้ต้นต้มน้ำดื่มแก้ปวด

Clerodendrum penduliflorum Wall. ; Hooker , Fl. Br. Ind. 4: 591. 1885.

Syn. *C. wallichii* Merr.

ชื่อพื้นเมือง รัชยาแก้ว ผักพา (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 0.5-1.0 ม. ต้นไม่แตกกิ่งก้านสาขา ใบเดี่ยวออก opposite รูป lanceolate ขนาด 1-3 x 5-17 ซม. ก้านใบยาว 5-10 ซม. ฐาน obtuse, cordate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวใบเรียบ ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ corymb ช่อดอกห้อยลง กลีบเลี้ยง 4 สีเขียวฐานเชื่อมติดกันเล็กน้อยปลายแยก ยาว 6-8 มม. ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก 4 รูป salverform ยาว 2.3-2.5 ซม. กลีบสีครีม ผิวด้านนอกมีขนปกคลุมเล็กน้อย เกสรตัวผู้ 4 epipetalous ติดใกล้ปากหลอด anther 2 cell แตกตามแนวยาว และติดแบบ basifixed filament ยาว 1.3-1.5 ซม. รังไข่ 1 อันแบบ superior 4 locule 1 ovule/locule ติดแบบ axile stigma แยกสอง ผลรูปวงกลมแบนมีสี่พู ผลสุกสีดำ เมื่อผลแก่กลีบเลี้ยงเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีแดง

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก กันยายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้ใบหมกไฟกินแก้ไอ รากและใบต้มอาบแก้ผดผื่น

Clerodendrum serratum Moon ; Hooker , Fl. Br. Ind. 4: 592. 1885.

ชื่อพื้นเมือง อักคิทวาร ตั้งค่อ (ถิ่น)

ไม้พุ่มสูง 1-3 ม. กิ่งบริเวณปลายยอดเป็นรูปสี่เหลี่ยม ใบเดี่ยวออกแบบ whorl 3 ใบ ไม่มีก้านใบ รูป obovate, oblong, elliptic ขนาด 5-10 x 10-20 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute, acuminate ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อ panicle ออกปลายยอด ช่อดอกมี bract รูปรางคล้ายใบสามอันรองรับ กลีบเลี้ยง 5 สีชมพูฐานเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกตื้น ๆ ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบเลี้ยง persistent กลีบดอก 5 กลีบสีชมพูปากหลอดสีม่วง ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกเป็นสองปากปากบนที่ปากล่างหนึ่ง ผิวด้านนอกเรียบด้านในมีขนปกคลุมบริเวณที่ filament ติด เกสรตัวผู้ 4 epipetalous filament โค้งลงด้านล่าง anther ติดแบบ versatile รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile stigma แยกสอง ผลกลมแบนมีสี่พู ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มิถุนายน-สิงหาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้รากต้มรวมกับสะพ้านกันคั้นแก้ไข้มาลาเรีย

Gmelina arborea Roxb.; Hooker, Fl. Br. Ind. 4: 581. 1885.

ชื่อพื้นเมือง ช้อ (ถิ่น)

ไม้ยืนต้นสูง 10–15 ม. ใบเดี่ยวออก opposite รูป ovate ขนาด 7–15 x 7–20 ซม. ก้านใบยาว 6–8 ซม. ฐาน cordate ปลาย acuminate ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนสีขาวยปกคลุม ฐานใบมีต่อมติดอยู่หนึ่งคู่ ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ panicle กลีบเลี้ยง 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกตื้น ๆ กลีบดอก 5 ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกเป็นสองปาก ปากบนสองกลีบ ปากล่างสามกลีบ กลีบดอกสีน้ำตาลแดงภายในหลอดและปากล่างมีสีเหลือง กลีบดอกยาว 3.5–4.0 ซม. ผิวด้านนอกมีขนปกคลุมผิวด้านในเรียบ เกสรตัวผู้ 4 epipetalous filament โค้งลงมีขนาดยาวสองอันสั้นสองอัน รังไข่ 1 อันแบบ superior style เรียบ stigma แยกสอง 4 locule 1 ovule/locule ผลรูปรางกลม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก กุมภาพันธ์–มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้น้ำคั้นจากผลผสมข้าวเหนียว นำไปปิ้งทำเป็นขนม
ชาวถิ่นใช้ใบต้มน้ำที่เท้าแก้คันน้ำกัดเท้า

Sphenodesma unguiculata Schauer in DC.; Hooker, Fl. Br. Ind. 4: 601. 1885.

ชื่อพื้นเมือง เครือเขา(ถิ่น)

ไม้เลื้อยขนาดใหญ่กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ใบเดี่ยวออก opposite รูป elliptic ขนาด 3.5–8.0 x 7.5–14.0 ซม. ก้านใบยาวประมาณ 1 ซม. ฐาน cunate, obtuse ปลาย acute ขอบใบเรียบ ผิวใบมีขนสีน้ำตาลปกคลุมหนาแน่น ดอกช่อ panicle ออกช่อใบและปลายยอด ช่อดอกมี bract รูป spatulate 6 อัน ขนาด 0.8–1.0 x 2.0–3.0 ซม. สีเหลืองอ่อนเรียงเป็นวงรองรับดอกย่อย 5–7 ดอก ดอกย่อยไม่มีก้านดอก กลีบเลี้ยง ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก 2–3 อัน ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม กลีบยาว 6–8 มม. กลีบดอก 5–7 กลีบสีขาวยาว 1.2–1.5 มม. ฐานเชื่อมติดกันปลายแยก ผิวด้านในเรียบด้านนอกมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 6 ติดภายในหลอดแบ่งเป็นสองวง filament ตื้น 3 ยาว 3 anther ติดแบบ basifixed รังไข่ 1 อันแบบ superior 2 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile style ตื้น stigma มีสองพู

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก กุมภาพันธ์–มีนาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นคั้นน้ำจากเถา

Vitaceae

Cissus hastata Miq. ; Backer, Fl. Java 2: 92. 1965.

ชื่อพื้นเมือง ส้มสันดาน มะไข่เต่า (ถิ่น)

ไม้เลื้อยลำต้นอวบน้ำ ผิวลำต้นมีผงละเอียดสีขาวปกคลุม ใบเดี่ยวออก alternate รูป ovate ขนาด 2-8 x 3-10 ซม. ฐาน cordate ปลาย acute ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวใบเรียบ ก้านใบยาว 2-6 ซม. มี tendril ออกตรงข้ามกับใบ และมี stipule ดอกช่อออกตรงข้ามกับใบ หรือออกปลายช่อ กลีบเลี้ยง 4 ฐานเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยตื้นๆ กลีบดอก 4 valvate กลีบสีขาวแยกกัน เกสรตัวผู้ 4 ออก opposite กับกลีบดอก anther ติดแบบ versatile มี 2 cell แตกตามแนวยาว รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile ผลรูปกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 ซม. ผลสุกสีดำ

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มิถุนายน - สิงหาคม

ประโยชน์ ใบใส่แกงบอน ใบตำหมกไฟพอกคุดมีหนองช่วยดูดหนองออก

Tetrastigma mutabile Planch. ; Backer, Fl. Java 2: 89. 1965.

ชื่อพื้นเมือง หมักไข่เต่า (ถิ่น) แะมะหลด(ลัวะ)

ไม้เลื้อยลำต้นอวบน้ำ ใบประกอบแบบ pedate มีใบย่อย 5-7 ใบ ก้านใบยาว 12-15 ซม. ใบย่อยรูป lanceolate, narrowly elliptic ขนาด 2-5 x 7-17 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบหยักแบบ serrate ผิวใบเรียบ มี tendril ส่วนปลายแยกสองออกตรงข้ามกับใบ ดอกช่อออกซอกใบ ช่อดอกแบบ cyme ยาว 5-7 ซม. ดอกแยกเพศแบบ dioecious ดอกตัวเมีย กลีบเลี้ยง 4 ฐานเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยตื้นๆ ผิวมีขนสั้นๆ ปกคลุม กลีบดอก 4 valvate กลีบสีเหลืองอ่อนแยกกัน ออก alternate กับกลีบเลี้ยง ผิวด้านนอกมีขนปกคลุม เกสรตัวผู้ 4 เป็น staminode ออก opposite กับกลีบดอก รังไข่ 1 อันแบบ inferior 2 locule 2 ovule/locule ติดแบบ axile ผลรูปกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 ซม. ผลสุกสีดำ ดอกตัวผู้ ช่อดอกแบบ panicle กลีบเลี้ยง 4 กลีบดอก 4 เกสรตัวผู้ 4 มีร่องรอยของรังไข่ติดอยู่

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบชื้น

ระยะเวลาการออกดอก มิถุนายน - สิงหาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะกินผลสุก

Zingiberaceae

Achasma macrocheilos Baker ; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 235. 1894.

ชื่อพื้นเมือง ปุค กูก(ถิ่น) แผละเทิด (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปี สูง 2-3 ม. มีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome ใบเดี่ยวออก spiral ก้านใบเรียงชิดกันเกิดเป็น pseudostem ใบรูป oblong-linear ขนาด 6-10 x 30-60 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acute ขอบใบ undulate ผิวใบเรียบทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อแบบ spike ออกจาก rhizome ที่อยู่ใต้ดิน ช่อดอกรูปไข่ยาว 4-5 ซม. มี bract เรียงซ้อนกันแบบ imbricate กลีบดอก 3 สีขาวฐานเชื่อมติดกัน กลีบดอก 3 สีแดงฐานเชื่อมติดกัน เกสรตัวผู้ fertile 1 อัน รังไข่ 1 อัน แบบ inferior 3 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามริมลำธาร

ระยะเวลาออกดอก สิงหาคม-ตุลาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นและชาวลัวะกินผลสุกเป็นผลไม้

Alpinia galanga Sw. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 253. 1892.

Syn. *Languas galanga* Sw.

ชื่อพื้นเมือง ข่า (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปี มีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome ใบเดี่ยวมี leaf sheath เรียงชิดกันจนเกิดเป็น pseudostem สูง 1-2 ม. ใบรูป oblong narrowly elliptic ขนาด 5-12 x 30-50 ซม. ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบสีเขียวเข้ม ยกเว้นบริเวณขอบใบมีขนสีขาวปกคลุม ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกแบบ panicle ยาว 10-30 ซม. ช่อดอกมี bract 2 อันสีขาวหุ้มไว้ กลีบเลี้ยง 3 สีขาวกลีบเชื่อมติดกันปลายกลีบแยกสองหรือสามต้นๆ กลีบดอก 3 ฐานเชื่อมติดกันปลายกลีบแยกสาม กลีบดอกสีขาวมีเส้นสีเขียว เกสรตัวผู้ 1 anther 2 cell labellum สีขาวมี staminode ขนาดเล็ก 1 คู่สีน้ำตาลแดงติดที่ฐานของ filament รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule 2 ovule / locule ติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก พฤษภาคม-กรกฎาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้หน่ออ่อนแคง หัวใช้ปรุงรสอาหาร

Alpinia sp.; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 253. 1892.

ชื่อพื้นเมือง ข่าแล้ง (ถิ่น)

พืชล้มลุกสูง 1.0–1.5 ม. มีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome ใบเดี่ยวออก decussate ใบมี leaf sheath เรียงซ้อนกันจนเกิด pseudostem ใบรูป linear ขนาด 2–3 x 40–55 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ผิวทั้งสองด้านเรียบ ขอบใบ undulate ดอกช่อออกปลายช่อช่อดอก raceme ยาว 10–15 ซม. bract สีเขียวอ่อนหุ้มช่อดอก ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 7 มม. กลีบเลี้ยง 3 สีเขียวอ่อนยาว 2.0–2.5 ซม. ฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสองถึงสาม กลีบดอก 3 สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสาม ยาว 4–5 ซม. labellum ยาวประมาณ 4.5 ซม. สีขาวตรงใจกลางมีสีน้ำตาลแดง เกสรตัวผู้ 1 อัน มี staminode 1 คู่ติดอยู่ที่ฐานของ filament รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile ผิวมีขนปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ขึ้นและของป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก มีนาคม–เมษายน

ประโยชน์ ชาวถิ่นนำช่อดอกอ่อนไปต้มกินกับน้ำพริก หรือแกง

Alpinia zerumbet Burt & R.M. Smith; Larsen, Thai. For. Bull. No. 24: 36. 1996.

Syn. *Catimbium speciosum* Holtt.

ชื่อพื้นเมือง ข่าคม ข่าแล้ง (ถิ่น) ลำกรี้ (ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 1.5–3.0 ม. มีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome มี leaf sheath เรียงซ้อนกันจนเกิดเป็น pseudostem ใบรูป oblong ขนาด 10–20 x 60–100 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบ undulate ใบด้านบนเรียบด้านล่างมีขนปกคลุม ดอกช่อออกปลายช่อช่อดอกแบบ panicle ยาว 10–30 ซม. ก้านมีขนปกคลุม ดอกมี bract สีขาวหุ้มช่อดอกอ่อนไว้ กลีบเลี้ยง 5 สีขาวยาว 3.0–4.5 ซม. ปลายกลีบแยกสองถึงสาม กลีบดอก 3 สีขาวยาว 5–7 ซม. labellum สีเหลืองมีเส้นสีส้มแดงด้านในของหลอดยาว 8–10 ซม. เกสรตัวผู้ 1 มี staminode 1 คู่ รังไข่ 1 อันแบบ inferior มีขนปกคลุมหนาแน่น 3 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile ผลรูปรางกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5–2.0 ซม. ผิวมีขนแข็งสีขาวปกคลุม

การกระจายและนิเวศวิทยา พบบริเวณที่ขึ้น บริเวณป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาการออกดอก เมษายน–มิถุนายน

ประโยชน์ ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะนำช่อดอกอ่อนไปแกง ต้มกินกับน้ำพริก ชาวถิ่นนำต้นใต้ดินไปแช่น้ำอาบแก้ลมพิษ ชาวลัวะนำต้นใต้ดินไปต้มดื่มแก้ไข้

Amomum sp. ; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 233. 1894.

ชื่อพื้นเมือง แหน้ง (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 0.5-1.0 ม. มีลำต้นใต้ดินแบบ rhizome ลำต้นทุกส่วนมีกลิ่นหอม ใบเดี่ยวออก alternate ก้านใบเรียงชิดกันเกิดเป็น pseudostem ใบรูป oblong-linear ขนาด 5-10 x 30-40 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acute ขอบใบ undulate ผิวใบเรียบทั้งสองด้านเรียบ ดอกช่อแบบ spike ออกจาก rhizome ที่อยู่ใต้ดิน bract เรียงกันแบบ imbricate กลีบเลี้ยง 3 สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสาม กลีบดอก 3 สีขาวฐานเชื่อมติดกัน เกสรตัวผู้ fertile 1 petaloid 2 รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พบตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาออกดอก สิงหาคม-ตุลาคม

ประโยชน์ ชาวไทยใช้รากต้มน้ำดื่มแก้หวัด

Boesenbergia pandurata Holtt. ; Backer, Fl. Java 3: 69. 1968.

ชื่อพื้นเมือง กระชาย (ลาว)

พืชล้มลุกอายุหลายปี มีหัวใต้ดินแบบ tuberous root หัวสีน้ำตาลอ่อนและมีกลิ่นหอมของน้ำมันหอมระเหย ใบเดี่ยวออก distichous ก้านใบสีม่วงแดง รูป elliptic ขนาด 5-10 x 10-50 ซม. ก้านใบยาว 10-20 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ผิวใบและขอบใบเรียบ ดอกช่อออกปลายยอด ช่อดอกออกพร้อมกับใบ ดอกย่อยบานจากข้างล่างขึ้นข้างบน ช่อดอกมี bract รูป boat-shape สีเขียวอ่อนผิวมีขนปกคลุม ออกแบบ distichous ดอกมี bracteole สีขาวรองรับดอก กลีบเลี้ยง 3 สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสาม ยาว 1-2 ซม. กลีบดอก 3 สีชมพูฐานเชื่อมติดกัน petaloid staminode 2 อันแยกจาก labellum และมีสีชมพู labellum สีชมพูด้านในมีจุดสีแดง เกสรตัวผู้ 1 อัน anther มี appendage รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มิถุนายน-สิงหาคม

ประโยชน์ ชาวไทยใช้หัวประกอบอาหาร และขาย

Curcuma domestica valetton ; Backer, Fl. Java 3: 72. 1968.

ชื่อพื้นเมือง ขมิ้น ขมิ้น(ลัวะ)

พืชล้มลุกอายุหลายปี มีหัวใต้ดินแบบ rhizome หัวสีเหลืองและมีกลิ่นหอมของน้ำมันหอมระเหย ต้นสูง 1-2 ม. ใบเดี่ยวออกแบบ distichous รูป elliptic ขนาด 10-25 x 15-110 ซม. ก้านใบยาว 10-100 ซม. ฐาน cuneate ปลาย acuminate ขอบใบและผิวใบเรียบ ใบมีกลิ่นหอม ดอกช่อออกปลายช่อพร้อมกับใบ ช่อดอก spike รูปทรงกระบอกยาว 15-25 ซม. ช่อดอกมี bract ส่วนฐานสีเขียวอ่อน รูป ovate ส่วนยอดสีขาวรูป lanceolate ส่วนฐานและด้านข้างเชื่อมติดกัน ผิวทั้งสองด้านมีขนปกคลุม ภายในมีดอกย่อย 2-7 ดอก แต่ละดอกมี bracteole สีขาวรองรับกลีบเลี้ยง 3 สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกเล็กน้อย ผิวมีขนสีขาวปกคลุม กลีบดอก 3 สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสาม กลีบด้านบนปลายเชื่อมติดกันเป็นรูป hood-shape petaloid staminode 2 อันสีเหลืองแยกออกจาก labellum ซึ่งมีสีเหลืองผิวด้านในมีขนสีเหลือง เกสรตัวผู้ 1 อัน ฐานของ anther มี spure รังไข่ 1 อันแบบ inferior ผิวมีขนสีน้ำตาลปกคลุม 3 locule ovule จำนวน มากติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มิถุนายน-สิงหาคม

ประโยชน์ ชาวลัวะใช้หัวประกอบอาหาร และกินแก้ปวดท้อง

Kaempferia galanga Linn. ; Backer, Fl. Java 3: 68. 1968.

ชื่อพื้นเมือง เปราะหอม ว่านหอม (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปีมีหัวใต้ดินแบบ tuberous root หัวสีขาวและมีกลิ่นหอมของน้ำมันหอมระเหย ใบเดี่ยวออก distichous มี 1-3 ใบ รูป orbicular ใบแนบไปกับพื้นดิน ขนาด 2-8 x 8-15 ซม. ก้านใบสั้น ฐาน cordate ปลาย acute ใบอวบน้ำ ขอบใบและผิวใบเรียบ ดอกช่อออกปลายช่อพร้อมกับใบ ช่อดอกถูกหุ้มโดยก้านใบ ช่อดอกมี bract สีเขียวอ่อน bracteole สีขาว 2 อันส่วนปลายแยกสองรองรับดอกย่อยหนึ่งดอก กลีบเลี้ยง 3 สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสอง กลีบดอก 3 สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสามกลีบ ลักษณะเป็นเส้นยาว petaloid staminode 2 อันสีขาวแยกออกจาก labellum กลีบรูป obovate labellum สีขาวรูป obovate ส่วนปลายแยกเป็นสองกลีบฐานกลีบสีม่วง เกสรตัวผู้ 1 อัน anther มี appendage รังไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก มิถุนายน-สิงหาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นกินหัวสดแก้ปวดท้อง

Zingiber officinale Roscoe ; Hooker, Fl. Br. Ind. 6: 246. 1892.

ชื่อพื้นเมือง จิง จิงแกง (ถิ่น)

พืชล้มลุกอายุหลายปีสูง 30-50 ซม. มีหัวใต้ดินแบบ rhizome หัวสีเหลืองอ่อนและมีกลิ่นหอมของน้ำมันหอมระเหย ใบเดี่ยวออก distichous รูป lanceolate ขนาด 1-3 x 15-30 ซม. leaf sheath ยาว 20-40 ซม. ฐาน obtuse ปลาย acuminate ขอบใบและผิวใบเรียบ ใบมีกลิ่นหอม ดอกช่อออกปลายยอดจากต้นที่ทิ้งใบแล้ว ช่อดอก spike รูป ovoid, globular ช่อดอกยาว 3-7 ซม. ก้านดอกยาว 5-15 ซม. ก้านมี leaf sheath ที่ไม่มีแผ่นใบหุ้มก้านดอกไว้ ช่อดอกมี bract สีเขียวรูป ovate เรียงแบบ imbricate ภายในมีดอกหนึ่งดอก แต่ละดอกมี bracteole สีขาวรองรับ กลีบเลี้ยง 3 สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกเล็กน้อย กลีบดอก 3 สีขาวฐานเชื่อมติดกันปลายแยกสาม labellum สีแดง เกสรตัวผู้ 1 อัน anther มี appendage รางไข่ 1 อันแบบ inferior 3 locule ovule จำนวนมาก ติดแบบ axile

การกระจายและนิเวศวิทยา พืชปลูก

ระยะเวลาการออกดอก สิงหาคม-ตุลาคม

ประโยชน์ ชาวถิ่นใช้หัวประกอบอาหาร หัวเคี้ยวละเอียดพ่นไล่ตาแก้โรคตาแดงและกินแก้เจ็บคอ

บทที่ 5

สรุปและวิจารณ์ผล

5.1 สรุปและวิจารณ์วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของชาวลัวะและชาวลัวะ

ชาวลัวะและชาวลัวะอาศัยอยู่ในหลายอำเภอของจังหวัดน่าน ได้แก่อำเภอทุ่งช้าง อำเภอปัว และอำเภอบ่อเกลือ การศึกษารั้วนี้เลือกศึกษาในอำเภอบ่อเกลือ ซึ่งประชากรเกือบทั้งหมดเป็นชาวลัวะและชาวลัวะ มีบ้านบ่อหลวงและหมู่บ้านใกล้เคียงเพียงไม่กี่แห่งที่ประชากรเป็นคนเมืองที่อพยพมาจากที่อื่น หมู่บ้านที่เลือกศึกษาคือบ้านห้วยล้อม บ้านนาบง และบ้านท่าทางหลวง บ้านห้วยล้อมประชากรทั้งหมดเป็นคนลัวะ มีภาษาวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นลักษณะเฉพาะกลุ่มของตน แตกต่างจากหมู่บ้านที่เลือกศึกษาอีกสองแห่งคือ บ้านท่าทางหลวงและบ้านนาบงที่ประชากรเป็นชาวลัวะ แต่มีสิ่งที่น่าสนใจเกิดคือมีเอกสารบางฉบับจัดกลุ่มชาวลัวะบ้านห้วยล้อมอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่าชาวลัวะ และชาวลัวะบ้านห้วยล้อมก็มีภาษาพูดเหมือนกับคนในหมู่บ้านซึ่งอยู่นอกเขตศึกษา เช่นหมู่บ้านสไล และหมู่บ้านน้ำแพะ ซึ่งหมู่บ้านเหล่านี้ก็ถูกเรียกว่าชาวลัวะด้วย ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าการจัดกลุ่มและเรียกชื่อคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้อาจแตกต่างกันไป จนอาจเกิดความสับสนว่าประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณนี้มีอยู่กี่กลุ่ม ซึ่งสาเหตุน่าจะเกิดจากการศึกษาข้อมูลของชาวเขากลุ่มนี้ทำกันน้อยมากและยังทำโดยชาวต่างชาติ ประกอบกับการเดินทางเข้าไปศึกษาลำบาก แต่จากการศึกษาและเปรียบเทียบพบว่าคนกลุ่มนี้แม้จะถูกเรียกโดยคนกลุ่มอื่นว่าชาวลัวะ แต่พวกเขาก็บอกว่าตนเองคือคนลัวะ ซึ่งก็รวมคนลัวะบ้านห้วยล้อมด้วย นอกจากคนลัวะยังมีคนอีกกลุ่มที่มีภาษาพูดคือภาษาเมือง คนกลุ่มนี้ไม่มีชื่อเรียกตัวเองจึงถูกเรียกว่าคนถิ่นซึ่งก็คงหมายถึงเจ้าของถิ่น คำนี้ถูกเรียกโดยชาวต่างชาติที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือช่วงที่มีภัยคอมมิวนิสต์ แต่คำนี้มักไม่ได้รับการยอมรับเพราะพวกเขารู้สึกว่าคำนี้เหมือนเป็นการดูถูกเหยียดหยาม แต่เมื่อกล่าวถึงคำว่าลัวะคนส่วนใหญ่มักจะนึกถึงคนลัวะ ในจังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน แต่เมื่อเปรียบเทียบชาวลัวะทั้งสองกลุ่มนี้พบว่ามีภาษาพูด วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อ รวมทั้งการแต่งกายที่แตกต่างกันมากจนน่าจะเป็นคนละกลุ่มกัน

เมื่อเปรียบเทียบหมู่บ้านทั้งสามแห่งที่เข้าไปศึกษา พบลักษณะที่แตกต่างกันคือชาวลัวะบ้านห้วยล้อมมีภาษาพูดคือภาษาลัวะ ซึ่งจะสื่อสารกันได้เฉพาะในกลุ่มของคนเท่านั้น แม้ปัจจุบันผู้ชายชาวลัวะจะพูดภาษาเมืองได้ แต่ผู้หญิงจะพูดได้น้อยกว่าและมักไม่กล้าพูดกับคนต่างถิ่น ส่วนชาว

ถิ่นสองหมู่บ้านคือข้างทางหลวงและบ้านนาบง มีภาษาพูดคือภาษาเมือง ทั้งสองหมู่บ้านพูดภาษาละแวกไม่ได้ เมื่อเปรียบเทียบลักษณะรูปร่างหน้าตาชาวถิ่นและชาวละแวกพบว่าแตกต่างกัน ผู้ชายชาวละแวกบ้านห้วยล้อมรูปร่างจะค่อนข้างสูงใหญ่ ผิวคล้ำ จมูกโด่ง ผู้หญิงก็หน้าตาสวยงามคมจำ ส่วนชาวถิ่นจะรูปร่างเล็ก ผิวค่อนข้างขาวและจมูกแบน แต่ถ้าเปรียบเทียบด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อของชาวถิ่นสองหมู่บ้านนี้กับคนเมืองในบ้านบ่อหลวงหรือแห่งอื่น ๆ พบว่าแตกต่างกันมาก แต่ชาวถิ่นบ้านนาบงและบ้านข้างทางหลวงกับคนละแวก บ้านห้วยล้อม ยังมีวิถีชีวิตใกล้เคียงกันมากกว่าคือมีอาชีพทำไร่ข้าวเหนียวเหมือนกัน ลักษณะการสร้างบ้านเรือนคล้ายกัน

การสร้างบ้านเรือนของชาวถิ่นและชาวละแวก ทำด้วยวัสดุที่ไม่คงทนถาวรและลักษณะบ้านคล้ายกัน แต่ปัจจุบันบ้านของทั้งชาวถิ่นและชาวละแวกเปลี่ยนแปลงไป คือลักษณะบ้านจะคล้ายบ้านคนเมืองมากขึ้นนิยมสร้างด้วยไม้ หลังคาบ้านมุงด้วยกระเบื้องหรือสังกะสีเพราะไม่ต้องเสียเวลาเปลี่ยนหลังคาบ้านเหมือนเวลามุงด้วยหญ้าคาหรือใบค้อ แต่ลักษณะบ้านของแต่ละหมู่บ้านอาจนิยมสร้างแตกต่างกันออกไป เช่นบ้านนาบงจะสร้างห้องครัวหรือที่เรียกว่า ครัวไฟ เป็นกระท่อมหลังเล็กใกล้บ้าน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้หลังคาบ้านสกปรกเพราะเขม่าควันไฟ และยังนิยมสร้างยุ้งฉาง และคอกสัตว์พวก หมู วัว ควาย ไว้ที่ไร้ บางบ้านก็ทำครกกระเดื่องไว้ที่ไร้ ดำข้าวให้พอกิน 4-5 วัน แล้วจึงขนกลับมาที่บ้าน ชาวละแวกและชาวถิ่นมีสิ่งที่เหมือนกันคือไม่มีชุดแต่งกายประจำเผ่า คือแต่งกายเหมือนชาวบ้านทั่วไป เสื้อผ้าที่ใช้นักจะซื้อมาจากอำเภอปัว หรือแขวงชัยบุรีของประเทศลาว หรือบางส่วนได้รับบริจาคมา

ชาวถิ่นและชาวละแวกมีอาชีพหลักคือการทำไร่ โดยเป็นการทำไร่แบบหมุนเวียน คือเมื่อทำไร่ไปแล้ว 1-2 ฤดูติดต่อกัน ก็จะปล่อยพื้นที่ไร่ให้ต้นไม้ขึ้นนาน 5-10 ปี เพื่อให้ดินกลับมาอุดมสมบูรณ์จากปุ๋ยธรรมชาติอีกครั้ง เมื่อกลับทำไร่ข้าวอีกครั้ง ผลผลิตข้าวจะได้อีกมากขึ้น แต่ปัจจุบันประชากรของชาวถิ่นและชาวละแวกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้พื้นที่ทำกินไม่เพียงพอ ต้องบุกกรุกพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น จนบางครั้งเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เพราะชาวบ้านอ้างสิทธิในพื้นที่ทำกินที่เคยทำไร่มาก่อน แต่เจ้าหน้าที่บอกว่าพื้นที่ป่า เมื่อพื้นที่ไร่น้อยลงทำให้การหมุนเวียนพื้นที่ไร่สั้น เช่นบางพื้นที่ใช้เวลาประมาณ 2-3 ปี ดังนั้นความอุดมสมบูรณ์ของดินจึงน้อย ส่งผลให้ผลผลิตข้าวที่ได้ก็น้อยตามไปด้วย ปัจจุบันปัญหาที่ทั้งชาวถิ่นและชาวละแวกประสบคือผลิตข้าวได้ไม่พอกินตลอดทั้งปี ปัญหานี้ในหมู่บ้านข้างทางหลวงและบ้านห้วยล้อมไม่รุนแรง เพราะชาวบ้านมีอาชีพเสริมอื่นนอกเหนือจากการทำไร่และหาของป่า คือมีอาชีพทำเครื่องจักสานและทำเครื่องหยาบ รายได้ที่ได้สามารถนำไปจุนเจือครอบครัวได้ แต่ในหมู่บ้านนาบงต้องพึ่งการทำไร่และหาของป่าเท่านั้น เมื่อเทียบกับหมู่บ้านอื่นประชากรในหมู่บ้านมีฐานะยากจนที่สุดแห่งหนึ่ง ต้นเหตุของปัญหาน่าจะเกิดจากในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมามีการเพิ่มจำนวน

ของประชากรรวดเร็ว เพราะขาดการวางแผนครอบครัว ผลที่ติดตามมาคือที่ดินทำกินไม่เพียงพอ และดินเสื่อมคุณภาพ รวมทั้งการขาดความรู้ในด้านการเกษตรและการจัดการกับที่ดินทำกิน แต่ชาวจีนและชาวลัวะยังมีทรัพยากรน้ำที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เพราะปริมาณฝนที่ตกค่อนข้างมาก พื้นที่บริเวณนี้จึงมีแม่น้ำไหลผ่านหลายสาย แต่ปัญหาสำคัญคือการนำน้ำจากแม่น้ำมาใช้ในการเพาะปลูกในฤดูแล้งไม่สามารถทำได้ เพราะพื้นที่เกษตรกรรมสูงกว่าแหล่งน้ำมาก เกือบทุกหมู่บ้านมักจะตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำ จึงทำให้พวกเขาไม่ขาดแคลนอาหารพวกปลาและสัตว์น้ำ นอกจากนี้ยังมีสาหร่ายน้ำจืดที่เรียกว่า ไกยี้ (*Cladophora* sp.) สาหร่ายชนิดนี้พบได้ง่าย โดยจะเกาะตามก้อนหินในแม่น้ำขนาดใหญ่ เช่นแม่น้ำว้าและแม่น้ำมาง นอกจากมีรสชาติอร่อย ยังมีคุณค่าทางอาหารสูงเพราะประกอบไปด้วย คาร์โบไฮเดรต โปรตีน วิตามิน เกลือแร่ และไขมัน นอกจากนี้ป่าบริเวณนี้ยังมีของป่า เช่น หวาย (*Calamus* spp.) ตำว (*Arenga pinnata* Linn.) เห็ด น้ำผึ้ง และสัตว์ป่า พวก หมูป่า เก้ง แลง (ตะกวด) การหาของป่าเพื่อบริโภคหรือซื้อขายบ้างเล็กน้อยในชุมชนมีมานานแล้ว แต่ปัจจุบันผลผลิตจากป่าเหล่านี้กลายเป็นสินค้าที่ตลาดมีความต้องการสูง พ่อค้าจะเข้าไปรับซื้อถึงภายในหมู่บ้าน แนวเทือกเขาที่กั้นพรมแดนไทยลาวจึงมีผู้คนในหลายหมู่บ้านเข้าไปเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่าเหล่านั้น แต่จากการสังเกตพบว่าชาวบ้านที่อาศัยอยู่กับปามักใช้ทรัพยากรจากป่าอย่างไม่รู้คุณค่า เพราะพวกเขาคิดว่าทรัพยากรเหล่านั้นยังคงเหลืออีกมาก แต่แน่นอนว่าถ้าการใช้ทรัพยากรยังเป็นไปในแนวทางนี้ ในไม่ช้าทรัพยากรเหล่านั้นก็จะต้องหมดไป คนที่จะได้รับผลกระทบอันดับแรกก็คือคนในชุมชนนั่นเอง แต่ดูเหมือนการควบคุมการใช้ทรัพยากรในป่าที่ใช้ร่วมกันโดยคนหลายกลุ่มเป็นไปได้ยาก แนวทางที่สามารถปฏิบัติได้คือการแนะนำให้ชาวบ้านเข้าใจเกี่ยวกับหลักการการอนุรักษ์ ปลูกฝังให้รักและหวงแหนทรัพยากรของตนเองหรือแนะนำในปลูกพืชเหล่านี้ขึ้นเองในพื้นที่ไร่นาแทนการเข้าไปเก็บจากป่า

วิถีชีวิตของชาวจีนและชาวลัวะในพื้นที่บริเวณนี้กำลังเปลี่ยนแปลงไป มีการรับเอาความเจริญเข้าสู่หมู่บ้าน รับเอาวัฒนธรรมประเพณีของคนเมืองเข้ามา การเปลี่ยนแปลงนี้พบเห็นได้ชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบชาวจีนสองหมู่บ้านคือ บ้านหางทางหลวงและบ้านนาบง หมู่บ้านทั้งสองแห่งนี้ประชากรในหมู่บ้านมีวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อแต่เดิมมาคล้ายคลึงกัน แต่ปัจจุบันบ้านหางทางหลวงมีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน เช่น มีถนนเข้าถึงหมู่บ้าน มีการตั้งโรงเรียนระดับประถมศึกษาในหมู่บ้าน มีสถานอนามัย และมีการติดต่อกับคนจากภายนอกมากขึ้น มีสื่อจากวิทยุและโทรทัศน์เข้ามา หมู่บ้านแห่งนี้จึงละทิ้งความเชื่อแบบดั้งเดิมบางอย่างไป ซึ่งแตกต่างจากบ้านนาบงที่ยังมีการเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีชีวิตจากแบบดั้งเดิมค่อนข้างน้อย

5.2 สรุปและวิจารณ์ผลการใช้ประโยชน์จากพืช

ผลการสำรวจการใช้ประโยชน์จากพืชพบ 254 ชนิด จัดอยู่ใน 211 สกุล 92 วงศ์ แบ่งเป็น พืชใบเลี้ยงคู่ 195 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 52 ชนิด และพืชพวกเฟินและกลุ่มที่คล้ายเฟิน 9 ชนิด

แผนภาพ 1 แสดงการเปรียบเทียบจำนวนชนิดของพืชในแต่ละวงศ์ของพืชใบเลี้ยงคู่ วงศ์ที่มีการใช้ประโยชน์มากที่สุดคือ วงศ์ Papilionaceae มี 18 ชนิด ใช้ประโยชน์ในด้านพืชอาหารมากที่สุด เช่น ถั่วไร่ (*Vigna spp.*) และใช้ประโยชน์รองลงมาคือ พืชสมุนไพร วงศ์ที่พบการใช้ประโยชน์ค่อนข้างมากคือวงศ์ Euphorbiaceae, Compositae, Rubiaceae, Caesalpinaceae, Mimosaceae, Verbenaceae, Rutaceae และ Moraceae ส่วนวงศ์อื่นๆ ที่พบมีการใช้ประโยชน์ไม่มาก

แผนภาพ 2 แสดงการเปรียบเทียบจำนวนชนิดของพืชในแต่ละวงศ์ของพืชใบเลี้ยงเดี่ยว และพืชพวกวงศ์เฟินและกลุ่มที่คล้ายเฟิน พบว่าวงศ์ Gramineae ใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ 12 ชนิด พืชวงศ์นี้มีการนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ทั้งเป็นอาหาร สมุนไพร และทำที่อยู่อาศัยและของใช้ เช่น ไม้สกุลต่างๆ การใช้ประโยชน์ในด้านพืชอาหารมากที่สุด เพราะเป็นพืชอาหารที่หาได้ง่าย พบทั่วไปตามป่ารอบหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังใช้ทำที่อยู่อาศัยและของใช้ และบางชนิดก็มีสรรพคุณเป็นยาสมุนไพรด้วย นอกจากนั้นก็มีพืชบางชนิดเป็นพืชเศรษฐกิจและพืชใช้ในพิธีกรรม วงศ์ Zingiberaceae พบ 9 ชนิด การใช้ประโยชน์ด้านอาหารมากเท่ากับด้านสมุนไพร เพราะพืชวงศ์นี้บางชนิดนอกจากใช้เป็นอาหารยังมีสรรพคุณเป็นยาสมุนไพรด้วย พืชวงศ์ Palmae และ Araceae พบอย่างละ 5 ชนิด วงศ์ Araceae ส่วนใหญ่ก็เป็นพืชอาหาร วงศ์ Palmae ก็ใช้เป็นอาหารเช่นเดียวกัน แต่นอกจากใช้เป็นอาหารแล้วยังใช้ทำที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ และบางชนิดก็เป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ

การใช้ประโยชน์จากพืชในแต่ละวงศ์ส่วนใหญ่จะใช้เพียงไม่มาก แต่มีบางวงศ์ที่มีจำนวนมาก กว่าวงศ์อื่นเช่น วงศ์ Papilionaceae Euphorbiaceae Gramineae Rubiaceae และ Compositae

แผนภาพ 3 แสดงผลการใช้ประโยชน์จากพืชในทั้งสามหมู่บ้าน คือบ้านห่านทางหลวง (ชาวถิ่น) บ้านนาบง (ชาวถิ่น) และบ้านห้วยล้อม(ชาวลัวะ) พบพืชอาหาร 53 % พืชสมุนไพร 29 % พืชที่ใช้ทำที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ 7 % พืชเศรษฐกิจ 2 % พืชใช้ในพิธีกรรม 3 % และพืชที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ 6% ผลการศึกษาแสดงว่าชาวถิ่นและชาวลัวะมีการใช้ประโยชน์จากพืชในด้านอาหารมากที่สุด และพืชเศรษฐกิจพบน้อยที่สุดเพียง 2%

แผนภาพ 4 แสดงการใช้ประโยชน์จากพืชในแต่ละหมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านใช้ประโยชน์จากพืชอาหารมากที่สุด รองลงมาคือพืชสมุนไพร ซึ่งน้อยกว่าพืชอาหารประมาณครึ่งหนึ่ง ส่วนกลุ่มพืชที่

ใช้ทำที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ พืชเศรษฐกิจ พืชที่ใช้ในพิธีกรรม และพืชที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ พบการใช้จำนวนไม่มาก และแตกต่างกันไปในแต่ละหมู่บ้าน เมื่อเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์จากพืชในแต่ละหมู่บ้าน พบว่าบ้านนาบงใช้ประโยชน์จากพืชอาหารและพืชสมุนไพรมากกว่าหมู่บ้านอื่น ส่วนพืชที่ใช้ที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ในแต่ละหมู่บ้านไม่แตกต่างกัน พืชเศรษฐกิจของบ้านนาบงพบน้อยกว่าหมู่บ้านอื่น แต่ถ้าเปรียบเทียบจำนวนพืชเศรษฐกิจของแต่ละหมู่บ้านก็ไม่แตกต่างกัน พืชที่ใช้ในพิธีกรรมของชาวลัวะไม่พบ ทั้งนี้เพราะชาวลัวะหมู่บ้านที่เข้าไปศึกษาเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ และละทิ้งประเพณีที่เคยทำมาก่อน นอกจากนี้แต่ละหมู่บ้านก็ยังมี การใช้ประโยชน์จากพืชด้านอื่น ๆ อีกหลายอย่างเช่น ใช้เป็นยาพิษ ใช้เปลือกเคี้ยวหมาก ใช้ผลสุกเป็นเหยื่อตกปลา แต่โดยรวมแล้วการใช้ประโยชน์จากพืชของบ้านนาบงมากกว่าหมู่บ้านอื่น อาจเนื่องจากชาวนาบงยังมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ยังต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติมากกว่าหมู่บ้านอีกสองแห่ง ที่ละทิ้งการใช้ประโยชน์จากพืช

การใช้ประโยชน์พืชทั้ง 6 กลุ่มและความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของกลุ่มชนที่ศึกษา

1. พืชอาหาร

การใช้ประโยชน์จากพืชอาหารของทั้งชาวลีนและชาวลัวะมีจำนวนมากเมื่อเทียบกับการใช้ประโยชน์จากพืชด้านอื่น ๆ พืชอาหารสำคัญของทั้งชาวลีนและชาวลัวะ คือข้าวเหนียว (*Oryza sativa* var. *glutinosa*.) ซึ่งเป็นข้าวไร่หลายพันธุ์ เช่น ข้าวแดง ข้าวดำ ข้าวแพ่ พืชอาหารอื่น ๆ ที่พบส่วนใหญ่จะปลูกลงไปพร้อมกับข้าวไร่ ผลผลิตที่ได้จะเก็บไว้กินตลอดปี เช่น ถั่วแดง (*Vigna unguiculata* Walpers ssp. *unguiculata*) ถั่วแป๋ (*Vigna umbellata* Ohwi & Ohashi var. *umbellata*) งาขาว (*Sesamum indicum* Linn.) งาขี้ม้อน (*Perilla frutescens* Britt.) น้ำเต้า (*Lagenaria sinceraria* Standl.) เต๋อ (Coix *lachryma-jobi* Linn.) สมุทรโคคม (*Sorghum vulgare* Pers var. *saccharatum* Boerl.) นอกจากนี้ตามบ้านเรือนยังปลูกพืชสวนครัวเช่น แมงลัก (*Ocimum canum* Sims) ยี่ห่วย (*Ocimum gratissimum* Linn.) ผักชีฝรั่ง (*Erygium foetidum* Linn.) ขี้เหล็ก (*Piper sarmentosum* Roxb.) ชะอม (*Acacia pennata* Willd. spp. *insuavis* Nielsen) หรือบางครั้งก็นำเอาพืชป่ามาปลูกไว้ที่บ้านเช่น ส้มป่อย (*Acacia concinna* DC.) พืชอาหารส่วนใหญ่ยังเป็นพืชป่า ชาวนาบงเมื่อจะออกไปไร่หรือหาของป่าก็จะเตรียมข้าวหนึ่ง ข้าวสาร น้ำพริกและเกลือติดตัวไปด้วยกับข้าวก็ไปหาในป่า ผักชนิดต่าง ๆ มีให้เลือกมากมายเช่น โหระพากระป๋อง (*Diplazium dilatatum* Bl.) ถอบแถบเครือ (*Connarus semidecandrus* Jack) ไคร้หน้า (*Homonoia riparia* Lour.) ส้มกุ่ม (*Embelia sessiliflora* Kurz) ผักหนุ่ม (*Archidendron lucidum* Nielsen) กินยอดเป็นผักสดจิ้มน้ำพริก ผักบางชนิดมีรสขาคิดและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคในชุมชนและมี

พ่อดำมารับซื้อถึงในหมู่บ้านเพื่อนำไปจำหน่ายต่อเช่น หน่อหวาย (*Calamus spp.*) ผักขม (*Pittosporopsis kerrii* Craib) ผักหน้าง (*Parabaena sagittata* Miers) และผักสาก (*Erythrophalum scandens* Bl.)

พื้นที่บริเวณนี้มีแม่น้ำหลายสายไหลผ่านและมีปลาชุกชุม ชาวถิ่นและชาวละแวกจึงมีอาชีพหาปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ ไว้สำหรับบริโภคและจำหน่าย เมื่อนำปลาไปประกอบอาหารชาวถิ่นจะใส่ดอกอ่อนตะไคร้ (*Acorus tatarinowii* Schott) ลงไปด้วย นอกจากมีรสชาติอร่อยแล้วยังช่วยดับกลิ่นคาวปลาเพราะตะไคร้มีกลิ่นหอมคล้ายตะไคร้ อาหารที่หาง่ายและยังมีรสชาติดีอีกอย่าง คือ ใยกี (*Cladophora* sp.) ซึ่งเป็นสาหร่ายน้ำจืดที่เกาะบนก้อนหินพบในแม่น้ำว้าและแม่น้ำม่าง ในถ้ำธารจะไม่พบใยกี ทั้งนี้เพราะสาหร่ายชนิดนี้ขึ้นเฉพาะในแหล่งน้ำไหลที่ค่อนข้างสะอาด มีแสงแดดส่องถึงและน้ำต้องไหลแรง ใยกีนำมาทำเป็นอาหารได้หลายอย่าง เช่นทำเป็นห่อหมกกับปลาและสัตว์น้ำขนาดเล็กอื่น ๆ หรือใยกีผสมกับเกลือทำเป็นแผ่นตากแห้งนำมาทอดหรือปิ้ง ใยกีแผ่นตากแห้งเก็บไว้กินได้นานหลายวัน

พืชอาหารบางชนิดยังมีสรรพคุณเป็นยารักษาโรคด้วย เช่น ส้มขี้ (*Phlogacanthus curviflorus* Nees) ยอดอ่อนนี้จึงมีน้ำพริก ใบตองไฟใช้ฉนวนแก้เคล็ดขัดยอกหรือปวดบวม หม่อนฮอ (*Morus laevigata* Wall. ex Hook. f.) ยอดอ่อนนี้จึงมีน้ำพริก เปลือกต้นทุบพอกแผลสดช่วยห้ามเลือด ประเฆ (*Cycas pectinata* Griff.) ยอดอ่อนนี้จึงมีน้ำพริก แก่นต้นคัมคัมแก้เจ็บคอ

พืชอาหารของชาวถิ่นและชาวละแวกส่วนใหญ่เป็นพืชป่า ทั้งนี้เพราะพวกเขาใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับป่า พืชอาหารในป่ามีอยู่มากมายหลายชนิด หาได้ง่ายและยังไม่ต้องเสียเวลาปลูกและดูแลรักษา และที่สำคัญคือเป็นผักสดที่ไม่มียาฆ่าแมลง

2. พืชสมุนไพร

สมุนไพรมีความสำคัญต่อชาวถิ่นและชาวละแวกมาก ในอดีตการรักษาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย หรือรุนแรงก็จะใช้ยาพื้นบ้านทั้งหมด ผลการศึกษาสามารถจัดกลุ่มพืชสมุนไพรตามการใช้ประโยชน์ออกเป็นกลุ่มตามสรรพคุณ ได้ดังนี้

2.1 ยาแก้ปวดท้อง

ว่านน้ำเต็ก (*Acorus tatarinowii* Schott) ผลเดี่ยวกินสด

พุดคง (*Ervatamia graciliflora* Lace) ต้นคัมคัม

ติ่งน้ำใส (*Kopsia arborea* Bl.) ต้นคัมคัม

ทะโล้ (*Schima wallichii* Korth.) กินยอดอ่อน
 ก่อ (*Castanopsis diversifolia* King) กินเปลือกต้น
 ถอบแถบเครือ (*Connarus semidecandrus* Jack) กินใบ
 จี๋อ้น (*Helicteres elongata* Wall.) ดินตัมน้ำคัม
 กระพังโหม (*Paederia pilifera* Hook.f) รากตัมน้ำคัม
 เปราะหอม (*Kaempferia galanga* Linn.) กินหัวสด

2.2 ยาแก้ท้องเสีย

ต้นมะขาม (*Tamarindus indica* Linn.) เปลือกแช่น้ำรวมกับยอดมันเทศคัม
 มันเทศ (*Ipomoea batatas* Lamk.) ยอดแช่น้ำรวมกับเปลือกต้นมะขามคัม
 ไครีน้ำ (*Homonoia riparia* Lour.) กินใบแก่
 เอนอ้า (*Melastoma normale* D.Don) กินผลแก่หรือรากตัมน้ำคัม
 ลูกใต้ใบ (*Phyllanthus amarus* Schum. Thonn.) ดินตัมน้ำคัม
 เถาพันซ้าย (*Spatholobus pottingeri* Prain) ดินตัมน้ำคัม
 มะม่วง (*Mangifera indica* Linn.) เปลือกต้นตัมน้ำคัม
 ฝรั่ง (*Psidium guajava* Linn.) เปลือกต้นตัมน้ำคัม

2.3 ยาแก้ไอและเจ็บคอ

หนาดใหญ่ (*Blumea balsamifera* DC.) รากตัมน้ำคัม
 จิง (*Zingiber officinale* Roscoe) กินหัวสด
 ปรงเขา (*Cycas pectinata* Griff.) ใช้แกนในของต้นตัมน้ำคัม
 ยาแก้ไอ (*Laggetera pterodonta* Sch. Blp. ex Oliv.) รากตัมน้ำคัม
 เลี้ยว (*Desmodium oblatum* Baker ex. Kurz) รากตัมน้ำคัม
 หนาดคำ (*Inula cappa* DC.) ดินและรากตัมน้ำคัม

2.4 ยาบำรุงกำลัง

กำลังเสือโคร่ง (*Betula alnoides* Buch.- Ham.) เปลือกต้นคัมหรือคองเหล้าคัม
 ฮ่อม (*Gynura bicolor* DC.) ยอดคัมกับไก่กินบำรุงกำลัง

หญ้าข้าวกำ (*Hedyotis cf. acutangulata*) รากคัมน์น้ำคัม
 อ้อสะพายควาย (*Derris ferogirea* Bth.) ต้นคองเหล้า
 เครือหอบบเหลบ (*Phylacium majus* Coll.&Hemsl.) ต้นคองเหล้า
 ยาหัว (*Smilax glabra* Roxb.) หัวคัมหรือคองเหล้า

2.5 ยาแก้ไข้

ไคร้หน้า (*Homonoia riparia* Lour.) ต้นแช่น้ำรวมกับตะไคร้หน้าคัม
 ตะคร้า (*Garuga floribunda* Decne) เปลือกต้นแช่น้ำคัมหรืออาบ
 ส้านเห็บ (*Saurauia roxburghii* Wall.) เปลือกต้นแช่น้ำคัม
 ว่านน้ำเล็ก (*Acorus tatarinowii* Schott) ผลทุบแช่น้ำคัม
 หนามคุ่ม (*Rubus pyrifolius* J.E. Smith) ต้นคัมน์น้ำคัม
 หญ้าถอคปล้อง (*Equisetum diffusum* D.Don) ทั้งต้นคัมน์น้ำคัม

2.6 ยาห้ามเลือด

ว่านงคหิน (*Aglaonema schottianum* Miq.) ลำต้นตำพอกแผล
 หม่อนฮอก (*Morus laevigata* Wall. ex Hook. f.) เปลือกต้นตำพอกแผล
 สาบแร้งสาบกา (*Ageratum conyzoides* Linn.) ใบตำพอกแผล
 สาบเสือ (*Chromolaena odorata* Linn.) ใบตำพอกแผล
 ดอกกาย (*Curculigo recurvata* Dry.) ลำต้นตำพอกแผล

2.7 ยาแก้หนาว

เอื้องหมายนา (*Costus speciosus* Smith) คั้นน้ำจากต้นคัมแก้ปัสสาวะขัด หรือคัมรวมกับ
 รากรางจืด (*Thunbergia laurifolia* Linn.) รากฝ้าย (*Gossypium hirsutum* Linn.) ใผ่บง
 (*Bambusa natan* Wall.) และหญ้าสามเหลี่ยม (*Carex baccans* Nees) คัมแก้หนาว

2.8 ยานวดแก้ปวดบวม

หนาดใหญ่ (*Blumea balsamifera* DC.) ใบตำนวดบริเวณที่ปวดบวม
 อ้อมช้าง (*Phlogacanthus curviflorus* Nees) ใบถอนไฟนวดบริเวณที่ปวดบวม

ฝ้ายเป้ง (*Solanum erianthum* D.Don) ใบคำประคบบริเวณที่ปวดบวม

ชุมหิน (*Hedyotis capitella* Wall var. *pubescens* Kurz) ต้นคำประคบบริเวณที่ปวดบวม

2.9 ยาแก้ซาง

สะเคช้าง (*Acrocarpus fraxinifolius* Wight & Arn.) ชูดเปลือกต้นอมหรือคัมน์น้ำคัม

ผักหนุ่ม (*Archidendron lucidum* Nielsen) กินใบสด

2.10 ยาแก้ไข้มาลาเรีย

สะพ้านกัน (*Sambucus javanica* Reinw.) อักคิทวาร (*Clerodendrum serratum* Moon)

และมะเฟืองป่า (*Walsura trijuga* Kurz) รากคัมรวมกันคัมแก้ไข้มาลาเรีย

2.11 ยาแก้หวัด

โคไม้รู้กัม (*Elephantopus scaber* Linn.) รากคัมน์น้ำคัม

หนาดก้า (*Inula cappa* DC.) รากคัมน์น้ำคัม

หญ่าหนูตัน (*Dianella ensifolia* Red.) ต้นคัมน์น้ำคัม

หนามคู้ม (*Rubus pyrifolius* J.E. Smith) ต้นคัมน์น้ำคัม

2.12 ยาแก้เจ็บหลังเจ็บเอว

ต้นฮากไม้ (*Aeschynanthus* sp.) ต้นคัมน์น้ำคัม

จีเหล็กเทศ (*Cassia occidentalis* Linn.) รากคัมน์น้ำคัม

สามเสื่อ (*Chromolaena odorata* Linn.) รากเผาไฟคัมน์น้ำคัม

เข็มป่า (*Ixora cibdela* Craib) รากคัมน์น้ำคัม

2.13 ยาแก้ผดผื่น

เปล้าใหญ่ (*Croton oblongifolius* Roxb.) ใช้รากคัมอาบ

เข็มป่า (*Ixora cibdela* Craib) ต้นคัมอาบและคัม

ระย้าแก้ว (*Clerodendrum penduliflorum* Wall.) ต้นคัมน์น้ำคัม

2.14 พืชที่มีสรรพคุณอื่นๆ

มะไฟจีน (*Clausena lansium* Skeels) ใบตำพอกศีรษะแก้ปวดหัว

ซ้อ (*Gmelina arborea* Roxb.) ใบถอนไฟห่อเท้าแก้ น้ำกัดเท้า

ยาแก้ (*Vernonia volkameriaefolia* Wall. ex DC.) ใบและรากแช่น้ำดื่มแก้กินอาหารผิด

รางจืด (*Thunbergia laurifolia* Linn.) ตัดลำต้นเผาไฟเผาเข้าไปในรูหู รักษาอาการเจ็บหู

บัวหาคำ (*Justicia ventricosa* Wall.) ใบตำรวมกับน้ำหมอนึ่ง หมกไฟ นวดแก้อาการชัก

ทองกาย (*Curculigo recurvata* Dry.) ลำต้นตำใช้สระผมแก้ผมร่วงและรังแค

ข้าวสารค่า (*Cardiopteris quinqueloba* Hassk.) ทั้งต้นต้มดื่มและอาบแก้คุดมพุง

นมพิศิต (*Hoya parasitica* Wall.) ใบถอนไฟประคบแก้เจ็บม้าม

ส้มผด (*Rhus chinensis* Muell.) ต้นต้มใช้น้ำล้างแผลติดเชื้อที่เป็นฝีหนอง

ปัจจุบันชาวถิ่นและชาวลัวะมีการใช้ยาแผนปัจจุบันมากขึ้น เพราะมีสถานียานามัยตั้งในหมู่บ้านใกล้เคียง มีเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้ด้านสาธารณสุข การป้องกันไม่ให้เกิดโรค และแนะนำการใช้ยาแผนปัจจุบันให้รู้จัก ชาวบ้านนิยมใช้กันมากเพราะเห็นผลเร็ว และยังหาซื้อได้ง่ายตามร้านขายของภายในหมู่บ้าน แม้การใช้ยาสมุนไพรลดความสำคัญลงค่อนข้างมาก แต่มียาบางชนิดที่ยังคงใช้กันเช่นยาแก้ปวด ยาแก้ผดผื่น ยาบำรุงกำลัง ยาแก้ปวดหลังปวดเอว พบการใช้ยาเหล่านี้แพร่หลายในทั้งสามหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะมีสรรพคุณดีและราคาก็ไม่แพง นอกจากนี้ยังไม่มียาแผนปัจจุบันที่ช่วยรักษาอาการเหล่านั้น เช่นยาบำรุงกำลังและยาแก้ปวดหลังปวดเอว เพราะคนกลุ่มนี้ต้องใช้แรงงานในการทำไร่ พืชกลุ่มนี้มีความน่าสนใจ เพราะอาจนำมาทำปรับปรุงเป็นอาหารเสริมสุขภาพหรือบำรุงกำลังได้

3. พืชใช้ทำที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้

บ้านเรือนของชาวถิ่นและชาวลัวะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือเป็นบ้านยกพื้นสูง พื้นบ้านทำด้วยไม้ไผ่สับเป็นฟาก ฝาบ้านทำด้วยไม้ไผ่ สานขัดกัน หลังคามุงด้วยหญ้าคา (*Imperata cylindrica* Beauv.) หรือใบค้อ (*Livistona speciosa* Kurz) วัสดุที่นำมาสร้างบ้านเป็นวัสดุที่หาง่ายและมีมากในท้องถิ่น เช่นไม้ไผ่ ป่าบริเวณใกล้หมู่บ้านมักเป็นป่าไผ่ ชาวบ้านจะเลือกไผ่ชนิดที่มอดไม่กิน ชาวถิ่นและชาวลัวะนิยมมุงบ้านด้วยหญ้าคาหรือใบค้อเย็บเป็นตับ ใบค้อหาได้ง่ายเพราะส่วนใหญ่ชาวบ้านมักปลูกต้นค้อไว้ในบริเวณบ้านหรือที่ไร่ เพราะผลคือแก่สามารถนำมาต้มกินกับน้ำพริกได้ ใบค้อนำมาเย็บเป็นตับได้ง่ายกว่าหญ้าคาแต่มีอายุการใช้งานไม่นานคือประมาณหนึ่งปี แต่ถ้ามุงด้วยหญ้าคาจะอยู่ได้ 2-3 ปี

แต่ปัจจุบันบ้านที่สร้างขึ้นใหม่ส่วนมากมักเป็นบ้านไม้แบบคนเมือง ไม้ที่นำมาปลูกสร้างบ้านเช่น ต้มเต๋น (*Duabanga grandiflora* Roxb.ex DC.) ไม้รัง (*Shorea siamensis* Miq.) ทะโล้ (*Schima wallichii* Kurth.) หลังคาถ่มักจะมุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง เพราะมีอายุในการใช้งานนานหลายสิบปี ไม่ต้องเสียเวลาเปลี่ยนหลังคาบ่อย

อุปกรณ์เครื่องใช้ในบ้านหลายชนิดทำด้วยไม้ไผ่เช่นอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ ข้อง กระติบใส่ข้าว กระดัง อุปกรณ์ดักสัตว์ป่า นอกจากไม้ไผ่ หวาย (*Calamus* spp.) เป็นวัสดุที่นำมาใช้กันมากเพราะนอกจากจะสวยงามยังทนทานด้วย เช่นทำเป็นปลอกมิด เลื่อ แต่หวายก็หาได้ยากกว่าไม้ไผ่ ปัจจุบันการทำเครื่องหวายในหมู่บ้านจึงเป็นการทำเพื่อจำหน่ายมากกว่าทำไว้เพื่อใช้เอง เช่นทำเป็นโต๊ะ เก้าอี้ นั่ง เก้าอี้นอน ตะกร้าใส่ของ ชั้นวางของ เป็นต้น

เลื่อเป็นของใช้จำเป็นของแต่ละครัวเรือนเนื่องจากพื้นบ้านของชาวลั่นและชาวถั่วทำด้วยไม้ไผ่สับเป็นฟาก ทำให้เวลานั่งหรือนอนไม่สบาย บ้านเกือบทุกหลังจึงปูทับพื้นด้วยเลื่ออีกชั้นและยังใช้เลื่อสำหรับปูพื้นรับรองแขก เลื่อทำได้จากวัสดุหลายอย่างเช่น เลื่อหวาย เลื่อตองสาต เลื่อไผ่เหียะ เลื่อหญ้าสามเหลี่ยมเป็นต้น เลื่อหวายและเลื่อไผ่เหียะ (*Cephalostachyum virgatum* Kurz) มีอายุการใช้งานนานแต่ขั้นตอนการผลิตยุ่งยากกว่าการทำเลื่อจากวัสดุชนิดอื่น เพราะต้องลอกเอาเฉพาะส่วนผิวและทำให้เป็นเส้นขนาดเล็ก เลื่อชนิดนี้จะสวยงามและผิวเรียบเป็นมัน ตองสาต (*Phrynium* sp.) ใช้ส่วนผิวของต้นตองสาตสานเป็นเลื่อหรือถ้าต้องการให้มีความสวยงามมากขึ้นก็สานสลับกับหญ้าสามเหลี่ยม เลื่อตองสาตและเลื่อหญ้าสามเหลี่ยมมีอายุการใช้งานไม่นานเท่าเลื่อหวายและเลื่อไผ่เหียะ แต่ด้วยลวดลายที่สวยงามบ้านบางหลังจึงนำเลื่อมาใช้กันแบ่งห้องและตกแต่งฝาบ้านให้สวยงาม

หญ้าสามเหลี่ยม (*Scleria terrestris* Fassett) เป็นกกชนิดหนึ่งที่ผิวดันมีสีดำหรือสีม่วงดำ ผิวดันเป็นมันเรียบ ชาวบ้านจะเก็บหญ้าสามเหลี่ยมกันในช่วงที่ต้นหญ้าแก่จัดคือประมาณเดือน พฤษภาคม-กุมภาพันธ์ ชาวบ้านจะเลือกเอาเฉพาะต้นแก่และมีขนาดยาวพอที่จะสานเป็นเครื่องจักสานได้ นำมาลอกเอาเฉพาะผิวดันแล้วตากแดดให้แห้งสามารถเก็บไว้ใช้ได้ตลอดปี หญ้าสามเหลี่ยมนำมาสานสลับลายกับตองสาตหรือเส้นตอกไม้ไผ่เป็นภาชนะต่าง ๆ เช่น ตะกร้า กระติบข้าว ก่องใส่ของและภาชนะต่าง ๆ เครื่องจักสานที่ผลิตจากหมู่บ้านแห่งนี้มีคนนิยมซื้อไปใช้เพราะสวยงามและทำจากวัสดุธรรมชาติ ปัจจุบันจึงกลายเป็นสินค้าที่สร้างชื่อเสียงให้หมู่บ้านอย่างมาก

ชาวลั่นและชาวถั่วมีอาชีพหาปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ สวีงจึงเป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งที่ทุกบ้านต้องมีการถักสวิงของบ้านบางจะถักด้วยเชือกที่ควั่นจากเปลือกต้นถั่วชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านเรียกว่า เพียด (*Pueraria lobata* Ohwi var. *thomsoni* van der Maesen) เปลือกต้นถั่วชนิดนี้มีคุณสมบัติเหนียวและ

ทนทาน การถักสวิงจากต้นเพียงใช้เวลาไม่นานเพราะเสียเวลาหลายขั้นตอนก็ต้องลอกเอาเฉพาะผิวต้น แล้วจึงชุบเอาส่วนเปลือกสีเขียวออกให้หมด นำมาควั่นให้เป็นเส้นยาวแล้วจึงนำมาถักเป็นสวิง ปัจจุบันพบเพียงหมู่บ้านบางเพียงแห่งเดียวที่ยังคงมีการถักสวิงแบบนี้ใช้อยู่ ส่วนหมู่บ้านอื่น ๆ มักจะซื้อค้าขาย มาถักเป็นสวิงแทน

น้ำเต้า (*Lagenaria siceraria* Standley) เป็นพืชที่นิยมปลูกไว้ในไร่ข้าว ส่วนใหญ่จะปลูกไว้โดยปล่อยให้ขึ้นคลุมตอไม้ น้ำเต้าทำเป็นอาหารได้หลายอย่าง เช่น ผลอ่อนต้มจิ้ม น้ำพริกหรือแกงใส่ปลา ผลแก่ทำเป็นภาชนะสำหรับใส่ของ เช่น เมล็ดพันธุ์พืช ของมีค่าและเอกสารสำคัญต่าง ๆ นอกจากนั้นก็ทำเป็นกระติ๊กน้ำ กระบวยตักน้ำ หรือนำผลแก่ของน้ำเต้ามาสานทับด้านบนนอกด้วยหญ้าสามเหลี่ยมและเส้นตอก ใช้สำหรับทำเป็นแจกันใส่ดอกไม้หรือใช้ประดับตกแต่งบ้านให้สวยงาม

4. พืชเศรษฐกิจ

พืชเศรษฐกิจที่เป็นพืชปลูกพบเพียงชนิดเดียวคือ ข้าวโพดอาหารสัตว์ (*Zea mays* Linn.) ปริมาณการผลิตไม่มากเพราะชาวบ้านจะเตรียมพื้นที่เพาะปลูกไว้สำหรับปลูกข้าวไร่ การปลูกพืชอื่น ๆ นอกฤดูทำให้ดินจืดเร็วส่งผลให้การผลิตข้าวในฤดูถัดไปลดลง พื้นที่อื่น ๆ ในอำเภอบ่อเกลือก็พบการปลูกพืชเศรษฐกิจน้อย เนื่องจากปัญหาเดียวกันนอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านตลาดรับซื้อผลผลิตที่อยู่ไกล และการคมนาคมที่ไม่สะดวก แต่ก็ยังพบผลผลิตที่จัดเป็นเป็นพืชเศรษฐกิจอยู่หลายชนิด เพียงแต่พืชทั้งหมดเป็นพืชป่า เดิมผลผลิตจากป่าเหล่านั้นมาเพียงเพื่อยังชีพเท่านั้น เมื่อเหลือก็นำไปขายหรือแลกเปลี่ยนเป็นเสื้อผ้าและของใช้จำเป็นอื่น ๆ แต่ปัจจุบันการเก็บผลผลิตจากป่าเพื่อจำหน่ายเกือบเป็นรายได้หลักของคนในแถบนี้ พืชเศรษฐกิจที่พบได้แก่

4.1 ตำว (*Arenga pinnata* Merr.)

เป็นพืชวงศ์ปาล์มที่มีขนาดใหญ่ ชาวบ้านจะนำลูกตำวมาทำเป็นลูกชิดส่งขายให้โรงงาน พื้นที่ป่าบริเวณนี้มีต้นตำวขึ้นเองตามธรรมชาติ ชาวบ้านเก็บผลตำวประมาณเดือนพฤศจิกายน-มกราคม ต้องนำผลตำวมาต้มแล้วบีบเอาเฉพาะส่วนเมล็ด แขน้ำทิ้งไว้หลายวันแล้วจึงขายให้พ่อค้า ชาวบ้านจะออกไปหาตำวในป่าเป็นกลุ่ม โดยทุกขั้นตอนการผลิตลูกชิดจะทำให้เสร็จในป่าเพราะต้องอาศัยพินจำนวนมากสำหรับค้ำลูกตำว ต้นตำวในธรรมชาติมักจะหายากและอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้านมาก การขนลูกตำวกลับมาทำการผลิตที่บ้านจึงค่อนข้างลำบาก ตำวต้นหนึ่งให้ผลผลิตลูกชิดประมาณ 500-800 บาท ซึ่งเป็นราคาที่ค่อนข้างสูงและคุ้มค่าน่าสำหรับชาวบ้าน แต่ต้นตำวจะให้ผลผลิตได้เมื่ออายุประมาณ 8-10

ปี และเก็บผลผลิตได้ 3-4 ครั้ง หลังจากนั้นต้นก็จะตาย เมื่อผลตำวถูกเก็บไปจากป่าจนหมดเมล็ดที่จะงอกเป็นต้นใหม่ไม่มี หากชาวบ้านยังคงมีการเก็บตำวจากป่าโดยไม่มีการปลูกทดแทน ก็น่าเป็นห่วงว่าในอนาคตตำวคงต้องหมดไปจากป่าอย่างแน่นอน

4.2 หวาย (*Calamus* spp.)

ผลผลิตจากหวายมีด้วยกันหลายอย่าง เช่นหน่อหวายสำหรับบริโภคชาวบ้านจะหามาสำหรับกินเองหรือเพื่อจำหน่าย นอกจากนี้ลูกหวายบางชนิดก็กินเป็นผลไม้ และมีหวายบางชนิดใช้สำหรับทำเครื่องจักสาน ซึ่งหวายชนิดนี้ต้องมีขนาดยาวหลายเมตรจึงจะตรงตามความต้องการของตลาด การซื้อขายจะขายประมาณเมตรละ 10-15 บาท ซึ่งก็ขึ้นกับชนิด ขนาด และคุณภาพของหวาย ปริมาณที่รับซื้อหวายไม่จำกัดและราคายังค่อนข้างสูง การหาหวายสามารถทำได้ตลอดปี ชาวบ้านจะออกไปหาหวายกันเป็นกลุ่มและใช้เวลานานหลายวัน ปัจจุบันหวายเริ่มหายากมากขึ้นเพราะหวายต้นหนึ่งต้องใช้เวลาในการเติบโตนานนับสิบปี หวายที่พบในป่าบริเวณนี้มีหลายชนิด เช่นหวายน้ำผึ้ง หวายหมี หวายกิ่ง หวายปุ่น เป็นต้น แต่ในการศึกษาข้อมูลและเก็บตัวอย่างหวายพบเพียงไม่กี่ชนิด เพราะหวายในป่าบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้านหาได้ยากมากเพราะถูกนำไปใช้จนหมด และการเดินทางไปเก็บตัวอย่างต้องเดินทางไกลและใช้เวลานานหลายวัน จึงทำให้ขาดข้อมูลบางส่วนไป แต่ในหมู่บ้านบางยังคงมีหวายในป่าค่อนข้างมาก หมู่บ้านนี้จึงเป็นแหล่งหาวัตถุดิบป้อนให้หมู่บ้านอื่น เพื่อนำไปทำเป็นเครื่องจักสาน เครื่องหวายที่ผลิตจากหมู่บ้านแถบนี้มีราคาไม่แพงเพราะต้นทุนค่าวัตถุดิบและค่าแรงงานถูก หากมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนารูปแบบให้สวยงามตรงตามความต้องการของตลาดรวมทั้งคัดเลือกวัตถุดิบที่มีคุณภาพสูง อาจสามารถใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนและการอนุรักษ์ทำลายป่าได้

4.3 กัง (*Thysanolaena maxima* Ktze.)

พืชพวกหญ้าขึ้นเป็นกอขนาดใหญ่ ต้นสูง 2-3 ม. ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์คือช่อดอก กังจะออกดอกช่วงเดือน พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ ช่อดอกต้องนำมาตากแดดให้แห้ง ฟาดให้ดอกหลุดออกให้หมด พ่อค้าจะมารับซื้อถึงในหมู่บ้าน โดยขายดอกกังราคา กิโลกรัมละ 8-10 บาท แม้ว่าราคาของกังจะค่อนข้างถูกแต่ก็ทำรายได้มากที่สุดให้ชาวบ้านเพราะดอกกังมีอยู่มากมาย ดอกเก็บง่ายอาศัยแรงงานคนในบ้านได้ทุกคนตั้งแต่เด็กถึงคนชรา

4.4 ปอสา (*Broussonetia papyrifera* Vent.)

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์คือ เปลือกต้น ชาวบ้านจะลอกเปลือกต้นทั้งต้นตากแดดให้แห้ง เพื่อให้พอค้ำนำไปส่งยังแหล่งผลิตกระดาษสา ชาวบ้านจะลอกต้นสาที่มีขนาดใหญ่ เพื่อให้ได้ปริมาณเปลือกครั้งละมาก ๆ ปอสาที่ได้คุณภาพจะไม่ดีเพราะแก่เกินไป ราคาที่ขายก็จะถูกด้วย แต่ส่วนใหญ่พอค้าจะมาสั่งให้หาเป็นครั้งคราวเพื่อนำไปป้อนตลาดในช่วงที่ขาดแคลนปอสาจากแหล่งผลิตอื่น

พืชป่าซึ่งปัจจุบันกลายเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของทั้งชาวจีนและชาวลัวะ ถูกใช้ไปอย่างไร้การควบคุม ทำให้ปริมาณลดลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะพืชที่ต้องใช้เวลาในการเจริญเติบโตนานกว่าที่จะให้ผลผลิตได้เช่นตัวและหอย ดังนั้นการแนะนำให้ชาวบ้านได้เข้าใจเกี่ยวกับการควบคุมปริมาณการใช้เพื่อให้มีทรัพยากรใช้ได้ตลอดไป หรือ ไม่ก็ปลูกพืชทดแทนในป่าหรือแนะนำให้ปลูกเป็นพืชเศรษฐกิจในไร่นาแทนการไปหาจากในป่าเพียงอย่างเดียว ซึ่งแนวทางนี้สามารถนำไปปฏิบัติได้เพราะพืชเหล่านี้เป็นพืชในท้องถิ่นสามารถเจริญเติบโตได้ดีในธรรมชาติอยู่แล้ว

5. พืชที่ใช้ในพิธีกรรม

ชาวจีนและชาวลัวะมีความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ การเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปมีมาตั้งแต่อดีตแล้ว มีพิธีกรรมบางอย่างที่ก็เลิกปฏิบัติไปหรือมีส่วนที่เพิ่มเติมเข้ามา แต่ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว เกิดจากหลายสาเหตุ เช่นการเผยแพร่ของศาสนาเข้ามา เช่นศาสนาคริสต์ที่ต้องต้องเลิกทำพิธีกรรมเกี่ยวกับผีทุกอย่าง แต่ก็ยังคงมีคนจีนและคนลัวะบางกลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธ คนกลุ่มนี้ยังคงสืบทอดความเชื่อแบบเก่าไว้ค่อนข้างมาก พิธีกรรมที่ยังทำอยู่มักจะเกี่ยวข้องกับการทำไร่ เช่นการบอกเจ้าที่ก่อนถางป่าเพื่อปลูกข้าวไร่ มีจุดประสงค์เพื่อให้การทำงานราบรื่นไม่มีอุปสรรค การทำพิธีที่เกี่ยวข้องกับไร่มีทั้งก่อน ถางไร่ ตอนหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าว ตอนต้นข้าวโตแล้ว หลังเก็บเกี่ยว และตอนที่จะขนข้าวมาเก็บยัง ยิ่งฉางทุกชั้นตอนจะมีพิธีกรรมปฏิบัติและต้องมีเครื่องเช่น เช่นไก่ หมู กล้วย และสิ่งสำคัญคือพืชประกอบพิธี มีบางพิธีที่ระบุว่าต้องใช้พืชชนิดไหน ชาวจีนใช้ใบของกะดังใบ (*Leea indica* Merr.) ชื่อภาษาจีนเรียกว่า กอนหมา และใบของมะไฟ (*Baccaurea ramiflora* Lour.) ประกอบพิธีแรกขวัญไร่ พืชอีกชนิดคือ ดอกเต้า (*Mallotus bartatas* Muell.Arg.) นอกจากใช้ใบประกอบพิธีแล้ว ชาวจีนยังนิยมนำปลูกลงในไร่ด้วยเพราะมีความเชื่อว่าพืชชนิดนี้จะช่วยดูแลข้าวในไร่ นอกจากนี้ยังใช้ดอกไม้อื่น ๆ ที่สวยงามร่วมในพิธีกรรม เช่นดอกหงอนไก่ (*Celosia argentea* Linn.) นอกจากส่วนของใบและดอก

พืชอื่น ๆ ที่ใช้ก็คือ ผีอก (*Colocasia esculenta* Schott) มัน (*Dioscorea* spp.) และข้าวเหนียว (*Oryza sativa* Linn. var. *glutinosa*) โดยนำมาปิ้งไฟเพื่อใช้เป็นเครื่องเซ่น

6. พืชที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ

การใช้ประโยชน์โดยทั่วไปนอกจากจะใช้พืชในด้านปัจจัยสี่ ยังมีการใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ ซึ่งก็นักจะแตกต่างกันออกไปตามแต่ความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสังคม เช่น

6.1 พืชที่กินเป็นเมี่ยง

เมี่ยงอีอาม (*Camelia oleifera* Abel var. *confusa* Scaly) ก่อ (*Lithocarpus* sp.) ไม้เตม (*Bischofia javanica* Bl.) ปอหูช้าง (*Macaranga denticulata* Muell.) ทั้งชาวถิ่นและชาวลัวะ นำใบอ่อนไปนึ่งกินกับเกลือ ใช้สำหรับเป็นของกินเล่นและมีไว้รับรองแขก

6.2 พืชพิษ

ผักหนอกช้าง (*Hydrocotyle javanica* Thunb.) ใช้ต้นสด ทางไหลแดง (*Acacia megaladena* Desv. var. *indo-chinensis* Nielsen) ใช้ส่วนเถา ข้าวสารหลวง (*Maesa ramentacea* A. DC.) ใช้ใบสด นำมาตำแช่ในแม่น้ำเพื่อเบื่อปลา ถ้าใช้ปริมาณน้อยทำให้ปลาสามารถจับได้ง่าย แต่ถ้าใช้ปริมาณมากปลาและสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ คาย ปัจจุบันชาวบ้านมักจะไม่ใช้กัน มะชัก (*Sapindus rarak* A. DC.) ส่วนของผลนำมาแช่น้ำทาตัวกันหากถูกเลือดไม่ให้กัด มะเค็ด (*Gelsemium elegans* Benth.) ทุกส่วนของพืชชนิดนี้เป็นพิษต่อคน และสัตว์เลี้ยง ถ้ากินเข้าไปอันตรายถึงเสียชีวิต

6.3 พืชที่ใช้เคี้ยวหมาก

ชาวลัวะและชาวลัวะนิยมเคี้ยวหมากกัน พืชที่ใช้เคี้ยวกับหมากได้แก่เปลือกต้นเครือปี (*Dalbergia velutina* Benth.) และเปลือกต้นชำแป้น (*Callicarpa arborea* Roxb.)

6.4 พืชให้น้ำดื่ม

เขาควายไม้หูลูป (*Uncaria macrophylla* Wall.) แพงเครือ (*Sphenodesma unquiculata* Schauer in DC.) ทั้งสองต้นเป็นไม้เถา เมื่อตัดที่โคนต้นและปลายยอดมีน้ำปริมาณมากไหลออกมาสามารถใช้เป็นน้ำดื่มได้เพราะจะเป็นน้ำจืด

6.5 พืชเป็นยาสูบ

ใบยาสูบ (*Nicotiana tabacum* Linn.) ทำเป็นยาเส้น

6.6 ใช้ผลทำเป็นของเล่น

พลับพล (*Microcos paniculata* Linn.) ใช้ผลทำเป็นลูกกระสุนปืนเด็กเล่น

6.7 พืชให้ทำเชือก

ปอมีน (*Colona floribunda* Craib) เปลือกต้นใช้ควั่นทำเชือก

6.8 พืชใช้ทำแป้งหมักเหล้า

เจตมูลเพลิงแดง (*Plumbago indica* Linn.) รากบดเป็นแป้งหมักเหล้าอุ

6.9 พืชที่ไม่ใช่ประโยชน์โดยตรง

เลื้อยเครือ (*Bauhinia glauca* Wall. ex Benth. subsp. *tenuiflora* K. & S. S. Larsen) ในคันมี
ตัวอ่อนด้วงชนิดหนึ่ง ชาวถิ่นและชาวลัวะพื้นดินนำเอาตัวอ่อนด้วงมาประกอบอาหาร

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. 2530. เมื่อน่านโบราณคดีประวัติศาสตร์และศิลปะ. กรุงเทพฯ, อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. 2538. ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย. เชียงใหม่, ธนบรรณาการพิมพ์.
- ขจักษ์ บุรุษพัฒน์. 2538. ชาวเขา. กรุงเทพฯ, แพร่พิทยา.
- จันทรรักษ์ ไตรวานนท์. 2541. พฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวไทลื้อ ชาวม้ง และชาวเย้าในบางพื้นที่ของจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- จิตติพร ทรรศนิยากร. 2540. พฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวเขาเผ่าอาข่าหมู่บ้านคอยสะโงะ จังหวัดเชียงราย. ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ชัยยุทธ กล้าแววงศ์. 2539. พฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวเขาเผ่าถิ่นหมู่บ้านวังเส้า จังหวัดน่าน. ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ชูศรี ไตรสนธิ. 2534. การศึกษาและวิจัยพฤษศาสตร์พื้นบ้านในประเทศไทย. การสัมมนาระดับประเทศเรื่องพฤษศาสตร์พื้นบ้าน, หอสมุดแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- เต็ม สมิตินันท์ และ วีระชัย ณ นคร. 2534. พฤษศาสตร์พื้นบ้าน. การสัมมนาระดับประเทศเรื่องพฤษศาสตร์พื้นบ้าน, หอสมุดแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- ทิพย์สุดา ตั้งตระกูล. 2541. พฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวมุ ชาวลัวะ และชาวลีในบางพื้นที่ของจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ทัศนเวศ ยะโส. 2540. พฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวเขาเผ่ามูเซอหมู่บ้านห้วยโป่ง จังหวัดเชียงราย. ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ปิยวรรณ วินิจชัยนันท์. 2538. พฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกระเหรี่ยงในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ปรัชญา ศรีสง่า. 2536. พฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวม้งลายในหมู่บ้านแม่ตาใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พรอนันต์ บุญก่อน. 2540. พฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวลีซอหมู่บ้านสามกู่ลา จังหวัดเชียงราย. ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

- พิมพ์ใจ มณีนาค. 2531. การสำรวจไม้ป่าที่มีผลรับประทานได้ในภาคเหนือตอนบนของประเทศ
ไทย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ภูเบศ วีโรทัย. 2534. รวบรวมบทความวิชาการถิ่น. สถาบันวิจัยชาวเขา, กรมประชาสงเคราะห์,
กระทรวงมหาดไทย.
- ภูวคณ บุตรรัตน์. 2528. เทคนิคทางพฤกษศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต
ปัตตานี, ปัตตานี.
- เยาวนิตย์ พลพิมพ์. 2539. พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในศูนย์พัฒนาโครงการ
หลวงแก่งน้อยและหนองเขียวจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- รัชดา พงษ์สัตยาพิพัฒน์. 2535. พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวม้งขาว ในหมู่บ้านช้างเคียน
จังหวัดเชียงใหม่. ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วีระชัย ณ นคร. 2539. วิวัฒนาการพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน. การอบรมเชิงปฏิบัติการนักพฤกษ
ศาสตร์ท้องถิ่น. องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สถาบันวิจัยสังคม. 2526. ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมและประชากรอำเภอปัว จ. น่าน พ.ศ.
2524. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สถานิตย์ เสี้ยวภูเขียว. 2530. พืชป่าที่นำมาใช้ทำประโยชน์นอกเหนือจากการใช้เป็นอาหารของ
ชาวเขาและคนท้องถิ่นในบางท้องที่ของจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระเชิงวิทยา
นิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2541. สถิติจังหวัดน่าน พ.ศ. 2541. กรุงเทพฯ, สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2541. สถิติสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ. 2541. กรุงเทพฯ, สำนัก
นายกรัฐมนตรี.
- Adema F., Leenhouts P.W. 1994. Flora Malesiana Series I Vol. 11 part 3. Leiden,
Rijksherbarium/Hortus Botanicus.
- Airy Shaw H.K. 1971. The Euphorbiaceae of Siam. Kew Bulletin, 26, 191-363.
- Aubreville, A. 1962. Flore du Combodge du Laos et du Vietnam Vol. 2. Paris, Museum
National D' Histoire Naturelle.
- Aubreville A., Leroy J. F. 1975. Flore du Cambodge du Laos et du Vietnam Vol. 15.
Paris, Museum National D' Histoire Naturelle.
- _____. 1994. Flore du Cambodge du Laos et du Vietnam Vol. 17. Paris, Museum
National D' Histoire Naturelle.

- _____. 1987. Flore du Cambodge du Laos et du Vietnam Vol. 27. Paris, Museum National D' Histoire Naturelle.
- Backer C.A., Bakhuizen V. D. B., Jr R.C. 1963. Flora of Java Vol. 1. Groningen, N.V.P. Noordhoff.
- _____. 1965. Flora of Java Vol. 2. Groningen, N.V.P. Noordhoff.
- _____. 1968. Flora of Java Vol. 3. Groningen, Wolters-Noordhoff N. V.
- Bailey L.H. 1966. Manual of Cultivated Plants. New York, Macmilian Company.
- Diallo D., Hveem B., Berge G. 1996. Traditional Medicine in the Sahel: Plants Used for Healing in the Malian Gourma, W. Africa. In Jain S.K. (Ed), Ethnobiology in Human Welfare, New Delhi, Deep Publications, pp.101-104.
- Hooker J.D. 1875. Flora of British India Vol. 1. Oast House: L. Reeve.
- _____. 1879. Flora of British India Vol. 2. Oast House: L. Reeve.
- _____. 1882. Flora of British India Vol. 3. Oast House: L. Reeve.
- _____. 1885. Flora of British India Vol. 4. Oast House: L. Reeve.
- _____. 1885. Flora of British India Vol. 5. Oast House: L. Reeve.
- _____. 1894. Flora of British India Vol. 6. Oast House: L. Reeve.
- _____. 1897. Flora of British India Vol. 7. Oast House: L. Reeve.
- Humbert H. 1946. Supplement a La Flore Generale de L' Indo-Chine Vol. 1 part 5. Paris, Museum National D' Histoire Naturelle.
- _____. 1951. Flore Generale de L' Indo-Chine Vol. 7. Paris, Musson ET Cie Editeurs.
- Jafri S. M. H. 1973. Flora of West Pakistan, 55, 35.
- Larsen K. 1984. Flora of Thailand Vol. 6 part 2. Bangkok, The Forest Herbarium, Royal Forest Department.
- Lecomte H. 1933. Flore Generale de L' Indo-Chine Vol. 3. Paris, Musson ET Cie Editeurs.
- Mabberley D.J., Pannell C.M., Sing A.M. 1995. Flora Malesiana Series I Vol. 12 part 1. Leiden, Rijksherbarium/Hortus Botanicus.
- Morat Ph. 1979. Flore du Cambodge du Laos et du Vietnam Vol. 23. Paris, Museum National D' Histoire Naturelle.

- Motte F. E. 1996. Medicinal Use of Special Pineresin among the P'urhepecha (Mexico). In Jain S. K. (Ed), *Ethnobiology in Human Welfare*, New Delhi, Deep Publications, pp. 223-232.
- Niyomdham C. 1978. A revision of the genus *Crotalaria* Linn. (Papilionaceae) in Thailand. *Thai Forest Bulletin (Botany)*, 11, 105-181.
- Prescott G. W. 1978. *How to Know Freshwater Algae*, Iowa, Wm. C. Brown Company Publishers, pp. 153-154.
- Radhakrishnan K. , Pandurangan A.G. , Pushpangadan P. 1996. *Ethnobotany of Wild Edible Plants of Kerala, India*. In Jains S. K. (Ed), *Ethnobiology in Human Welfare*, New Delhi, Deep Publications, pp. 48-51.
- Santisuk T. , Larsen K. 1997. *Flora of Thailand Vol. 6 part 3*. Bangkok, The Forest Herbarium, Royal Forest Department.
- _____. 1998. *Flora of Thailand Vol. 6 part 4*. Bangkok, The Forest Herbarium, Royal Forest Department.
- Santisuk T., Niyomdham C., Phanichapol D. 1990. *Thai Forest Bulletin (Botany)*. No.21. Bangkok.
- Santisuk T. 1994. *Thai Forest Bulletin (Botany)*. No. 22. Bangkok.
- _____. *Thai Forest Bulletin (Botany)*. No. 23. Bangkok. 1995.
- Singh P.B. 1996. *Wild Edible Plants of Mandi District in Northwest Himalaya*. In Jains S. K. (Ed), *Ethnobiology in Human Welfare*,.. New Delhi, Deep Publications, pp.22-25.
- Smitinand T., Larsen K. 1972. *Flora of Thailand Vol.2 part 2*. Bangkok, Applied Scientific Research.
- _____. 1975. *Flora of Thailand Vol.2 part 3*. Bangkok, Applied Scientific Research.
- _____. 1979. *Flora of Thailand Vol.3 part 1*. Bangkok, Applied Scientific Research.
- _____. 1985. *Flora of Thailand Vol.3 part 2*. Bangkok, Applied Scientific Research.
- _____. 1988. *Flora of Thailand Vol.3 part 3*. Bangkok, Applied Scientific Research.
- _____. 1989. *Flora of Thailand Vol.3 part 4*. Bangkok, Applied Scientific Research.
- _____. 1984. *Flora of Thailand Vol.4 part 1*. Bangkok, The Forest Herbarium, Royal Forest Department.

- _____. 1987. Flora of Thailand Vol. 5 part 1. Bangkok, The Forest Herbarium, Royal Forest Department.
- _____. 1991. Flora of Thailand Vol. 5 part 3. Bangkok, The Forest Herbarium, Royal Forest Department.
- _____. 1992. Flora of Thailand Vol. 5 part 4. Bangkok, The Forest Herbarium, Royal Forest Department.
- Suvatti C. 1978. Flora of Thailand. Bangkok, Kurusapha Ladprao.
- Trisonthi C. 1990. Utilization and Conservation of the Minor Forest Product in Chiangmai, Thailand. The challenges of Ethnobiology in The 21st Century. Yunnan Science and Technology Press, Kunming, China.
- Trisonthi C. 1995. Biodiversity in Swidden Agroecosystems in Northern Thailand. Regional Study on Biodiversity: Concepts, Frameworks, and Methods. Yunnan University Press, Kunming, China.
- Trisonthi C. 1996. Lawa and Tin in Northern Thailand: Their Culture and Useful Plants. 5th Congress on Ethnobiology. Nairobi, Kenya.
- Van der Maesen L. J. G. 1985. Revision of the genus *Pueraria* DC. With some notes on *Teyleria* Backer (Leguminosae), Agricultural University Wageningen Papers. 58-1, Wageningen, The Netherlands.

ภาคผนวก

ภาพถ่ายสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าถิ่น และเผ่าละว้า
และตัวอย่างพืชบางชนิดที่สำรวจพบ

รูป 11 หมู่บ้านชาวถิ่นบ้านท่าทางหลวง

รูป 12 หมู่บ้านชาวถิ่นบ้านนาง

รูป 13 หมู่บ้านชาวลัวะบ้านห้วยด้อม

รูป 14 พื้นที่เกษตรกรรมของชาวถิ่น

รูป 15 บ้านของชาวถิ่นหลังคามุงด้วยใบค้อ

รูป 16 ใบค้อ (*Livistona speciosa* Kurz)
सानเตรียมไว้สำหรับมุงหลังคา

รูป 17 หญ้าคา (*Imperata cylindrica* Beauv.)

รูป 18 ฟากไม้ไผ่เตรียมไว้สำหรับสร้างบ้าน

รูป 19 ภาชนะสำหรับเลี้ยงไก่

รูป 20 ผลิตภัณฑ์ที่สานจากหญ้าสามเหลี่ยม

รูป 21 ดอกหญ้าสามเหลี่ยม
(*Scleria terrestris* Fassett)

รูป 22 ผีวต้นหญ้าสามเหลี่ยมตากแห้ง

รูป 23 ผู้ชายชาวละโว้ทำไม้กวาดไว้ขาย

รูป 24 ตองกง (*Thysanolaena maxima* Ktze.)

รูป 25 สาหร่ายน้ำจืดไคย (*Cladophora* sp.)

รูป 26 ไคยแผ่นตากแห้ง

รูป 27 ลูกตำว (*Arenga pinnata* Merr.)

รูป 28 เมล็ดตำวที่แกะออกจากผล

รูป 29 ช่อม้าง (Phlogacanthus curviflorus Nees)

รูป 30 หงอนไก่ (Celosia argentea Linn.)

รูป 31 ว่านน้าเล็ก (Acorus tatarinowii Schott)

รูป 32 โหระกระบือ (Diplazium dilatatum Bl.)

รูป 33 กำดั่งเลื้อยโครง (Betula alnoides Buch.-Ham.)

รูป 34 ช้างเลือด (Caesalpinia mimosoides Lamk.)

รูป 35 ตะหุ่ง (*Ricinus communis* Linn.)

รูป 36 ก่อแป้น (*Castanopsis diversifolia* King)

รูป 37 เตื่อย (*Coix lachryma-jobi* Linn.)

รูป 38 งามี้ม่อน (*Perilla frutescens* Britt.)

รูป 39 เอนอ้า (*Melastoma normale* Linn.)

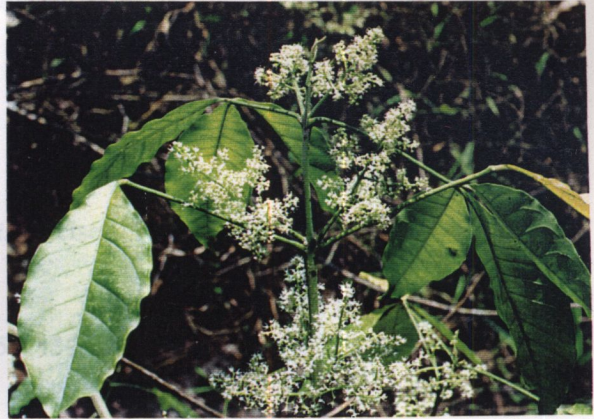

รูป 40 ถั่วมะแฮะ (*Cajanus cajan* Millsp.)

Acorus tatarinowii Schott 46, 75, 201, 203

รูป 41 เจตมูลเพลิงแดง (*Plumbago indica* Linn.)

รูป 42 เพี้ยกระທິง (*Euodia leptia* Merr.)

Acronychia laurifolia Bl. 62, 170

Alpinia zerumbet Burt. & R.M. Smith 66, 192

รูป 43 คู้มเต๋น (*Duabanga grandiflora* Roxb. ex DC.)

รูป 44 คิ่งหว้า (*Tacca chantrieri* Andr.)

Amoranthus 32, 8

Amoranthus
Aralia

รูป 45 ปอมีน (*Colona floribunda* Craib)

รูป 46 ปั้งขาว (*Clerodendrum colebrookianum* Walp.)

ดัชนี

- Acacia concinna* DC. 57, 133, 200
Acacia megaladena Desv. var. *indo-chinensis* Nielsen 57, 134, 210
Acacia nilotica 6
Acacia pennata Willd. spp. *insuavis* Nielsen 57, 135, 200
Achasma macrocheilos Baker 66, 191
Acorus tatarinowii Schott 46, 75, 201, 203
Acrocarpus fraxinifolius Wight & Arn. 48, 85, 204
Acronychia laurifolia Bl. 62, 170
Aeschynanthus sp. 54, 115, 204
Ageratum conyzoides Linn. 48, 91, 203
Aglaonema schottianum Miq. 46, 75, 203
Aglaonema simplex Bl. 46, 75, 203
Allium jacquemontii Kunth 6
Alpinia galanga Sw. 66, 191
Alpinia sp. 66, 192
Alpinia zerumbet Burtt & R.M. Smith 66, 192
Amalocalyx microlobus Pierre ex Spire 45, 46, 73
Amaranthus sp. 8
Amaranthus spinosus Linn. 45, 70
Amomum sp. 66, 193
Ananas comosus Merr. 47, 84
Antidesma acidum Retz 6
Antidesma montanum Bl. 64, 181
Aporusa villosa Baill. 51, 106
Aralia montana Bl. Bijdr. 46, 78

- Arcangelisia* sp. 7
- Archidendron clypearia* Nielsen var. *clypearia* 57, 135
- Archidendron lucidum* Nielsen 57, 135, 200, 204
- Ardisia gracillima* K. Larsen 58, 140
- Arenga pinnata* Merr. 7, 58, 145, 198, 207
- Asparagus filicinus* Buch.-Ham. 8
- Baccaurea ramiflora* Lour. 51, 52, 107, 209
- Bambusa natan* Wall. 53, 115, 203
- Baphicacanthus cusia* Brem. 7
- Basella alba* Linn. 47, 81
- Bauhinia glauca* Benth. subsp. *Tenuiflora* K.& S. S. Larsen 48, 85, 211
- Betula alnoides* Buch.-Ham. 8, 47, 81, 202, 197
- Bischofia javanica* Bl. 47, 83, 210
- Blumea balsamifera* DC. 49, 92, 202, 203
- Boesenbergia pandurata* Holtt. 66, 193
- Brassaiopsis glomerulata* Regel 46, 78
- Brassaiopsis speciosa* Decne.&Planch. 46, 78
- Broussonetia papyrifera* Vent. 7, 57, 137, 209
- Buddleja asiatica* Lour. 8
- Caesalpinia mimosoides* Lamk. 48, 86
- Caesalpinia sappan* Linn. 48, 86
- Cajanus cajan* Millsp. 59, 147
- Cajanus goensis* Dalz. 59, 148
- Calamus* sp. 58, 145
- Calamus* sp. 59, 146
- Callicarpa arborea* Roxb. 65, 186, 210
- Camelia oleifera* Abel var. *confusa* Scaly 64, 182, 210
- Cannabis sativa* Linn. 7
- Canna edulis* Kerr 8
- Canscora andrographioides* Griff. ex Clarke 53, 114

- Cardiopteris quinqueloba* Hassk. 48, 90, 205
Carex baccans Nees 50, 101, 203
Careya sphaerica Roxb. 8
Caryota urens Linn. 59, 146
Cassia floribunda Cavan 6
Cassia italica 6
Cassia occidentalis Linn. 48, 87, 204
Cassia sophera Linn. 48, 87
Castanopsis diversifolia Kin53, 112, 202
Celosia argentea Linn. 45, 70, 209
Cephalostachyum pergracile Munro 53, 116
Cephalostachyum virgatum Kurz 53, 116, 206
Chlorophytum undulatum Wall. 55, 125
Chromolaena odorata Linn. 49, 92, 203, 204
Cinnamomum iners Bl. 55, 124
Cipadessa baccifera Miq. 56, 131
Cissus hastata Miq. 66, 190
Citrus medica Linn. 62, 170
Cladophora sp. 48, 90, 198, 201
Clausena lansium Skeels 62, 63, 171, 205
Clerodendrum colebrookianum Walp. 65, 187
Clerodendrum fragrans Willd. 67, 187
Clerodendrum penduliflorum Wall. 65, 188, 204
Clerodendrum serratum Moon 65, 188, 204
Coix lachryma-jobi Linn. 53, 117, 200
Coix puellarum Bal. 8
Colocasia esculenta Schott 46, 76, 210
Colocasia gigantea Hook.f. 46, 76
Colocasia sp. 46, 77
Colona floribunda Craib 65, 184, 211

- Commelina diffusa* Burm. 48, 91
- Connarus semidecandrus* Jack 49, 97, 200, 202
- Conyza sumatrensis* Walker 49, 93
- Cordia dichotoma* Forst. 5
- Costus speciosus* Smith 50, 98, 203
- Crassocephalum crepidioides* S. Moore 49, 93
- Crateva magna* DC. 48, 89
- Crotalaria spectabilis* Roth ssp. *parvibracteata* 59, 148
- Croton oblongifolius* Roxb. 52, 107, 204
- Cucurbita moschata* Decne. 50, 98
- Curculigo recurvata* Dry. 55, 121, 203, 205
- Curcuma domestica* Valetton 66, 194
- Cuscuta reflexa* Roxb. 50, 100
- Cycas pectinata* Griff. 50, 101, 201, 202
- Dalbergia velutina* Benth. 59, 149, 206, 210
- Decaspermum fruticosum* Forst 58, 142
- Derris ferruginea* Benth. Pl. Jungh. 59, 149, 203
- Desmodium oblatum* Bak. ex Kurz 59, 150, 202
- Dianella ensifolia* Red. 55, 126, 204
- Dillenia indica* Linn. 51, 102
- Dioscorea alata* Linn. 51, 103
- Dioscorea bulbifera* Linn. 51, 103
- Dioscorea pentaphylla* Linn. 51, 104
- Diospyros mollis* Griff. 7
- Diplazium dilatatum* Bl. 47, 80, 200
- Diplazium polypodioides* Bl. 5
- Disporum calcaratum* Wall. ex D. Don 55, 126
- Dolichos lablab* Linn. 59, 150
- Duabanga grandiflora* Roxb.ex DC. 64, 179, 206
- Elephantopus scaber* Linn. 8, 49, 94, 204

- Eleutherine americana* Merr. 55, 122
Embelia sessiliflora Kurz 58, 141, 200
Emblica officinalis Gaertn. 5
Entada purseatha DC. 6
Equisetum diffusum D.Don 51, 105, 203
Ervatamia graciliflora Lace 46, 73, 201
Eryngium foetidum Linn. 65, 185, 200
Erythrina subumbrans Merr. 59, 151
Erythrina variegata Linn. 60, 152
Erythropalum scandens Bl. 58, 144, 201
Euodia lepta Merr. 63, 171
Euodia viticina Wall. 63, 172
Eupatorium odoratum Linn. 92
Fagopyrum cymosum Meissn. 61, 160
Ficus heterophylla Linn. 57, 138
Ficus hirta Vahl 57, 138
Ficus saemocarpa Miq. 57, 139
Ficus subulata Bl. 57, 139
Flacoutia indica Merr. 53, 114
Flemingia stricta Roxburgh ex Aiton f. 60, 152
Foeniculum vulgare Mill. 65, 185
Gardenia sootepensis Hutch. 61, 62, 164
Garuga floribunda Decne 47, 84, 203
Gelsemium elegans Benth. 55, 127, 210
Gigantochloa albociliata Munro 53, 54, 117
Gigantochloa sp. 54, 118
Glochidion assamicum Hook. f. 52, 108
Gmelina arborea Roxb. 65, 189, 205
Goodyera procera Hook. 58, 144
Gossypium herbaceum Linn. 56, 128, 203

- Gymnopetalum cochinchinense* Kurz 50, 99
- Gynura bicolor* DC. 7, 49, 94, 202
- Hedyotis* cf. *acutangulata* 62, 165, 203
- Hedyotis capitella* Wall var. *pubescens* Kurz 62, 165, 204
- Helicia formosana* Hemsl. var. *oblanceolat* Sleumer 61, 161
- Helicteres elongata* Wall. 64, 179, 202
- Heynea trijuga* Roxb. 56, 132, 198
- Hiptage bengalensis* Kurz 8
- Homonoia riparia* Lour. 52, 108, 200, 202, 203
- Hoya parasitica* Wall. 47, 80, 205
- Hydrocotyle javanica* Thunb. 65, 186, 210
- Ilex* sp. 46, 74
- Imperata cylindrica* Beauv. 54, 118, 205
- Inula cappa* DC. 45, 95, 202, 204
- Ipomoea batatas* Lamk. 50, 97, 202
- Ixora cibdela* Craib 62, 166, 204
- Jatropha curcas* Linn. 52, 109
- Justicia* sp. 45, 68
- Justicia ventricosa* Wall. 45, 68, 2059
- Kaempferia galanga* Linn. 66, 194, 202
- Kopsia arborea* Bl. 46, 74, 201
- Lagenaria siceraria* Standl. 50, 99, 200, 207
- Laggera pterodonta* Sch. Blp. ex Oliv. 49, 95, 202
- Lasia spinosa* Thw. 46, 77
- Leea indica* Merr. 9, 55, 125, 209
- Lepisanthes rubiginosa* Leenh. 63, 173
- Lilium nepalense* 7
- Lithocarpus* sp. 53, 113, 210, 204
- Livistona speciosa* Kurz 59, 147, 205
- Lobelia begonifolia* Lindl. 48, 88

- Lygodium flexuosum* Sw. 63, 174
Lygodium polystachyum Wall. ex Moore 63, 175
Macaranga denticulata Muell. Arg. 52, 109, 210
Macropanax concinnus Miq. 47, 79
Maerua crassifolia 6
Maesa glomerata K. Larsen & C.M. Hu 9
Maesa ramentacea A.DC. 58, 141, 210
Mallotus bartatas Muell.Arg. 52, 110, 209
Mangifera indica Linn. 45, 71, 202
Manihot esculenta Crantz 52, 110
Maranta arundinacea Linn. 56, 159
Markhamia stipulata Seem. var. *kerrii* Sprague 47, 82
Melastoma normale D.Don 56, 130, 202
Melia azedarach Linn. 56, 131
Memecylon edule Roxb. 56, 132
Microcos paniculata Linn. 65, 184, 211
Millettia cinerea Benth. 60, 152
Mimosa pudica Linn. var. *unijuga* Griseb. 57, 136
Molineria capitulata Herb. 55, 121
Momordica charantia Linn. 50, 100
Morinda angustifolia Roxb. 62, 166
Morus laevigata Wall. ex Hook. f. 57, 140, 201, 203
Mucuna pruriens DC. 6
Mussaenda tomentosa Wight in Wall. 62, 167
Myrica esculenta Ham. 5
Neocheiropteris normalis Tagawa 61, 161
Nicotiana tabacum Linn. 63, 177, 211
Ochna integerrima Merr. 58, 143
Ocimum canum Sims 55, 123, 200
Ocimum gratissimum Linn. 55, 123, 200

- Oroxylum indicum* Vent 47, 82
Oryza sativa var. *glutinosa* 54, 119, 210
Paederia pilifera Hook.f. 62, 167, 202
Parabaena sagittata Miers 56, 133, 201
Parkia leiophylla Kurz 57, 137
Passiflora edulis Sims 60, 156
Pavetta tomentosa Roxb.ex Smith 62, 168
Pedilanthus tithymaloides Poit. 8
Perilla frutescens Britt. 55, 124, 200
Peristrophe acuminata Nees 45, 69
Phlogacanthus curviflorus Nees 45, 69, 201, 203
Phrynium capitatum Willd. 56, 129
Phrynium sp. 56, 130, 206
Phylacium majus Coll.&Hemsl. 60, 153, 203
Phyllanthus amarus Schum. & Thonn. 52, 111, 202
Phyllanthus emblica Linn. 52, 111
Phyllodium longipes Schindl. 60, 153
Pinus cembroides Zucc 5
P. douglasiana Martinez 5
P. hartwegii Lindl. 5
P. lawsonii Roetzl 5
P. leiophylla Schlecht. & Cham. 5
P. oocarpa Schiede 5
P. pinceana Gordon 5
P. pseudostrobus Lindley 5
Piper chaba Hunt 60, 61, 157
Piper sarmentosum Roxb. 61, 158
Piper sp. 61, 158
Piper subpeltatum Kunth 61, 159
Pittosporopsis kerrii Craib 55, 122, 201

- Plumbago indica* Linn. 61, 159, 211
- Polygonum chinense* Linn. 61, 160
- Polygonum paleaceum* Wall. 8
- Potamogeton perfoliatus* L. 6
- Prismatomeris javanica* Ridley 62, 168
- Psidium guajava* Linn. 58, 142, 202
- Pueraria lobata* Ohwi var. *thomsoni* van der Maesen 60, 154, 206
- Punica granatum* L. 5
- Pyrus pashia* Buch.-Ham. 6
- Raphanus sativus* var. *caudatus* Linn. 47, 83
- Rhus chinensis* Muell. 9, 45, 71, 205
- Ricinus communis* Linn. 53, 112
- Rubus ellipticus* var. *obcordatus* Focke 61, 162
- Rubus leucanthus* Hance 61, 163
- Rubus pyrifolius* J.E. Smith 61, 163, 203, 204
- Rubus rufus* Focke 61, 164
- Rumex nepalensis* Spreng 6
- Saccharum officinarum* Linn. 54, 119
- Sambucus javanica* Reinw. 48, 89, 204
- Sapindus rarak* A.DC. 63, 173, 210
- Saurauia roxburghii* Wall. 63, 174, 203
- Schima wallichii* Korth. 64, 182, 202, 206
- Scleria terrestris* Fassett 51, 102, 206
- Selaginella helferi* Warb. 63, 175
- Sesamum indicum* Linn. 60, 157, 200
- Shorea roxburghii* G.Don 51, 104
- Shorea siamensis* Miq. 51, 105, 206
- Smilax glabra* Roxb. 63, 176, 203
- Smilax megacarpa* A.DC. 63, 176
- Solanum erianthum* D.Don 64, 177, 204

- Solanum indicum* Linn. 64, 178
Solanum torvum Sw. 64, 178
Solanum nigrum Linn. 8
Sorghum vulgare Pers. var. *saccharatum* Boerl. 9, 54, 120, 200
Spatholobus pottingeri Prain 60, 154, 202
Sphenodesma unquiculata Schauer in DC. 66, 189, 210
Spilanthus acmella Murr. 49, 96
Spondias lakhonensis Pierre 45, 72
Spondias pinnata Kurz 45, 72
Sterculia laevis Wall. 64, 180
Sterculia lanceolata Cav. 64, 180
Strychnos nitida G.Don 55, 128
Swertia angustifolia Ham. 8
Syzygium winitii Merr. 58, 143
Tacca chantrieri Andr. 64, 181, 215
Tacca integrifolia Ker-Gawl. 8
Tadehagi triquetrum Ohashi 60, 155
Tamarindus indica Linn. 48, 88, 202
Tetrastigma mutabile Planch. 66, 190
Thelypteris nudata Morton 65, 183
Thunbergia laurifolia Linn. 9, 65, 183, 203, 205
Thysanolaena maxima Ktze. 54, 120, 208, 212
Tiliacora triandra Diels 57, 133
Toddalia asiatica Lamk. 63, 172
Trevesia palmata Vis. 9, 47, 79
Tupistra albiflora K. Larsen 55, 127
Uncaria macrophylla Wall. 62, 169, 210
Utleria salicifolia Bedd. 6
Vaccinium sprengelii Sleumer 51, 106
Vernonia volkameriaefolia Wall. ex DC. 49, 96, 205

Vigna umbellata Ohwi & Ohashi var. *umbellata* 60, 155, 200

Vigna unguiculata Walpers ssp. *Unquiculata* 60, 156, 200

Walsura trijuga Kurz 56, 132, 204

Wendlandia tinctoria A.DC. 62, 169

Zanthoxylum limonella Alston 7

Zea mays Linn. 54, 55, 121

Zebrina pendula Schnizl. 7

Zingiber officinale Roscoe 67, 195, 202

Zizyphus mauritiana Lamk. 61, 162

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ

นางสาวทัศนวิศ ชะโต

วัน เดือน ปีเกิด

30 เมษายน 2516

ประวัติการศึกษา

สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนพงษ์สวัสดิ์
วิทยานุเคราะห์ จังหวัดลำปาง ปีการศึกษา 2531
สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนบุญวาทย์
วิทยาลัย จังหวัดลำปาง ปีการศึกษา 2535
สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2539